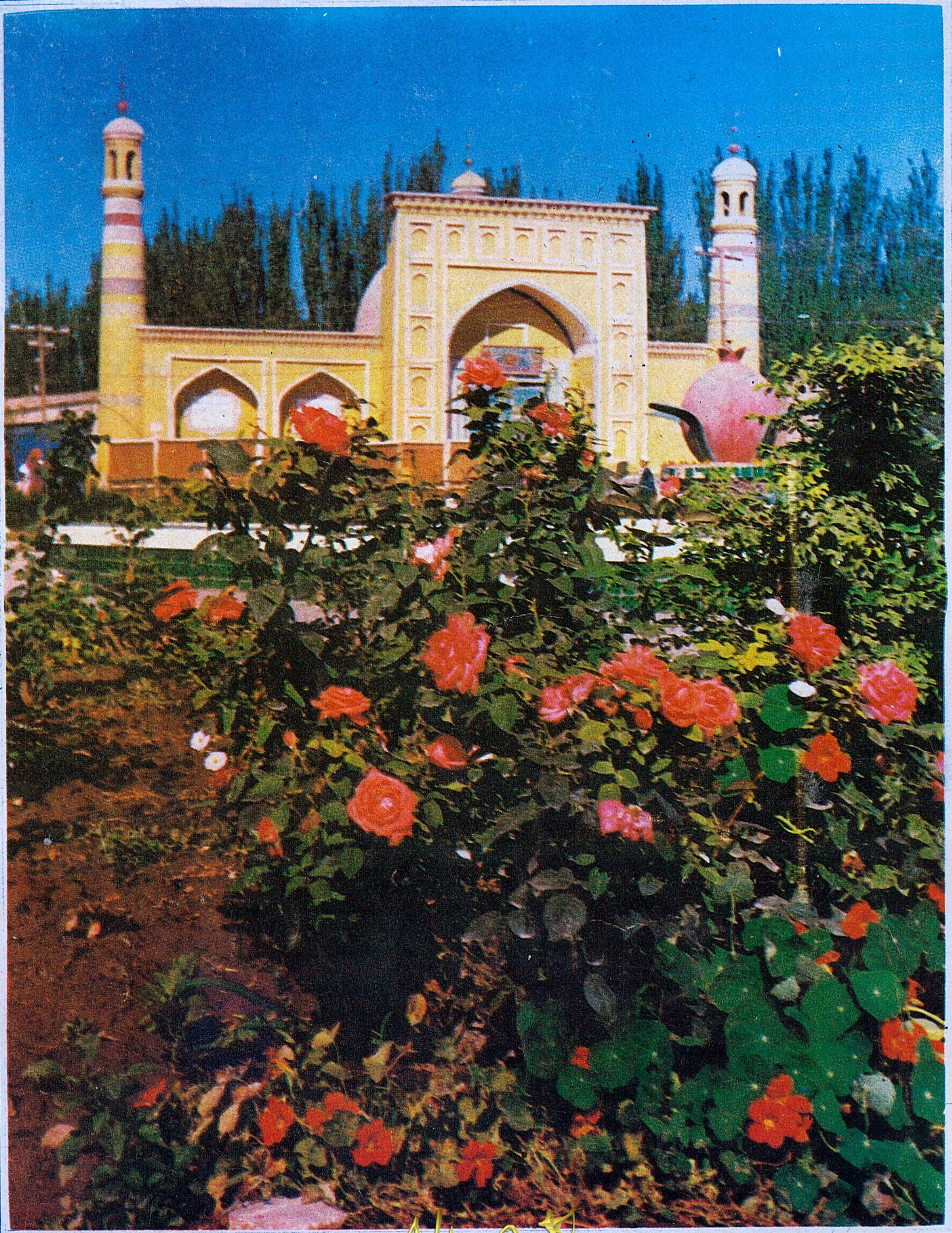

KASHGAR LITERATURE

AltunOq

قەشقەر ئەدەبىياتى

4

1990

«كۇلالچى» (ماي بوياق) (مەمەت ھېيمت سىزغان)

قوغۇن بوئسا شۇنداق بوئسا (ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن تارتقان)

قەشقەر ئەدەبىياتى

(قوش ئايلىق ژۇرنال)

4

1990

19 - يىل نەشرى

(ئومۇمىي 95 - سان)

«قەشقەر ئەدەبىياتى» تەھرىر بۆلۈمى

AltunOq

نەسرىي ئەسەرلەر

تىلىۋالدى ئۆپسا .... سىرلىق قاسىراق 2
مىرزاھىد كېرىمى .... شىردىن چۈشتىكى قارا كۆلەڭگۈ 14
ئىمىنجان رەھمىتى .... موماي ۋە ئۇنىڭ كېلىنى 22
قۇندۇز مۇھەممەت .... جان ھەلقۇمىدا 24
مېھرىنسا ماموت .... ئىزسىز جاراھەت 55
مۇھەممەتتۇرسۇن ئەھەت .... ئاق لالە 63
ئابدۇمېجىت سابىر .... بىچارە 77
مۇھەممەتتۇرسۇن ئىبراھىمى .... ئىككى نەسىر 85
ئەسئەت ئابدۇقادىر .... نەسىرلەر 90
روشەنگۈل تۇرسۇن .... نەسىرلەر 92
دەمتىمىن رەھمەتۇللا .... نەسىرلەر 94

شېئىرىيەت گۈلزارى

قاۋۇل ساۋۇر .... شېئىرلار 27
ھوشۇر ئىبراھىم .... شېئىرلار 31
قادىر ئۇلاق .... ئىككى شېئىر 34
ئابدۇرېشىت سەلەي .... رەڭلەر ئەزىمىسى 35
ماموت زايىت .... سۆيگۈ غەزەللىرى 37
ئابلا ئەخمىدى .... شېئىرلار 39
ئابدۇللا ياقۇپ .... شېئىرلار 40
مۇھەممەت روزى .... شېئىرلار 42
سەييار، قادىر سىدىق، ئوسمانجان زۇنۇن، مۇختەر قادىر، ئابدۇرېھىم قاۋۇل، ئابلىجان ھېيت، ئەنۋەرجان مۇھەممىدى، ئوسمانجان مۇھەممەت، تەلئەت جېلىل، قەھرىمان روزى، ئەمەت يولداش، تۇرسۇنجان ھەسەن، نۇرمۇھەممەت ياسىن، ئىپتىخار، تۇرغۇن سادىر، مەخمۇت ھاموت، ئالىم ياۋا، بۇخەلىچەم ماموت، يۈسۈپجان بارات، ئابدۇرۇسۇل ئىمىن .... شېئىرلار 45

ئەدەبىي ئىجادىيەتكە دائىر مۇلاھىزىلەر

كېرىمجان ئابدۇرېھىم .... ئەدەبىيات فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىلىرى نەزەرىدىكى ئۇيغۇر پىروزىچىلىقى 80

ساتىرا ۋە يۇمۇر

يالقۇنجان ئىسلام .... تاۋۇس بىلەن تورغاي 97
ئەمەتجان قەييۇم .... كونا - يېڭى لەتىپە 101

بالىلار ئەدەبىياتى

ئابامەت توختى .... قۇتلۇق قەدەم 103

ئەدەبىي ئىجادىيەت كۇرسى

پەرھات سېيىت .... ھېكايىنىڭ تۈزۈلۈشى توغرىسىدا 108
كۇرسانتلار ئىجادىيىتىدىن 112

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

شانىياز كەپەل .... پامىر كۆيلىرى 116
قەدەم دەربەن .... قەبرە ناخشىسى 116
باتۇرجان ئاتىخان .... ئېقىنلار 117

خەزىنە

.... ئاتا ۋەسىيىتى (چۆچەك) 118
.... ئەقىللىق ئەزىمەت (چۆچەك) 120

ئەجداد ۋە ئەۋلاد

قۇتلۇق ھاجى شەۋقى ....
ئابلەھمەت ھاجى ....

(بۇ ساندىكى ئىستۇرما رەسىم ۋە ھۆسنىخەتلەرنى جۇمە ئابدۇللا، ئەنۋەر ھاشىم ئىشلىگەن)

ئەگەر كەڭ خەلق ئاممىسى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش — ھەم ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ يۆنىلىشى ھەم ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ مەقسىتى. بىزنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت خادىملىرىمىز خەلق ئاممىسىنىڭ ھوزۇرلىنىش ئادىتىنى قاتتىق كۈچ سەرپ قىلىپ تەتقىق قىلىشى، قويۇق مىللىي ئالاھىدىلىككە ۋە يەرلىك ئالاھىدىلىككە ئىگە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى زور كۈچ بىلەن ئىجاد قىلىشى لازىم. ئىشچىلار، دېھقانلار، زىيالىيلارغا ئېھتىياجلىق بولغان، ئۇلار ياخشى كۆرىدىغان، جۇملىدىن دېڭىز بوغۇزىنىڭ ئىككى قىرغىقىدىكى جان - جىگەر قېرىنداشلار ۋە چوڭ قۇرۇقلۇق سىرتىدىكى مۇھاجىر قېرىنداشلار ئېھتىياجلىق بولغان، ئۇلار ياخشى كۆرىدىغان ئەسەرلەرنى قېزىش، رەتلەش، پىششىقلاپ ئىشلەش، ئىجاد قىلىش، ئويناش ۋە تارقىتىش مەسئۇلىيىتىمىز بار.

«ئېچىلىش - سايراش» فاڭجېنى — سوتسىيالىستىك ئەدەبىيات - سەنئەتنى گۈللەندۈرۈشنىڭ تۈپ فاڭجېنى: بۇ فاڭجېننى ئىزچىللاشتۇرۇش بىزدىن تىرىشىپ ئەدەبىيات - سەنئەت خادىملىرىغا دېموكراتىك، ئىناق، ئىتتىپاق، ئالغا ئىنتىلىدىغان مۇھىت يارىتىپ بېرىشنى تەلەپ قىلىدۇ. كۆپ يىللاردىن بۇيانقى ئەمەلىيەت شۇنى ئىسپاتلىدىكى، «ئېچىلىش - سايراش» فاڭجېنىدا قايسى ۋاقىتتا چىڭ تۇرۇلسا ۋە ئۇ ئىزچىللاشتۇرۇلسا، شۇ چاغدا سوتسىيالىستىك ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرى گۈللەپ ياشنىدى ۋە ھاياتىي كۈچكە تولدى؛ «ئېچىلىش - سايراش» فاڭجېنى قايسى ۋاقىتتا تاشلىۋېتىلسە ياكى ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلىنسا، سوتسىيالىستىك ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرى قاتماللاشتى، سۇسلىشىپ كەتتى. ئون يىللىق مالىمانچىلىق مەزگىلىدىكى «1 مىليارد خەلق سەككىز تىياتىرنى كۆرگەن» تارىخىي ساۋاقنى ئەستە چىڭ ساقلىشىمىز لازىم.

مىللىي مەدەنىيەت خادىملىرىمىز سان ۋە سۈپەت جەھەتتە ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىشتىن تېخى يىراقتا تۇرماقتا. شۇڭا ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ كۈچنى بىرلەشتۈرۈش ئىنتايىن مۇھىم. مىللىي مەدەنىيەتتە ھەر خىل تۈرلەر، ھەر خىل ئېقىملار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەرقايسىسىنىڭ ئۆز ئەۋزەللىكلىرى ۋە ئالاھىدىلىكى بار. مىللىي مەدەنىيەتنى جارى قىلدۇرۇش — بارلىق تۈر ۋە ئېقىملارنى ئورتاق ئۆستۈرۈشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ھەممەيلەن بىر - بىرىگە ھۆرمەت قىلىشى، بىر - بىرىدىن ئۆگىنىشى، بىر - بىرىنى ئەينەك قىلىشى، ئارتۇقچىلىقلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، يېتەرسىزلىكلىرىنى تۈگىتىشى كېرەك. مىللىي مەدەنىيەت خادىملىرى ئېلىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ ئەنئەنىۋى گۈزەل ئەخلاقىغا ۋارىسلىق قىلىپ ۋە ئۇنى جارى قىلدۇرۇپ، مىللەتنىڭ ئۇلۇغۋار ئىشىنى مۇھىم بىلىپ، كۆكسى - قارنىنى كەڭ تۇتۇپ، تار دائىرىدىن قۇتۇلۇپ، ئۆز ئارا غۇم ساقلايدىغان ئىشلارنى تۈگىتىپ، ھەممىدە ئالغا قاراپ، مىللىي مەدەنىيەتنى جارى قىلدۇرۇشتىن ئىبارەت چوڭ نىشان ئاستىدا ئىتتىپاق قىلىشىپ، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىپ، مىللىي مەدەنىيەت ئىشلىرىنى گۈللەندۈرۈشكە تۆھپە قوشۇشى لازىم.

(يولداش لى رۇيخۇەننىڭ «مەملىكەتلىك مەدەنىيەت، سەنئەت خىزمىتى ئەھۋالىنى ئالماشتۇرۇش بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن سۆھبەت يىغىنىدا سۆزلىگەن سۆزى» دىن)

ئەلمۇئالدى ئەيسا

(ھېكايە)

بىر كۈنى پېشىن ۋاقتى بىلەن «S» زاۋۇتى ئائىلىلىكلەر بىناسىنىڭ شەرقىي جەنۇب تەرىپىدىكى بىر يېرىم ئېغىز كونا ئۆيگە ئوت كېتىپ، قارا ئىس ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. ئەتراپتىكى قوشنىلار بۇ ئاپەتتىن خەۋەر تېپىپ، ئالمان-تالمان يېتىپ كېلىشكىنىدە، ئوت شىددەتلىك يالقۇنغا ئايلىناي دەپ قالغانىدى. ئوت كەتكەن بۇ ئۆيگە تۇتۇشۇپ كەتكەن باشقا ئائىلىلىكلەر ۋە يېقىن يەردە زاۋۇتنىڭ ياغ ئىسكىلاتى بولغاچقا، ئوت ناھايىتى زور تەھدىت سېلىپ تۇراتتى. شۇڭا كۆپچىلىك ئىچىدىن بىرسى بۇ ئەھۋالنى تېلېفون ئارقىلىق، شەھەرلىك ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتىگە خەۋەر قىلىش ئۈچۈن يۈگۈرۈپ كەتتى. قالغانلار ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ، سىرتتىن سۇ ۋە توپا سېپىشكە باشلىدى.

ئوت ئۆچۈرۈش خادىملىرى تېزلا يېتىپ كەلدى. ئوت ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا ئۆچۈرۈۋېلىندى. ئەمما نەچچە ئون يىللاردىن بۇيان بۇ ئۆيدە خۇددى تەكەندەك يالغۇز يىگانە ياشاپ كېلىۋاتقان روزاخۇن ئۇستام ئۆيىنىڭ ئىچىگە سولىنىپ قالغانلىقتىن، ئۆلۈپ كەتكەنىدى. شۇنداقتىمۇ، ئېھتىمال ئۇ ئۈچۈن روزاخۇن ئۇستامنىڭ زادى قانداق سەۋەبتىن ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى ئېنىق بىلمەي تۇرۇپ، جەسەتنى يۆتكەشكە بولمايتتى. ئەھۋالنى شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىغا مەلۇم قىلىش زۆرۈر ئىدى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، شەھەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىنىڭ جىنايى ئىشلار رازۋېدكا بۆلۈمىدىن بىر قانچە خادىم دەرھال نەق مەيدانغا يېتىپ كېلىشتى ۋە جەسەتنى سۈرەتكە ئالدى. ئۆيدىكى كۆيمەي قالغان نەرسىلەر ئىچىدىن تەكشۈرۈشكە تېگىشلىك دەپ قارالغان نەرسىلەرنى ئېلىپ سومكىغا سالدى. ئاندىن ئۇلار بىلەن بىرگە كەلگەن قانۇن دوختۇرى ھېزىم جەسەتنى تەكشۈرۈپ كۆردى. ئۇ، تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئۆلگۈچىنىڭ ئېغىز-بۇرنىدا كۆل يوقلۇقىنى، بوينىدا قانداقتۇر گىلىمنى سىققان ئىز تۇرغانلىقىنى بايقىدى. جەسەتنى يەنىمۇ ئەتراپلىق ھەم ئېنىق تەكشۈرۈپ كۆرۈشكە ئوڭايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ئەتراپتىكى ئاممىدىن روزاخۇن ئۇستامنىڭ سالامەتلىك ئەھ-

AltunOq

ۋالى، مىجەزىنىڭ قانداقلىقى، كىملەر بىلەن ئۆچەكىشىپ قاتتىق زىددىيەت پەيدا بولۇپ قالغانلىقى... قاتارلىق تەرەپلەر سورالغاندا، كۆپچىلىك روزاخۇن ئۇستامنىڭ يېشى گەرچە ئاتمىشلارغا يېقىنلاپ قالغان بولسىمۇ، ئەزەلدىن ئۆزى ئىشچان، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىچىملىك ۋە چېكىملىكتىن خالى بولغاچقا ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغان كۈنلىرىنىڭ ئىنتايىن كەملىكىنى، مىجەزىنىڭ ئوبدانلىقىنى، بىرەر كىشى بىلەن سەن-پەن دېيىشىپ قالمىغاچقا، ئارىدا ئاداۋەت تۇتقىدەك زىددىيەت چۈشۈش ئېھتىماللىدىن يىراق ئىكەنلىكىنى ئىنكاس قىلىشتى. بۇنىڭ بىلەن رازۋېتچىكلار بىلەن قانۇن دوختۇرى دەسلەپكى قەدەمدە: «تەجرىبىلىك قاتىل روزاخۇن ئۇستامنىڭ گېلىنى سىقىپ ئۆلتۈرگەن، ئەمما ئۆزىنىڭ پاش بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئىزنى يوقىتىش ئۈچۈن ئۆيگە ئوت قويۇۋېتىپ قېچىپ كەتكەن!» دېگەن يەكۈنگە كېلىشتى. ئەمما شۇنداق يەكۈنگە كېلىشكەن بولسىمۇ، ئوت ئۆچۈرۈش جەريانىدا نەق مەيدان ئېغىر دەرىجىدە بۇزۇلغانلىقتىن، نەق مەيداندىن يا بىرەر ئىز، يا بىرەر ماددىي ئىسپات تېپىلمىدى. دېمەك، بۇ ئەنزىنى پاش قىلىش ھەقىقەتەن زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىشنى تەلەپ قىلاتتى.

شۇ كۈنى كەچ ئىدارە باشلىقى مۇناسىۋەتلىك بۆلۈملەردىكى خادىملارنى يىغىپ ئاچتى. ئەنزىنىڭ جەريانى تونۇشتۇرۇلۇپ ئۆتۈلگەندە، ھەممەيلەن دېگۈدەك بۇ ئەنزىنىڭ سىرلىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىشتى. چۈنكى، شەھەردە خىلمۇ خىل ئەنزىلەر يۈز بېرىپ تۇرغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى بۇنىڭدەك مۇرەككەپ ئەمەس ئىدى.

— بۇ ئەنزىنىڭ تېز ھەم توغرا بىر تەرەپ قىلىنىشى جەمئىيەتنىڭ ئامانلىقىنى، خەلقنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغداش بىلەن بىللە، يەنە ئۆزىمىزنىڭ كەڭ ئامما ئارىسىدىكى ئىناۋىتىنى ساقلاش بىلەن زىچ باغلىنىشلىق، — دېدى جىنايى ئىشلار رازۋېتكا بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئىدارە باشلىقىدىن كېيىن سۆز ئېلىپ، — شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر يولداش يۈكسەك دەرىجىدىكى ھوشيارلىقنى جارى قىلدۇرۇپ، كۆرسىتىلگەن ئورۇندا رازۋېتكا قىلىشى، رازۋېتكا جەريانىدا ئايرىملىق بىلەن ئورتاقلىقنى ئۆز ئارا ماسلاشتۇرۇشى، رازۋېتكا ئەھۋالىنى ۋاقتى - ۋاقتىدا بۆلۈم ياكى ئىدارە ئىشخانىسىغا دوكلات قىلىشى لازىم!

بۆلۈم باشلىقى ئاخىرىدا خادىملارنى بىر قانچە ئورۇنلارغا تەقسىملىدى، خادىملار كۆرسىتىلگەن ئورۇنلارغا يۈرۈپ كەتتى.

— مېنىڭ روزاخۇن ئۇستامنىڭ قولۇم - قوشنىلىرىدىن ئىگىلىگەن ئەھۋالىم مۇنداق، — دېدى رازۋېتچىك ساۋۇت ئەتىسى چۈشكە يېقىن بۆلۈم باشلىقىغا ئەھۋالنى دوكلات قىلىپ، — روزاخۇن ئۇستام تۈنۈگۈن چۈشتىن بۇرۇن ئۆتكەن ئايدا ئالغان ئەللىك يۈەنلىك بىر پارچە لاتارىيە بېلىتىگە بىر توڭلاتقۇ مۇكاپات سۈپىتىدە چىققانلىقىنى، توڭلاتقۇنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن نەق مەيداندا مۇۋاپىق باھادا سېتىپ قايتقانلىقىنى خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى باسالمىغان ھالدا سۆزلەپ بەرگەن. بۇنىڭدىن قارىغاندا...

— سىز جىنايەتچى مۇشۇ پۇلنى قولغا چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئەنزە پەيدا قىلغان

www.uyghurkitap.com

دىمەكچىمۇ؟ — دەپ سورىدى بۆلۈم باشلىقى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

— شۇنداق، مېنىڭچە مۇشۇنداق بولۇشى ئېھتىمالغا ناھايىتى يېقىندەك تۇرىدۇ.

— مەن ھازىرچە ئىگىلىگەن ماتېرىياللار ئۈستىدە ئىدارە باشلىقى بىلەن مۇزاكىرىلىشىۋاتىمەن. سىز يەنە ئەھۋال ئىگىلەپ بېقىڭ، ھېلىقى توڭلاتقۇ سېتىلغانمۇ يوق!

— بولىدۇ، — رازۋېتچىك ساۋۇت چىقىپ كەتتى.

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن، ھەر قايسى پەيچۇسولار بىلەن ئالاقىلىشىشنى ئۈز ئۈستىگە ئالغان رازۋېتچىك تۇرغۇن ئىككىنچى پەيچۇسوغا ئۈچ ئادەمنىڭ بىر يانچۇقچىنى تۇتۇۋېلىپ تاپشۇرۇپ بەرگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى.

— ئۇنىڭ يېنىدا پۇل بار — يوقلۇقىدىن خەۋەر تاپتىڭىزمۇ؟ — سورىدى بۆلۈم باشلىقى ئەھۋالنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، تاماكا چەككەچ ئويلىنىپ.

— خەۋەر تاپتىم، — دېدى تۇرغۇن جاۋابەن.

— نەچچە پۇل بار ئىكەن؟

— بىر مىڭ يەتتە يۈز يۈەن.

— پۇل بىرەر نەرسىگە ئورالغانمىكەن؟

— ياق، لاتىدىن تىكىلگەن پورتمالدا ئىكەن.

— دەرھال خەۋەر قىلىڭ، يانچۇقچى ئىدارىمىزغا ئېلىپ كېلىنسۇن!

— بولىدۇ. تېلېفون ئارقىلىق ئۇقتۇراي.

ئارىدىن بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتمەيلا ھېلىقى يانچۇقچى يالاپ ئېلىپ كېلىندى. سوراق قىلىش جەريانىدا يانچۇقچى بۇ پۇلنى ئاپتوبۇستا بىر ياش بالىنىڭ يانچۇقىدىن ئېلىۋالغانلىقىنى ئېتىراپ قىلدى.

— ئۇنداقتا سەن ئۇ ياش بالىنى تونۇمسەن؟

— تو… تونۇيمەن.

يانچۇقچى، بالىنىڭ تەققى — تۇرقى، يېشى قاتارلىقلارنى ئېيتىپ بەردى ۋە سوراقتىن كېيىن ئېلىپ كېتىلدى. شۇ ئەسنادا رازۋېتچىك ساۋۇت كىرىپ دوكلات قىلدى:

— بۆلۈم باشلىقى، مەن ھېلىقى توڭلاتقۇنى ئالغان ئادەمنى تېپىپ باشلاپ كەلدىم.

بۆلۈم باشلىقى ئورنىدىن قوزغىلىپ تاشقىرىقى ئىشخانىغا چىقىپ كەككە ساقال، ئوتتۇرا بوي، يېشى قىرىقلار ئەتراپىدىكى ئاق سېرىق كىشى بىلەن پاراڭلاشتى:

— سىلە توڭلاتقۇنى قانچە پۇلغا ئالغان؟

— يوشۇرمايمەن باشلىق، سودىمىز ئاخىرقى ھېسابتا بىر مىڭ يەتتە يۈز يۈەنگە توختىغان.

— ئۇ كىشى پۇلنى نەقمەيداندا ئالغانمۇ؟

— ھەئە، بىر مۇنچە جاماەت گۇۋاھ، پۇلنى شۇ يەردىلا بەرگەنمەن.

— پۇلنى يانچۇقىغا سالغانمۇ؟

— شۇنداق، ئاۋۋال پۇلنى ئۆزى تىكىۋالغان بىر يانداڭغا سېلىپ، ئاندىن كۆينىكىنىڭ قويۇن يانچۇقىغا سالغان.

— سىلە دېگەن ياندان مۇشۇنىڭغا ئوخشامدۇ؟ — بۆلۈم باشلىقى يانچۇقچىدىن قولغا چۈشۈرگەن پورتمالنى ئۇ كىشىگە كۆرسەتتى.

ئۇ كىشى پورتمالنى قولىغا ئېلىپ قاراپلا تونۇۋالدى:

— دەل مۇشۇ!…

— سودا بولۇپ خوشلاشقىچە بولغان

ئارىلىقتا بىرەرسىنىڭ ئۇنىڭ پېيىگە چۈشكەنـ
لىكىنى سەزگەنمىتىلە؟

ئۇ كىشى سەل ئويلىنىپ جاۋاب بەردى:

— تازا دىققەت قىلماپتىمەن، باشلىق.

— ئەمىسە سىلىدىن ھازىرچە سورايدىـ
غانلىرىمىز تۈگىدى، ناۋادا يەنە كۆرۈشۈشـ
كە توغرا كېلىپ قالسا چاقىرتىمىز.

— ماقۇل.

ئەتىسى قوزا چۈش ۋاقتى بىلەن ئـۈچ
نەپەر رازۋېتچىـك بـەش كىـشىنـى ئېلـىپ
كېلىشتى. بۇ كىشىلەر ھېلىقى يانچۇقچى ئېيـ
تىپ بەرگەن بەلگىلەرگە ئوخشىشىپ كېتىدىغـان
كىشىلەر بولۇپ، بەزىسى بىر نەچچە قېتىـم
يانچۇقچىلىق قىلىپ تۇتۇلغانلار، بەزىـسى
بولسا پەقەت ئەنزىنى ئېنىقلاشتا بەزى ئەھـ
ۋاللارنى سوراپ بېقىشقا توغرا كەلگەنلـەر
ئىدى. بۆلۈم باشلىقى ئەھۋالدىـن خـەۋەر
تېپىپ، ئاۋۋال ھېلىقى تۇتۇلغان يانچۇقچىـ
نى ئېلىپ چىقىپ ئىشخانىدا تۇرغۇزدى. ئانـ
دىن گۇمانلىق بەش كىشىنى ئىدارىنىڭ ھويـ
لىسىدا بىردەم ئالىدىغا، بىـردەم كەينىگـە
ماڭدۇردى. ئىشخانىنىڭ دېرىزىسىدىن ھويـ
لا تەرەپكـە قاراپ تۇرغان يانچۇقچى ئـۇلار
ئىچىدىن بىرىنى تونۇۋالدى:

— مانا، مانا،— يانچۇقچى ئىختىيارسىز
ھالدا قولى بىلەن كۆرسىتىپ يېنىدىكى بۆلۈم باشـ
لىقىغا سۆزلەپ كەتتى،— ئاخىرىدىن سانىغانـ
دا ئىككىنچى قاتاردىكىسى شۇ! دەل ئـۆزى،
قىلچە خاتاسى يوق!

ئىش بېجىرگۈچىلەر خادىملاردىن بىرسى
يانچۇقچىنى ياندىكى ئۆيگە سولىۋېتىپ، يانـ
چۇقچى كۆرسەتكەن بەلگىنى باشلاپ كىـردى.

شۇنىڭ بىلەن سوراق باشلاندى:

— ئىسمىڭ نېمە؟

— قاسىم.

— نەدە ئىشلەيسەن؟

— «ي» زاۋۇتىدا.

— نېمە ئىش قىلىسەن؟

— ۋاقىتلىق ئىشچى سۈپىتىدە ياغاچچىـ
لىق قىلىمەن.

— ئاڭلاپتۇر، بىز بىر يانچۇقچىنى تـۇـ
تۇۋالدۇق، ئۇ ئاپتوبۇستا بىرسىنىڭ يانچۇـ
قىدىن بىر مىڭ يەتتە يۈز يۈەن پۇلنى ئېـ
لىۋالغانىكەن. بۇ پۇل سېنىڭغۇ دېيەن، پۇـ
لۇڭنى ئېلىپ قايتىسالىك بولىدۇ!

— ياق،— دېدى قاسىم دەرھاللا جاۋاب
قايتۇرۇپ،— مەن ۋاقىتلىق ئىشچى، ئۇنىـڭ
ئۈستىگە ئىشقا ئورۇنلاشقان تارىخىمۇ ئـۇـ
زۇن ئەمەس، ئۇنداقتا مېنىڭ نەدىمۇ بۇنـ
چىۋالا كۆپ پۇلۇم بولسۇن، يالغان سۆزلەپ
ئېلىۋالغان بىلەن ھارام نەرسە ئادەمگـە
ھامىنى سىڭمەيدۇ.

بۆلۈم باشلىقى سەل ئويلىنىپ قالـدى.
قاسىم ئورنىدىن قوزغالدى:

— بۇ پۇل مېنىڭ بولمىغاندىكىن، ئەمـ
ىسە مەن قايتاي.

— توختا!— دېدى بـۆلۈم باشلىقى كەسـ
كىن تەلەپپۇزدا،— بۇ پۇل سېنىڭ بولمىـسا
سەن ئالدىنقى كۈنى چۈشتىن كېيىن قەيەردە
ئىدىڭ؟

— ھە، ئەندى ئېسىمگە كەلدى،— دېدى
ئۇ بىر پەس تۇرۇۋېلىپ،— ئالدىنقى كۈنى مېـ
نىڭ ئارام ئالىدىغان كۈنۈم ئىدى. شـۇڭـا
«P» سۇ ئامبىرىغا بېلىق تۇتقىلى باردىم.

— قانداق ۋاقىتتا باردىڭ؟

— ئەتىگەندىلا.

— كىم ئىسپات بولالايدۇ؟

— بۇ سوئالىڭىز تازىمۇ قىزىق بولدىـ
دە، باشلىق. بىر كىم بېلىق تۇتقىلى بـارـ

ماقچى بولسا چوقۇم بىرسىنى خەۋەرلەندۈرۈپ قويىدىغان ئىش بولامدۇ؟ ھى-ھى-ھى...

— ئۇتقان بىلىقلىرىڭ بارمۇ؟

— خېلى كۆپ ئۇتتان، ئەمما ئۇششاقلىرىنى ئامبارغا قويۇۋېتىپ چوڭلىرىدىن ئىككىنى ئېلىپ كەلگەن، بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرنىڭ بىلىق گۆشى بىلەن ئىچى كېلىشمىگەچكە بىرنى قوشنام ھەمرا ئاچامغا بەردىم، يەنە بىرسىنى بىر دوستۇم بىلەن بازاردىكى ئاشخانىدا پىشۇرۇپ يېدىم.

— قانداق بىلىق؟

— كاراپ بىلىقى.

— ھەر بىرى قانچىلىك چوڭلۇقتا بار؟

— تەخمىنەن تۆت جىڭدىن كېلەر.

— ماقۇل، ئۇنداقتا سەن كېتىپ تۇرغىن.

قاسىم قايتىپ ئاردىن ئۇزۇن ئۆتمەي، بۆلۈم باشلىقى رازۋېتچىك ساۋۇتنى ھەمراخان دېگەن ئايالنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئەھۋال ئىگىلەپ بېقىشنى بۇيرۇدى. ساۋۇت ۋېلىسىپىت بىلەن ھەمراخان ئاچىنىڭ ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. ساۋۇت ئۆيگە كىرگەندە ھەمراخان ئۆيدە يالغۇز ئىدى...

ساۋۇت قايتىپ كېلىپ ئىگىلىگەن ئەھۋاللارنى بۆلۈم باشلىقىغا مەلۇم قىلدى. ئۇنىڭ مەلۇماتىدىن ئايان بولدىكى، قاسىم راستىنلا ئالدىنقى كۈنى گوگۇم ۋاقتى بىلەن ھەمراخان ئاچىنىڭكىگە كىرگەن ۋە بېلىقتىن بىرنى ھەمراخانغا ئەكىرىپ بەرگەن. بۇ بېلىق راستىنلا كاراپ بېلىقى بولۇپ، ساۋۇت ھەمراخان ئاچىغا بېلىقنى كۆرۈپ بېقىشنى ئىلتىماس قىلغاندا ھەمراخان ماقۇل بولغان ۋە بېلىقنى سېلىپ قويغان چوڭ داسنى كۆرسەتكەن. ساۋۇت قارىغىدەك بولسا، بېلىق تېخى تېرىك ئۈزۈپ يۈرگەن. ئۇ، كۆرۈش جەريانىدا ھەمراخان ئاچىغا چاندۇرماي، بېلىقنىڭ ئۈستىدىن ئىككى تال قاسىراقنى ئېلىۋېلىپ، خوشلىشىپ قايتىپ كەلگەن.

ساۋۇت بۆلۈم باشلىقىنىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن، ئىككى تال قاسىراقنى قانۇن دوختۇرى ھېزدەمغا بەردى. بۇنداق قىلىشتىكى مەقسەت: ھېلىقى بېلىقنىڭ راستىنلا «P» سۇ ئامبىرىدىن تۇتۇپ كېلىنگەن-يوق، ئېنىقلاپ بېقىش ئىدى. مەقسەتنى چۈشەنگەن قانۇن دوختۇرى ئىككى تال قاسىراقنى تەكشۈرۈش بۆلۈمىگە ئېلىپ كىرىپ، تۆۋەن ھەسسىلىك مىكروسكوپتا كۆزەتتى، كۆزىتىش جەريانىدا قاسىراقتىكى ھالقىسىمان ئىككى سىزىقنى ئېنىق كۆردى. قانۇن دوختۇرى ھېزدەم ئەينى يىللاردا ئالىي مەكتەپنىڭ قانۇن پاكۇلتېتىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقتىدا، بېلىق قاسىرىقىدا بىر تال ھالقىسىمان سىزىق بولسا، بېلىقنىڭ بىر ياشلىق بېلىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرىدىغانلىقىنى بىلىۋالغانىدى. ھازىر بۇ كاراپ بېلىقىنىڭ قاسىرىقىدا ئىككى تال ھالقىسىمان سىزىقنىڭ بولۇشى بۇنىڭ ئىككى ياشلىق بېلىق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرەتتى.

«بۇ نەتىجە قاسىمنىڭ گۇمانلىق ئادەم ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاپ بەرەمدۇ؟— دەپ ئويلىدى ساۋۇت قانۇن دوختۇرى ھېزدەمنىڭ بۇ بېلىق ئۈستىدە چىقارغان ھۆكۈمىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن،— ‹P› سۇ ئامبىرى ياسالغىنىغا ئىككى يىل بولدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئامبار پۈتۈپ سۇ باشلىنىپ بىرەر ئاي ئۆتمەيلا بېلىقچىلار سېلىنغان. ئۇنداق ئىكەن، بىزنىڭ ھازىرقى يىمىپ ئۈچى خاتا مۆلچەرلەنگەن... ياق، شۇنداقتىمۇ بۇنى چوقۇم ئىدارە باشلىقىغا ئىنكاس قىلىش كېرەك!»

— توغرا ئەمەس!— دېدى ئىدارە باشلىقى ساۋۇتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يازما دوكلاتنى

يەنە بىر قېتىم كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن سوغۇققانلىق بىلەن، — قاسىم ھېلىقى بېلىقنى تۆت جىڭ ئەتراپىدا كېلىدۇ دەپتىكەنغۇ؟ مەن كىچىك چاغلىرىمدا خېلى بىر مەزگىلگىچە سۇ ئامبىرىغا يېقىن يەردە ياشىغان. بېلىق بېقىشتىن ئازراق بولسىمۇ خەۋىرىم بار. مەن ھازىرغىچە بېلىقچىلار ئىككى يىل بېقىلسا تۆت جىڭچە كېلىدۇ، دېگەننى ئاڭلاپ باقماپتىكەنمەن.

— ئۇنداقتا، پېشقەدەم قانۇن دوختۇرىنى كامانىدىرۇپكىدىن بۈگۈن قايتىپ كېلىدۇ، دەپ ئاڭلىغانىدىم. مۇبادا ئۇ كېلىپ قالسا، قايتا بىر تەكشۈرۈپ باقسۇنمۇ؟ — دېدى ساۋۇت ئۆز كۆز قارىشىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ.

— بولىدۇ، ھېزىم بىلەن ئىككىڭلار ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، قايتا ئۇقۇشۇپ بېقىڭلار، كەلگەن بولسا ئۇ قايتا تەكشۈرۈپ باقسۇن!

ساۋۇت بىلەن ھېزىم پېشقەدەم قانۇن دوختۇرىنىڭ ئۆيىگە قاش قارايغان چاغدا كەلدى. دېگەندەك، ئۇ كامانىدىرۇپكىدىن قايتىپ كەلگەنىدى. ساۋۇت بىلەن ھېزىم مېھمانخانا ئۆيدە يالغۇز كىشىلىك دىۋانلاردا ئولتۇرۇپ، بەش مىنۇتچە پاراڭلاشقاندىن كېيىن، ساۋۇت بۇ يەرگە كېلىشتىكى مەقسىتى ۋە ئەنزىنىڭ جەريانىنى قىسقىچە سۆزلەپ ئۆتتى. بۇ ئەھۋالدىن دەسلەپكى قەدەمدە خەۋەر تاپقان پېشقەدەم قانۇن دوختۇرى بىر ئاز ئويلانغاندىن كېيىن ھېزىمدىن تەكشۈرۈش ئەھۋالىنى سورىدى، ھېزىمنىڭ جاۋابىدىن كېيىن، كېسىپلا ئېيتتى: !

— بۇنداق تەكشۈرۈش دېگەندەك توغرا ئەمەس. چۈنكى، بۇ خىل تەكشۈرۈشتە بېلىقنىڭ ياش سىزىقىنى ئاسان پەرق ئەتكىلى بولمايدۇ. بەزىدە بېلىق قاسىرىقىنىڭ ھالقىسىمان سىزىقلىرىغا قاراپ ئۇنىڭ يېشىغا ھۆكۈم قىلىش توغرا بولسىمۇ، لېكىن مۇتلەق شۇنداق بولىدۇ، دېگىلى بولمايدۇ. توغرا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، بېلىقنىڭ قاسىرىقىنى تەكشۈرۈشتىن كېلىپ چىققان نەتىجە بىلەن بېلىقنىڭ ئۈزگۈچى قانىتىنى تەكشۈرۈشتىن كېلىپ چىققان سىزىقنى بىر — بىرىگە سېلىشتۇرۇش لازىم.

— ئۇنداقتا، بېلىقنىڭ قانىتىنى تەكشۈرۈپ باقامدۇق؟ — سورىدى ھېزىم پېشقەدەم دوختۇرنىڭ سۆزى تاماملىنىش بىلەنلا.

— شۇنداق، ئەمما تەكشۈرگەندە باشقا قاناتلارنى ئەمەس، بېلىقنىڭ كۆكرىكىدىكى بىرىنچى تال ئۈزگۈچ قانىتىنى تەكشۈرىمىز.

— ئەمىسە مەن بېرىپ ئېلىپ كېلەي.

— توختاڭ، — دېدى ساۋۇت ئورنىدىن تۇرۇپ، — ئۇلاردا گۇمان پەيدا قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن مەن سىز بىلەن بىرگە باراي.

— ساۋۇتنىڭ دېگىنى توغرا، — دېدى پېشقەدەم دوختۇر ئۇنىڭ سۆزىنى قوللاپ، — ئۇ ئايال سىزگە تونۇش، مۇمكىنقەدەر بېلىقنىڭ قانىتىنى كەسكىنىڭلارنى ئۇ ئايال ئۇقۇپ قالمىسۇن، مەن سىلەرنى تەكشۈرۈش بۆلۈمدە ساقلايمەن.

— بولىدۇ.

ئىككەيلەن چىقىپ كېتىپ بىر چۆگۈن قاينىمى ۋاقىت ئىچىدە يېنىپ كېلىشتى. پېشقەدەم قانۇن دوختۇرى قىل ھەرە بىلەن بېلىقنىڭ ئۈزگۈچ قانىتىنىڭ تۈۋىدىن ئىككى مىللىمېتىر كەلگىدەك بىر پارچىسىنى كېسىۋېلىپ ئاۋۋال ئۇنى قوم چاققا تۇتۇپ ھۆلدەپ بىلەپ، نۆل پۈتۈن ئوندەن ئىككى مىللىمېتىر قېلىنلىقتا نېپىزلەتتى. ئارقىدىن پاكىز سۈرتۈپ تۆۋەن ھەسسىلىك مىكروسكوپتا كۆزىتىۋىدى، دۆگىلەك — دۆگىلەك تۆت تال مەركەزداش چەمبىرەك ھالقىسىمان سىزىق كۆرۈندى. كۆزىتىش نەتىجىسىگە تولۇق ئىشەنچ قىلغان پېش-

www.uyghurkitap.com

قەدەم قانۇن دوختۇرى ئويلىنىپ ئولتۇرما يلا
ئۈزۈپ ئېيتتى:

— بۇ بېلىقنىڭ تۆت ياشلىق ئىكەنلىكى-
دە شەك يوق!

— ئۇنداقتا بۇ بېلىق چوقۇم بازاردىن
سېتىۋېلىنغان!- دېدى ساۋۇت.

— مېنىڭ قارىشىمىمۇ سىزنىڭكى بىلەن
ئوخشاش،- دېدى پېشقەدەم دوختۇر ئارقى-
دىنلا،- سىز ئەمدى ئەھۋالنى بۆلۈم ھەم ئى-
دارە باشلىقىغا دوكلات قىلىڭ.

بۇ چاغدا تۈن نىسپى بولۇپ قالغانىدى.
بۆلۈم باشلىقى بىلەن ئىدارە باشلىقى يېقىن-
قى كۈنلەردىن بۇيان ئىشخانىدا يېتىۋاتات-
تى. ساۋۇت ئۇلارغا پېشقەدەم قانۇن دوختۇ-
رىنىڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسىنى يەتكۈزدى.
ئىدارە باشلىقى ساقچىلار ئىشلىتىدىغان سىم-
سىز خەۋەرلىشىش ئاپپاراتى ئارقىلىق قا-
سىمنى پۇقراچە كىيىنىپ يوشۇرۇن كۆزىتى-
ۋاتقان رازۋېتچىك بىلەن سۆزلەشتى. راز-
ۋېتچىك قاسىمنىڭ بۈگۈن كەچ كىنودىن قايـ-
تىپ كېلىپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆيىدە ئەمەس،
ئىدارىدىن بەرگەن ياتاقتا يالغۇز ئارام
ئېلىۋاتقانلىقىنى مەلۇم قىلدى. ئىدارە باش-
لىقى ئاخىردا رازۋېتچىككە كېچىچە ھوشيار-
لىق بىلەن داۋاملىق كۆزىتىشنى، تاڭ سە-
ھەردە ئىدارىدىن بىر گۇرۇپپا ئادەم ماشى-
نا بىلەن بېرىپ ئۇنى تۇتۇپ كېلىدىغانلىقى-
نى ئۇقتۇردى...

شەرق تەرەپ ئاقىرىپ بېلىق قارنىرەڭ-
گىگە كىرگەندە، ئىدارىنىڭ ھويلىسىدا ساقچى
ماشىنىسىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز
قاسىمنىڭ تۇتۇپ كېلىنگەنلىكىدىن دېرەك بې-
رەتتى. تاڭ ئاتارغا يېقىن قاسىمنى سوراق
قىلىشنىڭ تەييارلىقىنى پۇختا ئىشلىگەن باش-
لىق، قاسىمنى دەرھال ئىشخانىغا ئېلىپ كى-
رىپ، سوراق قىلىشنى باشلىدى:

— سۆزلە، سەن بۇنىڭدىن ئۈچ كۈن بۇ-
رۇنقى چۈش ۋاقتىدا زادى قەيەردە، قايسى
ئىشلارنى قىلغانىدىڭ؟- دەپ سورىدى ساۋۇت
ئىدارە باشلىقىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئولتۇرۇن ئا-
غانىدىن كېيىن قاتتىق تەلەپپۇزدا.

— ھى- ھى- ھى... يەنە شۇ گەپمىدى ،-
دېدى قاسىم ھېچنېمىپ ھەيران قالغان قىيا-
پەتكە كىرىۋېلىپ،- مەن سىلەرگە ئۆتكەن كۈ-
نى ئېيتقانىغۇ، يەنە دېسەم يەنە شۇگەپ، ئامى-
بارغا بېلىق توتقىلى باردىم.

— قايسى ئامبارغا؟
«P» سۇ ئامبىرىغا.
— راستمۇ؟
— ئەلۋەتتە.

ئىدارە باشلىقى ئۇنىڭ سۆزى شۇ يەرگە
كەلگەندە، ئالدىدىكى شىرەنى غەزەپ بىلەن
مۇشتلاپ ئورنىدىن دەس تۇردى - دە:

— ئاڭلاپ قوي، سېنىڭ ھەمراخان ئاچى-
غا بەرگەن شۇ بېلىقنىڭ «P» سۇ ئامبىرىغا
بېلىق توتقىلى بارمىغانلىقىڭنى ئىسپاتلاپ
بەردى!- دېدى.

— نېمە؟!- قاسىم بىر ئۆكۈپ، بىر تاترىپ
ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشەلدى-يۇ، بىراق ئىككى
تەرىپىدىكى ساقچىلارنىڭ ئۇنىڭ گەجگىسىدىن
كۆچەپ بېسىپ قويۇشى بىلەن ئولتۇرغىنىچە
قولىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ سۆزىنى داۋام
قىلدى، - سىلەرنىڭ بۇنداق دېيىشىڭلار
قارا پتۇرۇپ ماڭا قىلىنغان تۆھمەت! ئۆ-
زەڭلار ئاغزىڭلاردىن قانۇننى چۈشۈرمەيسى-
لەر، تۆھمەتچى پىلىخۇچىلارنىڭ قانۇنسىز ۋە-
كالىتەن تارتىلىدىغانلىقىنى بىلمەسىلەر، قې-
نى، ئەمدى سىلەردەك تۆھمەتخورلارغا قانۇننىڭ
قايسى مەزمۇنى لازىمكى؟! ھى- ھى- ھى...

— سەن تولا كاززاپلىق قىلما؟! — دېدى قانۇن دوختۇرى دەرغەزەپ بىلەن، — ساڭا بېلىقنىڭ تەكشۈرۈلۈش جەريانىنى سۆزلەپ بېرەي...

قانۇن دوختۇرىنىڭ سۆزى تاماملانغاندىن كېيىن، ساۋۇت ئارقىدىنلا مۇنداق دېدى:

— ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ كۈنى كەچ پېشىن ۋاقتىدا سېنى ئۇچىنچى يولنىڭ ئاپتوبۇسىدا كۆرگەن ئادەم بار! ئەگەرچەندە بۇنىڭدىنمۇ گۇمانلىنىپ بەتلەشمىشنى تەلەپ قىلساڭ، بۇمۇ سېنىڭ ئىختىيارىڭ!

— ھە؟! ... مەن...

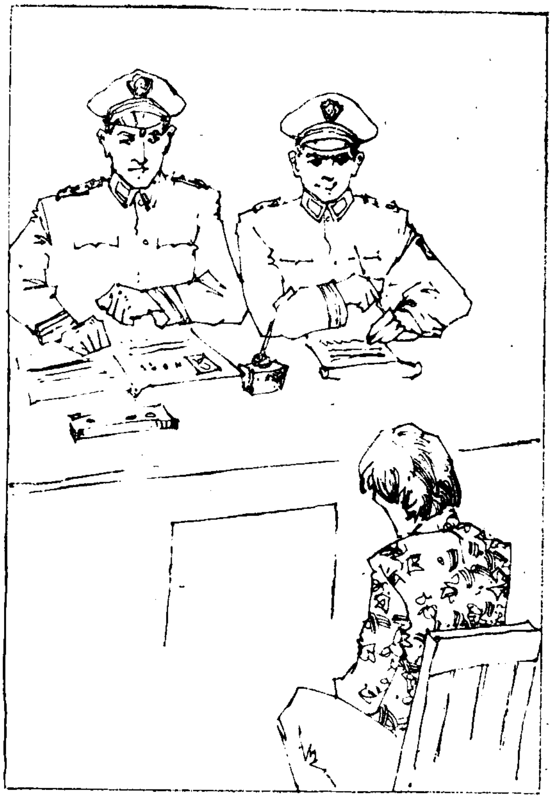

قاسىمنىڭ تىلى تۇتۇلدى، پۈتۈن بەدىنى ماغدۇرسىزلاندى، پېشانە ھەم بويۇنلىرىدىن سوغۇق تەر چىقىشقا باشلىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ ئۆزىنى ئەقىللىقلاردىن ھېسابلاپ ئەترابىغا يوشۇرۇن نەزەر سالدى، ئەمما ئۇ كېچىككەنىدى. تۇرقىدىن ئادەم سىياقىدىن چىقىپ تۇرسىمۇ روھىي قىياپىتى خۇددى ئىككى قانىتىدىن ئايرىلغان قۇچقاچنىڭ ھەر قانچە تىپىرلاپ باقسىمۇ، تەقدىرىنى ئۆزگەرتىشكە قىلچە ئامال قىلالمىغىنىغا ئوخشايتتى.

قاسىمنىڭ كۆزىدە بىردىنلا غەزەپ ئوتلىرى ياندى، مۇشتلىرى تۈگۈلدى، چىرايى تۇتۇلدى، چىشلىرى بىلىنەر — بىلىنمەس غۇچۇرلىدى. بىر پەستىن كېيىن بۇ ھالەتنى بىچارىلىق تۇس بىلەن ئالماشتى. كۆزلىرىدىن ياش تامچىدى، كالپۇكلىرىنى ئاستا ھەدىرلىتىپ، جىنايەت سادىر قىلىشىنىڭ جەريانىنى بوش ھەم ئېچىنىشلىق تەلەپپۇزدا سۆزلەپ ئۆتتى...

گاھ دولقۇنلاپ، گاھ تىنچ ئاقىدىغان ھاياتلىق دەرياسىدا ئۈزۈپ چوڭ بولغان قاسىمنىڭ ياشلىق مەزگىلى يېتىپ كەلدى. ئۇ كىچىكىدىن باشلاپلا شوخ، نېمىنى كۆرسە شۇنىڭغا قىزىقىدىغان خاراكتېرگە ئادەتلىنىپ قالغاچقا، گەرچە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگىچە ئوقۇغان بولسىمۇ، ئاخىرى ئۇنىڭغا نېسىپ بولغىنى ئائىلىسىگە قايتىش بولدى. دادىسى ناۋاي ئىدى، ئانىسى بولسا ئائىلە ئىشى بىلەن ئۆيدە تۇراتتى. قاسىمنىڭ تۆت ئۇكىسى بار، يەتتە نوپۇسنىڭ چىقىمى پەقەت دادىسىنىڭ ئىش — ئوقىتىگىلا قاراشلىق. قاسىم ئائىلىنىڭ يۈكىنى كىچىككىنە بولسىمۇ يەڭگىللىتىش كويىدا بىرەر ھۈنەر ئۆگەنمەكچى بولدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە زەرگەرلىك تازىمۇ ئاقىدىغان ھۈنەر ئىدى. ئەمما ئۇنىڭ ئاز دېگەندە ئىككى سائەت بىر ئورۇندا ئولتۇرالمايدىغان ئادىتى بولغاچقا، كۈن بويى يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ كۆپ پۇل تاپقاندىن، خۇددى يۈگەنسىز ئاتتەك

ھەر تەرەپكە يورغىلاپ كۈننى سېرىقتال ئۆتكۈزىشمۇ بولاتتى. كېيىن ياغاچچىلىق، ماشىنچىلىق ھەم موزدۇزلۇق ھۈنەرلىرى توغرۇلۇقمۇ ئويلاندى. لېكىن بۇلارنىڭ ھەممىسىدە ئوخشاشلا يەنە تاڭ ئاتاردىن قاش قارايغىچە گويا مەستۇرىدەك ئۆيدىن سىرتقا چىقماي قىلىدىغان ئىش بولغاچقا بۇ ھۈنەردىنمۇ يالتايدى. ئەڭ ئاخىرىدا ئازراق بولسىمۇ دەسمى سېلىپ، ئۇ شەھەردىن مال ئېلىپ بۇ شەھەردە ساتىدىغان تىجارەتچى بولۇش ئارزۇسىنى ئاتا - ئانىسىغا ئېيتتى، ئانا بىر نېمە دېگۈچە دادا دەرھال نارازىلىق بىلدۈردى. دادىسى بىرىنچىدىن، دەسمىگە لايىق پۇل يوقلۇقىنى ئويلىسا، ئىككىنچىدىن، قاسىمنىڭ بۇنداق تىجارەتنى گۈل كەلتۈرۈپ جايىدا قىلالايدىغانلىقىغا كۆزى يەتمىگەنىدى، بۇ توغرۇلۇق قاسىم دادىسىدىن يامانلاپ ھەپتىچە ئۆيگە كىرمىدى. ئانىسى غەم قىلغان بىلەن جاھىل مىجەزلىك دادىسى ئۇنى ئىزدەپمۇ قويمىدى. نەتىجىدە، قاسىم خۇددى «ئۆزى كەتكەن يارىم، ئۆزى كەلگەن يارىم» دېگەندەك بويىنىنى قىسىپ ئۆيگە كەلدى...

بالىسىنىڭ يارامسىزلىقىدىن غەزەپلەنگەن دادا كۆزىنى يۇمۇپ ئۇنىڭ تويىنى قىلىپلا خوشلاشماقچى بولدى. بىر نەچچە قېتىم ئۆزى كۆڭلىگە پۈككەن ئۆيلەرگە ئەلچىمۇ ئەۋەتتى. ئەلچىلەر ئۇنىڭغا يېتىمىن ئۆيلەرگە بارغان بولسىمۇ ئوخشاشلا: «ئۆزلىرىنىمۇ ئالەمچە بىلىشىدىكەن، لېكىننزە قاسىمجاننىڭ يا خىزمىتى، يا بىرەر ھۈنىرى بولمىغاچقا پەرزەنتلەرنىڭ كېيىنكى ھالى-كۈنىدىن خاتىرجەم بولالمايدىكەن» دېگەن خەۋەرنى ئېلىپ قايتىشتى.

دېمىسىمۇ، بۇ سۆزلەر بەرھەق ئىدى. ئو-غۇل بالا بولسىغۇ كارىچاغلىق. ئەمما قىزى بار كىشىلەر بالاغەتكە يەتكەن قىزىنىڭ تويى ئىشىغا كەلگەندە «يەتتە ئويلاپ، بىر كەس»-مىسە بولمايدۇ - دە، ئالدىراقسانلىق قىلىپ بولغۇسى قۇدىلارنىڭ ئەمەلدار ياكى پۇقرا، باي ياكى كەمبەغەللىكى ئۈستىدىلا ئويلىنىپ، بولغۇسى كۈيئوغلىنىڭ ئەقلى - ھۇشى بار-يوقلۇقى، قولىدىن ئىش كېلىدىغان - كەلمەيدىغانلىقى... بىلەن ھېسابلاشمىسا قىزىنىڭ كېيىنلىكىدىن خاتىرجەم بولۇش قىيىن. چۈنكى، ئۆينى ئەر - ئايال تۇتىدۇ، ئاتا-ئانا دېگەن جاھانغا تۈۋرۈك بولمايدۇ. ئاتا - ئانىدىن ئايرىلغاندا ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆزى قامدىيالايدىغان، ئايالىنىڭ خوشاللىقىغا كۈلكە، خاپىلىقىغا قايغۇ ئاتا قىلالايدىغان بولغۇسى كۈيئوغۇلغا كىشىلەر قىزىنى ياتلىق قىلسا بولىدىغانلىقىنى دادا ئوبدان چۈشىنەتتى. شۇڭا دادا قىزلىق تەرەپلەردىن رەنجىمىدى. ئەكسىچە ئوغلىنىڭ يارامسىزلىقىدىن كەلگەن ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، نېمىلا بولمىسۇن ئوغلىنى بىرەر ئىدارىغا ئورۇنلاشتۇرۇش قارارىغا كەلدى. ئۇ قايسى ئورۇنغا كۆپ كۈچ سەرپ قىلمايلا ئورۇنلاشتۇرۇش ھەققىدە خېلى كۆپ ئويلاندى ھەم ئىزدەندى. ئاخىرى بىۋاستە ۋە ۋاستىلىق يوللار بىلەن «S» زاۋۇتىنىڭ ياغاچچىلار شتاتى تېخى تولۇق ئەمەسلىكىدىن خەۋەر تاپتى - دە، ئاۋۋال قاسىمنى ياغاچچى ئۇستامغا شاگىرتلىققا بەردى. بىر يېرىم يىل ئۆتكەندە دۇكان ئايرىپ ئۆز ئالدىغا ئىش تۇتتى. ئاردىن بىر - ئىككى ئاي ئۆتۈش بىلەن ئۇ شۇ زاۋۇتنىڭ دوگۋار ئىشچىسى بولدى.

قاسىم بۇ ھۈنىرىگە بارا - بارا كۆنۈپ قالدى. چۈنكى ئۇ ئەمدى بۇرۇنقىدەك «ئىش-

سىز» لاردىن ئەمەس ئىدى. كۆڭلىگە ياققان قىزدىن بىرەرسى: «قەيەردە ئىشلەيسىز؟» دەپ سوراپ قالسا، يۈرەكلىك جاۋاب بېرەلەيتتى. ياخشى كۈنلەرنىڭ يامىنى كېلىپ قېلىپ ئىشتىن ئايرىلىپ قالسىمۇ، مۇشۇ ھۆنىرى بىلەن بىر ئۆينى قامداپ كېتەلەيدىغانغا ھەر قانداق بولغۇسى قېيىن ئانا ھەم ئاتىلارنىڭ كۆزى يېتەتتى.

شۇ كۈنلەردە قاسىمنىڭ ئاتا - ئانىسى ئۇنىڭ توينى قىلىشقا ئالدىرىدى. ئىچكى جەھەتتە ئۆزلىرىگە يارىغان تەگتۇشلىرىنىڭ قىزلىرىنى ئۇقۇشۇپمۇ باقتى. بىر ئەمەس، ئۈچ ئائىلىگە ئادەم قويۇۋېدى، ھەممىسى ماقۇل بولۇشتى. دادىسىنىڭ نەزەرىدە بىر تەرەپ بىلەن گەپنى ئۈزمەي تۇرۇپ ئىككىنچى، ھەتتا ئۈچىنچى بىر تەرەپكە ئادەم قويۇش تازا بىر قاملاشمىغان ئىش. ئەمما ئۇ «ناۋادا بىرەرسى ئۇنىماي قالسا ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلغىنىمۇ تۈزۈك» دەپ ئويلىغانىدى. ئەپسۇس، قاسىمغا ئۈچ قىزنىڭ بىرەرسىمۇ ياقمىدى. گەرچە تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇۋاتقان چېغىدا ئىچپەش تارتىشىپ يۈرگەن بىر قىز ھازىر ئىشسىز بولسىمۇ، قاسىمنىڭ ئۇنىڭغا مەيلى بار ئىدى. ئۇ ئەسلىدە ئىشقا ئورۇنلىشىشنىڭ ئالدىدا، ئۇ قىزغا كۆڭلىنى ئىزھار قىلماقچى بولغانىدى، لېكىن جۈرئەت قىلالمىغانىدى. شۇڭا ئاتا - ئانىسىنىڭ كۆرسەتمىسىگە تولۇق بويسۇنغانىدى. ئەمدىچۇ؟ ئەمدى ئۇ دېگەن مۇقىم ئورنى بار، ھۆنىرىمۇ بار ئادەم بولۇپ قالدى. باشقىلاردىن قۇسۇر چىقىرىپ تۇرۇۋالسا ئۇ قىزنى قولغا كەلتۈرگىنى - كەلتۈرگەن.

قاسىمنىڭ ئاتا - ئانىسى دەسلەپىدە ھەيۋە قىلىپ باققان بولسىمۇ، ئاخىرى ئۇنىڭ دېگەن يېرىگە ماقۇل بولۇشتى ۋە ئەلچىمۇ ئەۋەتتى. ئەمما قىزنىڭ ھازىرقى ئانىسى ئۆگەي، دادىسى بولسا ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا ئۆلۈپ كەتكەن، قىز بىلەن ئۆگەي ئانا بىر ئۆيدە، ئۆگەي ئانا دەپ - دۇنيا دېسە چېنىنىمۇ ئايىمايدىغان مەزلۇم بولغاچقا تويلۇقنى ھەددىدىن زىيادە ئارتۇق سالدى. قاسىمنىڭ ئاتا - ئانىسى بۇ توينى قىلىشتىن ۋاز كېچىشى ئېھتىماللىغا ناھايىتى يېقىن ئىدى. شۇڭا بۇ چاغدا قاسىم قىز بىلەن كۆرۈشتى ۋە ھازىرقى تويلۇقتىن سەككىز يۈز يۈەن ئەتراپىدا قىسقارتىۋەتسە قاسىم ئاتا - ئانىسىغا ئۇقتۇرماي مىڭ يۈەن تېپىپ بېرىدىغانلىقىنى، توي بولۇشقا پۈتۈشۈپ ئىككى تەرەپ بىر يەرگە كەلسىلا، توينى چوقۇم مىڭ يۈەننى تاپشۇرغاندىن كېيىن قىلسىمۇ بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋاقتى سەل كېچىككەن بىلەن ئاخىرقى ھېساپتا ئۆزىنىڭ زىيان تارتمايدىغانلىقىنى پەملىگەن ئۆگەي ئانا دەرھال ماقۇللۇق بىلدۈردى.

ئۆگەي ئانا قارىماققا توينىڭ ئازراق كەمكۈسىنى بارلىقىنى دەستەك قىلغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە قاسىمنىڭ مىڭ يۈەن پۇلنى بالدۇرراق تاپشۇرۇشىنى تەقەززالىق ئىلكىدە تۆت كۆزى بىلەن كۈتەتتى، ھەتتا ئۇ تېخى قىزىغا يالغاندىن پوپوزا قىلىپ، بىر نەچچە قېتىم: ناۋادا ئۇ قەلەندەر پۇلنى ۋاقتىدا ئېلىپ كەلمىسە، بۇ توينى بۇزۇپ، قىزنى باشقا بىرسىگە ياتلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. قىز ئارقىلىق بۇ سۆزدىن خەۋەر تاپقان قاسىم جىددىيلىشىپ قالدى. دوست-بۇرادەرلىرىدىن ئاران ئىككى يۈز كويچە تاپتى. قالغان پۇل تېخى كەم ئىدى، ئۇ بىر تەرەپتىن ئىشلەپ، يەنە بىر تەرەپتىن بوش ۋاقىتلاردا پۇل تولۇقلاشنىڭ غېمىدە پايىپېتەك بولدى...

« خۇدا بەرسە ئاسماندىن تاشلاپ بەرمەيدۇ، مۇشۇنداق باھانە - سەۋەبلەر بىلەن بېرىدۇ، خۇدا ئامان-ئېسەن قىلسا، پۇلنىڭ بىلەن شۇ... شۇ... ھى- ھى- ھى » دەپ ئۆز ئۆزىگە سۆزلەپ ئۆيىگە ئالدىراش كىرىپ كېتىۋاتقان روزاخۇن ئۇستىنىڭ سۆزى قاسىمنى بىردىنلا ئۆزىگە جەلب قىلدى، ئۇ ھازىرلا بىر ئىش بىلەن ياتىقىغا كېلىپ يەنە ئىش ئورنىغا چىققانىدى. ئەمدى ئۇ روزاخۇن ئۇستىنىڭ سۆزىنىڭ ئاخىرىغا قۇلاق سالدى، « ئەللىك كوي پۇل ئۈچ ئاي بولا - بولمايلا خۇدايىم بۇيرىسا ئىككى ھەسسە كوپىيىپ بولۇپ قاپتۇ، بۇ پۇلنى... بۇ پۇلنى ئەمدى... »

قاسىم بۇ سۆزلەردىن روزاخۇن ئۇستىنىڭ ئۆتكەندە ئەللىك يۈەنلىك مۇكاپاتلىنىش لاتارىيە بېلىتى ئالغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. دېمەك، روزاخۇن ئۇستىمىغا ئامەت كەلگەن دەپ پەرەز قىلدى. ئۇ ئەمدى باشقا يەرگە قارىغۇدەك دوقۇرۇپ يۈرگىچە، بىرگە ئىشلەيدىغان بۇ ئۇستىمىدىن پۇل قەرز ئېلىش قارارىغا كەلدى. چۈنكى، بۇ ئۇستام بىر جان بولغاچقا بۇنچىۋالا كۆپ پۇلنى ئىشلىتىپ بولالمايدۇ، دەپ قىياس قىلدى قاسىم.

قاسىم كۆڭلى توق ھالدا ئىش ئورنىغا بېرىپ، بىر سائەت چامىسىدا ئىشلەپ روزاخۇن ئۇستىنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئەمما ئۇ تېخى قايتىپ كەلمىگەنىدى. قاسىم روزاخۇن ئۇستىنى ئۇنىڭ ئۆيىدىن قىرىق گەزچە كېلىدىغان غەرب تەرىپىدىكى چوڭ يولنىڭ دوقمۇشىدا تۇرۇپ ساقلىدى، چۈشتىن كېيىن ئىشقا بارمىدى. روزاخۇن ئۇستام تەخمىنەن سائەت تۆتلەردە قايتىپ كەلدى.

روزاخۇن ئۇستىنىڭ قارىسى كۆزگە ئىلىنىش بىلەنلا قاسىمنىڭ تاقىتى - تاق بولدى. ئۇ ئەسلىدە ئۇستىنىڭ ئالدىغا بارماقچى بولۇۋىدى، شۇ ئەسنادا خۇددى قېرىشقاندەك « كۆرسە ھالى يوق، كۆرمىسە كارى يوق » بولۇپ يۈرگەن بىر دوستى كېلىپ قالدى. ئۇلار ئىككى ئېغىز پاراڭلىشىپ بولغىچە روزاخۇن ئۇستام دوقمىدىن ئايلىنىپ ئۆيىگە ماڭدى. قاسىم ھېلىقى دوستىغا ئىش ئورنىغا كېچىكىپ قالغانلىقىنى باھانە قىلىپ تېزلا خوشلاشتى - دە، ئۇنى كۆزدىن غەلەت قىلىپلا روزاخۇن ئۇستىنىڭكىگە ئىشىكىنىمۇ چەكمەي كىرىپ كەلدى.

— يا ئاللا ئۇستام ئەجەبمۇ ساقلاتتىلا مېنى، - قاسىم كارىۋاتتا ئولتۇرغان روزاخۇن ئۇستىنىڭ ئۇدۇل تەرىپىدىن ئورۇن ئېلىپلا شۇنداق دېدى.

— بىرسى مېنى ئىزدىگەنمىدى؟

— ياق.

— نېمىشقا ساقلىدىڭ ئەمىسە؟ - روزاخۇن ئۇستام ئورنىدىن تۇرۇپ چايداندىن ئىككى پىيالە چاي قۇيدى، داستىخاننىمۇ سالماي پىيالىنىڭ بىرىنى قاسىمغا بېرىپ، بىرىنى ئۆز ئالدىغا قويدى.

— سىلىگە ھاجىتىم چۈشۈپ قالغانىدى، - قاسىم چاينى پۈۋلىگەچ جاۋاب بەردى.

— نېمە ھاجەتتى ئۇ؟

— توي قىلماقچى ئىدىم ئۇستام، سىلىدىن ئازراق قەرز ئالايمىكىن دېگەنتىم.

— نېمە دەيدىغانسەن قاسىم، « خۇدايىم بەرسە شەيتاننىڭ كۆزى قىزىرىپتۇ » دېگەندەك، مانا بۈگۈن قولۇمغا ئازراق پۇل كىرىۋىدى، شەيتىنىڭ مۇشۇ ئويغا سېپتۇ - دە سېنى؟!

روزاخۇن ئۇستام بۇ سۆزلەرنى قوپال ھەم نارازىلىق تەلەپپۇزىدا ئېيتتى. قاسىم يالۋۇرۇشقا باشلىدى:

— ئۇزۇنغا قالماي قايتۇرىمەن ئۇستام.

AltunOq

— دوپپامغا جىگدە سالىمەن دېمە، بىلىپ قوي، بۇ پۇلنىڭ بىر پۇڭىنىمۇ زايا قىلمايمەن. شۇڭا سەندىن قانچىلىك ئالسەن دەپمۇ سوراپ قويمىدىم!

— ساقلاپ يېتىپ قانداق قىلىملا؟

— ئاخىرەتلىكىم ئۈچۈن ئىشلىتىمەن!

قاسىم جىمىپ قالدى، ئېھتىمال ئۇچۈن باشقىلارنى ئويلاپ باقتى. ئەمما ئۇنىڭ ئەمدى بۇ نىگدىن باشقا بارىدىغان يېرى، كىرىدىغان تۆشۈكى قالمىغانىدى. شۇڭا كاللىسىدا ھەيۋە قىلسام ئۇناپ قالار دېگەن خىيال پەيدا بولدى - دە، ئورنىدىن تۇردى:

— ئۇستام، بوش ئاۋازدا راست گەپ قىلسام، تومۇرۇمنى تۇتۇۋاتامدىكىن، دەپ قالمىسىلا. ئېيتىپ قوياي، بۇگۈن نېمە بالا كۆرسەم كۆرىمەنكى، سىلىدىن بىر موچەن بولسىمۇ ئالماي چىقىپ كەتمەيمەن!

— نېمە دېدىڭ؟ - روزاخۇن ئۇستامۇ ئورنىدىن دەس تۇردى، - ساراڭ بولۇپ قالدىڭمۇ، يا ھەيۋە قىلسام قورقامدىكىن دەپ چۆچۈرىنى خام ساناۋاتامسەن؟... يوقال، دەرھال كۆزۈمدىن يوقال!

— سەن قېرىنىڭ شەيتىنى مېنى كىچىك كۆرسىتىۋاتامدۇ؟! ئۇنداق ئوڭاي ئىش يوق، يا پۇلنى بېرىسەن، يا مەن بۇ جايىدىن تويمەن!

قاسىم بارغىنچە ئۇنىڭ ياقىسىدىن تۇتتى، قورققىنىدىن نېمە قىلىشىنى بىلمەي قالغان ئۇستام جېنىنىڭ بېرىچە ۋارقىرىدى:

— ۋايجان...! ئادەم... ئادەم بارمۇ! -

— بوش ۋارقىرا دەيمەن، ھەي ئۆلمىگۇر قېرى! - قاسىم ئۇستامنى بېسىپ ئۇستىگە چىقتى، ئىككى قولى بىلەن كارنىيىنى سىقتى. ئۇنىڭ ئەسلىدە ئۆلتۈرۈۋېتىپ بولاپ قاچىدىغان نىيىتى يوق ئىدى. ئەمما روزاخۇن ئۇستام گاھ كۈچلۈك، گاھ ئاجىز ئېغىنا قىلاپ ۋارقىراشقا ئۇرۇنغاچقا، قاسىم ۋارقىراشنى توختىتىش ئۈچۈن بەزىدە چىڭ، بەزىدە بوش ئۇنىڭ گېلىنى سىقىۋەردى. بىر چاغدا ئۇ لەسسىدە بولۇپ ھەرىكەتتىن توختىدى. قاسىم، دەسلەپدە ئېتىبار بەرمىدى، كېيىن كۆڭلىگە ھەر خىل قورقۇنچلۇق ئويلار كېلىشى بىلەن يۈرىكى قارتىدە قىلىپ كەتتى. دېمەك، ئۇ ئاللا بۇرۇن نەپەستىن توختىغان. ئەمدى باشقا كەلگەننى كۆرمەكتىن باشقا ئامال يوق. مۇمكىنقەدەر پۇلنى ئېلىۋېلىپ قېچىپ كېتىش ياكى ئىز قالدۇرماي چىقىپ كېتىپ ئامال قىلىش. ئۇ تېز سۈرئەتتە روزاخۇن ئۇستامنىڭ قويۇن يانچۇقىدىن پۇلنى ئېلىپ يانچۇقىغا سالدى. ئارقىدىن ئەتراپقا قاراپ كاردۋات ئاستىدىن كىرسىن تۇڭىنى تاپتى، كىرسىننى ئالدى بىلەن ئوڭاي ئوت ئالىدىغان نەرسىلەرگە، جەسەتنىڭ ئەتراپىغا چاچتى. قالغان قىسمىنى ئۇدۇل كەلگەن يەرگە ئالدىراش سەپتى، ئوت يېقىشتىن بۇرۇن دېرىزىدىن بېشىنى ئوغرىلىقچە چىقىرىپ ئەتراپنى كۆزەتتى. يۈرىكى سەل جايىغا چۈشكەندە ئوت ياقتى - دە، ئىشىكنى چىڭ تارتىپ ئىچىدىن ئېتىپ قويۇپلا، كۆزدىن غايىپ بولدى...

قاسىم ئاپتوبۇسقا چىقىشتىن بۇرۇن پۇلنى ئالدىرىماي ساناۋىدى، ساقلا بىر مىڭ يەتتە يۈز كوي چىقتى. ئۆزىنىڭ يېنىدىكى پۇلنى ئۇنىڭغا ئارىلاشتۇرماي ئايرىم يانچۇققا سېلىپ، قىزلىق تەرەپكە قاراپ يول ئالدى. ئەمما ئۇ «ئۆلگەننىڭ ئۇستىگە تەپمەك» دېگەندەك، پۇلنى ئاپتوبۇستا يانچۇقچىغا بېرىپ قويۇشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىدى. ئۇ ئاپتوبۇستىن چۈشكەندە پۇلنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى،

(ئاخىرى 23 - بەتتە)

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مىرزاھىد كېرىمى

شىرىن چۈشتىكى قاراكۆلگە

(ھېكايە)

كۆرگەن چۈشىنىڭ تەسىرىدە پۇتۇن ۋۇجۇدى شېرىن بىر تۇيغۇغا چۆمگەن رابىيە يەنە قانداقتۇر ۋەھىمە ئىلكىدە خاۋاتىرلەنگەن ھالدا چۆچۈپ ئويغاندى، كۆزلىرىنى ئاچتىيۇ، ئۈندەرەپ ئىككى يېنىغا قارىدى، ھېچنېمە ۋە ھېچكىم يوق ئىدى. بىر يېنىدا چۇۋۇلغان بولۇق قارا چاچلىرى كۆرپىگە يېيىلىپ تۇراتتى. بىر يېنىدا بولسا ئۇيقۇلۇقتا قۇچاقلىۋالغان ياستۇق...

« تۇۋا ئەجەب بىر چۈش كۆرۈپتىمەنا، ئۇنىڭ بىلەن ئوخشىمدىكىمدەكلا... » دېدى ئۇ خۇمارلاشقان قوي كۆزلىرىنى تورۇسقا تىكىپ.

رابىيەم ئۆزىنى قەستەن خورلاپ قويۇۋەتكەن ئېرى سۇلايماننى چۈشەپ قالغانىدى: ئۇ، بەش ياشلىق قىزى بىلەن ئىككى ياشلىق ئوغلىنى ياتقۇزۇپ قويۇپ، ئۆزىگە ئورۇن راسلاۋاتقاندا ئىشىك قېقىلغانىمىش، قورقۇمسىراپ ئىشىكنى ئاچقانىمىش، قارىسا سۇلايمان تۇرغانىمىش. رابىيەم: «نېمە دەپ كېچىدە كەلدىڭىز؟» دەپ سورىغىدەك. سۇلايمان: «سىزنى يەنە ئەمرىمگە ئالغىلى كەلدىم» دەپ جاۋاب بەرگىدەك.

« مېنى نومۇسسىز، ھاياسىز خوتۇن دەك قەستەن مەجبۇرلاپ ئۆيدىن چىقىرىۋەتكەن ئەمەسمىدىڭىز؟ » سۇلايمان پۇشمان قىلغان ھالدا ئۆكۈنۈپ دېگۈدەك: «راست، مەن ئۇ چاغدا كۆڭلىڭىزنى چۈشەنمەي گۆدەكلىك قىپتىمەن. ئاجراشقىنىمىزغا ئون يىل بولدىغۇ، ئۈچ قېتىم ئۆيلەندىم، لېكىن خوتۇنۇم خوتۇن، ئۆيۈم-ئۆي بولمىدى. ھېچتايىسى سىزنىڭ ئورنىڭىزنى باسالمىدى. مەنمۇ كېيىنكى چاغلاردا، توغرىسىنى ئېيتسام، كۆزۈم ئېچىلىشقا باشلىغاندىن كېيىن، سىزنى قوغلىشىپ تىجارەت ئۈچۈن بېيجىڭ، شاڭخەي، گۇاڭجۇ، تيەنجىنلەرگە باردىم. خۇددى خوتەندىكىگە ئوخشاش كوچىدا، ماگىزىنلاردا سىزنى ئۇچراتتىم. كىشىلەردىن گېپىڭىزنى كۆپ ئاڭلىدىم. يامان گېپىڭىزنى ئەمەس، تەرىپىڭىزنى — پەزىلەتلىك مەردانە ئايال، جۈرئىتى، ئېرى بار دەپ ماختىغان تىجارەتچىلەرنى ھەر جايدا ئۇچراتتىم. پېيىڭىزغا چۈشۈپ پايلاپمۇ كۆردۈم. ھېچ ئىش يۈز بەرمىدى. رابىيەم ئەرلەرگە ئۆچ ئىكەن، ئەرلەرنىڭ گېپى چىقسىلا ئاچچىقلىنىپ تاتىرىپ

كېتمەدىكەن» دېگەن مىش-مىش گەپلەر مۇقۇلى-
قىمغا كىرىپ تۇردى. ئويلاپ كۆرۈپ ئەرلەرگە ئۆچ
قىلىۋەتكەن ئۆزۈم ئىككەنلىكىمنى بىلىپ يەتـ-
تىم رابىيەم. سىزنى قىز چېغىڭىزدا ياخشى
كۆرۈپ قېلىپ، ئوقۇشىڭىز پۈتكىچە مەكتەپـ-
نىڭ ئالدىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ يۈرـ-
گەنلىكىم، «مەڭگۈ سىز بىلەن ئۆتۈمەن، دىـ-
لىڭىزنى ھېچقاچان رەنجىتمەيمەن» دەپ
ۋەدە بېرىپ سىزنى مىڭ بىر تەستە قايىل
قىلغىنىم ھېلىمۇ يادىمدا. مالىيە-سودا تېخـ-
نىكۇمىنى پۈتتۈرۈپ كاسسىر بولدىڭىز. سۆزىـ-
ڭىزدە تۇرۇپ مېنى يەككە تىجارەتچى، بىلىمـ-
سىز دەپ تۆۋەن كۆرمەي تەگدىڭىز. تەقدىر
ئاتا قىلغان بۇ بەختتىن ناھايىتى سۆيۈنـ-
دۈم، كۆڭۈللۈك تۇرمۇشىمىز باشلاندى. ھايا تـ-
نىڭ لەززىتىنى تېتىتتىڭىز. ئارقا-ئارقىـ-
دىن قىز، ئوغلىمىز تۇغۇلدى، بېشىم ئاسـ-
مانغا يەتتى. مانا شۇ چاغدا سىز ئىچكىرىـ-
گە بېرىپ ئۇنۇملۇك تىجارەت قىلىشقا مېنى
دەۋەت قىلدىڭىز. سىزدىن ئايرىلىشقا كۆ-
زۈم قىيماي، شۇندا قىلا جۇرئىتىمنىڭ يوقلۇ-
قىدىن ئۇنىمىدىم. دائىم مۇئامىلىدە ئادىل،
مۇناسىۋەتتە سەمىمى، ئىلىم-سېتىمدا جۇرـ-
ئەتلىك، چاققان بولۇشنى دالالەت قىلاتتىڭىز.
مەن ئۇ كۈنلەردە سەۋدىيەمنىڭ يوقلۇقىدىن
«خوتۇن خەقنىڭ چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسـ-
قا، بولمىسا ئېرىگە ئەقىل ئۆگەتمەكچى بو-
لامدۇ؟» دەپ قاراپ ياخشى نىيىتىڭىزگە پەـ-
سەن قىلمىغانىكەنمەن، سىز بۇنىڭغىمۇ
خاپا بولمىدىڭىز. بىر كۈنى كەچ ياتار چېـ-
غىمىزدا سىز: «ئىدارە رۇخسەت قىلدى، مەن
ئۈچ يىللىق توختام بىلەن بېيىشقا چىقمىدـ-
غان بولدۇم. بانكىدىن بەش مىڭ يۈەن قەرز ئاـ-
لىمەن، سىز ماڭا بەش مىڭ يۈەن بەرسىڭىز، تىـ-
جارەت قىلماقچىمەن» دەپ ئىشەنچ بىـ-
لەن مېھرىلىك كۆزلىرىڭىزنى ماڭا تىكتىڭىز،
شۇ چاغدىكى قارىشىڭىز ھەر قېتىم ئېسىمگە
چۈشسە ئۆزۈمنى قويۇشقا جاي تاپالماي قاـ-
لىمەن. مەن شۇ ئاخشام سىزنىڭ سەمىمىي
ئىلتىماسىڭىزنى قوپاللىق بىلەن رەت قىـ-
لىپ: «مېنىڭ تاپقىنىمغا نېمە ئۈچۈن قاناـ-
ئەت قىلمايسەن؟ خوتۇن كىشى دېگەن ئۆي
ئىشىغا يارىغان، بولۇپتۇ، ماڭا ۋاپاسىزـ-
لىق قىلماس، دەپ ئىشلىشىڭگە يول قويسام،
ئەجەب بۇنىڭغا قانائەت قىلماي بىر ئوبـ-
دان خىزمىتىڭنى تاشلاپ سودىگەرچىلىك قىلـ-
ماقچى بولۇۋاتامسەن، ئەقلىسىز» دېگىنىم
ھېلىمۇ ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتمىدى.
«سولايمان نېمە بولدىڭىز؟ مۇشۇ گەپلەرنى
سىز قىلىۋاتامسىز؟ سىزنى خېلى ئاقىلىق دەپ
بىلەتتىم، بەكمۇ نادان ئىكەنسىزغۇ، سىز
ماڭا ئىشەنمىدىڭىز» دېدىڭىز. مەن دەرھال كۆ-
زۈمنىڭ ياختىسىنى چىنارىدىم: «سەن قوينۇمدا
يېتىپ تۇرۇپ، مېنىڭ قانداق ئادەملىكىمنى
تېخى بىلمەي كېلىۋاتامسەن؟ ھۇ ئۆزىنى بىـ-
لىگەن قانجىق، قانائەتسىز جالاپ» دېگىـ-
نىمنى بىلىمەن، ئېسىلىپ قىزارغان مەڭزىـ-
گە چاك قىلىپ بىر تەستەك سالدىڭىز. شۇـ-
نىڭ بىلەن كۆزۈڭگە قان تەپتىلدى. سىزنى
تېپىپ يەرگە يىقىتتىم. قىز، ئوغلۇم: «دادا،
ئانا» دېيىشىپ قىقىراپ يىغلىشىپ كەتتى.
مەن ئۆزۈمنى بېسىپ ئالالماي، ئاغزىمدىن
ھەر خىل بولمىغۇر گەپلەرنى چىقىرىپ، ئۇـ-
نىمىغىنىڭىزغا قويماي ئۆيدىن ھەيدەپ چىـ-
قاردىم. «بۇ شۇمتەكلىرىڭنىمۇ ئېلىپ كەت»
دەپ بىچارە مەسۇم گۆدەكلەرنى سۆرەپ چىـ-
قىپ كوچىدا قالدۇرۇپ، ئىشىكنى جاڭگىدە
ياپتىم. ئۆينىڭ دېرىزىلىرى دىرىلدەپ ئىـ-
شىك بېشىغا ئۇۋا سالغان قارلىغاچلار ۋىچىرـ-
لاپ كەتتى. سۆيۈملۈكۈم، ئىشەنسىڭىز، سىز

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كېتىپلا يالغۇز تەكىگە باش قويغىنىمدا پۇ-
شايمان قىلدىم. «نېمىشقا ئۇنىڭ خېتىنى
بەرگەندىمەن، چىرايلىق گەپ بىلەن رايىنى
ياندۇرسام ماقۇل دەيتتىغۇ» دەپ كېچىچە
كىرپىك قاقماي چىقتىم. لېكىن ئەتىسى قاتـ-
تىق بويىنۇم ئالدىڭىزغا ئېگىلىپ بېرىشىمغا
يول قويمىدى. شۇنىڭ بىلەن يىللار ئۆتۈ-
ۋەردى. سۆيۈملۈك، ئوماق بالىلىرىمنىڭ
يۈزىنى كۆرسەتمىدىڭىز. بۇ جازا يۈرەك-
باغرىمنى ئېزىۋەتتى. سىز ئۆز ئىرادىڭىز-
دىن يانمىدىڭىز، شاڭخەي، گۇاڭجۇلارغا
نەچچە بېرىپ كەلدىڭىز. شەھىرىمىزدە بىرىنچى
بولۇپ چوڭ دۇكان ئاچتىڭىز. ھەر يىلى كې-
زىتتىن يېتىملار مەكتىپىگە نەچچە يۈز يۈەن
ياردەم قىلغانلىقىڭىزنى ئوقۇدۇم، ھەجگە بې-
رىپ كەلگەندىن كېيىن خەلق باشقۇرۇشىدىكى
مەكتەپنى سېلىشقا نەچچە مىڭ يۈەن ئى-
ئانە قىلغانلىقىڭىزنىمۇ گېزىتتىن كۆردۈم. ئا-
قىۋەت ئۆزىڭىزنىڭ پەزىلەتلىك ئالىيجاناب
ئانا ئىكەنلىكىڭىزگە جاما ئەتنىلا ئەمەس،
مەندەك جاھىلنىمۇ قايىل قىلدىڭىز رابىيەم.
مەن تېرىك تۇرۇپ بالىلار ئاتىسىز، يېتىم
بولۇپ قالمىسۇن، مېنى كەچۈرۈڭ. يارـ-
شىش ئۈچۈن، بالىلىرىمغا مېھرىبان ئاتا بو-
لۇش ئۈچۈن ئۆيىڭىزگە كەلدىم...»

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان رابىيەم «ياق،
كېتىڭ، بۇنداق كېچىدە ئۆيۈمگە كىرسىڭىز
بولمايدۇ» دەپ كەينىگە يانغىدەك، سۇلايـ-
مان: «بولىدۇ، بالىلارنىڭ ئاتىسى بولغان
ماڭا بولىدۇ» دەپ ئىچ كۆڭلەك بىلەنلا
چىققان رابىيەمنى دەس كۆتەرگىنىچە ئۆيگە
ئېلىپ كىرگۈدەك. بۇئۆي ئون بەش يىل بۇرۇن
ئۇ توي قىلغان كېچىسى سۇلايمان بىلەن
ياتقان ئۆينىڭ خۇددى ئۆزىمىش، گۈپۈل-
دەپ ئەتىر پۇراپ تۇرغىدەك، كىيىملىرىنى

سېلىپ تاشلىۋەتكەن سۇلايمان رابى-
يەمنىڭ تېپىچەكلەپ قارشىلىق قىلغىنىغا قويـ-
ماي ئۇنىڭغا ئېسىلغانىمىش. رابىيەم ئىزا-
نومۇستىن ئىككى قولى بىلەن كۆزلىرىنى چىڭ
ئېتىۋېلىپ ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلىۋەتكەنـ-
مىش... بىر چاغدا ئىككىسى بىر ئازادە پارـ-
لىق مۇنچىدا يۇيۇنىۋاتقىدەك. رابىيەم سۇ-
لايماندىن كۆز ئۈزەلمەي قاراپ قالغانـ-
مىش. سۇلايمان بىردىنلا ياتۇلەك بىر ئا-
دەمگە ئۆزگىرىپ ھىجايغان ھالدا: «خېنىم،
ئەجەب چىرايلىق بېلىق ئىكەنلە» دېگۈدەك.
رابىيەم ئەنە شۇ يۇڭلۇق قوللىرىنى سۈزۈپ،
ئۆزىنى قۇچاقلىماقچى بولغان بۇ ناتونۇش
ئادەمدىن قورقۇپ، ھەم شېرىن ھەم ۋەھـ-
مىلىك تۈيغۇ ئىلكىدە ئويغىنىپ كەتكەنىدى.

× ×

رابىيەم بۇ چۈشىدە پۈتۈن ئۆتمۈشىنى
كۆرگەنىدى. سۇلايماننىڭ يىلىنىپ ئېيتقان
سۆزلىرى ئېسىدە شۇنداق ئوچۇق تۇرۇپتۇ.
خۇددى ئويغىدا ئېيتقاندەك ئۇنى بىئارام قىلىپ
قويۇۋاتاتتى. چۈش دېگەن ئەجەب نەرسە ئۇ،
ئۆزىنىڭمۇ، سۇلايماننىڭمۇ ئون يىل بۇرۇنقى
ھالىتىنى كۆرگەنىدى. لېكىن كەچۈرمىش ئون يىل
ئىچىدە يۈز بەرگەن. ئۇ چاغدا يىگىرمە بەش
ياش بولسا، ھازىر ئوتتۇز بەش ياش، سۇلايمانمۇ
ئوتتۇز ياشتىن قىرىق ياشقا ھالقىغان. قىزى
ئايىنىسا ئون بەش ياشقا كىردى. تولۇق ئوتتۇرـ-
نىڭ بىرىنچى يىللىقىدا ئوقۇيدۇ. ئوغلى جالال ئون
ئىككى ياش. تولۇقسىز ئوتتۇرىنىڭ ئىككىنچى
يىللىقىدا ئوقۇيدۇ. دېمىسىمۇ چۈشىدە سۇلايمان
سۆزلىگەنلەرنىڭ ھەممىسى راست، ئۆزى شۇنچە
ياخشى كۆرگەن، ئىشەنگەن، ئۇمىد باغلىغان ئېرى
ئۇنىڭ ياخشى تىلىكىنى يەرگە ئۇرۇپ، ئەل-
جاما ئەت ئالدىدا قاتتىق خورلىغانىدى. ئىنـ-
سانلىق قەدرى - قىممىتى پايمال قىلىنىپ،

ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىلغان رابىيەم، ئەتىسىلا سوتقا بېرىپ سۇلايماندىن خېتىنى ئالغانىدى. ئۇ ئاتا - ئانىسىنىڭمۇ توسۇشىغا بويى بەرمەي، بانكىدىن بەش مىڭ يۈەن قەرز ئالدى. ئۆزىنىڭ ئالتۇن ھالقا، ئۈزۈك ۋە بىر قىسىم كىيىم - كېچەكلىرىنى سېتىپ يەنە بىرەر مىڭ يۈەن جايلاپ دەسلەپ رەستىدە يايما ئاچتى. بىر يىلدىن كېيىن سودىنىڭ يولىنى بىلىپ قالغان رابىيەم خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ سەپەرگە چىقتى.

«ياخشى نىيەت — يېرىم دۆلەت» دېگەن ماقالدا ھېكمەت بار، ئەمما جۈرئەت بولمىسا ياخشى نىيەتنى ئەمەلدە كۆرسىتىش قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن؟ رابىيەم جۈرئەتلىك ئايال ئىدى. ئۇ تۇنجى سەپىرىدىلا كۆزلىگەن پايدىغا ئېرىشتى. ئاتا - ئانىسىنى خوش قىلىپ قەرزدىن ئادا - جۇدا بولدى. بۇ ئۇنىڭ مىسكىن روھىنى كۆتۈرۈپ ئۈمىدلەندۈردى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى - ئۈچ قېتىم سەپەر قىلدى، يەنە بىر تىجارەتچى ئايال بىلەن بىرلىشىپ بىر كىچىك ماگىزىن ئاچتى. ئۇنىڭ سەرمايىسى قىرىق مىڭ يۈەندىن ھالقىغانىدى. تۆتىنچى قېتىم تېخىمۇ يىراق سەپەرگە چىقىپ سەئۇدى ئەرەبىستانغا بېرىپ، بىر مۇسۇلمان ئايال تىجارەتچى بولۇش سۈپىتى بىلەن بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىپ، مەدىنەنى زىيارەت قىلدى. قايتىشىدا ئېلىپ بارغان ماللىرىنى سېتىپ، ئۆزى مۇۋاپىق دەپ بىلگەن بىر قىسىم ماللارنى ئالغاندىن كېيىن، ئايروپىلان ئارقىلىق كاراچىغا يولغا سېلىنىۋېتىپ ئىستامبولغا باردى. ئىستامبولدىن ئايروپىلان ياكى پاراخوت بىلەن قايتماي تۇرۇقلۇق يولى بىلەن باغدات، تېھراندىن ئۆتۈپ پاكىستانغا كەلدى. بىر قىسىم ماللىرىنى كاراچى، راۋالپىندى، لاھوردا سېتىپ، يەنە مال ئالدى، بىر ماشىنا دېگۈدەك مال بىلەن ۋەتەن قوينىغا قايتىپ كەلدى. يېڭى ئاچقان بوزدەك ئۇنىڭ پىكىرىمۇ ئېچىلىپ، نەزەر دائىرىسى كېڭەيگەنىدى. ئانا يۇرتىغا قەدەم قويغاندىن كېيىن، خەلق باشقۇرۇشىدىكى ئوتتۇرا تېخنىكوم قۇرۇلۇشىغا ئون بەش مىڭ يۈەن ئىئانە قىلدى. شاڭخەي، گۇاڭجۇ شەھەرلىرىگە يەنە ئىككى قېتىم بېرىپ كەلدى. سەرمايىسى يۈز مىڭ يۈەندىن ئاشتى. ئەمدى ئۇنىڭ ئۆز ئالدىغا ئاچقان كىچىك ماگىزىنى، گىلەم توقۇش كارخانىسى بار.

بۇ نۆۋەت ئۇ خوتەندىن قەشقەرگە گىلەم ئېلىپ كەلگەنىدى، قەشقەر بىلەن خوتەننىڭ ئارىلىقى ئۇنىڭ ئۈچۈن قوغۇنلۇقنىڭ يولىدەك بولۇپ، پات - پات كېلىپ - كېتىپ تۇراتتى. بىر قىسىم گىلەملىرى سېتىلىپ ئون مىڭ يۈەن كىرىم بولغانىدى. بۇ پۇلنى پوچتىدىن خوتەنگە ئەۋەتىۋەتكەندىن كېيىن، قالغان گىلەملەرنى ئۈرۈمچىگە ئېلىپ بېرىپ ساتماقچى بولۇۋاتاتتى.

× ×

ئۇ بۈگۈن بازار ئارىلاپ، ئادەتتىكىدىن بۇرۇنراق ياتىقىغا قايتىپ كەلدى. چاي دەملەپ ئىككى پىيالە ئىچىۋالدى-دە، كارىۋاتقا چىقىپ ياتتى.

ئۇنىڭ ھازىر ھېچكىمنىڭ ئالدىدا تىل قىسىنچىلىقى ۋە ھېچكىمدىن قەرزى يوق ئىدى. بىراق ئۇ، ئۆزىنى بۇنىڭ بىلەن بەختلىك ھېسابلىمايتتى. بېيىغانسېرى ئالاقە دائىرىسى كېڭىيىپ ئۇچرىشىدىغان ئادەملەر كۆپەيگەن بولسىمۇ، ئۆزىنى يەنىلا يالغۇز سېزىپ غېرىبسىناتتى. مەيلى خوتەندىكى ئۆيىدە بولسۇن، مەيلى قەشقەر، ئۈرۈمچىدە

بولسۇن، مەيلى شائخەي، گۇاڭجۇدىكى مېھمانخانا ياتىقىدا بولسۇن، ماناشۇنداق بازار ئايلىنىپ كىرگەن چېغىدا، ئۆزىنىڭ يالغۇزلىقىنى ھېس قىلىپ غەم قىلاتتى، مۇڭلىناتتى، كۆڭۈلدىكىدەك ئەرگە ئېرىشەلمىگەنلىكىدىن قايغۇراتتى. تۇنجى ئېرى بولغان سۇلايمان پات - پات ئۇنىڭ خىيالىدىن كېچەتتى، ئۇنىڭ ئۆزىنى خورلاپ ئىككى بالىغا قارىماي ئۆيدىن ھەيدەپ چىقارغانلىقى ھەر قېتىم يادىغا چۈشسە بەدىنىگە تىكەن سانجىلغاندەك بولۇپ، مۇھەببىتى نەپرەتكە ئايلىناتتى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئاجراشقاندىن تارتىپ بالىلىرىنى ئاتىسىغا كۆرسەتمىگەن، پۈتۈن مېھرى - مۇھەببىتىنى بىر جۈپ ئوغۇل - قىزىغا بەرگەنىدى. قەيەرگە بارسا، شۇ يەردە ئۇنىڭ كەينىگە كىرىۋالىدىغان غىلىجىلىك، سۇيۇق، شەھۋانىلىققا بېرىلگەن ئالا كۆڭۈل كەززاپلار ئۇنى ئەر زاتىدىن يىرگەندۈرۈپ بېزار قىلىۋەتكەنىدى. شۇڭا ھېچكىمگە كۆڭۈل بەرمەي تۇل خوتۇن بولۇپ ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. بالىلىرى بوۋىسىنىڭ قېشىدا تۇراتتى.

رابىيەم ئۆتمۈشىنى ئويلاپ ئېغىر تىنىدى، سۇلايمان يەنە كۆز ئالدىغا كەلدى. بايا رەستە ئارىلاپ يۈرگەندە، شىلەپە كەيگەن، چىرايلىق ياسالغان قاپقارا بۇرۇتى قەددى - قامىتىگە سالاپەت بېغىشلىغان بىر كىشىنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قارىغانلىقىنى، بۇنىڭ بىلەن يۈرىكى زىڭىلداپ پۈتۈن ۋۇجۇدىنىڭ بوشىشىپ كەتكەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى. رابىيەم تۇختاپ قايرىلىپ قارىغاندا، ھېلىقى كىشىنىڭ سۇلايمان ئىكەنلىكىنى تونۇدى. ئۇنىڭ ئۆزىگە گەپ قىلماي دەپ ئاغزىنى ئۆمەللىگەنلىكىنىمۇ كۆردى. ھالبۇكى نېمە ئۈچۈندۇر ئالدىراپ ياتاققا يېنىپ كەلدى، بۇرۇنمۇ نەچچە قېتىم شۇنداق قىلغانىدى، بۇ ئازار يېيىشنى خالىمىغانلىقىدىن بولسا كېرەك، ئېھتىمال.

رابىيەم قوپۇپ ئولتۇردى، ئۇ ياققا - بۇ ياققا قارىدى، چايدىن يەنە بىر پىيالە ئىچتى. ھەر قانداق قىلىپ كۆز ئالدىدىن سۇلايماننىڭ خىيالىي سىماسىنى نېرى قىلالمىدى. بۇ سومباتلىق، قارا قاش، قارا بۇرۇت مېھرىبان سۇلايمان ئىدى. رابىيەمنى ياخشى كۆرگەن، نېمە دېسە شۇنى قىلىپ بېرىشكە تەييار تۇرغان مەردانە يىگىت سۇلايمان ئىدى. بىردىن بۇ خىيالىي سىمانىڭ بۇرۇتلىرى تىكەنلىشىپ، تاش يۈرەك ياۋۇز ئادەمگە ئايلاندى، رابىيەمنىڭ يۈرەك باغرى شۈركىنىپ كەتتى. ئۇنىڭ قوي كۆزلىرىدىن توغاچتەك قىزىل مەڭزىگە ياشلىرى سىرغىپ چۈشتى. كۆز ياشلىرى توختىغاندا ئۇ، ئۇخلاپ قالدى ۋە بايىقى ئاجايىپ چۈشنى كۆرۈپ... چۆچۈپ ئويغانغاندىن كېيىنمۇ خېلىغىچە ئېسىگە كېلەلمىدى ھەم ئۇنىڭدىن بېرى كۆرۈلۈپ باقمىغان ۋۇجۇدىدىكى سۆيۈنۈش ھەم ئۆزىنى قۇچاقلىماقچى بولغان يۈڭلۈق قارا قول پەيدا قىلغان دەھشەتلىك ۋەھىمە ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويغانىدى.

رابىيەم بۇ ياتاقتا ئۆزىنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىنى، ئۆزىنى سۆيۈندۈرگەنمۇ، ۋەھىمە قىلدۇرغانمۇ كۆرگەن چۈشى ئىكەنلىكىنى ئاخىرى بىلدى، كۆڭلى بىر ئاز ئارامىغا چۈشۈپ ئورنىدىن تۇردى. «تولا ئەجەب بىر چۈش كۆرۈپتىمەنا، ئۇنىڭ بىلەن ئۇچۇمدىكىدەك...» ئىككىنچى قېتىم كۆڭلىدىن بىر ئوي كەچكەندە، ئۆزىنىڭ بىر ئەرگە، بولۇپمۇ سۇلايمانغا مۇھتاج بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندى: «ئۇنداق كۈنلەر ئەمدى نېسىپ بولمايدۇ» دەپ ھەسرەتلەندى. ئۇ تېخىچە ئۆزىنىڭ

ئىچ كىيىمى بىله نلا كـا ردۋات يـېنىدا تۆره
تۆراتتى. بىردىن تا مدىكى ئه ينه ككه قاراپ
ئۆزىنىڭ گۈزه ل قا مىتىنى كۆردى. سۇلا يىما نـ
غا ياتلىق بولغا ندا قارا چـاچلىرى بوستا ن
قىلىپ ئۆرۈلگه ن شوخ قىز ئىدى. ما نا ئه مـ
دى تولۇن ئا يده ك تولۇپ سـاھىپجا مال جۇـ
ۋا نغا ئا يلا نغا نىدى. كه ڭ يه لكىسى، دولقۇ نـ
لىنىپ تۇرغا ن يۇ ەرا ن كـۆكر ىكى، ئىچ كۆڭـ
له ك يېپىپ، كۆتۈرۈلۈپ چـىققا ن سـا غرىسى
ئۇنىڭ بېلىنى بىر تۇتام قـىلىپ كۆرسىتىپ،
سۇمبا ت قا مىتىگه كىشىنى مه ھلىيا قىلىدىغا ن
له ۋه نلىك به خش ئه تكه نىدى. ئۇ بىله ك سا ـ
ئىتىگه قا راپ، سا ئه ت ئىككىدىن ئون ئۈچ مىنۇت
ئۆتكه نلىكىنى بىلدى. تا زا ئۈچ سا ئه ت ئۇخـ
لا پتۇ ـ ده! كۆكسىگه يېيىلـىپ تۇرغا ن چاچـ
لىرىنى ئا رقىغا تـا شلاپ بـا نتىلىدى. قا را
كا ستىيۇم، يوپكىسىنى كـېيىپ، ئا لما شتۇر ىـ
دىغا ن كىيىملىرى سېلىنغا ن چوڭگۈللۈك خا ـ
شۇ سومكا بىله ن دا ئىم بىلله ئېلىپ يۈر ىـ
دىغا ن چىرا يلىق كىچىك سومكىسىنىمۇ ئېلىپ
مۇنچىغا قا راپ مـا ڭدى. بـۇ سـومكىدا ئون
مىڭ يۈه ن با ر ئىـىدى، مـۇنچـىدا يۇيۇنۇپ
چىققا ندىن كېيىن بـۇ پـۇلنى خـوته نگه ئه ـ
ۋه تمه كچى بولغا نىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇـ
دىدىن غه يره ت ـ شـىجا ئه ت جـۇش ئـۇرۇپ
تۇراتتى.

× ×

را بىيه م مېھما نخا نىدىن چىقتى. غۇر ـ غۇر
كۈزشا مىلى يولنىڭ ئىككى چېتىدىكى ئا كا تسىيه
ده ره خلىرىنى ئىغا ڭشىتىپ سا رغا يـغـا ن يا پـ
را قلارنى ئۇنىڭ ئا يـا غ ئا ستـىغا تۆكه تتى.
كۈن غه ربكه قىيسا يغا ن بولۇپ، ئۇنىڭ سۇس
نۇرى يا پرا قلاردا، ئىككى يا ندىكى بىنا لارـ
نىڭ ئه ينه كلىرىده، را بىيه مىنىڭ ئويچا ن كۆزـ
لىرىده ئه كس ئېته تتى. يه رۇ ئـا سما ن كۈز

يه سلىگه خا س سا غۇچ تۇس ئا لغا ن، ئۇ كېتىـ
ۋېتىپ سۆۋه ت ـ سۆۋه تتىـكى قىزىرىپ پىشـ
قا ن ئا نا ر، ئا لمىلارنى كـۆردى. زۇمره تته ك
سۈپ ـ سۈزۈك به شكېره م ئـۈزۈمـلىرىگه قا ـ
راپ ئۆتتى. سۆۋه تتىكى ئا لتۇنده ك تا ۋا ىـ
نىپ تۇرغا ن ئه نجۈرگه كۆ ىچۈشكه نده «ئۈـ
چىنچى مىشمىتى ئوخشا يدۇ، يا تا قـتا قا يتـ
قا نـدا بىر سۆۋه ت ئۇ اغا چ كېته ي» ده پ كۆڭـ
لىگه پۈكۈپ قويدى. لېكىن ھېـچكىمنىڭ يۈـ
زىگه قا رىمىدى. كه ينىدىن قا لماي كېلىۋا تـ
قا ن قارا ما تاق يىگىتنى ئۇ كـۆرمىدى. ئا ـ
خىر ھه ر قېتىم قه شقه رگه كه لسه بېرىپ يۇـ
يۇنىدىغا ن مۇنچىغا يېتىپ كـه لدى. بۇ خىلـ
ۋه ت مۇنچا ئىدى. ئۇ بېله ت ئېلىپ ئون يه تـ
تىنچى نومۇرلۇق ئۆيگه كىردى. يۈزىگه لا پـ
پىدىلا ئىسسىق ئۇرۇلدى، سوپۇن پۇرىقى دىـ
مىقىغا كىرىپ يېـنىك چۈشكـۈردى. كىيىم ـ
كېچه كلىرىنى سا لغا ن خا شۇ سومكىنى دا لاندىكى
كا ردۋات ئۈستىگه قويـدى. ئون مىڭ يۈه ن
پۇل سېلىنغا ن كىچىك قول سومكىسىنى كۆزـ
گه چۈشۈپ تۇرىدىغا ن ئا ستىغا ئىلدى، نېمه
ئۈچۈندۇ ئۇنىڭ يۈرىكى يه نه ئه نسىزلىك بىلـ
له ن سېلىپ كه تتى. ئه نسىزلىك ئىلكىده ئا لـ
دىراپ كىيىمىنى سا لدى.

ئىنسا ننىڭ سه زگۈ نېرۋىلىرى ھه مىشه مېڭىگه
ئۈچۈر يه تكۈزۈپ تۇرىدۇ. بـۇ ئۈچۈرنى مېـ
ڭه قوبۇل قىلغا ندا ئه قىل په يدا بولىدۇ ۋه
بىر ئىشنى قىلىش ـ قىلما سلىـقتا يا كى ته ـ
ۋه ككۈل قىلىـشقا بـۇيرۇيدۇ. را بىـيه م ئۆز
سه زگـۈ نېرۋىلىرىـنىڭ به رگـه ن ئۈچۈرىدىن
ھېچنېمىنى چۈشه نمـىگه ن بولسـىمۇ، كۆڭلىنى
ئه نسىزلىك قا پلىۋا لدى، كۆزىنى كىچىك قول
سومكىدىن ئا لمىغا ن ھا لدا ئىچكىرىدىكى ۋا نـ
نىغا چۈشتى، ئىللىق سۇ ئۇنىـڭ تېنىگه را ـ
ھه ت به خش ئه تتى. شۇندا قتىمۇ ئۇنى ۋه ھىمه

تەشۋىشلەندۈرمەكتە ئىدى. «مۇشۇ تاپتا يېنىمدا ياخشى كۆرگەن ئادىمىم بولغان بولسا... ياق - ياق، سۇلايمان بولغان بولسا، بۇنچە خاۋاتىرلەنمەيتتىم.» خىيالغا يالت قىلىپ كەلگەن بۇ ئوي، ئۇنىڭ بايا كۆرگەم چۈشىنىڭ تەسىرىدىن ھازىرمۇ ھاياجانلىنىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرەتتى، راستىنلا ئۇنىڭ كۆڭلىگە سۇلايمان كىرىۋالغانىدى. خىيالىدا رابىيەم سۇلايماننىڭ بوينىغا گىرە سالدى، قارا چاچلىرى يىلانىدەك تولغىنىپ ئۇنى چىرمىۋالدى. سۇ تامچىلىرى مەرۋايىتتەك تىزىلىپ كەتكەن كۆكسى دولقۇنلاپ، مۇڭلانغان كۆزلىرىگە ياش كەلدى. شۇ چاغدا، ھە شۇ چاغدا مۇنچا ئىشىكى غىچچىدە ئېچىلدى. ئوۋچى قارىغا ئالغان ئاھۇدەك چۆچۈپ كەتكەن رابىيەم شۇنداق قاراپلا ۋاننىدا زوك ئولتۇرۇۋالدى. بايا ئۇ، ئورنىدىن ئىختىيارسىز تۇرۇپ كەتكەنلىكىنى بىلمەي قالغان بولسا كېرەك، ئىشىكنىڭ غىچچىلدىشى بىلەن كىرىپ كەلگەن ناتونۇش ئادەمنىڭ كىچىك قول سومكىسىغا قول ئۇزاتقانلىقىنى كۆرگەندە، نومۇستىن ئولتۇرۇۋالغانىدى، كىرگەن ئادەم ئۇنىڭغا زادى قارىمىدى. چاشقانغا ئېتىلغان مۈشۈكتەك چاققانلىق بىلەن سومكىنى ئالدى - دە، ئىشىكنى قاتتىق يېپىپ ئۇچقاندەك چىقىپ كەتتى.

رابىيەم شۇ سېكۇنتتا ئىشىكنىڭ ئىلغۇچىنى ئىلمىغانلىقىنى، يولدا كېلىۋېتىپ بىر قېتىم ئارقىسىغا قارىغاندا پاخپايغان چاچلىرى گەردىنىگە چۈشكەن بۇ قارامۇتۇق نائەھلىنى كۆرگەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى - دە، چاچراپ ۋاننىدىن چىقتى. «ئوغرى! ئون مىڭ يۈەن پۇلۇمنى ئېلىپ كېتىپتۇ، مېنى قاراباستى» ئۇنىڭ بېشىدا چاقماق چېقىلدى.

ئاتوم بومبىسى چۈشۈپ شەھەر ئەزىم ۋەيران بولدى، ياق ۋەيران بولغىنى ئادەتتىكى شەھەر ئەمەس، بەلكى ئىقتىساد ـ ئەقىدە مۇنارلىرى قەد كۆتەرگەن، ۋىجدان - نومۇس چىراغلىرى بىلەن يورۇتۇلغان، ئىشەنچ، ئىرادە بىنالىرى بىلەن ھەيۋەتلىك تۈس ئالغان قەلب شەھىرى ئىدى. يەنە شۇ دەقىقىدىلا خارابە ئورنىدا ئەقىل - پاراسەت مۇنارى قەد كۆتۈرۈپ، ئۇمىد چىرىغى ياندى. جۈرئەت ۋۇجۇدىدىكى قورقۇنچىنىڭ ئورنىنى ئالدى: «ئوغرىنى تۇتۇشۇم كېرەك!» ئۇنىڭ كىيىمى سومكا ئىچىدە ئىدى. ئېلىپ كىيىپ بولغىچە ئوغرى ئۇزاپ كېتەتتى، رابىيەم ئەمدى ئويلاپ تۇرمىدى. ئانىدىن تۇغما ھالىدا مۇنچا ئىشىكىدىن ئېتىلىپ چىقتى. قېرى دەرۋازىۋەن «خۇدايا توۋا، خۇدايا توۋا، بۇ ساراڭ نەدىن پەيدا بولۇپ قالدى» دەپ كۆزىنى چىڭ يۇمىۋالدى.

رابىيەم دەسلەپ ئىككى قولى بىلەن ھەر قانداق جانلىقنىڭ كۆزى چۈشسە بولمايدىغان خاس جايىنى تۇتۇپ يۈگۈردى. ئۈسمۈرلۈك چېغىدا يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىغا قاتناشقاندىمۇ بۇنداق تېز يۈگۈرمىگەنىدى، كۆز يېتىم يەردە ئون مىڭ يۈەن سېلىنغان قول سومكىسىنى كۆتەرگەن ھېلىقى ئوغرى ئارقىسىغا قاراپ - قاراپ تېز كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئارقىسىغا بىر قېتىم قارىغىنىدا، سومكا ئىگىسىنىڭ قىپ - يالىڭاچ ھالدا قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ توشقاندەك بەدەر قاچتى. چىرايلىق بىر ئايالنىڭ قىپ - يالىڭاچ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن كىشىلەرنىڭ تولىسى «توۋا» دېيىشىپ ھاڭ - تاڭ قېلىشتى. «ساراڭ بولۇپ قاپتۇ، بىچارە ئەقلىدىن ئادىشىپتۇ، كىمنىڭ خوتۇنىدۇ،

.ئاتا ـ ئانىسى بارمىدۇ؟» دېيىشىپ يـانلىـ
رىدىن ئۆتكەندە تەتـۈر قاردۇېـلىشتى، يا
بولمىسا كۆزلىرىنى قوللىرى بىلەن توسۇۋېـ
لىشتى. بەزىلەر ھايا سىزلارچە ھېجىيىپ شەھـ
ۋانىي نەزەر بىلەن قادىـلىشتـى، ھەممىنىڭ
ئاغزىغا «ساراڭ» دىن باشقا سۆز كەلمىدى.

رابىيەم راستىنلا ساراڭ بولۇپ قالغانـ
مىدۇ؟ پۇلـنىڭ كەيـنىدىن شـەرمەندىلەرچە
يالىڭاچ پېتى يۈگۈرگەن بارمۇ؟ ئۇ شۇنداق
بىنومۇس ئايالمۇ؟

رابىيەم سۇلايـماـنىدىن ئاجـراشقانىدىن
بۇيان چىققان لايىقلار ئـاز ئەمـەس ئىدى.
توي قىلماـيمەن دېگـىنىنى ئاڭـلىغان بەزى
لايىقلار ئون مىڭ، يىگىرمە مـىڭ يۈەن پۇلـ
نى تەڭلەپ يېلىنىسىمۇ، رابىيەم سىلىقچە «مەن
ئۆزۈمنى ساتمايمەن، ھازىر توي قىلىش نىـ
يىتىم يوق» دەپ ئۇلارنى قايتۇرغانىدى. مىڭ،
ئىككى مىڭ يۈەننى تەڭلەپ بىـر كېچە بىللە
بولۇشقا ئۈندىگەنلەرنى «ئەقىل ـ پاراسىتىم،
ئىمانىم، ئەمگەك تەرىم بىلەن پۇل تېپىۋاـ
تىمەن، مەن ئۈچۈن نومۇسۇم، پۇل ئەمەس،
جانىدىنمۇ قىممەتلىك ، پۇلىڭىزنى چېكىڭىزـ
گە تېڭىۋېلىڭ» دەپ قوغلىۋەتكەنىدى. شۇنـ
داق ئالىيجاناب پەزىلەتلىك ئايال بۈگۈن
نېمە ئۈچۈن ئادەم شۇنچە كۆپ كـوچىغا نوـ
مۇس قىلماي يالـىڭاچ چىـقتى؟ بۇ كىـشىنى
ئويلاندۇراتتى.

رابىيەم ئـوغرىغا يېتىشىشكە ئون قەدەم
قالدى. كۆزنىڭ ئىزغـىرىدىن شامـىلى ئۇنىڭ
بېلىگە چۈشۈپ تۇرغان قارا چاچلىرىنى ئۇـ
چۇراتتى، سىلكىنىپ لىغىلداپ تۇرغان كـۆكـ
سىگە ئۇرۇلاتتى. ئۇ قولـلىرىنى قويۇۋېتىپ
تېخىمۇ كۈچەپ يۈگۈردى. ئاخىر ئوغرىغا ئىككى
قەدەم قالدى. مانا ئـۇ، ئوغرىـنىڭ گەجگىـ
سىگە قاتتىق ئېسىلدى، ئوغرى سەنتۈرۈلۈپ
كەتتى.

ـــ ماۋۇ سـاراڭ ئـادەمنى نېـمە قىلاي
دەيدۇ، ـ دېدى ئوغرى رابـىيەمنىڭ غەزەپـ
تىن چاقناپ تۇرغان يـوغان كۆزلىرىگە قاـ
راپ. ئۇ كۈچ بىلەن ئۇرۇلغان كاچات بىلەن
دەلدۈگىنىپ يىقىلدى. رابىيەم ئـۇنىڭ قوـ
لىدىكى سومكىنى بىر سىلكىپ تارتىۋالدى.

ـــ خالايىق، مەن ساراڭ ئەمـەس، ئەـ
قىلـدىـن ئـازغـان بىـچـارىـمۇ
ئەمەس، تاپـتىـن چىـقان نـومـۇسسىزمۇ
ئەمەس، بۇ ۋىجدانسىز ئوغرىـنى تۇتىمەن،
دەپ كىيىم كىيىشكە ئـۈلگۈرەلـمەي مۇنچىـ
دىن قوغلاپ چىققانىدىم، مـانا تۇتتۇم. بۇ
سومكىدا ئۆزۈم ئەجىر قىلىپ تاپقان 10 مىڭ
يۈەن بار ئىدى. خالايىق ماڭا بىر يېپىنچا
بېرىڭلار...

رابىيەم ئىككى قولى بىلـەن خـاس يېـ
رىنى تۇتۇپ يۈكۈنۈپ ئولـتـۇردى. ئۇنىڭ
كۆزلىرىدىن يامغۇردەك ياشقۇيۇلۇۋاتاتتى.

ـــ رابىيەم ـ رابىيەم ماۋۇ پـەلتـۇنى
كىيىۋېلىڭ.

رابىيەم بۇ تونۇش ئـاۋازنـى ئاڭـلاپ
ھەيران بولۇپ بېشىنى كۆتـەردى، ئالدىدا
پەلتۇنى تەڭلەپ سۇلايمان تۇراتـتـى. ئۇـ
نىڭغا تۇشمۇ تـۈشتىن چاپان، كۆڭلەك، روـ
مال سۇنۇلدى.

رابىيەم يىغلاپ تـۇرۇپ پەلتـۇنى كەيـ
دى، بېشىغا رومالنى ئارتتى. سومكىنى سۇـ
لايمانغا بەردى. دەل ۋاقتىدا يېـتىپ كەلـ
گەن ساقچىلار ئوغرىنى يالاپ ئېلىپ كەتتى.

ـــ يۈرۈڭ، سىز بەك چارچاپ كېتىپسىز،
مەن ئاپىرىپ قوياي ، ـ دېـدى سۇلايـمان
بوغۇق ئۈن بىلەن.

تېخىچە ئېسەدەپ يىغـلاۋاتقان رابىيەم
ئۇنىڭغا يۆلەنگەن ھالدا قەدەم تاشلىدى.

ئىمىنجان رەھمىتى

موماي ۋە ئۇنىڭ كېلىنى

(ھېكايە)

ئازادە، لېكىن ئاددىيغىنا سەرەمجانلانغان ئۆيدە بىرى ياش، بىرى قېرى ئىككى ئايال ئالدىراپ بىر يەرگە بېرىشقا جابدۇنىشىۋاتاتتى. تېخى ئون مىنۇت ئىلگىرىلا يالغۇز ئوغلىنىڭ ئىش ئورنىدا ئېغىر يارىلىنىپ، دوختۇرخانىدا يېتىپ قالغىنىدىن خەۋەر تاپقان ئانا ئۆزىنىڭ شور پېشانىلىقىدىن، تەقدىرنىڭ رەھىمسىزلىكىدىن ۋايسايتتى. ياش تۇرۇپلا تۇل قېلىشتىن ئەنسىرىگەن كېلىن، ئۆزىنىڭ بەختسىزلىكىدىن، ئېرىنىڭ بىپەرۋالىقىدىن كايىيتتى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئەينەك ئالدىدا ئازراق «ھايال» بولۇشنى زۆرۈر تېپىپ، «ئانچىكىلا» ئۆزى تەستىغلاپ ئىشنى «پۈتتۈرگەن» دىن كېيىن، كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا مەيىسكالىقىنى قىيىنىلىپ كىيىۋاتقان مومايغا ئالىيىپ قاراپ قويدى - دە، غۇتۇلداپ سۆزلىگىنىچە چىقىپ كەتتى. كېلىنىنىڭ مەقسىتىنى چۈشەنگەن موماي تەمتىرەپ كونا پەرىجىسىنى كىيىپ ئىشىككە يۈزلەندى.

— ماما، خان قىزىم زۇلخۇمار، ماما بولدۇم، سەل توختاڭ، بىللە ماڭايلى...

ئۇلار بىرى ئالدىدا تاقىلداپ، بىرى كەينىدە ھاسىراپ ماڭغىنىچە ئاپتوبۇس بېكىتىگە كەلدى، ئۇلار كېلىشىگىلا ئاپتوبۇسمۇ كېلىپ قالدى.

زۇلخۇمار گويا مومايىنى تونۇمايدىغاندەك، ئۇنىڭ بىلەن ھېچبىر چېتىشلىقى يوقتەك ئىتتىك ئاپتوبۇسقا چىقتى - دە، ئالدى ئىشىك تەرەپكە كەتتى. موماي مىڭ بىر جاپادا ھاسىسىنىڭ ياردىمىگە تايىنىپ ئاپتوبۇسقا چىقىۋالدى.

ياخشى نىيەتلىك ئادەم ھەر يەردە بولغىنىدەك، ئاپتوبۇستا ئولتۇرغان زۇلخۇمار بىلەن تەڭ دېمەتلىك دېگۈدەك بىر چوكان مومايىنى يۆلەشتۈرۈپ، ئۇنىمىغىنىغا قارىماي، ئۆز ئورنىغا ئولتۇرغۇزدى. ئۇنىڭ بۇ ھەرىكىتى ھەممە ئادەمگە تەڭ قاراپ، گىدىيىپ تۇرغان زۇلخۇمارنى كاچا تىلىغاندەك بولدى.

ئاپتوبۇسنىڭ يەڭگىلرەك تورمۇزلىنىشى يولۇچىلارنىڭ شېرىن خىياللىرىنى ئۈزۈپ قويدى. بولۇپمۇ، زۇلخۇمارنىڭ ئەڭ نازۇك ھەرىكەتلىرى بىلەن چۆچۈپ - ئەندىكىشلىرى يولۇچىلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلىپ تۇراتتى. دەل شۇ پەيتتە بېلەت ساتقۇچى ياش يىگىت زۇلخۇمارنىڭ يېڭىدىن تارتتى. زۇلخۇمار ئۇنىڭ چىراي - تۇرقىغا سەپسېلىپ، تۇمشۇقىنى ئۆمچەيتتى ھەم:

— ئوھوش، تارتىسلا، مەيىنەت قوللىرىنى! ماشىنىلىرىغا چىققان ئادەم پۇل تۆلەشنى بىلمەمتى؟! - دېگىنىچە تەتۈر قاراپ، يېڭىنى قول ياغلىقى بىلەن سۈرتۈپ، ياغلىقىنى دېرىزىدىن سىرتقا تاشلىۋەتتى. ئاندىن سومكىسىنى ۋە يانچۇقىنى كولاشتۇردى.

AltunOq

شۇنىڭ بىلەن ئاپتوبۇس ئىچىدە زۇلخۇمار توغرۇلۇق سوقما پاراڭ باشلىنىپ كەتتى. ئالا كۆڭلەك كەيگەن بىر يىگىت ئاۋازىنى قويۇپ بەردى:

— قاراڭ بۇ نازىنىنغا، باياتىن گەپىنىڭ چوڭىنى قىلىپ تۇراتتى، ئەمدى ئەجەب بىر تىيىن چىقمايدىغۇ، پۇل بەرمەسلىكنىڭ قازىنىنى ئېسىۋاتامدۇ - يا؟ قىيىنالمىسا بوپتىكەن، بىز تۆلىۋەتسەك...

يولۇچىلارنىڭ ئارىسىدا كۈلكە ئاڭلاندى. زۇلخۇمار جىددىيلىشىپ كەتتە، ئۆزىنىڭ كىيىم يۆتكەيمەن دەپ پۇلىنى ئۇنۇتقىنىغا پۇشايمان قىلماقتا ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ ئالدىداق خىياللار ئارىلاشقان كۆڭلى قېيىن ئانىسىدىن پۇل سوراشقا بارمايتتى. ئۆزىدىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرغان مومايغا قاراپ نومۇسى كېلەتتى...

— ئوغلۇم، ماۋۇ پۇلنى ئېلىڭ! — يولۇچىلار كەينىگە قارىدى. موماي بىر تۈگۈنچەكتىكى پۇلنى يەشكىنىچە ئالدىغا بىر نەچچە قەدەم ماڭا - ماڭمايلا «كاچ تۇرغاندا ئۆلۈك ئۇچراپتۇ» دېگەندەك بىرسىنىڭ پۇتىغا پۇتلىشىپ ئالدىغا دۈم يىقىلدى.

شۇ ھامان ھېلىقى ئورۇن بوشىتىپ بەرگەن چوكان يۈگۈرەپ كېلىپ مومايىنى يۆلىدى. زۇلخۇمار جىددىيلىشىپ، سىرتقا قارىۋالدى. ئاپتوبۇس ئىچى قىيا - چىيا بولۇپ ھەممەيلەننى ئالاقزادە قىلىۋەتتى. موماي بۇرنىدىن قان تامچىلىغانچە يەنە شۇ گەپنى تەكرارلاۋاتاتتى:

— ئوغلۇم، مانا... ماۋۇ پۇلنى ئېلىڭ! ئۇ قولىنى ئۇزاتقانىدى، تىترەپ تۇرغان قوللىرى ئاستا تۆۋەنگە ساڭگىلاپ، بىر تۇتام پۇل يەرگە چېچىلىپ كەتتى. موماي ئەڭ ئاخىردا:

— بالام، پۇلنى ئېلىڭ! ئۇ مېنىڭ كېلىنىم بولىدۇ، - دېگەن سۆزنىلا چىقىرالىدى. غەزەپ بىلەن تىكىلگەن نۇرغۇن كۆزلەر زۇلخۇمار تەرەپكە بۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشقاندا، زۇلخۇمارنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ئېقىۋاتقان بىر تامچە ياش ئاستا سىرغىپ مەڭزىدە توختاپ قالغانىدى.

(بېشى 13 - بەتتە)

قاسىم ئىنتايىن غەزەپلەندى. ئەمما ھازىر ئۇنىڭ ئۇچۇن زۆرۈر بولغىنى چۈشتىن كېيىن ئىشقا بارمىغانلىق سەۋەبىنى يوشۇرۇش ئىدى، شۇڭا ئۇ ئەركىن بازارغا بېرىپ بېلىقتىن ئىككىنى ئالدى - دە، ھەمراخان ئاچىغا بىرنى بەردى. بىرنى بولسا، بىر ئاشپەزگە بېرىپ «كېيىن كېلىپ قورۇتۇپ يەيمەن» دەپ ئەسكەرتىش بەردى... لېكىن ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ ھەرقانچە ئۇستىلىق قىلىپمۇ بۇنداق ئاقىۋەتكە قېلىشىنى ۋە شۇنچە تېز قولغا چۈشۈپ قالىدىغانلىقىنى ئويلىمىغانىدى.

قاسىمنىڭ ئۆز جىنايىتىنىڭ جەريانىنى بايان قىلىشى تاماملاندى. ئۇ، سوراق قىلغۇچى خادىملارنىڭ بۇيرۇقىنى كۈتتى.

ئارىنى ئىككى مىنۇتچە جىمجىتلىق قاپلىدى. كېيىن كەسكىن ھەم قەتئىي ئاۋازدا ئېيتىلغان «يالاپ ئېلىپ چىقىپ كېتىڭلار!» دېگەن سۆز بىلەن تەڭ، ياندا تۇرغان ئىككى ساقچى قاسىمنىڭ قولىغا كويزا سېلىپ ئىتتىرگىنىچە ئېلىپ چىقىپ كەتتى...

قۇندۇز مۇھەممەت

(ھېكايە)

كېسەل ئازابىدا قىينىلىپ ئاران تۇرغان بۇ يىگىتنى، بالنىستتا ياتقان ئوتتۇز بەش كۈندىن بۇيانقى سانسىز تەكشۈرۈش ۋە قان ئېلىشلار تېخىمۇ ھالسىرىتىپ قويدى. ئۇنىڭ چىرايلىرى سارغىيىپ، مەڭزىنىڭ سۆڭەكلىرى چىقىپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەنىدى. ھەر قېتىم ئاغرىق قاتتىق قوزغالغاندا، بېرىلگەن ئىككى تال ئاغرىق توختىتىش تابلېتكىسىدىن باشقا دورا ياكى ئوكۇل بېرىلمىگەنىدى.

يىگىتنىڭ قورسىقىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى قاتتىق چوڭلۇقتىكى نەرسە بارغانسېرى چوڭىيىپ كېتىۋاتاتتى. ھەر قېتىم تاماق ۋاقتىدا بۇ يىگىت يا تاماق ئېلىشقا چىقمايتتى، ياكى بىرەر ئادەم ئۇنىڭغا تاماق ئېلىپمۇ كەلمەيتتى. پەقەت ياتاقداشلىرى ھەر قېتىمدا بىرەرسى بىر كىشىلىك تاماقنى ئارتۇقراق ئېلىپ يىگىتكە بېرەتتى. كېيىنچە تاماق ئەكىرىدىغان سېستىرا چېلەك ياكى داسنىڭ تېگىدە ئازراق تاماق ئاشۇرۇپ قېلىپ، يىگىتكە ئەكىرىپ بېرىدىغان بولدى. ئۇنى ئۈچ - تۆت كۈندە بىر قېتىم ئىككى قولىنى سېلىپلا كېلىپ، يەتكىچە تىللاپ، باشقىلارنىڭ ئەيىبلەشلىرى بىلەن پەسىيىپ قالىدىغان ھېلىقى ياش چوكىنىدىن باشقا بىرەر ئادەم يوقلاپمۇ كەلمەيتتى.

— ئايالىڭىز كەلسە مەن بىلەن كۆرۈشسۇن، — دېدى مەسئۇل دوختۇر بىر كۈنى ئەتىگەندە يىگىتكە.

— سىڭلىم يولداشىڭىز ئۈچەي راكى كېسەللىكىگە گىرىپتار بولۇپتۇ، تېزرەك داۋالىماساق ساقايتىۋالغىلى بولمىدۇ، بۇنى ئۆزىگە ئۇقتۇرماڭ. ھازىرچە بىر مىڭ بەش يۈز يۈەن تۆلەپ، رەسمىيەت ئورۇنلاپ كىرىڭ، بىزمۇ تېزرەك داۋالاشقا تۇتۇش قىلايلى.

— نېمە، ئۆتكەندىلا بالنىستقا ئالدۇرۇشتا تۆت يۈز يۈەن تۆلىگەن ئىدۇققۇ؟

— ئۇ پۇللار كېسەلنى ئېنىقلاش جەريانىدىكى تەكشۈرۈشلەر بىلەن تۈگىدى.

— شۇنچە پۇل كېسەل ئېنىقلاشقا كەتسە، پۇل تاپىدىغان ئادەم ئۆلۈپ ياتسا، مەن پۇلنى نەدىن تاپىمەن؟

— سىڭلىم، بىر ئامال قىلىڭ، يولداشىڭىز ياش ئىكەن، بۇ ئۇنىڭ ھايات مەسىلىسى.

— ئۇنداق ياتقىنىدىن ئۆلگىنى ياخشى ئۇ مەرەزنىڭ!...

دوختۇر كىچىككىنە تۇرۇپ باغرى تاشقا ئايلانغان بۇ چوكانغا هەيرانلىق، ئېچىنىش تۇيغۇسى بىلەن قاراپ قالدى ۋە:

— قانچە تېز بولسا، شۇنچە ياخشى، — دەپ قويدى.

كېچىدىن بېرى تولا يىغلاپ كۆزيېشى قۇرۇپ كەتكەن بۇ يىگىت كارىدۇرىدا تورۇستىن ئىنجا تىلىق تىلەۋاتقاندەك ئاسمانغا قاراپ چەكچىيىپلا ياتاتتى. تۈنۈگۈن كەچ ئايالى ئۇنىڭغا كېسەلنى ئېيتىپ قويغانىدى. كىشى تەن ساق ۋاقىتىدا هايات قەدرىگە ئانچە يەتمەيدۇ، جان هەلقۇمىغا كەلگەندىلا ئاندىن بۇ هاياتنىڭ تولىمۇ سۆيۈملۈك، تولىمۇ تاتلىق ئىكەنلىكىنى هېس قىلىدۇ ۋە ئەڭ ئاخىرقى كىچىككىنە ئۈمىدىنىمۇ قولىدىن بېرىپ قويغۇسى كەلمەي تىركىشىپ باقىدۇ. ئەندىلا يىگىرمە يەتتە ياشقا كىرگەن بۇ يىگىت ئاتا-ئانىسىدىن كىچىك قالغاندىن كېيىن تولا قېيىنىدى — سوقۇندى بولۇپ چوڭ بولغان، كېيىنچە ناۋايلىققا شاگىرت تىلىققا كىرگەن. يىگىرمە ياشقا كىرگەن يىلى ئۇستىسىدىن كۆڭلى ئاغرىنغان بۇ يىگىت ئۆز يۇرتىنى تاشلاپ، ئۈرۈمچىگە چىققانىدى ۋە هازىرقى قېيىن ئاتىسىنىڭ ناۋايخانىسىدا ئىمكا ئىشلىگەنىدى. ۋاقتىنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ ئۇستام قولى ئەپچىل، چاققان ۋە قولىقى يۇمشاق بۇ بالىنى ياقتۇرۇپ قالغاچقا، ئۆزىگە ئىچ كۈيئوغۇل قىلىۋالغانىدى.

يىگىت چولپان بىلەن تەڭ تۇرۇپ، ئېغىر ياتقۇغىچە ئىشلەيتتى. ئۇستا ئۇنىڭ ئەجرىگە لايىق ئىش هەققى بېرەتتى. لېكىن بۇ ئىش هەققى دادىنىڭ قولىدىن قىزنىڭ قولىغا ئۆتەتتى — دە، يىگىت ئۇنىڭ بىر باغلام پۇل ئىكەنلىكىنىلا كۆرۈپ قالاتتى.

هېچقانداق كەيپى يوق بۇ يىگىت شۇ ئۆيدە قورسىقى تويسىلا، هەر بىر هېيت — ئايەمدە ئايالى تىكتۈرۈپ بېرىدىغان بىرەر قۇر كىيىمى بولسىلا قانائەت قىلىپ ئۆتۈۋېرەتتى. ئۇنىڭچە كىرىدىغان ماكانى يوق شۇ مۇساپىرچىلىق كۈنلەردە بېشىنى سىلاپ ياتىدىغانغا جاي، يەيدىغانغا ئاش بەرگەن ئۇستىسىنىڭ ياخشىلىقىغا جاۋاب قايتۇرۇش ئۈچۈن ناۋايخانىدىن باشقا يەنە قېيىن ئاتا-قېيىن ئانىسىنىڭ بۇيرىغان هەر قانداق ئىشىنى بىجا كەلتۈرۈشى، چوڭ ئۆيىنىڭ ئېغىر ئىشلىرىنىڭ هەممىسىنى قىلىشى، ئايالىنىڭ كەمسىتىشلىرى ۋە هاقارەتلىرىگە چىدالىشى كېرەك ئىدى. ئۇ ئىچىدە «هامان بىر كۈنى ياخشى بولۇپ كېتەر» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئۆز-ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى. تەندۇرۇسساق كۈنلەرگە شۇنداق ئۆتۈپ كەتتى. نېمىشقىمۇ شۇ چاغدا مۇشۇنداق كۈنلەرنىڭ بولۇشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان بولغىيتتى؟ بۇ نەس كېسەل قانداقلارچە بۇنىڭغا چاپلاشقانىدۇ. «بوزەكنى بوزەك ئەتمەسەڭ، قىيامەتتە سورىقى بار» دېگەن گەپ راست ئوخشايدۇ. كېسەل جېنىدا ئاجىزنى، بوزەكنى تاپىدىكەن ئەمەسمۇ...

كۈز كۈنلىرىدىنىڭ بىر سەھىرى ناۋايخانىدا خېمىر يۇغۇرۇۋاتقان يىگىت ئوڭ بېقىنىنىڭ مۇجۇپ ئاغرىۋاتقانلىقىنى سەزدى، لېكىن ئۇ بەرداشلىق بېرىپ كۈنتوشقۇزدى، هەپتىنى ئۆتكۈزدى. يەتتىنچى كۈنى يىگىت بولالماي يىقىلدى. ئۇنىڭ كېچىدىكى ئىڭراشلىرىدىن زېرىككەن ئايالى ئەھۋالىنى ئاتا-ئانىسىغا ئېيتتى.

ئۇلار يىگىتنى دوختۇرغا كۆرسەتمىشتى ۋە تۆتيۈز يۈەن تاپشۇرۇپ بالنىستقا ئالدۇرۇشتى. بۇ پۇللار تەكشۈرۈش هەققىگە كەتكەن بولسا،

بىر مىلك بەشيۈز يۈەننى يىگىت نەدىنمۇ تاپىدۇ؟ ئايالىدا ياكى قېيىن ئاتىسىدا بۇنچىلىك پۇل بارمۇ يوق، ئۇ بىلمەيتتى. ئۇ ھېچقاچان ئايالىدىن پۇلنىڭ سورىقىنى قىلىپ باقمىغان، قانچە پۇل ئىش ھەققى تەگكەنلىكىنى، قانچە پۇل خەجلىگەنلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپمۇ كۆرمىگەنىدى. توۋا، ئىنسانلار نېمە دېگەن مۈرەككەپ مەخلۇق-ھە! بارلىق ياخشىلىق، ئالىيجانابلىق، خەيرى-ساخاۋەت شۇلارنىڭ قولىدىن كېلىدۇ، يەنە بارلىق يامانلىق، شۇملۇق، ھىيلە-مىكىرمۇ شۇلارنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ. مانا، ئۈچ يىل بىر ياستۇقتا باش قويغان، ئۆزىگە بىردىنبىر يېقىن كىشى ھېسابلىغان ئايالى تونۇگۇن كېچە «سەندەك پايدىسى يوق، راھىتى يوق ئەردىن تەنھالىقىم مىڭ ياخشى!» دېمىدىمۇ؟ ئەمدى ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ يولىنى مېڭىشىنى ئۈمىد قىلغۇدەك كىمى قالدى؟ توۋا، پۇلنىڭ بۇنچىلىك كۈچى بارلىقىنى نېمىشقىمۇ بۇرۇنراق ئويلاپ يەتمىگەن بولغىيتى؟ نېمىشقىمۇ، نېمىشقىمۇ ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگىكى بەدىلىگە كەلگەن پۇللاردىن ئازراقىنى ئۆزى ئىگە بولۇپ ئېلىپ قويمىغان بولغىيتى؟ ئەمدى ئۇنىڭ زارىنى كىم ئاڭلايدۇ؟

ئۇ دوختۇرلارغا يېلىندى:

— ئاۋۋال داۋالاڭلار، بىر ئاز ياخشى بولسىلا پۇل تېپىپ قايتۇرىمەن،— دەپ باقتى. دوختۇرلار:

— بۇ تۈزۈم، ئاۋۋال پۇل تاپشۇرۇشىڭىز كېرەك. بىزنىڭ ماشىنىمىزمۇ چاغلىق تۇرسا، سىزنى داۋالىغان پۇلنى يېنىمىزدىن چىقىرىمىزمۇ؟— دېيىشتى-دە، بېشىنى چايقاپ كېتىپ قېلىشتى. ياتاقداشلىرى ۋە يىگىتنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلىغانلار كىرىپ تەسەللى ئېيتىشتى، مەسلىھەت كۆرسىتىشتى. لېكىن بىرەرسى:

«مانا بۇ يۈز كويپۇلنى دەردىڭگە دەرمان قىل» دېيەلمىدى.

يىگىتنىڭ كېسىلى بارغانسېرى ئېغىرلاشماقتا ئىدى. دوختۇرلار ئۇنىڭ كارۋىتىنى بىكارلىشىنى ئۇقتۇردى.

يىگىتنىڭ دوختۇرخانىدىن چىققۇسى يوق ئىدى، ئەگەر ئۇ بۇ يەردىن چىقىپ كەتسە ئەزرائىل ئۇنى ئىشىك تۈۋىدىلا ساقلاپ تۇرغاندەك قىلاتتى. ئۇ ياش ئىدى، ياشىشى كېرەك ئىدى. ئۇ تۇغۇلۇپ تېخى بۇ ھاياتتىن ئۆزىگە تېگىشلىك بولغان خۇشاللىق نېسىۋىسىنى ئېلىشقا ئۈلگۈرمىگەنىدى. ئۇ مۇشۇ يەردىن ساقىيىپ چىقىپ باش ياستۇققا يەتكەندە ئۆزىنى كۆرسەتكەن شۇ پۇلدىن بىر دۆۋە تاپقۇسى، مۇشۇ كۈنلەردە پۇلى بار تۇرۇپ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىگەن ئادەملەرگە:

— مانا، پۇل، مېنىڭمۇ پۇلۇم بار!— دەپ ۋارقىرىغۇسى، ئۇلارغا قارىتىپ ئاتقۇسى كېلەتتى. ئۇ خۇدادىن بىر مۆجىزە ئاتا قىلىشىنى تىلىدى، لېكىن بۇ مۆجىزە يۈز بەرمىدى. ئۇنى ئەمدى پۇلدىن بۆلەك ھېچنەرسە، ھېچكىم قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايتتى. بىراق بۇ سېھىرلىك قەغەز ئۇنىڭغا ئۆزىنى كۆرسەتمەستىن، ئۇنىڭ ياش جېنىنى ئالقىنىغا ئالغانچە ئۇنى مازاق قىلاتتى.

— پۇل، پۇل،— دەپ جۆيلۈيتتى، يىگىت چۈشىدىمۇ. قىرىق كۈن بولدى دېگەن كۈنى يىگىت جانسىز پۇتلىرىنى سۆرىگەن ھالدا كۆز قارچۇقىدا پىلدىرلاپ تۇرغان ئەڭ ئاخىرقى ھايات ئۇچقۇنى بىلەن ئۆزىنى ئۇزاتقان كېسەل ۋە دوختۇرلارغا تولىمۇ بىچارە قىياپەتتە تىكىلگەن پېتى خوشلاشتى، ئۇنىڭ خوشلىشىش ئالدىدىكى بىردىنبىر ئېغىز سۆزى:

— مەن چىقىپ پۇل تېپىپ كېلىمەن، مەن جەزمەن پۇل تاپىمەن!— دېگەندىن ئىبارەت بولدى.

قاۋۇل ساۋۇر

شېئىرلار

قاۋۇل ساۋۇر 1953 - يىلى قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ شاخاپ يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1971 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ھەربىي سەپكە كىرىپ 1975 - يىلغا قەدەر ئىلگىرى - كېيىن قورۇقلۇق دېۋىزىيىسىدە ئەسكەر، ليەندۈيدە كاتىپ، دېۋىزىيە سەنئەت ئۆمىكىدە مۇزىكا خادىمى بولۇپ ئىشلىگەن. 1976- يىلدىن 1984- يىلىغىچە ناھىيىلىك سۇ ئېلېكتر ئىدارىسىنىڭ قودۇق قېزىش دۈيىدە تېخنىك ئىشچى، ناھىيىلىك رادىئو ئۇزىلىدا مۇخبىر، تەھرىر، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمەت ئىشخانىسىدا كاتىپ بولۇپ ئىشلىگەن. 1984 - يىلىدىن ھازىرغا قەدەر ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىنىڭ مەسئۇلى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

قاۋۇل ساۋۇر 1979 - يىلى «قەشقەر گېزىتى» دە ئېلان قىلىنغان «ۋەتەن مۇھەببىتى» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت مەيدانىغا قەدەم قويغان. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ 100 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرى، 10 پارچىدىن كۆپرەك ھېكايە - ئوچېركلىرى ھەر قايسى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ، جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. بىر بۆلۈك شېئىرلىرى قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان «ۋىسال كۈيلىرى» ناملىق بىرلەشمە توپلامغا كىرگۈزۈلدى، 50 پارچىدىن كۆپرەك درامىا، كومېدىيە، ئەلنەغمە ۋە ناخشا تېكىستلىرى سەھنىلەشتۈرۈلۈپ، بۇنىڭدىن 13 پارچىسى ۋىلايىتىمىزنىڭ كۆرەك سەھنىلىرىدە مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

قاۋۇل ساۋۇر يېقىنقى 2 - 3 يىل مابەينىدە ئۆزىنىڭ شېئىرلار توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىغاندىن تاشقىرى، «ئەقىل خارابىسىدىكى ئەۋلاد» ناملىق داستانى بىلەن «ئالتۇن قەلب» ناملىق پوۋېستىنى يېزىپ پۈتتۈردى. ئۇ ھازىر قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى.

قاغىلىق ھەققىدە رىۋايەت

بۇلبۇللار ماكانلاشقان مۇرغىزارغا،
ئات قويغان «قاغالىق» دەپ قاي ھامانەت؟
سورىسام بىر چاغ، بوۋام كۈلۈپ كېتىپ،
دەپ بەرگەن ماڭا مۇنداق بىر رىۋايەت:

بۇ ماكان ئەزەلدىنلا سۈيى بىھەد،
خۇش ھاۋا، گۈزەل باغۇ بوستان ئىدى.
مەھلىيا قىلغاچ كارۋان، سەييالارنى،
شۆھرىتى ئالەم ئارا داستان ئىدى.

ھەممە ياق مېۋىزارلىق، گۈل - گۈلزارلىق،
بۇلبۇللار چاڭ كەلتۈرۈپ سايرىشاتتى.
شائىرلار كېلىپ يىراق - يىراقلاردىن،
گويا بال ھەرىسىدەك يايرىشاتتى.

بەزىدە ئارام ئىزدەپ باھادىرلار،
كېلەتتى جەڭدىن ھېرىپ يانغىنىدا.
ئاياتتى روشەندە يوق كۈچ - قۇۋۋەتنى،
خالاستان سۈيىگە بىر قانغىنىدا.

شۇ سۈپەت خىسلەتلىرى بۇ دىيارنىڭ،
تارتقانتى قاغانلارنىڭ دىل مەيلىنى.
ھەر يىلى يازدا قاغان (پادىشاھ) لار،
ئالاتتى بۇندا ئارام قىپ سەيلىنى.

بولغاچقا قاغىلارنىڭ سەيلىگاھى،
ئاتالغىنىكەن بۇ يۇرت «قاغىلىق» دەپ.
«ن» چۈشۈپ قالدى، بىراق، بوستانھامان—
بوستاندۇر ئاتالسىمۇ «جاڭگاللىق» دەپ.

قوشۇلدى مومام كېلىپ بۇ سۆھبەتكە،
سۆز ئاچتى ئۇمۇ بۇرۇن ئاڭلىغانلىرىدىن:
ئەرشتىن چۈشكەن ئىمىش بىر جۇپ پەرى،
ئىزدەشكە نۇسخا — ئەنداز بۇ جاھاندىن.

بىر كۆرۈپ كۇئېنلۇننىڭ چوققىسىدىن،
تەڭدىشى تېپىلماس بىر گۈل ۋادىنى.
مەپتۇنلۇق رىشتىسىگە چىرمىلىپتۇ،
يوقىتىپ ئۇلار شۇ ئان ئەس — يادىنى.

دەپتۇ: «نى كارامەت بۇ، مۆجىزات بۇ!؟
ئەرشكە بۇندىن ئەنداز ئالغۇلۇقكەن.
ئاھ، ئەگەر بەرسە ئىگەم بىزگە ئىجاز،
كەتمەيمىز بۇ دىياردا قالغۇلۇقكەن.»

ئۇرۇلغاچ غالىپ ۋاقىت بورانلىرى،
پەرىلەر يادامىسى «قالغۇلۇق» قا.
«ل» ئۆچۈپ «ئۇ» تاۋۇشى قاپتۇ چۈشۈپ،
يۇرت نامى ئۆزگىرىپتۇ «قاغىلىق» قا.

× ×

بىھېساپ ئىكەن شۇنداق بۇ دىيارنىڭ،
شەنىگە ئاتالغان كۆي — رىۋايەتلەر.
جەم ئىرۇر چۈنكى، يۇرتۇم قۇچاقىدا،
نى گۈزەل ئەپسانىدەك ئالامەتلەر.

ئۆگمەس سۆيگۈ

«قەشقەر گېزىتى» مۇخبىرى مۇرات تۇرسۇنىنىڭ قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ شاخاپ يېزىسىدا ئۇچتۇزۇلگەن يېڭىچە توي مۇراسىمىدا تارتقان «ئاھ، ياشلىقىم» ناملىق سۈرىتىنى كۆرۈپ، ھاياجانلانغىنىمدىن بۇ شېئىرنى يازدىم.

1

قاينىغان يېڭىچە تويىنىڭ بەزمىسى،
دۇتتۇرار سەھنىدە ئۇن جۈپ نەۋقىران.
تويئەھلى كۆي، ئۇسسۇل ئىلكىدە مەستخۇش،
بىر بوۋاي سەھنىدىن كۆز ئۈزمەس ھامان.

يەتمىش يىل مىدىرلاپ قاقشالغان بۇ جان،
خىيالار قوينىدا ياشاردى شۇ تاپ.
ئايلاندى بىر يىگىتىم راۋابچىغا ئۇ،
نە يىگىتىم، بىر بەرنا — جامالى ئاپتاپ.

كەلمەكتە ئۇ يوچۇن تاغلىق مەلىگە،
جىلغىلار جانلاندى كونا راۋابتىن.
بۇلبۇللار لال بولۇپ سىلىشتى قۇلاق،
ئادەملەر ياغمۇردەك ياغدى ئەتراپتىن.

يىگىتنىڭ ئاۋازى سۇزۇك ھەم مۇڭلۇق،
پەدىدىن پەدىگە كۆچەتتى راۋاب.
تارىلاردىن تارالغان بىر ئوتلۇق ئېقىم،
نە يۈرەك، تاشنىمۇ قىلاتتى كاۋاپ.

تۇراتتى بىر پەرى توپنىڭ كەينىدە،
ئاي يۈزىن پەرەنجە تۇمانى باسقان،
قۇلاقتا بەش مىسقال ئالتۇن زىرىسى،
بوينىدا مەرۋايىت-ئۈنچىلەر ئاسقان.

ئىچۈندۇر پەرىنىڭ ئاھۇ كۆزىدىن،
كۆمۈشتەك تامچىلار چۈشتى كۆكسىگە.
قۇدرىتى تەڭداشسىز بىر ئوت تۇتاشتى،
كىمخاپقا ئورالغان قىزنىڭ بەستىگە.

2

تارالدى بىر خەۋەر: «تاشبەگنىڭ قىزى،
كېچىدە تۇيۇقسىز قېچىپ كېتىپتۇ.
ئېشەكنىڭ تىزگىنى ئاي كۆرۈنگەندەك،
راۋابچى گادايغا ئۆزىن ئېتىپتۇ.

مېڭىشتى تاشبەگنىڭ چاپارمەنلىرى،
يىراق ۋە يېقىنغا ئاتلار چاپتۇرۇپ.
تاشبەگمۇ نەچچە رەت قۇرۇق قول ياندى،
يۈرىكى لەختە — قان، تىنماي ئاھ ئۇرۇپ.

بەگ قىزى باراتتى راۋابچى بىلەن،
يول تاشلاپ خەتەرلىك داۋانلار بويى.
ئوزۇقى قاتتىق نان بىلەن سوغۇق سۇ،
قاراڭغۇ ئۆڭكۈرلەر قونالغۇ ئۆيى...

3

ئەللىك يىل ئۆتۈپتۇ شۇ گۈزەل پەرى،
بوپقالدى راۋابتەك قۇرۇق ئۇستىخان.
بىلسەڭ بوۋايغا ۋۇجۇدى ئۇنىڭ،
ئۆڭكۈردە تۇنجى رەت كۆرگەندەك يۇمران.

سۇرتەر موماي بۇ كونا راۋابنى،
ئۆچمىسۇن شۇ قىزلىق تىنىقلىرىم دەپ.
بوۋايمۇ زورىقىپ ئېيتىدۇ ناخشا،
كەتمىسۇن يىگىتلىك قىلىقلىرىم دەپ.

قاچقانغۇ ئەسىر بوپ ئەشۇ ناخشىغا.
ھۆسنىدە تەڭداشسىز گۈزەل بەگ قىزى.
ئويۇلغان نەقىش بوپ كونا راۋابقا،
غۇربەتلىك ياشلىقنىڭ ياللۇنلۇق ئىزى.

بىلمىگەن ئۇلاردا ھېچىردا تۈزلاپ،
يېگەن بىر بۇردا نان ناۋاتتىن تاتلىق.
بار - يوقى ئىككى جان، بىراق ئۆڭكۈرنى،
لەرزىگە كەلتۈرگەن مىڭ تويلۇق شادلىق.

4

كەچمىشلەر قويىندىن ئويغاندى بوۋاي،
خىيالدىن كۆز ئېچىپ، باقتى سەھنىگە.
چاقنايدۇ ئون جۈپ قىز - يىگىت كۆكسىدە،
قىپقىزىل ئون جۈپ گۈل ئوخشاپ لەئلىگە.

كۆي - ئۇسسۇل توختىدى، تەرتىپ بويىچە،
ئۈچ ۋەكىل مۇنبەرگە چىقتى بىر-بىرلەپ.
گۈل تاقىغان ۋەكىل قىز نۇتۇقنى تامام—
ئەيلىدى. مۇنداق بىر ھېكمەتنى سۆزلەپ:

باشلىنار توي بىلەن تەڭلا ھازىسى،
پۇل - مالغا قۇل كەبى سېتىلغانلارنىڭ.
ئاچ - زېرىن ئۆتكەن ھەركۈنىمۇ بىر توي،
چىن سۆيگۈ رىشتىدە چېتىلغانلارنىڭ.

يۈزلىگەن دىللاردا ئۇرغۇپ ھاياجان،
تىترىدى گۈلدۈراس ئالقىشتىن مەيدان.
ماختاشتى جامائەت ئۇزاقتىن - ئۇزاق،
«بۇ ئەۋلاد نىمانچە ئوماق ۋە مەردان!؟»

بوۋاينىڭ كۆزلىرى ئېچىشتى شۇ دەم.
تەمشىلىپ ھاياجان شادلىق يېشىغا.
كىمنىدۇر كۆرگەندەك بولدى بۇ قىزدىن،
ۋە شۇئان يول ئالدى موماي قېشىغا.

بۆھران

نە قىسمەت ئايلىنىپ قالدىم تاشقىنغا،
نە ئېرىق، نە توغان توساقتىن ئازاد.
شاۋقۇنۇم ھەيۋەتتۇر گۈلدۈرمامىدىن،
ئاقىمەن سايلارغا يېيىپ كەڭ قانات.

بىردىنلا ھاڭۋېقىپ قالدىم ھېلىلا،
مەن بېسىپ ئۆتكەن شۇ سايلارغا قاراپ.
تومۇزدا ئۆرتەنگەن تاشلار، شىۋاقلار،
نەملىكتىن بىگانە تۇرار قاغجىراپ.

ئەمدى بۇ نە قىسمەت ئايلاندىم ئاتقا،
ئاغزىمدا يۈگەن يوق، ئۈستۈمدە ئىگەر.
چاپىمەن ھەر قايان كۆزۈمگە غۇۋا،
پايانسىز ئەلۋەك بىر يايلاق كۆرۈنەر.

چاپىمەن گاھ ئېدىر، گاھ ئېتىز سىرى،
بارغانچە قارايدى مەنزىل پەردىسى.
ناگىھان موللاقلاپ چۈشتۈم بىر ھاڭغا،
يوقالدى شۇ يايلاق نەپسىم قىبلىسى.

www.uyghurkitap.com

ئۇيغا نسام راستىنلا ياتىمەن سۇدا،
قارا تەر ئىچىدە لەيلەپتۇ تۆشەك.
ئەنسىزلىك ئىلكىدە ئىڭرايدۇ جېنىم،
ئات چاپقان تىۋىشتا دۈپۈلدەر يۈرەك.

تاڭغىچە ئۇيقۇدىن ئەيلىدى بىدار،
غىدىقلاپ مېڭەمنى ھېسابسىز سوئال.
ھەر سوراق بەلگىسى تىترەپ توختىدى،
يۈزلەنگەن چېغى دەپ ئۆمرۈمگە زاۋال.

تاڭ پەسلى، غايىپتىن كەلدى بىر سادا،
تاڭ قالدىم قۇدرىتى ۋەزنىدىن ھەيھات.
ھاياتلىق مېغىزى قاسراققا مۇھتاج،
چەكلىمىلىك ئىچرە دۇر، چەكسىز مەۋجۇدات،

ياشلىقىڭ دۈچ كەلگەن بوھرانىڭ ئەكسى،
توغانسىز سۇ بىلەن يۈگەنسىز شۇ ئات.
يوقاتقان نەرسەڭنى چۈشەپسەن دېمەك،
قاش - توغان ـ غايىدۇر، يۈگەن ـ ئېتىقاد.

مۇۋەششەھ

ئاۋات بولمايدۇ چاقچاقسىز ئىناقلىق سەھنىسى بىزدە،
سۆكۈلگەي كۈلكە - چاقچاقتىن ئاداۋەت پەردىسى بىزدە.

بېزارمىز سوغ چىراي بىرلە سۇنۇلغان شاھى نېمەتتىن،
زەھەردۇر، قۇرۇنۇپ يۇتقان غىزانىڭ ھەممىسى بىزدە.

دېسەم مەن لاپ ئەمەس، چاقچاق بىلەن كۈلدۈرسەڭ بۇتنى،
شۇ بۇ سېھرىڭ بىلەن قايناق يارانلار بەزمىسى بىزدە.

ئۇۋاللىق نەشتىرى تەگمەس تىلىڭدىن ھېچ بىراۋلارغا،
يورۇقلۇق تاپتى چاقناقنىڭ ھەقىقىي مەنىسى بىزدە.

لەتىپە، نەزمە، ھېكمەتنىڭ ئەزىم دەرياسىدۇر قەلبىڭ،
قالۇر ئالدىڭدا ئۇر - ئۇرغا نادانلىق تەلۋىسى بىزدە.

لېكىن كۈلبەڭگە دىلخەستە كىشى قىلسا قەدەم تەشرىپ،
ياناردا پارلىغاي كۈندەك ئۈمىدنىڭ پەللىسى بىزدە.

«ئامان بولغىن!» دېيان دوستلار تىلەكلەر ياغدۇرار بولسا،
تېپىلمايدۇ پۈتۈن زەرداب ھەسەتنىڭ دەللىسى · بىزدە.

ئوقۇيسەن ياد جاھاندا بار شېئىرنىڭ سەرخىلىنى سەن،
گويا سەن باركى ھەر سورۇن شېئىرىيەت سەيلىسى بىزدە.

سېنى ماختاپ دېيىشتى قانچە شائىرلار «تېرىك قامۇس»،
تېپىلغاچ كۆپ مۇقەددەملا يوقاتقان نەزمىسى بىزدە.

مۇلاقات كەم، ساڭا سۆھبەت ئارا ئېقىلمىگە ھەيراندۇر،
يارانلار سۆيۈنۈپ ئېيتار: «تەجەللى نەۋرىسى» بىزدە.

ئارازلىق ھاكىمرى خالىس قولۇكدا تۈزلىنەر ھەر ئان،
ئىرۇر ھەر بىر سۆزۈك بۆلگۈنچىلەرنىڭ قەبرىسى بىزدە.

ناۋا ياكرات، كۆكۈل گۈلزارىنى مەڭگۈ باھار ئەيلەپ،
ئەزەلدىن بىر بۈيۈك سەنئەت ھايا تلىق بەلگىسى بىزدە.

ھاكىم ۋە كۆچەت

تىكىلدى سۇۋادان جىرىمى رەتلىك،
يېڭىدىن ئۈزلەشكەن خىلۋەت جىلغىدا.
نېچۇندۇر نەزەرى چۈشتى ھاكىمنىڭ،
بىر يۇمران، تاشلاندۇق تېرەك شېخىدا.

ئۇ تېخى ھايا تىنى ئۈمىد ئۈزمىگەن،
ئايرىلغان بولسىمۇ ئانا غولىدىن.
تاپتى دەل ۋاقتىدا جانغا ئىجا تلىق،
مېھرىبان ھاكىمنىڭ غەيۇر قولىدىن.

بۇ شاخنى ئاۋايلاپ ئاپىرىپ ھاكىم،
ئىشخانا ئالدىغا تىكتى ئاشۇ كۈن.
ئارىدىن ئۆن بەش يىل ئۆتۈپ شۇكۆچەت،
بوپقالدى قامەتلىك چوڭ دەرەخ بۈگۈن.

شۇ مەرھۇم ھاكىمدىن تەۋەرۈك بولۇپ،
قوشتى يۇرت ھۆسنىگە ھۆسن بۇ تېرەك.
ئەھلى يۇرت دەر: ۋەتەن گۈللەنسۇن دېسەك،
كۆچەتنى پايقاشقا شۇنداق كۆز كېرەك!

ھوشۇر ئىبراھىم

شىئېرلار

پۇشايمان

(ۋەتەندىن يىراق ئۆردىكەن بىر ئىمجان تىلىمدىن)

ۋەتەندىن ئايرىلىپ جىسمىم قۇرۇق – قاقشال شىۋاق بولدى،
چانالغان – زەخىمدار بولغان — كېرەكسىز بىر تاياق بولدى.
يۇرادەر يوق — خېرىدار يوق، ئۆچۈپ قالدى ئىزىز نامىم،
ئىشىمدا مەنا يوق، ئۆتكەن كۈنۈم سالپى – ساياق بولدى.

يۇرەرمەن غەم چېكىپ ھەر يان زەئىپلىك باستى قەلبىمنى،
كۆلۈشتىن مەن يىراق ھەر چاغ روھىم زور ھەيمىناق بولدى.
چىققا رسام نام: تونۇلغان باي بولۇرمەن، دەپ خىيال قىلغان،
كىشى يۇرتىدا سەرسان بوپ، سۆزۈم باشقا چوماق بولدى.

كۆزۈمدە ياش، كۆكۈل غەمناك، پۇشايمان كەلكۈنى باستى،
ئۆزۈمنى چاغلىماي قىلغان ئىشىم دىلغا پىچاق بولدى.
تىلەمچى ياخشىراق مەندىن، ئۆلۈم كىردابىغا كەلدىم،
ۋەتەنسىزلىك يامان ئىشكەن، ماڭا ئوبدان ساۋاق بولدى.

ۋەتەن — ئانام

تۇغۇلغان يەر - گۈزەل تۇپراق ئانامدۇر — مېھرىبانىمدۇر،
ۋەتەندۇر — مېھرىبانىمدۇر، قەدىردان غەمگۈزارىمدۇر.
ئانام سۈت بەردى، ئۆستۈردى، ۋەتەن بەردى ئەقىل—قۇدرەت،
ئۇلار بىر شاختا قوش ئالما ۋەيا شېرىن ئانارىمدۇر.
ئانامنى سۆيگىنىم بەختىم، ۋەتەنگە كۆيگىنىم بەختىم،
ئەقىدە ئېتىقادىم ھەم ئۆمۈرلۈك قىبلىگاھىمدۇر.
بىرى تۇغدى مۇشەققەتتە، بىرى تاغدەك قۇۋۋەت بەردى،
ئەگەر كۆكتە قانات قاقسام، ۋەتەن كەڭ سەيلىگاھىمدۇر.
تومۇرۇمدا ئۇلۇغ ئاققان ئانا مېھرى، ۋەتەن مېھرى،
شۇڭا جىسمىمدا نۇسرەت، كۈچ يۈرەكتە ئىپتىخارىمدۇر.
ئەزىز ئوغلانىمەن ئەلنىڭ يېڭى جەڭلەرگە ئات سالغان،
ۋەتەن — پەخرىم، يۆلەنچىم ھەم يېڭىلمەس كۈچ مادارىمدۇر.
«ۋەتەنگە بىر ئۆمۈرسادىق بولۇپ ئۆت!» جان- جىگەر ئوغلۇم،
دېدى، تۇغقان ئانام دىلدىن، بۇ سۆز مەڭگۈ قارارىمدۇر.
ۋەتەنگە مېھرىبان، سادىق، ۋاپادار كۈيچى ئوغلانىمەن،
ۋەتەندىن ئۆرىسە كىم يۈز، پولات ئۇچ — زۇلپىقارىمدۇر.
ئايا دوستلار، ۋەتەن جۇڭخۇا - ئانام، سۆيگەن قەدىردانىم،
ئۇنىڭ بەختى — مېنىڭ بەختىم، كۆزۈمگە تۇتىيارىمدۇر.

ئىپتىخارلىق سۇلتانى بولاي

نېمىچۇندۇر پەرەنجەڭ ئىچرە،
تەلمۈرىسەن كېتەلمەي نېرى.
شۇ ھالەتنى كۆرىمەن تەكرار،
بىز ئۇچراشقان كۈنلەردىن بېرى.

پەرەنجەڭنىڭ يوچۇقلىرىدىن،
قۇت ياغدۇ تىكسەم كۆزۈمنى.
لېكىن كۆڭلۈم بولىدۇ مالال،
كۆرەلمىگەچ نۇرلۇق يۈزۈڭنى!

ئېچىۋەتسەڭ يۈزۈڭنى جانان،
كېلەرمىدى كۈن كۈندەشلىكى.
ئاشارمىدى ياكى زېمىننىڭ —
ھارارىتى ۋە ئاتەشلىكى؟...

بىلەلمىدىم سېنىڭ پەرەنجەڭ،
نېمە سەۋەب كۈننى ياپىدۇ؟
(لېكىن، ئىگار سۆيگۈ قىيانى
يۈرىكىڭدىن فونتان ئاتىدۇ!)

ئاشۇ سەۋەب ۋىسال پەيتىدە،
تەقەززالىق لەززىتى سەندە.
جىسمىمنى كۆيدۈرۈپ ھېسلار،
بىئاراملىق قوزغايدۇ مەندە.

ئەي گۈزەللىك شاھى - ئىلاھى،
پەرەنجەڭنى ئالغىن يۈزۈڭدىن.
ئىپتىخارلىق سۇلتانى بولاي،
نۇرغا تولسا ئالەم كۆزۈڭدىن!

1990 - يىل، فېۋرال

چۈنكى سۆيگۈ ھايات خەزىنىسى

مېنىڭ سۆيگەن ئاشىقىم دىلبەر،
چىقىپ كەتتى ئاسمانغا سىڭىپ.
ئېلىپ كەتتى يۈرىكىمنى ھەم،
سوۋغا ئۈچۈن قەلبىگە تېڭىپ.

كۈندۈزلىرى بىتاقەت بولۇپ،
تەلمۈرۈشتە كۈنگە قارايمەن.
ئالتۇن نۇرلار كەرەشمىسىدىن،
ئۇنىڭ ئىللىق ھىدىن پۇرايمەن.

يىراق، كۆڭلۈم تاپمايدۇ ئەمىن،
دىلبىرىمدىن بولمىغاچ ئەسەر.
تەكرار قاراش، تەلمۈرۈشلەردىن،
ئوتلۇق كۆزۈم بولماقتا بەسىر...

ئۇپۇق لىۋى تەگكەندە تۈنگە،
ئىز قوغلىشىپ ئىزدەيمەن ئۇنى.
جۇپلىنىشتىن كىرپىكىم يىراق،
ھەمراھ ماڭا كېچىنىڭ تۈنى:

قارىقىمدىن ئوتلار چاچرىتىپ،
مەن قارايمەن يۇلتۇزلار ئارا.
قەيەرلەرنى ماكان قىلدى ئۇ،
قەلبىم دىلبەر ئوتىدا يارا...

بۇلۇتلارغا مىنگىشىپ گاھى،
كۆكنى كېزىپ ئىزدەيمەن ئۇنى.
قايان كەتتىڭ،
ئىشقىڭدا سېنىڭ
كاۋاپ بولدى ئاشىقىڭ تېنى!

× ×

كۆزۈم تېلىپ ئۇيقۇغا مۇشتاق،
بولغىنىدا كۈلۈپ قارايسەن.
يۈزلىرىمنى يۇمشاق سىيپىلاپ.
دېرىزەمدىن مېنى مارايسەن.

تونۇش ھىدىڭ دىلنى ئويغىتىپ،
شېرىن ئۇيقۇم قاچىدۇ نېرى.
ئاشۇ ھالەت بولدى قانچە رەت،
سەن ئاسمانغا كەتكەندىن بېرى.

تېپىۋالدىم: چولپان ئىكەنسەن،
تاڭ سەھەردە چاراقلايدىغان.
ئاشىقلارنىڭ ئىشقىنى سىناپ
دىل دەپتىرىدىن ۋاراقلايدىغان!

× ×

رىۋايەتتە: بۇلبۇل تا غۇنچە
سايرار ئىمىش گۈلنىڭ ئىشقىدا.
تاڭ شەپىسى كەلگەندە يېقىن،
قالار ئىمىش تاتلىق ئۇيقۇدا.

شۇڭا تۈنلەپ چەكسىمۇ ئازاب،
ئېچىلىشىنى كۆرمەسمىش گۈلنىڭ.
ھىجران ئىچرە يۈرەك چاك بولۇپ،
ئۆرتىنەرمىش قەلبى بۇلبۇلنىڭ.

ھىجران ئىچرە بۇلبۇلنى داغدا،
قويسا تاتلىق سەھەر ئۇيقۇسى؛
مەن تۇرىمەن شام، سەھەر ئويغاق،
قەلبىمدە بار ۋىسال سۆيگۈسى.

بۇلبۇل ئەمەس، ئادەم نەسلىمەن،
كۆزلىرىمدە سەزگۈ جىلۋىسى.
بېرەلەيمەن يار ئۈچۈن بەرداش.
چۈنكى سۆيگۈ ھايات خەزىنىسى!

1990 – يىل، مارت

قادىر بۇلاق

ئىككى شېئىر

يوقتۇر

جاھاننى ئاختۇرۇپ چىقسام ۋەتەندەك دىلرابا يوقتۇر،
ۋەتەن ئىشقىدا كۆيگەن مەن كەبى باغرى يارا يوقتۇر.

مېنىڭدەك بارمىكىن ئول دىلرابا يولىدا جان بەرگەن،
يۈرەك تەندە سوقار سەنچۈن بۇ مۇڭدا ھېچ خاتا يوقتۇر.

ئىشانەم، ئىستىكىم شۇلدۇر، بوسۇغاڭ ئاستىدا ئۆلمەك،
سائادەتتۇر ۋەتەن سۆيمەك، بۆلەك ھېچ مۇددىئا يوقتۇر.

تۇرۇپ ھەر كىم ھەقىقەتتە، ئۆزىنى پاك تۇتۇپ ئۆتسە،
ھامان ئەل - يۇرت رىزا بولغاي، ئاڭا ناھەق جازا يوقتۇر.

ۋەتەنسىزلەر ئالار قارغىش، كۆرۈڭ، ئەل - يۇرت ئۇلۇغلاردىن.
ئۆتەر ئەندىش بىلەن ئۆمرى ئۇنىڭدا ھېچ ۋاپا يوقتۇر.

شۇڭا قادىر بۇلاق بىرلىك، باراۋەرلىكنى ئىستەيدۇ،
كېرەكسىز پىتنە - ئىغۋاغا بۈگۈن ھەرگىز بازار يوقتۇر.

بىھاجەت بىز، كىشى بەرگەن جاپاسىز ئابى زەم - زەمگە،
كى تەر تۆكمەي تۇرۇپ ھەر كىم ھالال لوقما غىزا يوقتۇر.

ئايرىلمىسۇن

ھەر كىشى سۆيگەن گۈزەل جانانىدىن ئايرىلمىسۇن،
ئۆز دىيارى، ياشىغان دەۋرانىدىن ئايرىلمىسۇن.

ھەر زامان ھەر كىم ئۆزىنى ئۆلچەپ ئەقىل-مىزانىدا،
ھەق ئادالەت بايىدا مەيدانىدىن ئايرىلمىسۇن.

خەلق - ۋەتەن سۆيگەن كىشى ئۆز شەھرىنى ئاۋات قىلىپ،
بولسا شاھ ئادىل ئەگەر پەرمانىدىن ئايرىلمىسۇن.

ئۇيقۇنى بىدار قىلىپ، سايراپ سەھەر گۈل ئىشقىدا،
خۇشنىۋا بۇلبۇل چىمەن - بوستانىدىن ئايرىلمىسۇن.

چوڭ قىلىپ ئاق سۈت بېرىپ، باققان ئانىسى ئالدىدا،
ئەر ئاتالغان مەرد يىگىت ۋىجدانىدىن ئايرىلمىسۇن.

ئەل ئارا پىسقى - پىچۇر، غەيۋەت ئۆزى بىدئەت ئىرور،
قىبلىگاھ ئىنساب، ئەقىل، ۋىجدانىدىن ئايرىلمىسۇن.

دىل قۇشى دۇنيا كېزىپ، سۆز كانىدىن دۇرلەر قېزىپ،
بۇلبۇل كەبى شائىرلىرى ئىلھامىدىن ئايرىلمىسۇن.

كۆزلىگەن مەنزىل، ئۇلۇغ ئارمانىغا يەتمەي تۇرۇپ،
بىر ئۆمۈر قادىر بولاق ئۆز جانىدىن ئايرىلمىسۇن.

ئابدۇرېشىت سەلەي

رەڭلەر نەزمىسى

(سىيكىل)

مۇقەددىمە

ئېلىپ رەسسام تەبىئەتتىن تىپىك ئەندىزە،
سىزىپ چىقتى ئاجايىپ بىر گۈزەل مەنزىرە.
بەرق ئۇرىدۇ رەسىمدە تالانت جۇلاسى،
لېرىك دىللىق سەنئەتكارنىڭ كۆڭۈل سىماسى:
تىنىق ئاسمان، قارلىقچۇ قىقا ▪ ھەيۋەتلىك تاغلار،
ئېتىكىدە باھار سۆيگەن، چېچەكلىك باغلار.
باغ ئىچىدە ئېچىلىپ كەتكەن رەڭمۇرەڭ گۈللەر،
گۈزەللىكتىن سۈرەت تارتقان سۈپ - سۈزۈك كۆللەر.
كۆل ئىچىدە ئۈزۈپ يۈرگەن كۈمۈش ئاققۇلار،
باھار كۆكىدەك سوزۇلۇپ تۇرغان زىلال - پاك سۇلار...
بەك ئاجايىپ ئىدى رەسىم سىزغان مەنزىرە،
نە، مەنزىرە، ئىنسان ئەقلى تۇغقان مۆجىزە.
بولۇپ مەمنۇن ئىجادىدىن رەسسام كۈلگەندە،
ئېلىپ ئارام، شائىرانە خىيال سۈرگەندە:
مەنزىرىدىن ئورۇن ئالغان ھەرخىل بوياقلار،
ئۆز رولىنى مەدھىيلىشىپ ئېيتتى قوشاقلار.
سالدى قۇلاق رەسسام رەڭلەر نەزمىلىرىگە،
ئالدىم قەلەم داخىل بولۇپ بەزمىلىرىگە.

ئاق رەڭ نەزمىسى

مەن يورۇقلۇق تىمسالىمەن، تاڭنىڭ جۇلاسى،
مىسلى باھار ئاپتىپىنىڭ سۈزۈك زىياسى.
پارلاق سەھەر، مەغرۇر كۈلگەن قارلىقچۇ قىقلار،
مېنىڭ مەغرۇر بويى - بەستىمنىڭ يارقىن سىماسى.

غۇرۇرۇمنى ئاق بولۇتلۇق پەلەكتىن ئاختۇر،
پاك روھىمنى غۇبارى يوق يۈرەكتىن ئاختۇر.
ئىنسانلارغا، تەبىئەتكە مۇھەببىتىم زور،
ئىشەنمىسەڭ باھاردىكى چېچەكتىن ئاختۇر.

ئىنسانغا جان ئاتا قىلغان ئانا سۈتى ئاق،
زېمىنغا قان ئاتا قىلغان قارنىڭ گۈلى ئاق.
مېنى سۆيەر ساپ ۋىجدانلىق، پاك دىل ئادەملەر،
ئۇلار شادلىق زەپەر قۇچۇپ ماڭغان يولى ئاق.

قارا رەڭ نەزمىسى

ئەمەسمەن پەقەت ماتەم بەلگىسى،
ۋە ياكى زۇلمەتنىڭ شۇم كۆلەڭگۈسى.
مېنى قانداق ئىشلەتمىش ئىنسانغا باغلىق،
مەن ئەسلى يورۇقلۇقنىڭ ئوت - سەرەڭگىسى.

زېمىستاندا يازدەك ئىسسىق بېرەر كۆمۈرلەر،
ھارارىتىدىن گۈلدەك ياشناپ ئۆتەر ئۆمۈرلەر.
يالقۇنىدىن ئېرىپ رودا ئايلىنىپ گاڭغا،
ئادا قىلار ئۆز بۇرچىنى پولات - تۆمۈرلەر.

بىلىمدىكى خىسلىتىمنى دوستلاردىن كۆر،
قاراڭغۇ تۈن قۇچاغىدا چاچار يۇلتۇز نۇر.
بار مېنىڭ ھاياتتا مۇناسىپ ئورنۇم،
شۇڭا پول روپسوندەك① كۈلىمەن مەغرۇر.

قىزىل رەڭ نەزمىسى

مەن ئۇرغۇپ تۇرغان قانىنىڭ سىياقى،
تەسىرچان ئىنسانىنىڭ رەڭگى - رۇخسارى.
يىگىتنىڭ ئايتاپتا قىزارغان بېتى،
ئۇياتچان قىزلارنىڭ مەڭزى - ئانارى.

مېنىڭ ئەكسىم شەپەق سۆيگەن تاغلار تىزمىسى،
مېنىڭ كۈلكەم ئۇپۇق تۇغقان قۇياش جىلۋىسى.
مېنىڭ قەلبىم ئوتقاش كەبى ئېچىلغان ئەترە،
مېنىڭ كۈيۈم جەڭلەر مارشى، كۈرەش ناخشىسى.

ماڭا رەڭداش ياقۇتلىنىپ پارلىغان چوغلار،
ماڭا رەڭداش مەشئەل يېقىپ ئېتىلغان ئوقلار.
ماڭا رەڭداش ھۆر ۋەتەنىنىڭ تىنىق كۆكىدە،
شوخ لەپىلدەپ جەۋلان قىلغان لالىرەڭ تۇغلار.

كۆك رەڭ نەزمىسى

مەن بوراندىن كېيىنكى دېڭىزنىڭ كۆركى،
مەن يامغۇردىن كېيىنكى ئاسمانىنىڭ رەڭگى.
زەر ئاپتاپلىق باھار تېڭى تىكسە ماڭا كۆز،
باغرى تاش ئىنسانغىمۇ ئوينار يۈرىكى.

رۇخسارىمغا ئوخشايدۇ تىنىق نىل رەڭلەر،
نىگاھىمغا ئوخشايدۇ ساماۋى كۆللەر،
زەڭگەر كۆزلۈك قىزلار كەبى ھېسلىرىم ئويغاق،
تەبەسسۇمىم جىلۋىسىدۇر خۇش سىردىنگۈللەر.

مېنى سۆيگەن يۈرەكلەر كۆككە تەلپۈنەر،
يۈرىكىدە ئاسمان كەبى كەڭلىك ئەكس ئېتەر.
كەڭلىك — ھۆرلۈك ئەندىزى، ئەرك سىمۋولى،
قىممىتىمنىڭ ئالدىدا چاغلىق ئالتۇن - زەر.

يېشىل رەڭ نەزمىسى

مەن باھارنىڭ چىرايى، ھايات زىننىتى،
مەن ئىنسان ئۆمرىنىڭ ياشلىق سىياقى.
مەن زېمىننىڭ گۈلشىنى، گۈللەرنىڭ بەرگى،
مەن داۋۇ - دەرەخلەرنىڭ زۇمرەت ياپرىقى.

كۆزۈڭ روشەنلىشەر چىمەنگە باقساڭ،
يۈرىكىڭ ياشىرار گۈلشەنگە باقساڭ.
ھېسلىرىڭ جۇش ئۇرۇپ كۈيلەر ياڭرىتار،
كۆكلەمدەك رەڭ تۈزگەن ۋەتەنگە باقساڭ.

مەن شۇنداق ئېسىل رەڭ، نامىم يېشىل رەڭ،
ماڭا باقساڭ كۆرۈنەر ئالەم گۈزەل، كەڭ.
مەن باھار مەلىكىسى، دىل لىبىرىكىسى،
خىسلىتىمگە قايسى رەڭ كېلەلىسۇن تەڭ؟

سېرىق رەڭ نەزمىسى

ئوخشايمەن ئەڭ دەسلەپ ئالتۇن رەڭگىگە،
ياكى قەھرىۋادەك يالقۇن رەڭگىگە.
ئوخشايمەن قايناملىق ئۆركەشلەر ئارا،
قۇياش زەر يالاتقان دولقۇن رەڭگىگە.

مەن بىلەن كۆركەمدۇر كۈز مەنزىرىسى،
ۋەتەنىنىڭ زەر تونلۇق سەھرا - يېزىسى.
ئالتۇن كېپىنەكتەك كۆزنى ئوينىتار،
دەرەخلەر قۇلىقىدىن چۈشكەن زىرىسى.

ئالتۇن چاچلىق گۈزەللەر ماڭا ئوخشايدۇ،
ئەنجۈر، بېيە، ھەسەللەر ماڭا ئوخشايدۇ.
ئالتۇن بىلەن سۈپەتلەنگەن بېيىتلەر تولا،
كۈز نەزمىسى — غەزەللەر ماڭا ئوخشايدۇ.

خاتىمە

بولدى تامام رەڭلەرنىڭ كۈيى — نەزمىسى،
توختىدى بەس - بەسلىك شاۋقۇن بەزمىسى.

① پول روپسون - ئامېرىكىنىڭ ئاتاقلىق نېگىر ناخشىچىسى.

زور تەمەننا قويۇشۇپ رەڭلەر ئۆزىگە،
ئىزدەپ جاۋاب تېكىلىشتى، رەسسام كۆزىگە.
رەسسام شائىرانە خۇش كۈلۈپ كەتتى،
ھاياجاندا ئورنىدىن دەس تۇرۇپ كەتتى:
— رەڭلىرىم، رەڭلىرىم، ئېسىل رەڭلىرىم،
قارا، ئاق، قىزىل، كۆك، يېشىل رەڭلىرىم.
ھەممەڭلار مەن ئۈچۈن ئوخشاش سۆيۈملۈك،
سىلەر بىلەن رەسىملىرىم گۈزەل — كۆرۈملۈك.
لېكىن ئىش يۇرۇشمەس يالغۇز «مەن» بىلەن،
داستىخان مول كۆرۈنمەس پەقەت قەنت بىلەن.
تۇرساڭلار يىگانە، رولىڭلار بولماس،
مەنىنى ئىلىكتە پارلاق يولۇڭلار بولماس.
يۇلتۇزنى چاقناتقان تۈننىڭ قاراسى،
قارا كۆزنى ئوينىتقان تاڭنىڭ جۇلاسى.
ئاققۇ گۈزەل كۆرۈندى زۇمرەت كۆل بىلەن،
يېشىل ياپراق بەرق ئۇرار قىزىل گۈل بىلەن.
نۇر تەكشى چېچىلسا يورۇيدۇ ناھار،
ھەممە گۈل تەڭ ئېچىلسا بولىدۇ باھار.

× ×

مەنىنى ئىلىك جۇلاسى رەڭلەردىن ئۆچتى،
ھەسەن — ھۈسەن سىماسى دىللارغا كۆچتى.

1990 — يىل، ئاپرېل.

ماموت زايىت

سۆيگۈ غەزەللىرى

1

گۈل يۈزۈڭدىن مېھرى ئاپتاپ ئىستىدىم،
قاشلىرىڭدىن سەجدە مېھراپ ئىستىدىم.
شوخلىنىپ كەلسەڭ ئەگەر ئاھۇ كەبى،
تىترىگەن جىسمىمدا سىماب ئىستىدىم.
نازىنىپ قىلساڭ تەبەسسۇم — جىلۋىلەر،
لەۋلىرىڭدىن شەكەرى ئاب ئىستىدىم.
ئىش بىلەن كەتسەڭ يىراققا نەچچە كۈن،
كۆزلىرىمدىن بەھرى خۇناب ئىستىدىم.
دىلرەبا، ماھۇتنى قويما نائۈمىد،
سېنى ئۆزەمگە كۆرۈپ باپ، ئىستىدىم.

2

تەنلەر ياغدى بېشىمغا ئوق بولۇپ،
گاھ ھەسەت، گاھىدا تۆھمەت دوق بولۇپ.
سېنى سۆيگەنگە پۇشايمان قىلمىدىم،
كەتمىدىم ئۇ تەنلەردىن يوق بولۇپ.
گۈل، شاراب تۇتتۇڭ ۋىسال بوستانىدا،
يايرىدى كۆڭلۈم سېنىڭدىن توق بولۇپ.
كەشىپ — ئىجادتا چوققىلارغا ئۆرلىدىم،
رىغبىتىڭ مەردلىك ئۈچۈن بۇيرۇق بولۇپ.
شادىمان بول ماھۇتىڭدىن ئەي نىگار،
ياشىدىم قۇزغۇن ئەمەس، سۇمرۇغ بولۇپ.

3

خۇددى جانانىدەك گۈزەلسەن ياشلىقىم،
لەززەتى شېرىدىن ھەسەلسەن ياشلىقىم.
يازدى كۆپ شائىر — ئەدىبسەن توغرۇلۇق،
تۈگىمەس داستان — مەسەلسەن ياشلىقىم.
يوق ساڭا تەڭ كەلگۈدەك بايلىق، بەخت،
تاج ۋە خاقانلىق ئەمەلسەن ياشلىقىم.
قالسا ئۆمرۈم كارۋىنى تۈن ئىلكىدە،
نۇر چاچار پارلاق زۇھەلسەن ياشلىقىم.
كۈيلىدى، كۈيلەپ ئۆتەر ماھۇت سېنى،
تەئرىپى پۈتمەس غەزەلسەن ياشلىقىم.

4

كىمدىن ئىپسەن ئەي سەنەم، بەستىڭ خادا،
ئويلىدىم، ئادەممۇ يا نەسلىڭ خادا.
كەتتەر ئىلىكىنى بىلىپسەن ئار — نومۇس،
بوپتۇ ئەلدە لەقىمىڭ، ۋەسپىڭ «خادا».
ئېگىلەتتى مېۋىگە تولغان دەرەخ،
بولدى پاش سىرىڭ، ئىكەن ئەسلىڭ خادا.
كۆككە بۇرنۇڭنى قىلىپ شوتا، ئېسىت،
بوپتۇ تاپقان بايلىقىڭ — ۋەسلىڭ خادا.

www.uyghurkitap.com

ئەسلى مامۇت سىنى سۆيمەكچى ئىدى،
سۆيمىدى، بولغاچ خۇيۇڭ، كەسپىڭ خادا...

5

تىنچ، ئىناق ئۆتەيلى دېسەڭ سەن ئەگەر،
تۇرمۇشنى تەپ ـ تەكشى ئويلىما دىلبەر.
ئامەتنى مارايدۇ رۇجەكتىن ئاپەت،
ئىنسانغا بال گاھى بولىدۇ زەھەر.
ئايچىراي گۈل ياشلىق ئەمەستۇر باقى.
سۇ بېھىنىڭ كەينىدە پېشىن ۋە دىگەر.
پۇل، مەنسەپ كىشىگە پانى ئامانەت،
سائىلغا ئايلىنار گاھى باي زەرگەر.
مامۇتقا بىر ئۆمۈر جۈپ بولاي دېسەڭ،
تۇراقسىز ھاياتتا بول ھامان قەيسەر.

6

بۇناخشا مېنى ھاۋالە قىلدىم ساباغا،
سالغىن قۇلاق، قالمىسۇن ئۆمرۈڭ جاپاغا.
بەك گۈزەلسەن، ياشىغىن گۈزەل، پاك، ھالال،
ياشلىقىڭنى خورلاتما كەيپۇ ساپاغا.
ئېسىل خىسلەت قىزلارنى قىلار پەرىشتە،
پۇشايمانغا قالىسەن پاتساڭ خاتاغا.
مەرد، ۋىجدانلىق ئەرلەر كۆپ، رىياكارلار
ھەم،
مەھبۇبلۇقتىن ھەزەر قىل دوست، بىۋاپاغا.
بەختلىكسەن بىر ئۆمۈر، مامۇتنىڭ سۆزى،
نەقىش بولسا قەلبىڭگە، ئۇچماي ھاۋاغا...

7

ئۆز ئۆيۈم بار، بال ئۈزۈم، كاۋاپ مېنىڭ،
يارىيېنىمدا، گۈل، ئىپار، گۈلاپ مېنىڭ.
غەم تۇمانى قاپلىماس چېھرىمنى ھېچ،
بەزمە قىلسام تەمبۇرۇ ـ راۋاب مېنىڭ.
تاشلىسام يارغا ساداقەتتىن سوئال،
«ئۆتىمىز مەڭگۈ...» دېگەن جاۋاب مېنىڭ.
يۇرت گۈزەل، دەۋران تىنچ، ئەجرىم بىلەن،
ئالغىنىم ئەلدىن دۇئا ـ ساۋاب مېنىڭ.
ساقى، بەر مامۇتقا ساقىلىق جامىنى،
سۆيگۈدەك شېرىن ـ لەزىز شاراب مېنىڭ.

8

ئويلىغانتىم، پۇرىدىم ئۈز گۈلنى دەپ،
چېھرىسى ئاي، چاچلىرى سۇمبۇلنى دەپ.
قەلبى پاك، ئالتۇنغىمۇ سالمايدۇ كۆز،
سۆيدى ئۇ مەندەك پېقىر بۇلبۇلنى دەپ.
ۋادەرىخ... يۇرتداشلىرىڭدىن ئاڭلىدىم:
«تېگىشۋالدى سودىگەرگە پۇلنى دەپ»
خورلىغانىمىش كۆڭلىنى، پىخسىق ئەر سېنى،
«پۇلغا ئالدىم بۇ سەتەڭنى — قۇلنى» دەپ.
قاپلىدى مامۇت دىلىنى ئېچىنىش،
تاللىسا بولماسىدى ھەق يولنى، دەپ...

9

ئۇ دېدى: سەيلە ـ چىمەنگە تويمىدىم،
مەن دېدىم: قاشى قەلەمگە تويمىدىم.
ئۇ دېدى: يەڭگۈشلە، ئوينا باشقىنى،
مەن دېدىم: جۈپتۈم سەنەمگە تويمىدىم.
ئۇ دېدى: چەت ئەلگە چىقسام، ئوينىسام،
مەن دېدىم: ئەل ـ يۇرت، ۋەتەنگە تويمىدىم.
ئۇ دېدى: كەسپىم تاماشا، تانسىدۇر،
مەن دېدىم: باسقان قەدەمگە تويمىدىم.
دېدى مامۇت: بولما ئاچكۆز، بىھايا،
دېمىگىن گۆردە «كېپەنگە تويمىدىم»...

10

بىر پەرىۋەش يولدا ناگاھ ئۇچرىدى،
ئەقلى دانىش، قەلبى ئاگاھ ئۇچرىدى.
سورىدى ئەھۋال تەبەسسۇم ئىلكىدە،
مېھرىبانلىق تەختىدە شاھ ئۇچرىدى.
كەتتى ھارغىنلىق، سەپەر بولدى ئاسان،
بال سۇخەن شەپقەتچى ھەمراھ ئۇچرىدى.
ئۆتتى دەرس سۆيگۈ، بىلىم دەستۇرىدىن،
خۇددى ھېكمەت گەنجى ـ دەرگاھ ئۇچرىدى.
ئويلىدى مامۇت: شېرىن تىل بولسا قىز،
دېمىگەي كىم: ماڭا ئەنقاھ ئۇچرىدى...

11

بولغۇسى تەنبىھ مېنىڭدىن، تۆكمە ياش،
ئۆتتى سەۋەنلىك سېنىڭدىن، تۆكمە ياش.
پۇل، چىرايىنى تاللىدىڭ، قەلبىنى ئەمەس،
سۆيمىدىڭ بىرنى دىلىڭدىن، تۆكمە ياش.
ئەيلىدىڭ ۋىجدان ـ نومۇسنى مال-تاۋار،
كەتمىدى چوپقەت يېنىڭدىن، تۆكمە ياش.
ئۇنتۇغاچ ئىقبالىنى ئىشرەت بەزمىدە،
بۇلغىدىڭ پاكىز قېنىڭنى، تۆكمە ياش.
دەيدۇ مامۇت: تاپ ئەقىل، سەن ياش تېخى،
دېمىگىن «تويدۇم جېنىمدىن»، تۆكمە ياش.

12

جامالىڭ قۇياش ھەم قەمەر دۇر ماڭا،
نىگاھىڭ خىزىرى نەزەر دۇر ماڭا.
چىن ۋاپا، مۇھەببەت تولغان ۋۇجۇدۇڭ،
بارچىدىن قىممەتلىك گۆھەر دۇر ماڭا.
ھەر سۆزۈڭ ئاڭلىنار ئېسىل ناخشىدەك،
لېۋىڭنىڭ بوسەسى شېكەر دۇر ماڭا.
سەن بولساڭ يېنىمدا ئالەم مۇنەۋۋەر،
كېچىمۇ نۇرانە سەھەر دۇر ماڭا.
بول ئېسەن ماتۇنىڭ بەختىگە دىلبەر،
ئىشقىڭنى كۈيلەش كەسپ-ھۈنەر دۇر ماڭا...

ئابلا ئەخمەدى

شېئىرلار

نومۇسچان ئوغۇلنىڭ ئىقرارى

بەك ئارزۇلۇق بالا ئىدىم كىچىكىمدە،
(تەربىيىمنى ئالغان ئانام چاڭگىلىدا).
كۈن ئالىماقنىڭ تەسلىكىدىن، مېنى يۇدۇپ،
چاۋار تەرگەن پاقىلىقنىڭ چاڭگىلىدا.

پاشا قونسا بىر يېرىمگە، رەڭگى ئۆڭۈپ:
« مېنى چاققىن... » دېگەنلىرى قۇلىقىمدا.
ئۆستۈم شۇنداق ياغ ئىچىدە بۆرەك بولۇپ،
توپان سۈيى كەلسە ئالماي چىۋىقىمغا ...

ھازىر مەنمۇ ئاتا بولدۇم بىر ئوغۇلغا،
خوشاللىقتىن ئالەم ماڭا قىلار تارلىق.
« بالام كۆيەر بالىسىغا » دېگەن راستكەن،
توي بىلمەنەر بالام ئۈچۈن تارتسام خارلىق.

مەن شەھەردە، ئانام ئۆز كەسپىدە،
يوقلاپ كېلەر پات-پات زاغرا، چامغۇر ئېلىپ.
ئۆزىنىڭمۇ بىرەر كېچە قوندۇرىمەن،
ئۆلەي دېدىم ئېشىكىدىن نومۇس قىلىپ...

بىر ئاتىنىڭ يۈرەك سۆزى

تۇنۇگۇنلا خوتۇنۇمنى ئۇرغانىدىم،
بۈگۈن قىزىم كۈيئوغلۇمدىن يەپتۇ تاياق.
كېلىنىمنى ئوغلۇم ئۇرۇپ سوراق قىپتۇ:
« ئىشتىن يېنىپ نەدە يۈردۈڭ؟ يۈزسىزشاللاق!»

كېلىن دېگەن خەقنىڭ قىزى، خوتۇنمۇ ھەم،
پۇلۇڭ بولسا يەڭگۈشلەيسەن يىلدا ئونىنى.
چىدالمىدىم ئاي قىزىمنىڭ نالىسىغا،
ئۆلتۈرسەممۇ دەردىم چىقماس كۈيئوغلۇمنى!

بىر چاقچاققا جاۋاب

راست ئېيتىسىز روزى سايىت، ئاكىڭىز،
« ياللۇغلانغان» يىللار بىلەن بەسلىشىپ.
زايا قىلماڭ ۋاقتىڭىزنى بىھۇدە،
ئالدىقاچان ئۇنتۇلغاننى ئەسلىشىپ.

زاھىر ئاكا قەسەم ئىچكەن دېمەسكە،
كۆڭلىدىكى دېيەلمىگەن سۆزىنى.
(ۋىجدان بېرىپ تۇغۇپتىكەن ئانىسى،
ئاغزىنى بىر ، ئىككى قىلىپ كۆزىنى).

ئەمدى ھەرگىز تېلىنما يدۇ دوستىغا،
بىلىۋالدى ئۇنىڭ ئىچى ــ تېشىنى.
ھەققانىيەت ئىزدەر مەڭگۇ، زېرىكمەس،
يا غۇنچا قتا ئەزسىڭىز مۇ بېشىنى...

ئا. ئەخمەدى تىممىسقا پلا يۇرۇپتۇ،
«دېيىلمىگەن سۆز» دەپ قۇسۇر ئاختۇرۇپ.
كەپتەر گۆشى تاتلىقمىكىن، بىلمىدۇق،
دوست تۇتۇپتۇ «كەپتەرباز»① نى ياقتۇرۇپ.

بەزى چاغدا ئۇخلاپ قالار ھېرىقىپ،
كەپتەرلەرنىڭ قۇمۇسىغا يۆلىنىپ.
بەزى چاغدا كۆك قەرىگە تىكىلەر،
«ئۇھ» تارتىدۇ خىيالىرى بۆلىنىپ.

بۇنى ئازدەپ، ئەزدى «تۆھمەت»② بىرەر يىل،
بوشىمىدى قولى «كويزا ــ كىشەن» دەپ.
تەپەككۇرى، ئەقىل ــ ھوشى جايىدا،
ئاداشمىدى مۆلچەرلىگەن نىشانىدىن.

ھازىر ئۇنىڭ قولى يەنە بوش ئەمەس،
كەتمەن چېپىپ، دۆش ئالىدۇ گاھىدا.
«دېھقانىېشى»③ بولما قىمىكىن خىيالى،
قېرىغاندا باقماي نىمجان ھالىغا؟!

كېلىنىڭ ئۇكام، يا ردەملىشىڭ، سەرتاندا ــ
پاتقاق كېچىپ، شال ئوتىماق تەس ئىكەن.
ئەجرىڭىزگە تەييارلايدۇ، كۆز كەلسە،
كەپتەر گۆشى پاسقان پولو بىر لىگەن!..

ئابدۇللا يا قۇپ

شېئىرلار

خۇشتار بولۇپ كەلدىم سەھەرگە

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
ئۇزمەي شەھلا كۆزلىرىمنى ئۇيقۇتىن.
كۆيلىرىمگە رەڭ ئالارمەن ئۆزگىچە،
چەكسىز دالا كەيگەن رەڭدار يوپۇقتىن،

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
ۋۇجۇدۇمدا زوق ئويغاتقاچ زىبالار.
سۈرىتىمنى سىزار مېنىڭ بەستىمگە،
نۇرغا چۆمۈپ پارقىرىغان قىيالار.

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
لەززەت ئېلىپ ئەتىر چاچقان ھاۋادىن.
تولار قەلبىم ھاياجانغا ــ ھېسلارغا،
چەشمىلەردىن ياڭرىغان كۈي ــ ناۋادىن.

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
ھەر سەھەردە ۋىسال تاپقاچ ھايا تلىق.
ھەر سەھەردە ئۇچار مېنىڭ خىيالىم،
يىراقلارغا بولۇپ ئالتۇن قاناتلىق.

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
ھەر سەھەرنىڭ چېھرى كەتمەس چېھرىمدىن.
گۈل بەرگىدىن سىرغىغاندەك شەبنەملەر،
ھەر سەھەرگە تامار قەترە مېھرىمدىن.

خۇشتار بولۇپ كەلدىم، ھەر بىر سەھەرگە،
قۇت تىلەيمەن ساڭا نۇرلۇق قۇياش دەپ.
ھاياجانغا چۆمۈلىمەن ئاشۇ چاغ،
سەھەر بىلەن قەلبىم رىشتى تۇتاش دەپ.

كۆيلىرىم ئاققۇدەك ئۇچار يىراققا

چوققىلار بېشىغا قونغاندا قۇياش،
چۆمۈلەر زەر نۇرغا يىراق ــ يېقىنلار،
يۈرىكىم شۇ ئالتۇن نۇرلارغا تۇتاش،
ئالدىمدا يېيىلىپ ئاقار ئېقىنلار.

---

①② ئاپتورنىڭ يېڭى پوۋېستلىرى.
③ ئاپتور يېزىۋاتقان رومان.

ئۇرۇلۇپ قىرغاقا سەھەر سەلكىنى،
تاللارنى ئويىنتار چىچىنى تاراپ.
نەقەدەر چىرايلىق ۋادىلار ـ باغلار،
تۇرىمەن قىيادا ئىقىنغا قاراپ.

بولىمەن ھاياجان ئىلكىگە ئەسىر،
يىقىملىق شاۋقۇنلار كىرسە قۇلاققا.
بىپايان كەڭلىكنى بويلاپ كۆيلىرىم،
كۆمۈشرەڭ ئاقىقۇدەك ئۇچار يىراققا.

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى،
ئاق كۆمۈشتەك ئاقارسۇن تۈنلەر.
ئاي نۇرىغا چۆمۈلسۇن ھەريان،
ئايدەك كۈلۈپ پارلىسۇن يۈزلەر.

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى،
نۇر يىپپىنسۇن قىرلار ـ ئىتەكلەر.
ئاي نۇرىدا تاۋلىنىپ رەڭدار،
خۇش ھىدىنى چاچسۇن چىچەكلەر.

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى،
ئاي نۇرىنى تۆكسۇن بىمالال.
قۇچاق ئاچسۇن نۇرغا سۆيگۈلەر،
تاپسۇن ئارمان ئىتەكلەر ۋىسال.

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى،
ئاي نۇرىنى قۇچسۇن دىيارىم.
ئاي نۇرىنى قىلىپ تاماشا،
ئايغا باقسۇن ئايدەك نىگارىم.

ئىگىز تاغلار توسمىغىن ئاينى،
ھايا تلىقنى قۇتلىسۇن نۇرلار.
گۈزەللىككە چۆمۈلسۇن ئالەم،
گۈزەللىكنى كۈيلىسۇن قۇرلار.

قىنى سەن ياشلىقىم، سىغىنىدىم سىنى

قىنى سەن ياشلىقىم، قالدىڭ قەيەردە ؟
سالدىڭغۇ قەلبىمنى ئاتەش ـ پىراققا.
قىنى سەن ياشلىقىم سىغىنىدىم سىنى،
مەن سىنى ئىزدەيمەن قاراپ يىراققا.

قىنى سەن ياشلىقىم قالدىڭ قەيەردە؟
قىنى سەن ياشلىقىم ـ بىباھا گۆھەر.
قىنى سەن ياشلىقىم ـ تەۋرىمەس قىيا،
قىنى سەن ياشلىقىم ـ قۇياشلىق سەھەر.

قىنى سەن ياشلىقىم قالدىڭ قەيەردە،
قىنى سەن مەن تۈندە قايرىغان پەنجىر.
قىنى سەن مەن ئاتلاپ ئۆتكەن شورىلار،
قىنى سەن يۇلقۇنۇپ ئىت تارتقان زەنجىر.

قىنى سەن ياشلىقىم قالدىڭ قەيەردە،
قىنى سەن مەن چۆمگەن شاقىراتمىلار.
قىنى سەن قىرغاقتا تۇرسام كۆكسۈمگە،
چاچىرىغان بۇژغۇنلار ـ پارقىراتمىلار.

قىنى سەن ياشلىقىم قالدىڭ قەيەردە،
قىنى سەن يىقىملىق مۇڭلۇق كۈيلىرىم.
قىنى سەن مەن چالغان راۋابىمنىڭ ئۈنى،
قىنى سەن ئۇيقۇسىز ئۆتكەن تۈنلىرىم.

قىنى سەن ياشلىقىم قالدىڭ قەيەردە،
ئالدىمدىن كەتمەيدۇ ھۆسن ـ سىيماڭ،
چۆمدۈرۈپ خىيالىمنى تەكتىمگە مىنى،
پارلايدۇ قەلبىمدە يىنىپ چىراغىڭ.

كىرسىمۇ قىراۋدەك چاچلىرىمغا ئاق،
ياشلىقىم ئالتۇندەك ئىزلىرىڭ ئۆچمەس.
بىغىشلاپ جىنىمغا كۈچ ـ قۇۋۋەت ھوزۇر،
ۋۇجۇدۇم باغىدىن ھىدلىرىڭ كۆچمەس.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۈندىمۇ پىراقىڭ قىلمىدۇ قامال،
چۈشۈمگە ئەكىرەر سېنى ئۇيقۇلار.
ياشلىقىم دىلىمدا چايقىلار ھامان،
سەن ماڭا قالدۇرغان ھېسلار ــ تۇيغۇلار.

قارىسام ئارقامغا ئېپ قايتۇ سېنى،
كەينىمدىن بىرمۇ بىر ئىز بېسىپ نەۋرەم.
بىمەھەل كۆز يۇمسام ئانا تۇپراقتا،
ۋەسلىڭنى ئىزدەيدۇ تەلمۈرۈپ قەۋرەم.

ئالار ئاينى قەلبىم قۇچاقتا

قاش ئۈستىدە يالتىرايدۇ كۈمۈش نۇر،
تۈن قۇشلىرى كۈي كۈيلەيدۇ يىراقتا.
قىممىرلايدۇ گۈل لېۋىدە تەبەسسۇم،
ئاينىڭ ئەكسى چايقىلىدۇ بۇلاقتا.

ئۇچسا سەلكىن تاللار لەرزان تەۋرىنەر،
گىرە سېلىپ بىر ــ بىرىنىڭ بوينىغا.
قەلبىم گويا ئەشۇ سۈزۈك چەشمىدەك،
ئاي ئەكسىنى ئالار شۇئان قوينىغا.

قول ئۈزاتما چېچەككە

باغدا تۇرسام كېلىپ جانان يېنىمغا،
سۆيگۈ ئىزھار قىلدىڭ كۆڭلۈم ئۇتاي دەپ.
قول ئۈزاتتىڭ شاخلاردىكى چېچەككە،
ئۈزۈپ ئۇنى ماڭا شۇئان تۇتاي دەپ.

قول ئۈزاتما گۈزەل جانان چېچەككە،
نابۇت قىلما ئۈزۈپ ئۇنى شېخىدىن.
مېۋە بەرسۇن يەتسۇن چېچەك ۋىسالغا،
مەھرۇم قىلما كۆركەم ياشلىق چېغىدىن.

ئېقىۋەرگىن ئېقىنلار

ئېقىۋەرگىن ئەي ئېقىنلار شارقىراپ،
ئالتۇن چايقاپ ئالغىن ئالتۇن رەڭگىنى.
نۇر تاراتسۇن قىيا تاشتا پارقىراپ،
قىرغاقلارغا چاچسۇن ئۈنچە ــ تەڭگىنى.

ئېقىۋەرگىن ئەي ئېقىنلار شارقىراپ،
كەڭ ساھىللار شاۋقۇنىڭغا كۆمۈلسۇن.
تۇرساڭ گويا ئەينەك كەبى يالتىراپ،
ساڭا قۇياش ھوزۇرلىنىپ چۆمۈلسۇن.

ئېقىۋەرگىن ئەي ئېقىنلار، ئېقىۋەر،
سۆيۈپ رەڭدار لالىلەرنىڭ يۈزىنى.
يۈرىكىڭنى باغ ــ ۋارانغا يېقىۋەر،
ئاچسۇن ۋادا ئۇيقۇسىدىن كۆزىنى،

ئېقىۋەرگىن ئەي ئېقىنلار، ئېقىۋەر،
چاڭقاق دىلغا تاراپ كەتكىن قۇيۇلۇپ.
يىراقلارغا مەۋج ئۇرۇپ كېتىۋەر،
جۇلالىسۇن ھايات سەندە يۇيۇلۇپ.

مۇھەممەت روزى

شېئىرلار

قەشقەر قىزى

قۇياش سۆيگەن گۈل سۈپەت پەرى،
بولدى ساڭا نەزەرىم چىرماش،
يۇلتۇزلاردا قاتقان كۈيۈمنى،
نىگاھىڭغا ئالغانمۇ ياماش،
قەشقەر قىزى، قەشقەرنىڭ قىزى.

يۇلتۇزلاردا قاتقان كۈيۈمنى
ئېتىز ــ قىرلار بىلىدۇ تولۇق،
قەشقەر قىزى، قەشقەرنىڭ قىزى،
سەن ئاق لالە، سەن قىزىل چوغلۇق،
ئېتىز ــ قىرلار بىلىدۇ تولۇق.

سەن ئاق لالە، سەن قىزىل چوغلۇق،
يېشىل قىرغاق بىزنى كۈيلەيدۇ.
ئۇندا باھار قىلمايدۇ قۇۋلۇق،
مەكىرلىقنى دىللار سەزمەيدۇ.
يېشىل قىرغاق بىزنى كۈيلەيدۇ،
ئۇندا باھار قىلمايدۇ قۇۋلۇق.

قىشلاقلاردىن سېپىلىدۇ ئۈن،
ساھىللاردا جۈپ كۆلەڭگۈ بار،
سەندىن ئۈركۈپ تاتىرىدۇ تۈن،
قەشقەر قىزى، قەشقەرنىڭ قىزى،
سەن تاڭدىكى بالقىۋاتقان كۈن.

ئىستەك

مۇبادا مەن ئۆلۈپ كەتسەم تاسادىپ،
مەن ئۈچۈن ياش تۆكمە قەبرەمگە نىگار.
ئويلىما ئۆتمۈشنى شېرىن چاغلارنى،
ئەسلىمىنى ئاقتۇرۇپ يۈرمىگىن زىنھار.

مەن ئۈچۈن توقۇما رىۋايەت جىنىم،
روھىمنى ئالمىسۇن ئەلكىمگە تىترەك.
پەقەتلا قەبرەمگە ئورنات قورام تاش،
مەندىن يار قالىدۇ ساڭا شۇ ئىستەك.

مۇھەببەت

بۇلۇت يېرىلىپ ئاي چىققاندا گويا كى كۆككە،
ئۇ بىخ سۈرەر ئىنسانلارنىڭ قەلبىدە يۇمران.
سايە كەبى چۆگىلەيدۇ غەم - قايغۇ، كۈلكە،
مۇشكۈللەرنى يېڭىپ ئۇ گاھ، يېتىلەر ھامان.

مەن ئۇزاتتىم بارمىقىمنى تەمبۇرغا بۇدەم،
ئۇ كېتىدۇ ناخشىلارغا يۆگىنىپ مەھكەم.
ناخشىلارنىڭ قوينىدا ھەم ناخشا مۇجەسسەم،
ئۇ، سالىدۇ يۈرەكلەرنى ئويىنىتىپ، قەدەم.

لەرزان شامال گۈل بەرگىنى سىلىكىيدۇ ئوماق،
خۇددى سېنىڭ سۇلغۇن لېۋىڭنى كۈلگەندەك ئەر-
كەم.
ناخشا كېتەر كۈيلىرىمگە يۆگىنىپ ئويناق،
ئۇ، چېكىدۇ قەلبلەرنى ھەر قاچان ھەردەم.

مەن كۈيلىدىم سېنىڭ ئەشۇ ئوماق لېۋىڭنى،
شاۋقۇنلارنى ئوخشىتىمەن كۈلكەڭگە دائىم.
ھېچ قانمايمەن ئاشىقلارچە يادلاپ نامىڭنى،
سۇمبۇل چېچىڭ مەجنۇنتالىم، كۆزلىرىڭ ماھىم.

مەن كۈيلەيمەن قىزىل گۈلدەك چېھرىڭنى جانان،
سېھىرلىدى مېنى پۈتۈن مېھرىڭ كۈلكەڭ.
بىر سېنىلا يۈرىكىمدە ساقلايمەن ھامان،
ھەم مېنىڭسىز ئۆتمىسۇن يار، ئۆمۈرلۈك مەرىكەڭ.

سۇمبۇل چېچىڭ ئاي چىققىنى تىپ - تىنىق
ئاسمان،
زىلۋا تېنىڭ قىرغاقتىكى ئەبرىشىم تالدۇر.
جۈت - شىۋىرغان سۆيگۈمىزنى قىلمىسۇن خازان،
ئەقىدىلىك مۇھەببىتىڭ سولمىسۇن بالدۇر.

مەن ئۇزاتتىم بارمىقىمنى تەمبۇرغا بۇدەم،
ئۇ كېتىدۇ ناخشىلارغا يۆگىنىپ مەھكەم.
ناخشىلارنىڭ قوينىدا ھەم ناخشا مۇجەسسەم،
ئۇ، سالىدۇ يۈرەكلەرنى ئويىنىتىپ، قەدەم.

ناخشىلىرىم ئېقىپ كەتتى دېرىزەڭ تامان،
تەگرىتاغنىڭ جىراسىدىن ئاققاندەك زىلال.
قۇچاقلىغىن ئەقىدەمنى، تاڭ قالسۇن جاھان،
تۇرمۇشىمىز ھاسىل ئەتسۇن تاتلىق شېرىن-
بال!

ناخشام يېرىلىپ سىڭىپ كەتسۇن قەلبىڭگە ئىرەن،
ھەم ياشناتسۇن يۈرىكىڭنى قاندۇرۇپ مەڭگۈ.
چىن ۋىسالغا چۆممىسىمۇ بىرجۈپ نازۇكتەن،
پاك روھىمىز قاتلىرىدا كۆكلىسۇن سۆيگۈ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى www.uyghurkitap.com

سوئال

سۆيگۈلەرگە چۇلغانغان سوئال،
كۆزلىرىمدىن چاچرىتار ئۇچقۇن.
خۇلقۇڭ مېنى ئەيلەپ چىڭ قامال،
يۈرىكىمنى قىلدى بىر تۇتقۇن.

ۋىسالىڭغا تەلمۈرسەم ھەر رەت،
خىيالىمغا ياغىدۇ سوئال.
كۆزلىرىڭدىن ئىزدىسەم شەپقەت،
ئەسىر قىلىپ ئەيلىدى ئۇۋال؛
سەندىن سۆيگۈ تىلەيمەن ئەبەد،
تىلىكىمنى قىلمىسا ڭ ئۇسال.

ئاچ قەلبىڭنىڭ رۇجىكىنى...

ئاچ قەلبىڭنىڭ رۇجىكىنى چەكتىم سۆيگۈدە،
ناخشام گويا شامال بولۇپ سۆيەر مەڭز ىڭنى.
تۇرار مۇگدەپ يۈرەك ـ باغرىم سۆيگۈ ـ ئىشـ
قىڭدا،
كۆتەر بارچە سەۋرەم مېنىڭ ۋىسال لەۋز ىڭنى.

ئۇينار ئۇسۇل سۇمبۇل چېچىڭ لەرزان شامالدا،
شاۋقۇنلاردا كۈي ـ كۈيلەيدۇ ئۇتلۇق ھېسلىرىڭ.
قوي كۆزلىرىڭ ۋالىلدايدۇ سۈزۈك بىر نۇردا،
يۈرەكلەرنى ئويناتتىدۇ لەرزان تىۋىشىڭ.

ئاچ قەلبىڭنىڭ رۇجىكىنى چەكتىم سۆيگۈدە،
ناخشام گويا شامال بولۇپ سۆيەر مەڭز ىڭنى.
ئىپار ـ ئەنبەر تارقىلىدۇ پىستە ئۇنىڭدە،
قىزىلگۈللەر ئەساتتىدۇ ئوماق لىۋىڭنى.

ناخشىلىرىڭ قاتلىرىدا سۆيگۈ سېھرىڭ بار،
ۋىلىقلايدۇ بىز ئۇچراشقان ئورماندا ياپراق.
جامالىڭدىن نۇر ئالىدۇ دائىم نەۋباھار،
چاڭقاق قەلبىم كۆرەيدەيدۇ، بىر سېنى پاتراق.

ئاچ قەلبىڭنىڭ رۇجىكىنى چەكتىم سۆيگۈدە،
ناخشام گويا شامال بولۇپ سۆيەر مەڭز ىڭنى.
يۈرەك باغرىم پۇچۇلاندى سۆيگۈ ئەۋجىدە،
چۈگىلەيدۇ چىن ھېسلىرىم سېنىڭ ئۆز يۈزۈڭنى.

شاماللاردىن سالام يوللاپ كۈتۈمەن جاۋاب،
تۇمۇچۇقۇڭ قاننىتىغا يېزىپ سىرىمنى.
ھېسلىرىمنى چۈشكۈنلۈكلەر ئالمىسۇن ئوراپ،
جامالىڭغا ھەمرا قىلغىن، ۋەيران دىلىمنى.

ئاچ قەلبىڭنىڭ رۇجىكىنى چەكتىم سۆيگۈدە،
ناخشام گويا شامال بولۇپ سۆيەرمەڭز ىڭنى.
بىر سېنىڭكى سۆيگۈڭ ئۈچۈن قىلدىم ئەقىدە،
قوزغا جانان، سۆيگۈ ئۈچۈن تىمتاس سىرىڭنى!

پەرىشانمەن نىگار سەن ئۈچۈن

ۋىسال بەرگەن تۈنجى كېچىگە،
ناخشام بىلەن بەرگەنتىم جاۋاب.
ئاق كېچىلەر قەلبىم تەكتىگە،
قىلغانتى تالايلاپ تاۋاپ.

سېنى نىگار ئەيلىدىم مەبۇد،
يۈرىكىمگە قاتۇرۇپ پۈتۈن.
كۆرگىنىمچۈن سەندىن تەئەددۇت،
پەرىشانمەن نىگار سەن ئۈچۈن.

ئايدىڭ كېچىدىكى ئىردىكا

كۈي تۆكىدۇ ئورمانلىقلار — يېشىل ياپراقلار،
جۇلا تاشلار ئاي نۇرلىرى شاخلار قوينىغا.
سۆيگۈ بىلەن سۆيۈپ ئۆتەر لەرزان شامالار،
نىگار كېلەر گويا شۇدەم يىگىت ئويىغا.

شاۋقۇن سالار يىراقلاردا دەريا شارقىراپ،
يۈرەكلەرنى ئويناتتىدۇ نىگارنىڭ ھىدى.
ئاي تاشلايدۇ نىگاھ ئاندا ئاپئاق پارقىراق،
سىماب كەبى ئېرىپ كېتەر يىگىتنىڭ قەلبى.

يېشىل ياپراق چاۋاكچالار مۆڭگۈلىنىپ بۆدەم،
ناخشا ئېيتار ئاياغلاردا ئاچچىق قىياقلار.
شىۋىرلايدۇ يۇمشاق شامال جۆر بولۇشۇپ ھەم،
ئاشىقلارنىڭ تارىخىنى سۆزلەر شىۋاقلار.

جىمجىت ياتار ئورمان، ئۆچكەن قۇشلار بەزمىسى،
جىمجىتلىقنى بۇزار بەزەن لەرزان شوخ شامال.
شامال بىلەن كېلەر ئاستا ۋىسال كۈلكىسى،
قىز ۋەدىسى قىلىنىۋاغان قەلبىنى قامال.

ئاي ئۆرلەيدۇ بۇلۇتلارنىڭ كۆكسىنى يېرىپ،
قۇچاقلىشار نىگار بىلەن يىگىت خىيالەن.

بۇلاق ئېيتار ناخشىسىنى مۆڭگۈلۈك ئۈن سېلىپ،
قىز كېلىدۇ ساھىل بويلاپ نازۇك ھېس بىلەن.

يىگىت كۈتەر، تىپچەكلەيدۇ يۈرەك بىتىنىم،
جۇلا تاشلار يارقىن يۇلتۇز نىگار كۆزىدەك.
ھېسلىرىنى تۇتۇۋالدى يىگىت كۆپ قېتىم،
خىيالىنى يوچۇن خىيال ئەگىپ سايىدەك.

تونۇش تىۋىش يېقىنلاشتى نىشانىغا ئاستا،
ۋىسال بىلەنچاقناپ كەتتى يىگىتنىڭ كۆزى.
ئاي بۇلۇتنىڭ قوينىغا گاھ سىڭگەندە نازلىق،
بىر جۈپ ئاشىق ۋىسالىنى تاپتى ئاخىرى…

سەييار

كۆرمىدىم

بۇ جاھاندا ئۆز ئانامدەك دىلراباني كۆرمىدىم،
نە بەخت، ئۇندىن زىيادە — بىباھاني كۆرمىدىم.
ساچلىرى كۆردى قىراۋ، گۈلدەك ئۆڭى سولدى بىراق—
گۈل يۈزى ئۇندىن گۈزەلرەك ھۆرلىقاني كۆرمىدىم.
«ئانىجان يادىمىدىدۇر ئاق سۈت بېرىپ باققانلىرىڭ»
كى ھاياتلىق بابىدا ئۇنداق داۋاني كۆرمىدىم.
تولغىنىپ تۇغدى مېنى، باقتى يەنە مېھرى بىلەن،
ئەجرىنى قىلدىم قازا، بەرگەن جازاني كۆرمىدىم.
مىڭ پۇشايمان ئىلكىدە، ئاھ… ئۆز ئانىسىنىڭ مەن كەبى،
ئەجرىنى ئاقلالمىغان — باغرى ياراني كۆرمىدىم.
خوشلۇقۇمغا خوش بولۇپ، رەنجىمگە بەردى جان دېسەم،
سېخىلىقتا بىر ئۇنىڭدەك رەھنىماني كۆرمىدىم.
مەيلى، سالقىن تاغدىمۇ ۋە ياكى جەننەت باغدىمۇ،
ماڭلىيىمغا سۆيگىنىدەك ساپ ھاۋاني كۆرمىدىم.
تۆگە ئىزدەر بوتاسىنى، قوي ئىزدەر قوزاسىنى،
ھەر كىشىنىڭ ئۆز ئانىسىدەك مەھلىياني كۆرمىدىم.
شۇنچە يىللار مەن يۈرۈرمەن ئىستىقامەت ئاختۇرۇپ،
بەلكى قەلبىمدە ئانامدەك نۇر — زىياني كۆرمىدىم.

قادىر سىدىق

شېئىرلار

باھار

ئاپئاق تۇماق، ئاپئاق جۇۋىلار،
خانىلاردا ئاستىغا چىقتى.
بادام دوپپا ـ چېكىلەردە گۈل،
شايى بەلباغ بەللەردە ئۇچتى.

تالا ـ تۈزنىڭ جامالىدا نۇر،
جەزبىلىرى دىللارنى ئۇتتى.
ئەگىزلەرنىڭ ئېقىنسى — ئۆستەڭ،
ئۇچۇملىدۇق ئۇسسۇزلۇق پۇتتى.

«يىلنىڭ بېشى نەۋ باھار» دېدى،
گۆدەكلەرگە چاللار تونۇتتى.
خاسىيەتلىك باھار ھېكمىتى،
جۇت ـ سوغۇقنى سۈردى ـ قۇرۇتتى.

قىن ـ قىنىغا پاتمىدى خوشلۇق،
باھار شەۋقى كۈچ ـ مادار قوشتى.
قىردا ماماكاپ، چوغلۇق جىلۋىسى،
ئېتىز بېشى زوقمەنگە توشتى.

قىز ـ يىگىتلەر قاينىتىپ مېھنەت،
تاڭ بىلەن تەڭ دەستىنى تۇتتى.
لېۋەن ناخشا «ئىشچان بالىسى»،
كۆكنى قۇچتى ـ ئەلنى ئويغاتتى.

سېخى ئىكەن ئەجەبمۇ مېھنەت،
قۇياش كەبى يۈزنى يورۇتتى.
گۈللەر ھىدى مەسخۇش ئەيلىگەچ،
ھارغىنلىقنى مەردلەر ئۇنۇتتى.

خىياللىرىم ۋەسلى ئوتلۇق شېئىرىمنىڭ

كېچىلەرنىڭ ئەلالە يىلىشى كار قىلماس،
چۈش كۆرمەيدۇ، جۈپ كۆزۈمنىڭ قاراقى.
كۆيدۈرىدۇ ۋۇجۇدۇمنى بىر ئاتەش،
گويا جانان ئىشتىياقى ـ پىراقى.

تەپەككۇرۇم تەسۋىرىدىن مىسرالار،
جۇلالايدۇ مارجان كەبى تىزىلىپ.
ھېسلىرىمنى ئېلىپ قاچار بەزىدە،
خىيالىمغا بەرھەم بېرەر ئاي كىرىپ.

ھېسلىرىمدا چۆمۈلمەن نۇرلارغا،
جانان بىلەن قولتۇقلىشىپ ـ ئوينىشىپ.
چۇقان سالار شېئىرلىرىمشۇ تاپتا،
دولقۇن ئاتقان سادالارغا كۆمۈلۈپ.

خىياللىرىم تىرەنلىشەر دەمـمۇ دەم،
شەپەق سۆيسە كەڭ ئۇپۇقنى سەھەردە.
دالىلارنى كەزگىنىمـدە خىياللار،
ئارتىۋالار كۆزلىرىمگە پەرەنجە.

چىڭگىلىكتەك چىرمىۋالغان خىياللار،
مۇئەككىلى ۋۇجۇدۇمنىڭ — قەلبىمنىڭ.
بەزمە ئىشقى بەرمەس ئارام كۆڭلۈمگە،
شۇ خىياللار ۋەسلى ئوتلۇق شېئىرىمنىڭ.

ياش

تەۋەللۇت بولۇپلا يىغلىدى بوۋاق،
كۆزدىن چىقمىدى زەررىچە مۇنچاق.
ھە، بۈگۈن چۈشەندىم، ئاقاركەن ياشمۇ،
تۇغۇلسا يۈرەكتە نەپرەت، ئىشتىياق.

سانايمەن

مەن ئۆزۈمنى بوۋاق سانايمەن،
ئەلدە غەمسىز ئۆتكەنلىكىمدىن.
باغدا بۇلبۇل گويا سانايمەن،
سەير ئەيلەپ كۈلگەنلىكىمدىن.

ئوسمانجان زۇنۇن

ئىككى شېئىر

مۇسىپىتلەر گوياكى خىزىر

مۇسىپىتلەر تۇرسا يېنىمدا،
پەرىشتىنى ئىزدەش نە ھاجەت؟
ئورۇن بەرگىن ئۇلارغا تۆردىن،
چىن كۆڭلۈڭدىن بىلدۈرۈپ ھۆرمەت.

قەدىرلەيلى مۇسىپىتلەرنى،
چۈنكى ئۇلار بىز ئۈچۈن «مېھمان».
ئۇلار قانسۇن ھايات پەيزىگە،
كۈتەيلى بىز بولۇپ ساھىپخان.

مۇسىپىتلەر گوياكى خىزىر،
ساقاللىرى ئاقارغان ئاپئاق.
كۆرۈنىدۇ بوۋاڭغا ئوخشاش،
سەن سېغىنىپ ئوبدان قاراپ باق.
مۇسىپىتلەر بىزلەرگە مېھمان،
كۈتەيلى بىز بولۇپ ساھىپخان.

قىلمىغىن دەۋا

شائىرمەن، دەپ چار سالدىڭ ئەجەب،
سەن ئۆزەڭنى شۇنچە چوڭ بىلىپ.
چۈشۈڭدىمۇ شېئىر ئوقۇيسەن،
«شائىر» لىقىڭنى نامايىش قىلىپ.

باشقىلارنى «چېكىنىدى» دەيسەن،
«ئات چاپتۇرۇپ بىر دەم چەللىدە.»(1)
شائىرلىقىڭ سېنىڭ پۇل ئۈچۈن،
«قولۇڭ قەلەمدە، كۆزۈڭ غەللىدە»(2)

چېكىنىدى دېسەڭ، دەۋەر بۇرادەر،
شېئىر يېزىش ۋەزىپىمىز يوق.
شېئىر دېگەننى يازىمىز پەقەت،
يۈرەك، ۋىجدان قىلغاندا بۇيرۇق.
شائىرمەن، دەپ قىلما كۆپ دەۋا،
خەلق ئەڭ ئادىل بېرىدۇ باھا.

مۇختەر قادىر

يارقىن ناخشىلار

يېڭى ھايات

كۈي تىڭشىدىم ئۈن چىقارماي تالاي رەت،
ۋە بەزىدە كۈيىمۇ قوشتۇم كۈيۈڭگە.
كۈي ئىشقىدا يېتىلگەچكە مۇھەببەت،
ھېچ ھېيىقماي قەدەم باستىم ئۆيۈڭگە.

ئۆيۈڭ بولغاچ شۇنچە ئىللىق شۇنچە كەڭ،
ئۇزۇن ئۆتمەي بولۇپ قالدىم قاناتلىق.
شېئىر يېزىپ بەزى ئۈستۈن بەزى تەڭ.
تاپتىم يېڭى، يېڭىچە بىر ھاياتلىق.

ئۈچۈپ چىقسام سۈزۈلگەن كۆك ئاسمانغا،
خىيالىمنى يۆتكىدىڭ سەن ھەيرانغا.
ئۆز روھىڭنى بەخش ئەتتىڭ قايغۇرما،
شۇ روھىڭدىن روھ بېرىمەن دەۋرانغا.

مۇئەللىملەرنى ھۆرمەتلەيلى، ئادەملەر

مۇئەللىملەرنى ھۆرمەتلەيلى، ئادەملەر،
بىز ئۇلارنىڭ ئوغلانلىرى - قىزلىرى.
شاد دەۋردە بېسىلغان ھەر قەدەملەر،
مۇئەللىملەرنىڭ بىزدە قالغان ئىزلىرى.

---

(1) (2) بۇ مىسرالار قاسىم سىدىقنىڭ

مۇئەللىملەرنى ھۆرمەتلەيلى، ئادەملەر،
ئۇلار بىزنىڭ يولتۇزىمىز، پەخرىمىز.
ئۇلار بىلەن يوقاپ ئازاب، ئەلەملەر،
ياشناپ بارار بەخت تاجى تەختىمىز.

مۇئەللىملەرنى ھۆرمەتلەيلى، ئادەملەر،
ئۇلار بىزنى يەنە ئالغا يېتەكلەر.
پۈتسە داستان، ئاجىز كېلەر قەلەملەر،
شۇنىدىمۇ ھەم مۇئەللىم ئىزى چېچەكلەر.

ئاققۇلارمۇ سالام بېرەر شائىرغا

پايانسىز كۆل، قومۇشلىرى يېشىل گۈل،
خۇددى ئەينەك پارقىرىشى كۆك سۇنىڭ.
يەردە شائىر، ئاڭلىنىدۇ ئاسماندىن،
«سالام!» دېگەن ئاۋازى جۈپ ئاققۇنىڭ.

كۆز ئويناتتىپ كۆلۈمسىرەر شائىرمۇ،
چۈنكى ئاققۇ ئېيتقان ناخشا ـ ئۆز شېئىرى.
ئۇرغۇماقتا جۈپ ھايايتقا ھازىرمۇ،
ئىشتىياقى، ساداقىتى، دىل مېھرى.

ئاققۇلارمۇ سالام بېرەر شائىرغا،
چۈنكى شائىر غەمگۈزارى ئاققۇنىڭ.
شائىر دېگەن ئورتاق باياق دۇنياغا،
ھەم چارچىسى بارچە گۈزەل ئارزۇنىڭ.

ئابدۇرېھىم قاۋۇل

ئىككى شېئىر

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار.
چوققىلاردىن كېلىدۇ ھالقىپ.
سۆيۈپ ئۆتەر دالا ـ تۈزلەرنى،
گىياھلارنى شوخ ئىغاڭلىتىپ.

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار،
شاۋقۇنلارنى بېرىدۇ تۇغۇپ.
كېچە، ئۇندا ئىزگۈ سادالار،
جىمجىتلىقنى تۇرىدۇ بوغۇپ.

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار،
كۆزنەكلەرنى ئۆتىدۇ چېكىپ.
ئۆي ئىچىدە تەشۋىشلىنەر قىز،
ۋاپادارى ئېسىگە يېتىپ.

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار،
ناخشىلارنى ئەللەيلەر بەزلەپ.
روجەكلەردىن كىرگەن سادادا،
ئولتۇرىدۇ موماي لار ئەسنەپ.

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار،
مەجنۇن تالغا قىلىدۇ چاقچاق.
ئۇ تۇۋىدە ئەنسىز بىر شەپە،
تەمشىلىدۇ كېتىشكە يىراق.

يېنىك شامال ئەپكەلگەن ھېسلار،
شۇنداق كېتەر يىراق ـ يىراققا.
ئۇ تاراتقان بىر خىل سېغىنىش،
ساقلىنىدۇ دىلدا ئۇزاققا.

سۆيگۈ ناخشىسى

ئاي يۈزۈڭدىن خىجىل بولۇپ كۆكتىكى ئاي،
يۈرىكىمنىڭ خانىسىغا مۆكۈۋالدى.
كۆز نۇرۇڭدىن قەۋەت ئالغان ئىلھاملىرىم،
ئاق قەغەزگە سىرلىرىنى تۆكۈۋالدى.

پاك ئىشقىتىن پۈتكەن ناخشا بەتلىرىنى،
قىسىۋالدىڭ گۈلدەك بىلىپ سەن چېكەڭگە.
پۇراپ تويماي ئىپار ھىدلىق ساچلىرىڭنى،
سوۋغا قىلدىم شوخ ناخشامنى مەن ئەتەڭگە.

يېنىڭ شامال ئېلىپ كېتىپ بۇ ناخشىنى،
ساچلىرىڭنىڭ چاستۇتىغا قوشۇپ قويدى.
ناخشام ئەۋجى قۇياش سۆيگەن ئۇپۇقلارغا،
سادا قەتتىن ئۆچمەس قىلىپ نەقىش ئويدى.

قارماق بولدى، ئىجتىمھادىم نەزەرىڭگە،
بويلىرىڭدا سەگىدىدى يۈرەكلىرىم.
چىن گۈزەللىك كەشتە تاپقان ئەقىدەڭگە،
سىڭىپ كەتتى ئارزۇلىرىم، تىلەكلىرىم.

كىرپىكلىرىڭ قارچۇقىڭنى يوشۇرغانتى،
بىلدىم يارىم، يۈرىكىڭدىن بەردى دەپ جاي.
نەكەتتىكىن ھېس تاراتقان ئەقىللىرىم،
بىھوش بولۇپ لەۋلىرىڭدىن ئىچتىم سىنچاي.

ئابلجان ھېيت

سۆيگۈ قوشىقى

مەمنۇنلۇق بىلدۈرسەم بۈگۈن ئامرىقىم،
مەڭگۈلۈك رازى ئۇ دېمەگىن زىنھار.
يورىغان تاڭلارنىڭ، ئاتار تاڭلارنىڭ،
ئوخشامدۇ جىلۋىسى، ھەۋىسى دىلدار؟!

بۈگۈنكى ئەجرىڭدىن يورۇتتۇڭ دىلىم،
شۇ سەۋەب كىرگەندۇ چاچلارغىمۇ ئاق.
ناھەتكى: ئەتىنىڭ ئەزگۈ خىيالى،
يۈرەككە سالماقتا يېڭى ئىشتىياق.

قانائەت كەينىدە ئاچچىق ئۆكۈنۈش،
كېيىنكى پۇشايمان دىلنى قىلار لال.
بۈگۈننىڭ سىردىنى يەشكىنىڭ بىلەن،
ئەتىنىڭ سىنىقى ئۆزگىچە سوئال.

قانائەت كۆزىدە غەپلەت قەبرىسى.
ھاياتنى ئۇپرىتار تۆشەككە بۆلەپ.
ھەر دەقىق ئىشقىدا ئوتتەك يانمىساڭ،
يانىدۇرۇش تەس ئۇنى مىڭ بەدەل تۆلەپ.

پايانى چەكسىزدۇر سۆيگۈ ئارزۇنىڭ،
ياشنىتار سۆيگۈنى ۋىسال سۇغۇرۇپ.
بىر سۆيۈش بىلەنلا قانسا مۇھەببەت،
ئەتىسى قالمىدۇ غازاڭدەك قۇرۇپ.

كەل جانان لېۋىڭگە مەن سۆيۈپ ئالاي،
كېلىچەك تاڭلىرى سۆيگۈدە ئاتسۇن.
بىز ئاچقان يوللارنى سۆيگۈ بابىدا،
ئەۋلادلار — ئەجدادلار سەيلىگاھ ئەتسۇن.

بۇ ساڭا خاس سۆيگۈ، ساڭا ئامرىقىم،
يۈرەكتىن — يۈرەككە يوشۇرۇن ئىزھار.
ھە ئەتە، ياقۇت لەۋلەر قالمىسۇن قۇرۇپ،
سۆيگۈنى ۋاپا بىلەن سۇغارغىن دىلدار.

ئەنۋەرجان مۇھەممەدى

شائىر، شېئىر، ئوۋچى، شىر

شىر ھۇلايدۇ چۆل — جەزىرە، تاغلاردا،
جان قايغۇسى چۈشكەن چاغدا بېشىغا.
بىراق، شېئىر ياڭراپ تۇرار دۇنيادا،
سىرداش بولۇپ بارچە ئەلنىڭ دىلىغا.

ئۇستا ئوۋچى كېلەر ئوۋلاپ ھەر تامان،
قاپقان قۇرۇپ تايغان بىلەن قوۋ شىرنى،
كېلەر شائىر ئىلھام ئېلىپ باغلاردىن،
تۇتۇپ بىزگە گۈلدەستىسى — شېئىرنى.

ئوۋچى باتۇر، لېكىن شائىر ئالدىدا،
تەڭ تۇرالماس گاڭ قەلەمگە قۇدرىتى.
سېلىشتۇردۇم شائىر، شېئىر، ئوۋچىنى،
شىر — جاڭگاللىنىڭ، شېئىر — دۇنيا زىننىتى،
تەڭ تۇرالماس چىكمەت، پەشكە شۇ ئوقيا،
شېئىر — دۇنيا، ئىنسان — ھايات قىممىتى.

ئوسمانجان مۇھەممەت

ئىككى شېئىر

خىسلەت

قىزىپ چوغدەك لاۋۇلداپ كەتسە،
خىيالىغا كەلمەس تۆمۈرنىڭ.
ئۇنى شۇنداق بىلەمدۇ ياكى،
لەززىتى دەپ ئۆتكەن ئۆمۈرنىڭ؟

بىر ياشانغان كىشىگە

سالام قىلسام ھۆرمەت بىلەن چوڭ بىلىپ،
قاققان قوزۇق كەبى تۇردۇڭ بۇرادەر.
ئۆزۈم كىچىك بولغاچىمكىن، بۇ ھالىڭ،
ماڭا بەكمۇ ئېغىر كەلدى شۇ قەدەر.

سالامىمنى ئىلىك ئالساڭ زىغىرچە،
يىرىلماس تىم، بولار ئىدىم بىر دىسى.
لايىقىدا ھۆرمىتىڭنى قىلمىساڭ،
ئۆرلەيدىكەن كىچىكنىڭمۇ نىرۋىسى.

سەندە بولغاچ كۆزگە ئىلماسلىق ياشلارنى،
سالام قىلماي ئۆتۈپ كەتكەن نەچچىسى.
ساقالىنى تۇت، ھۆرمىتىنى بىل ئۇنىڭ،
تەگمەس ئۈچۈن بىھۆرمەتلىك قامچىسى.

تەلئەت جېلىل

بالىلىق خاتىرىسى

غۇبارسىز شوخ، سەبى، يۇمران بالىلار،
بالىلىق دەۋرىمنى سالار ئېسىمگە.
ئۇ غەمسىز كۈلكۈلۈك، بەختىيار چاغلار،
سىڭگىنىش قوزغايدۇ كىرىپ چۈشۈمگە.

سۇلارنىڭ شىۋىرلاپ ئېقىشلىرىدىن،
بالىلىق كۈلكىمنىڭ ئەكسى كۆرۈنەر،
قۇشلارنىڭ كۆكتە پەر قېقىشلىرىدىن،
شوخ - بەگباش چاغلىرىم يادىمغا كېلەر.

باھارنىڭ رەڭدار گۈل - چېچەكلىرىدەك،
بالىلىق چاغلىرىم گۈزەل ئىدى زەپ.
ھەر كۈنى يۈرەتتىم ئويناپ كېپىنەكتەك،
شوخلۇقتا تايچاقتەك كۈلۈپ - ئەركىلەپ.

شۇ گۈزەل غۇنچىدەك بالىلىق دەۋرىم،
ئۆتۈپتۇ شۇنچە تېز گويا كى چۈشتەك.
ئۆكۈنۈش قىلماي يەن ياشلىق ھاياتىم،
گۈزەلدۇر تېخىمۇ تاڭدىكى گۈلدەك.

جىسمىمدا ياشلىقنىڭ ھېس - تۇيغۇسى بار،
قەلبىمگە ئوت ياقار گۈزەل ئارزۇلار.
ھەر ۋاقىت باتۇرلار روھى ماڭا يار،
ئەجرىمدىن دىلىدىكى ئۈمىد كۆز ئاچار.

قەھرىمان روزى

ئۈچ شېئىر

يوقالغان سۆيگۈ

مىسرالىرىم مۈگدەيدۇ تەنھا،
سۆيگۈلىرىم نەلەردە سەرسان؟
سىڭىپ كەتكەن ئۇيۇققا يۈرەك،
نىگاھىڭدىن ئەسەر يوق ئۇيان.

قۇياشقا

مۆكۈۋالما كەپەڭگە قۇياش،
ھارغىن تاغلار قانسۇن مېھرىڭگە.
تاغلار كېچە ئاي بىلەن چولپان،
سەيىر ئەتسۇن سېنىڭ مەلەڭگە.

ئىككى ۋىناس

ۋىناس ئىزدەپ بولاقلار ئارا،
كەپە ياساپ يۈرۈيدۇ سۆيگۈلۈك.
تىرىق – تىرىق...
يۈرەك چېكىدۇ،
ئەسلى ۋىناس لالەم سەن ئۆزۈڭ.

ئەمەت يولداش

ئۆچمەس ئوتلار

1

گۈلدەك چېھرىڭ، تىنىقلىرىڭ ئوت،
قاراشلىرىڭ تىترىتەر مېنى.
بۇلۇتلارنىڭ قاتلاملىرىدا،
خىياللىرىم كۈيلەيدۇ سېنى.
تۈگىمىگىنىڭ بېشىدىن بۇندا،
كېتەلمەيدۇ چۈشلىرىم ئەگىپ،
قويۇپ مېنى داغدا، ئارماندا
خورەكلەزدە ياتامسەن سەگىپ؟

2

چۈشلىرىمنى بۇزغاندا ناخشاڭ،
تىنىقلىرىم بوپ كەتتى پارە.
خىيالىمنى ئەپقاچتى يۇلۇپ،
ئاھ، كۆلەڭگەڭ قىلىپ ئاۋارە.
شېپىرلاشلار ئاستا ۋە ئوتلۇق،
يېرىپ ئۆتەر قۇلاقلىرىمدىن.
شۇنچە گۈزەل، شۇنچىلىك ئىۋەن،
سەن تۆرەلدىڭ زىنا قىلىرىمدىن.

3

تۆكۈلگەندە ئالتۇن ياپراقلار،
شاخلىرىدىن دانە ۋە دانە.
شامالLarنىڭ قوغلاپ كەينىدىن،
تىنىقلىرىم بولدى غەمخانە.
يېتىمسىراپ قالدى يىراقتا،
مېھمانلارغا ئامراق شۇ كەپەڭ.
تۆت بولماقتا كۆزلىرىم ھايات،
قاياقلاردىن چىقاركىن شەپەڭ؟

4

كۆزلىرىڭدىن چاچرىغاندا ئوت.
قاراشلىرىم كەتتى يوقۇلۇپ.
مەڭگۈ – مەڭگۈ بولۇپ بىر قوشاق.
ئىزلىرىمدىن چىقتى توقۇلۇپ.
يۇلتۇزلارنىڭ جۇلالىشىدىن،
تېرىۋالدىم تىلەكلىرىمنى.
يوللىرىڭغا قىلىپ نۇر – پانۇس،
يېقىۋالغىن يۈرەكلىرىمنى.

تۇرسۇنجان ھەسەن

ئىككى شېئىر

ھىجران چۆلىدە

قۇرۇپ كەتتى بوستان يۈرىكىم،
ۋەيران بولۇپ ھىجران چۆلىدە.
چىرىپ كەتكەن ياغاچ تىلىكىم.
لەيلەپ يۈرەر سۆيگۈ كۆلىدە.

سۇنۇپ كەتتى شاخلىق ئەقىدەم،
بوران ئۇرغان قۇمغا كۆمۈلۈپ.
غەمكىن يۈرەر ۋاپا – مەھبۇبەم،
ھەسرەت ئارىلاش نۇرغا چۆمۈلۈپ.

ئۇسسۇل ئوينار ئارمان ياپرىقىم،
يىراق كەتكەن ئۈمىد كۈيىگە.
سايە تاشلار قۇرۇر باينقىم،
ۋىسال تىلەپ قىسمەت سۈيىگە.

باشقىلاردىن ئاشقاندا پەرقىم

تەلمۈرگەندە كۆزىمىز سىزگە،
ئالدىڭىزدا تۆۋەنتى نەرقىم.
نەزەرىڭىز بۇرالدى بىزگە،
باشقىلاردىن ئاشقاندا پەرقىم.

تەلپۈندىڭىز ئۆچكەندە ئوتۇم،
ئايلانغاندا يۈرىكىم كۈلگە.
تەۋەككۈلگە باسمايدۇ پۇتۇم،
شەيدالىقتا ئۇزاتقان گۈلگە،

گۈللىرىڭىزنى قىلمىسام قوبۇل،
بولمىغايسىز مېنىڭدىن خاپا.
مۇھەببەتنىڭ يوللىرى ئۇدۇل،
ئورنىغاندا يۈرەككە ۋاپا.

نۇرمۇھەممەت ياسىن

شېئىرلار

يېزا بالىسى

تاغلار ئاپئاق، داللار ئاپئاق،
ئاق كىمخاپتىن كۆينەك كىيىپتۇ.
ئاستا - ئاستا چۈشكەن ماموق قار،
يەر يۈزىنى تەكشى يېپىپتۇ.

ئاقلىق ئىچىدە تاۋلىنار زېمىن،
قار ياتىدۇ يەرنى قۇچاقلاپ.
تېيىلىپ - تېيىلىپ بۇ دەم بىر بالا،
مەكتىپىگە ماڭار ئالدىراپ.

ئۇرۇلىمۇ سوغاق يۈزىگە،
قورقىتالماس ئۇنىڭ ھەيۋىسى.
شۇنچە تەمكىن، ماڭار خىرامان،
يوقالغاندەك گويا سەزگۈسى.

يېزا يولى تېيىلغاق، پاتقاق،
مەكتىپىنىڭ يىراق ئارىسى.
ئەمما تەمكىن، ماڭار مەردانە،
بۇ يوللاردا يېزا بالىسى.

شېئىر بىلەن پۈتكەن ۋۇجۇدۇم

شېئىر بىلەن پۈتكەن ۋۇجۇدۇم،
ھېسسىيات تىلىرىم شېئىرغا تۇتاش.
شېئىر مېنىڭ ئىززەت - غۇرۇرۇم،
شېئىر گويا كۆكتىكى قۇياش.

شېئىر بىلەن پۈتكەن ۋۇجۇدۇم،
شېئىر دەپلا سوقار يۈرىكىم.
شېئىر مېنىڭ شادلىق - ھوزۇرۇم،
شېئىر بىلەن كۈلەر تىلىكىم.

شېئىر بىلەن پۈتكەن ۋۇجۇدۇم،
رىشتىم ئاڭا مەھكەم چېتىلغان.
شېئىر بىلەن تۇتاش تومۇرۇم،
مىسرالارغا قېنىم قېتىلغان.

شېئىر بىلەن پۈتكەن ۋۇجۇدۇم،
ياشالمايمەن شېئىرسىز بىردەم.
ئاخىرلاشسا ئەگەردە ئۆمرۈم،
شېئىر بىلەن قوپىدۇ قەبرەم.

ئەيىب

نەچچە ۋاقىتتىن —
ئاۋارە ئىدىم،
باشقىلاردىن ئەيىب تاپالماي.
مانا ئەمدى،
ئاۋارە بولدۇم،
ئەيىبىمگە چاپان ياپالماي.

ئىپتىخار

شېئىرلار

دوست

«دوست» دېگەن سۆز ئاران بىر بوغۇم،
ۋەزنى سىغماس لېكىن ئالەمگە.
دوستلۇق — ئۇلۇغ، دوستاۇق — مۇقەددەس،
گەر قەدرىگە يەتكەن ئادەمگە.

شامالغا

كېتىپ بارغان ئەي ئۇچقۇر شامال،
بىر ئىشىم بار بەرگىن توغرىلاپ.
قاراپ تۇرغان گۈزەل قىزچاقنىلك،
چۇمبىلىنى قاچقىن ئوغرىلاپ.

قىرغاق

ئۇچقۇر قانات تەپەككۇرۇمنىڭ،
مەنزىللىگاھى چىمەنزار قىرغاق.
مەن كۆيىمەن ئۇندا پىراقتا،
سەزگۈلىرىم تائىغىچە ئويغاق.

نەمخۇش ھاۋا سۆيەر مەڭزىمگە،
ئۇنچە مارجان چېچىپ زىلال سۇ.
«شىر - شىر» ئاققان نازۇك كۈيلەردىن،
يېتىلىدۇ گۈزەل ھېس - تۇيغۇ.

مەيىن شامال يەلپۈپ قىياقنى،
چاچلىرىمنى يۇمشاق تارايدۇ.
دەريا ئۆزرە بەگباش دولقۇنلار،
بويۇن سوزۇپ ماڭا قارايدۇ.

سۇمۇرسەم ساپ ئىپار ھاۋانى،
غىدىقلايدۇ سەزگۈنى ياپۇز.
كىملەرنىدۇ كۈتۈپ تۈنلىرى،
زەر قىرغاقنى ساقلايمەن يالغۇز.

تۇرغۇن ساۋدىر

پاكلانسۇن جىسمىمىز تامچىغان تەردە

ئانىلار تاغ بولسا، ئاتىلار چوققا،
ئىككىسى ئايرىلماس بىر پۈتۈن گەۋدە.
كۆكلەمدۇ قارىغاي ئېگىز تاغلاردا،
بولمىسا يىلتىزى بۇ ئانا يەردە.

دەيمەن: ئاتا-ئانىنىڭ بالىغا ئەجرى،
بەرگەن ئاق سۈتى، مېھنىتى، تەردە.
بولمايلى ئەرشىئالا ياكى جەننەتتە،
قويمايلى ئاتا-ئانىنىڭ ئەجرىنى يەردە.

يەلكىدە كۆتۈرۈپ كۈتەيلى ئۇنى،
پاكلانسۇن جىسمىمىز تامچىغان تەردە.
كۆكلىمەس قارىغاي ئېگىز تاغلاردا،
بولمىسا يىلتىزى بۇ ئانا يەردە.

مەخمۇت ھامۇت

بېيىتلار

مەرىپەت

سەن بىر پەرى — ماھى تابان،
ۋەسلىڭنى قۇچسام نە ئارمان!..

شام

ۋۇجۇدىدىن يورۇق بېرەر ئىنسانغا شام،
تەلەپ قىلماس بەدىلىگە زەررىچە نام.

ۋاپا ۋە جاپا

دوستۇم دەپ چىقارسام سېنى تۆرگە،
ئاخىرى ئىتتەردىڭ مېنى گۆرگە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئالىمشىش

ھەقنى سۆزلەپ چۈشتۈم پەگاغا
تۆر ياراشتى زېرەك. ئاگاھقا.

ئالىم ياۋا

پارچىلار

دوست تۇتمايمەن نامۇ شۆھرەت دېگەننى،
كۆچەت تىكمەي تەييار مېۋە يېگەننى.
«تەر تۆكەيلى ئەل ئۈچۈن» دەپ جار سېلىپ،
ئەلگە باقماي ئەل رىسقىنى يېگەننى.

گۈل دېمەيدۇ، كىشى ھەرگىز ئاپتاپپەرەسنى،
ھايالىقلار دوست تۇتمايدۇ، مەس ھەمئەلەسنى.
ئىنسان تۇرماق ھايۋانلار مۇ ياقتۇرمايدۇ ھېچ،
ئۆز نەسلىدىن بولۇپ قالغان شۆھرەتپەرەسنى.

بوخەلچەم ماموت

قارشى قىرغاق

بۇلۇتلارنىڭ دولقۇنلىرىدا،
ئۈزۈپ بارار جۇۋەك ئاي بىغەم.
كۆيلەيمەن بىر مىسكىن ئاھاڭنى،
قىرغىقىدا دەريانىڭ بۇ دەم.

تۇمانلارغا يۆگىلىپ سۆيگۈم،
لەيلەيدۇ، ئاھ يوقالماس بىراق.
تەلمۈرىمەن قارشى قىرغاققا،
ئۇ مېنىڭدىن يىراق، بەك يىراق…

يۇسۇپجان بارات (جەۋھەرى)

باغاق

تويباغىقى كەلسە دوستلاردىن،
ۋىسال تاپسۇن قىز - يىگىت دەيمەن.
بەزى شۇنداق كەلسە شۇم خەۋەر،
قايغۇرىمەن ئاھ، ئېسىت! دەيمەن.

بۇگۈن يەنە كېلىپتۇ باغاق،
بىر دوستۇمنىڭ تويىغا چىللاپ.
تۇيۇقسىزلا ئۇنىڭ كەينىدىن،
كەپتۇ بىرسى قايغۇرۇپ يىغلاپ.

بۇ قىسمەتكە نېمە دەي ئەمدى؟
كەلگەن چاغدا «ئىككى خىل باغاق»
تويغىمۇ، يا بارايمۇ ھازىدا —
تەئەججۈپتە ئويلايمەن ئۇزاق.

قوشماق ئىكەن قايغۇ ۋە شادلىق،
توينى قۇتلاپ خۇشال ئوينايمەن.
شادلىقىغا كۈلۈپ دوستلارنىڭ،
قايغۇسىغا تەڭلا يىغلايمەن.

ئابدۇرۇسۇل ئىمىن

خوراز

ھەر چىللىسا خورازنىڭ،
بوينى كۆككە سوزۇلار.
سوزۇلمىسا مۇبادا،
ئاۋازىمۇ بوغۇلار.

بۇ ھېكمەتنى چۈشەنمەي،
غادايدى ئۇ، دېمەيلى.
غەيۋەت قىلىپ ئارقىدىن،
دىمۇدە غەم يېمەيلى.

مېھرىنىسا مامۇت

ئىزسىز جاراھەت

(ھېكايە)

«ئادەمنىڭ مەنىۋى ھاياتى ــ ۋىجدانىدا، ۋىجدانىنىڭ ھاياتى ــ ئىپپەتتە.» بۇ نەقەدەر توغرا ئېيتىلغان سۆز ـ ھە!

ئەپسۇس، ۋىجدان بىلەن ياشاشنى ئويلىغان كىشىلەرنىڭ بەختلىك بولىدىغى تەس. بولۇپمۇ، ھاياتلىق سەھنىسىدە رىيازەت چەكمەيدىغانلار بولمىسا كېرەك. بىراق، دەھشەتلىك بوران ـ چاپقۇنلار ئارىسىدا مەنىۋى ئازاب دېڭىزىغا تىنىمسىز چۆكۈۋاتقان تۇرۇقلۇقمۇ ئۆزىنىڭ قىزلىق ئەقىدىسىنى ساقلاپ قالالىغان قىزنى بەختسىز دېيىش توغرىمۇ؟ ياق! ئىپپەتلىك بىر قىز ئۈچۈن ئېيتقاندا، قىزلىق ئەقىدىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ ياشاشتىن ئارتۇق بەخت يوق. بۇ ئۇنىڭغا قانچىلىك چىدىغۇسىز ئازابلارنى، قانچىلىك ئۈمىدسىز ھادىسىلەرنى ۋە يەنە قانچىلىك پىتنە ـ پاساتلارنى ئېلىپ كەلمىسۇن، يەنىلا ھەممىگە بەرداشلىق بېرىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئۆزى ياخشى كۆرگەن يىگىتنى ياشىغان تۇپراق ئۈستىدە ياشاۋاتىدۇ. شۇ زېمىن نۇرلىرىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتىدۇ ھەم يەنە شۇ زېمىن ئۇنىڭغا يورۇقلۇق، بەخت ئاتا قىلىۋاتىدۇ. ئۇنداقتا ئۇ قانداقمۇ ھاياتقا ئىنتىلمەي، ھايات ئۈچۈن كۈرەش قىلماي تۇرالىسۇن؟

سەلىمە تۇرۇپ ـ تۇرۇپ ئويلىناتتى، ئۆز ـ ئۆزىگە سوئال قويۇپ، تۈرلۈك خىياللارغا غەرق بولاتتى. بىراق خىياللارنىڭ ئاخىرى ئېچىنىشلىق يىغا بىلەن ئالمىشاتتى ـ دە، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بۇلدۇقلاپ يىغلاپ كېتەتتى. ئارقىدىن ئانىسىنىڭ تۇيۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ تېزلا ئۆزىنى ئوڭشىۋالاتتى. چۈنكى، ئانىسىنىڭ ئازابىمۇ ئۇنىڭكىدىن يېنىك ئەمەس ئىدى. بىئەجەل كەتكەن ئوغلىنىڭ ئىچ ئاغرىقى ئۇنى ھالىدىن كەتكۈزگەن بولۇپ، قىزىنىڭ كۆيۈنۈپ كۆتۈشلىرى بولمىغاندا ئۇ ئاللىبۇرۇن تۈگەشكەنمۇ بولاتتى. قىزىنىڭ ئەقىدىسى بىچارە ئانىغا چەكسىز خۇشاللىق كەلتۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن قىزىنىڭ كەلگۈسى تەقدىرى ئۇنى چوڭقۇر ئويغا سېلىپ قويۇۋاتاتتى. بىراق، ئانا ھەر قانچە قىلسىمۇ بۇ ئىشتا ئامالسىز ئىدى. سەلىمە خىزمەتتىن تولا چاغلاردا ئاچايىپ بىر خىل مۇڭلۇق ھالەتتە قايتىپ كېلەتتى ـ دە، بوسۇغىدىن پۇتىنى ئېلىپلا ھويلا ئوتتۇرىسىدىكى ئۈجمە دەرىخى ئاستىدا خىيالغا پېتىپ ئولتۇرۇپ قالغان بۇ ئايالنى كۆرۈپ، يۈرىكىگە قۇيۇلۇپ كېلىۋاتقان ئانىلىق مېھرىدىن خۇدىنى يوقىتىپ، ئۇنىڭدىن كۆڭلىنىڭ قانداق تاماق تارتىدىـ

www.uyghurkitap.com

غا ئىلىنىشنى سورايتتى. بىراق ئانا قىزىنىڭ سو-
ئالىغا جاۋاب بېرىش ئورنىغا، ئۇنى قېشىغا
كېلىپ ئولتۇرۇشقا شەرەتلەيتتى - دە، خۇنۇك
كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ تۇرۇپ، قىزىنىڭ كەل-
گۈسى تۇرمۇشى توغرۇلۇق سۆز باشلايتتى. بۇن-
داق چاغلاردا سەلىمە يۈرىكى تىترىگەن ھال-
دا ئانىسىنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۈن-تىنسىز ئول-
تۇرۇشقا مەجبۇر بولاتتى. ھەسرەتكە تولغان
ئانا نۇرسىز كۆزلىرىدىن چەكسىز ئانىلىق
مېھرىنى ياغدۇرۇپ يىغلامسىرىغان ھالدا ھەر
كۈنى قىلىدىغان شۇ سۆزنى تەكرارلايتتى:

— قىزىم، ھەر كۈنى بېشىڭنى ئاغرى-
تىپ تۇرۇۋاتقان ئىلىقىمنى ئۆزەممۇ سېزىپ تۇ-
رىمەن. بىراق، بۇنداق قىلما سىلىققا نېمە ئا-
مالىم بار دەيسىز؟ سىز بولسىڭىز تېخى ياش،
ئۈن گۈلىڭىزنىڭ بەرى ئېچىلمىغان سەبى
غۇنچە. مېنىڭ بولسا تۆت كۈنلىكىم قالدى.
ئۇلۇغ ئاللا، ئاندىن قالسا سىزنىڭ ياردى-
مىڭىزدە ئۆز كۈنۈمنى ئۆزەم ئالغۇدەك ما-
دۇرغا كېلىپ قالدىم. مەن سىزدىن رازى،
مەڭگۈ رازى. بۈگۈن شەھەردىن يەنە ھېلى-
قى مېھمانلار چىقىپتىكەن، ئۇلارنىڭ ئېيتى-
شىچە قەيسەر، مۇشۇ يېزىدا يۆتكىلىپ كې-
لىشكە يول مېڭىۋېتىپتۇدەك. شۇڭا سىز يەنە بىر
قېتىم ئويلىنىپ باقسىڭىز، مەن سىزدىن
خۇش بولۇپ كېتەي. چاھاندىن بۇنداق ئۆ-
تۈپ كەتكىلى بولمايدۇ. ئويلىنىپ بېقىڭ قى-
زىم! بۇ مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قېتىم سىزگە
قويغان تەلىپىم...

سەلىمە بۇنداق چاغلاردا تاكى ئانىسى
يېنىدىن چىقىپ كەتكۈچە ھەيكەلدەك قېتىپ
ئولتۇرۇپ قالاتتى. ئانىسى چىقىپ كەتكەن-
دىن كېيىن بولسا، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماستىن
شۇنداق ئېچىنىشلىق يىغلاپ كېتەتتىكى، بۇ
يىغا خېلى ۋاقىتلارغىچە داۋاملىشاتتى. ما-
نا سەلىمە بۈگۈنمۇ مەكتەپتىن قايتىپ، ئا-
نىسىنىڭ چوڭقۇر ھەسرەت يوشۇرۇنۇپ تۇرغان
كۆزلىرىدىن قانداقتۇر بىر بېسىرەمجا ئىلىق-
نى بايقىدى - دە، تاماقمۇ ئەتمەستىن ھا-
تاق ئۆيىگە كىرىپ ياتتى. بىراق كۆز ئا-
لدىدا شۇ ئېچىنىشلىق ئۆتمۈش خاتىرىلىرى
گەۋدىلىنىپ، خىيال قۇشلىرىنىڭ قاندىلار-
چە يىراق - يىراقلارغا ئۇچۇپ كەتكەنلىكى-
نى سەزمەيلا قالدى.

تۈن يېرىمىدىن ئاشقان چاغ.

جاھان ياقۇتلىرىنىڭ ئەتراپىغا تەكشى
چېچىلغان كۈمۈشرەڭ نۇرلىرىدىن، ياتاق ئى-
چىمۇ خۇددى كۈندۈزدەك يورۇپ كەتكەن بو-
لۇپ، دېرىزە رەجىكىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان
ھىلال ئاي، يېتىلگەن تىلەكنىڭ بەختىيار-
لىق تەبەسسۇمى ئىچىدە قەلبى تەشۋىرلىگۈ-
سىز شادلىقتىن كۆۋەجەپ دولقۇنلىنىۋاتـ-
قان سەلىمىنىڭ خىيال دېڭىزىدا بەھوزۇر
سەيلە قىلىشقا يار - يۆلەك بولۇۋاتاتتى.
مانا، باش توخۇمۇ چىللىدى. سەلىمىنىڭ كۆز-
لىرىگە ھېچ ئۇيقۇ كېلمىدىغاندەك ئەمەس ئى-
دى. ياتاق ئىچى جىمجىت. ئۇنىڭغا بەخت
ئۇيقۇسىدا تاتلىق ئۇخلىشىۋاتقان ياتاقداش-
لىرىنىڭ يېنىك پۇشۇلداشلىرىدىن باشقا ئا-
ۋاز ئاڭلانمايتتى.

يېتىلگەن تىلەك، شۇنداقلا ئۆزى بىلەن
تەڭ دېمەتلىك قىزلار بىلەن بىر ياتاقتا
يېتىش، ئۇنىڭ سەبى يۈرىكىدە ئاللىقانداق
ھېسسىياتلارنى ئويغاتقىنىدەك، مەسۇم قەلبى
ئاجايىپ ھېسسىياتلار تۇرتكىسىدە توختىماي
دولقۇنلىناتتى. خىيال قۇشلىرى تەپەككۇر
ئاسمىنىدا پەرۋاز قىلاتتى. سەلىمىنىڭ دا-
دىسى پېشقەدەم مائارىپچى بولۇپ، ئاتا ل-
مىش «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» دا قىيىناپ
ئۆلتۈرۈلگەن. ئانىسىمۇ كۆپ ئۆتمەي بۇ

زه ربىدىن يۈره ك كىسىلىگه گىرىپتار بولۇپ
ئۆلۈپ كه تكه ن. ئا تا ـ ئا نىسىدىن بىرا قلا
يىتىم قالغان سه لىمه تا غىسىنىڭ ئۆيىده ۋه
ئۇنىڭ ياردىمىگه تايىنىپ ئوقۇشىنى دا ـ
ۋا ملاشتۇرغا نىدى. سه لىمه بۇ ئۆيگه كىلىپمۇ
يا خشى كۈنگه ئىرىشه لىمىدى ۋه تۇرمۇشىنىڭ
ئۇرغۇن ئىسسىق ـ سوغۇقلىرىنى بىشىدىن
كه چۈردى. نه تىجىده، ئۇنىڭ سه بى، يۇمران
قه لبىده مۇهه ببه ت ـ نه پره ت، كۈزه للىك، ره ـ
زىللىك كۆز قا رىشى ئىپىنىق تىكلىنىپ، ئوقۇش
پۈتتۈرگه ندىن كىيىن ئىمتىها ندىن ئه لا نه ـ
تىجه بىله ن ئۆتۈپ، ئۆزىنىڭ ئا رزۇسى بو ـ
يىچه ئا لىي مه كته پكه ئوقۇشقا كىردى. بۈ ـ
گۈن ئوقۇش با شلانغان ده سله پكى كۈن، شۇ ـ
ڭا ها ياجا ندىن كۆزلىرىگه تىخىچه ئۇيقۇ يىـ
قمىن كه لمه يۋا تا تتى. سه لىمه مۇشۇ كۈندىن
با شلاپ كه لگۈسى توغرىسىدىكى شىرىن خىيا لـ
غا، مۇسته هكه م ئىرادىگه، تە لە پچان ئىسته كـ
كه تولغان نۇرغۇن كۈنله رنى كىرىپ قا قماي
ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئىچىگه سىغـ
ما يتتى. كۈنبوي ئا رزۇ ـ هه ۋه سله ر قا ينىمىـ
غا شۇڭغۇپ، مه كته پ ها ياتى، جه مئىيه ت، ۋه ـ
تە ن، ئىنسا نلار مۇنا سىۋىتى هه ققىده ئويلىـ
نىپ، كه لگۈسىده قا نداق ئىشلا رنى قىلىشنى،
ۋه ته ن ۋه خه لقىنىڭ، شۇنداقلا مه رهۇم ئا تا ـ
ئا نىسىنىڭ ئۈمىدىنى قا نداق ئا قلاشنى كۆڭـ
لىگه پۈكه تتى. كۈنله رنى ئوقۇش، يىزىش،
چه ت ئه ل تىللىرىنى ئۆگىنىش بىله ن ئۆتكۈـ
زه تتى. ئۇنىڭ بىلىم ئىقتىدا رىغا يا رىشا
ته قىي ـ تۇرقى، يۈرۈش ـ تۇرۇشلىرىدا كىـ
شىنى هه يران قالدۇرىدىغان قىزلارغا خاس
نا زاكه ت ئه تكه ن بولۇپ، بىر قا راشـ
تىلا هه مىنىڭ دىققىتىنى قوزغىيا لايتتى. شۇ
سه ۋه بلىك ئۇنىڭغا مۇهه ببه ت ئىزها ر قىلىپ
خه ت يا زىدىغا نلار مۇ چىقىپ قا لدى. بولۇپمۇ،

يىقىندىن بىرى ته لىپى ره ت قىلىنغان بولسىمۇ،
بىر يۈز تىلۇقنى با ها نه قىلىپ، بىر ته ره پتىن ئۇ ـ
زۈلدۈرمه ي ئا شكا ره مۇهه ببه ت ئىزها ر قىلىۋا تـ
قا ن، يه نه بىر ته ره پتىن ئوقۇغۇچىلار ئا رىـ
سىدا هه ر خىل پىتنه ـ پا سات، سۆز ـ چۆ ـ
چه كله رنى تا رقىتىۋا تقا ن سا ۋا قدىشى قه يسه ر ـ
نىڭ ئىش ـ هه رىكه تلىرى ئۇنى تولىمۇ بىزا ر
قىلا تتى. لىكىن مۇهه ببه ت قا ينىمىغا كىرىپ
قىلىپ چىقا لماي يۈرگه ن دوستلىرىنىڭ به ختـ
سىز كه چۈرمىشلىرىنى ئۆز كۆزى بىله ن كۆر ـ
گه ن سه لىمه، قه يسه رنىڭ ته لىپىنى قه تئىي
ره ت قىلىپ، ها زىرچه بۇ ئىشقا ئا لدىرىما سـ
لىققا ئۆز ـ ئۆزىگه ۋه ده به ردى. كۈنله ر شۇ ته رـ
قىده ئۆتۈپ، بىر دىنچى، ئىككىنچى ئوقۇش يىللىرى
تۈگه پ، ئۈچىنچى ئوقۇش يىلىمۇ كىرىپ قا لدى.
ئه نه شۇ نداق كۈنله رنىڭ بىرىده بىر ئىش (تا ـ
سا دىپىي قولىغا ته گكه ن بىر پا رچه خه ت) قا تـ
تىق ته سىر قىلدى. خه ت بىله ن ته ك ئۇنىڭ
يۇمىلاق كۆزلىرى ها ياجان ئىچىده ئوتقا شـ
ته ك يىنىپ، نۇرا نه چىھرىده قا نداقتۇر بىر
خىل يۈره ك شا دلىقىنىڭ جىلۋىگه ر نا ما يه نـ
دىسى ئه كس ئىتتىشكه با شلىدى ۋه كا للىسىدا
بولسا: «توۋا، بۇ نىمه ئىش، مه ن نىمه بو ـ
لۇۋا تىدىغا نىدىمه ن؟» دىگه ن بىر خىل
سوئال په يدا بولدى. ئۇ روهىي دۇنياسىدا
ئا جايىپ جا نلىنىش په يدا قىلغا ن بۇ خه تـ
نىڭ ئا خىرقى قۇرلىرىنى يا ندۇرۇپ ـ يا نـ
دۇرۇپ ئوقۇشقا كىرىشتى:

«قه دىرلىك سه لىمه! مىنىڭ ئا خىرىدا
دىمه كچى بولغىنىم، بىز ئۆزىمىزنىڭ كه لگۈـ
سى ئىستىقبا لىمىزنىڭ پا رلاق بولۇشىغا هۇل
را سلاۋا تقا ن بۈگۈنكى كۈنله رده، ها زىر نىـ
مىله رنى ئۆگىنىشىمىز، شۇنداقلا كه لگۈسىده
قا نداق ئىشلا ر بىله ن شۇغۇللىنىشىمىز توغـ
رىسىدا چوڭقۇر ئويلىنىپ كۆرۈشىمىز كىره ك.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇ ئىنتايىن مۇھىم مەسىلە. بىز ئالىي بىلىم يۇرتلىرىغا كەلگەن ئىكەنمىز، جەزمەن ئىلىم - پەن دېڭىزىنىڭ ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپ، خەلقىمىزگە قىممەتلىك دۇردانىلارنى تەقدىم قىلىشىمىز، نامرات ۋە قالاق يۇرتلىرىمىزنى باي، گۈزەل، مەدەنىيەتلىك يۇرت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن ياش گۆدەكلەر قەلبىگە ئىلىم ئۇرۇقلىرىنى چېچىشىمىز — بۇ، بىز ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئارزۇيىمىز بولۇشى كېرەك. ھازىر بىزنىڭ بىر قىسىم دوستلىرىمىز ۋاقىتلىق ھېسسىياتىنىڭ قۇربانى بولۇپ، ساختا مۇھەببەتنىڭ قاينىمىغا چۆكمەكتە. قەلب گادا يالىقى خېلى بىر قىسىم دوستلىرىمىزنىڭ ئەقلىنى بۇلغىماقتا! بۇ ئىشلار قايسىبىر ۋىجدان ئىگىسىنى ئېچىندۇرمىسۇن؟! سىزنىڭ پىكىرلىرىمگە قارشى چىقمايدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن.»

سەلىمە ئەكبەر ئىسىملىك بۇ يىگىتنى تۇنجى قېتىم تىل فاكۇلتېتى بىناسىنىڭ ئالدىدىكى قارا تاختىغا شېئىر يېزىۋاتقان ھالەتتە كۆرگەن ۋە ئۇنىڭ يېزىۋاتقان خەت نۇسخىلىرىغا، شېئىرلىرىغا قاراپ ھەيران قالغانىدى. ئېگىز بوي، قوڭغۇر چاچ بۇ يىگىتنىڭ بوغداي مايسىلىرىدەك كۆكىرىشكە باشلىغان يۇمران بۇرۇتى چىرايىغا تولىمۇ ياراشقان بولۇپ، ئۇنىڭ كىشىنىڭ مەسلىكىنى كەلتۈرگىدەك دەرىجىدە ئوماق كۆرۈنىدىغان تەبىئىي خۇشپىچىم قىياپىتى سەلىمىنىڭ قەلب ئېكرانىدا تۇنجى قېتىم پەيدا بولغان ۋە ئۇندىن كېيىن كۆپلەپ ئۇچراتقان بولسىمۇ، لېكىن تېخى ئوچۇق - يورۇق سۆزلىشىۋېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولۇشالمىغان ئىدى. مانا بۈگۈن بۇ خەت ئۇنىڭ تۇنجى غۇبارسىز سۆيگۈسىنى نامايەن قىلدى. قەدىدى قامەتلىك، ئېغىر - بېسىق بۇ يىگىت ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكىدەك يىگىتلەردىن بولۇپ چىقتى. ئۇلار ئورتاق ھەۋەس، ئورتاق قىزىقىش ئاساسىدا، يېزىقچىلىق مەشقلىرىدە ئۆزئارا پىكىر ئالماشتۇرۇپ تۇرغان، دەم ئېلىش كۈنلىرىدە بولسا سەيلە - ساياھەت قىلىپ، ئەشۇ ئىشلار ئۈستىدە قىزغىن پاراڭلىشىدىغان بولدى. قىسقىسى، ھەر ئىككىيلەن ئۆز بەختىدىن چەكسىز خۇرسەن ئىدى. بىر كۈنى ئۇلار مەكتەپنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە كىنو كۆرۈپ چىقماقچى بولۇپ مەكتەپ كىنوخانىسىغا كىرگەندە، ئۇلارنىڭ ئالدىدا تۇيۇقسىزلا قەيسەر پەيدا بولۇپ قالدى ۋە ئەكبەر بىلەن شۇنداق قىزغىن ئەھۋاللىشىپ كەتتىكى، سەلىمە بۇ مەنزىرىگە قاراپ ھەيرانەھەس قالدى. ئاي - يىللار ئۆتۈپ بىر-بىرى بىلەن بىرەر ئېغىز پاراڭلاشمايدىغان بۇ ساۋاقداشلار ھازىر خۇددى جان - جىگەر ئاغىنىلەرگە ئوخشىشىپ قالغانىدى، بولۇپمۇ قەيسەر تولاراق سۆزلەيتتى. ئەكبەر بولسا، مەمنۇنلۇق كۈلكىسى بىلەن باش لىڭشىتىپلا قويۇپ، ئاندا - ساندا سورالغان سوئاللارغا جاۋاب بېرىپ قويۇش بىلەن كۇپايىلىنەتتى. قەيسەر سۆز ئارىلىقىدا پات-پات سەلىمىگە قاراپ گەپ قىلغاچ ئولتۇرۇشنى ئېيتاتتى - دە، قاھ - قاھلاپ كۈلەتتى. سەلىمە قەيسەرنىڭ كۈلكىسى ئىچىدىن بىر خىل شۇملۇقنى سەزگەندەك يۈرىكى ئېغىپ، كىنونىڭ پاتراق تۈگىشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى. ئاخىرى كىنومۇ تۈگەپ ھەممەي ياتاقلىرىغا قايتىشتى.

شۇ قېتىملىق پاراڭلىشىشتىن كېيىن، ئەكبەر بىلەن قەيسەر يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالدى. سەلىمە ھەرقانچە قىلسىمۇ، ئۇلارنى ئايرىۋېتەلمىدى. تاسادىپىي ئۈچەيلەن

بىرگە بولۇپ قالغان چاغلاردا، سەلىمە ئۆزىنى قانچە خۇشخۇي تۇتۇشقا تىرىشسىمۇ، ئۇنداق قىلالمايتتى. چۈنكى، قەيسەرنىڭ ئۆزى توغرۇلۇق تارقاتقان گەپ - سۆزلىرى ئۇنىڭ قۇلىقىدىن تېخىچە كەتمىگەنىدى.

ئوقۇش پۈتتۈرۈشكە ھەپتە قالغان چاغ.

كەچلىك ئارام ئېلىشقا چېلىنغان سىگنال ئاۋازى ئەكبەر بىلەن سەلىمىنىڭ قىزغىن داۋاملىشىۋاتقان مۇنازىرىسىنى توختىتىپ قويۇشقا مەجبۇر قىلدى. ھاياجان ئىچىدە سۆيگۈ ئېقىمى بىلەن دولقۇنلاۋاتقان ۋاپادارلىق، سەممىيە تىلەكلىرىنىڭ ئالىيجاناپ پەزىلىتىنى ئۆزىگە مۇجەسسەم قىلغان بىرجۈپ يۈرەك شۇ تاپتا ئايرىلىشقا چىدىمىغانىدەك بىر خىل ھالەتتە سوقۇۋاتاتتى.

قەيسەر نېمىشقىدۇر بۈگۈن كۆرۈنمەيتتى.

— بولدى، سەلىمە، ئەتە ئالدىدىغان ئەڭ ئاخىرقى بىرلا ئىمتىھاننى ياخشى بېرىشىمىز كېرەك. چارچاپ كەتتىڭىز، كىرىپ ئارام ئېلىڭ.

ئەكبەر مۇلايىم، ئەمما سەل تىترەك ئارىلاش ئاۋازدا سۆزلىگەچ ئورنىدىن تۇردى. سەلىمىگە قاراپ ئىللىق كۈلۈمسىرىدى. كېيىن بىر ئىشتىن خىجىل بولغانىدەك يۈزىگە «ھۆپپىدە» ئوت ئېلىپ، لېكىن بۇ ھالەتنى سەزدۈرۈپ قويماسلىققا تىرىشىپ ئىتتىكلا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ھە راست، ئانامدىن خەت كەپتىكەن، ئۇ خېتىدە ئوقۇش پۈتتۈرۈپ ھەر ئىككىڭلار مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار، دەپتۇ.

سەلىمە ئەكبەرنىڭ بۇ خىل نومۇسچان پەزىلىتىدىن قاتتىق تەسىرلىنىپ، بىر پەس يەرگە تىكىلىپ تۇرۇپ كەتتى - دە، كېيىن سىلىق، ئەمما قەتئىي ئاۋازدا دېدى:

— بىزمۇ شۇنداق كېلىشكەنىغۇ؟! سىزنىڭ ئانىڭىز مېنىڭ ئانام، مەن ھايات بولسام، ئانىڭىزنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ئۆتىمەن.

قىزلارغا خاس نومۇس ۋە ھاياجان ئىلكىدە ھەددىدىن تاشقىرى جۈرئەت بىلەن ئېيتىلغان بۇ سۆز ئەكبەرنىڭ يۈرەك قەلبىنى ئېرىتىۋەتكەن بولسا كېرەك، كۆز چاناقلىرى لىققىدە ياشقا تولۇپ ئاران ئاڭلىنىدەك ئاۋازدا:

— رەھمەت سىزگە، - دېيەلىدىيۇ، يىغلاپ سالماسلىق ئۈچۈن ئىتتىككىلا خوشلىشىپ كەينىگە ئۆرۈلدى. بۇ ئىشتىن سەلىمىنىڭ يۈرىكى سەل ئاغرىغاندەك بولدى، لېكىن ئۇ ئەكبەرنىڭ روھىي ھالىتىدىكى بۇ خىل ئۆزگىرىش ئانىسىنىڭ خېتىنى ئوقۇغاندىن كېيىن سېغىنىش تۇيغۇسىدىن بولسا كېرەك، دەپ چۈشەندى.

— خوش، ياخشى چۈش كۆرۈڭ!

بۈگۈن ئۇلار نېمىشقىدۇ بىر - بىرىدىن ئايرىلغۇسى كەلمىگەندەك ئىككى - ئۈچ قەدەم ماڭا - ماڭا يەنە توختاپ، بىرەر - ئىككى مىنۇت ئۈنسىز تۇرۇپ كېتىشكەندىن كېيىن تەسلىكتە ئايرىلىشتى.

سەلىمە ياتاققا كىرىپ ئۇخلاش ئۈچۈن كارىۋاتقا چىقتى. بىراق خېلى ئۇزاققىچە كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمەي مىڭ تەسلىكتە ئۇخلاپ قالدى. ئىشىكنىڭ قاتتىق چېكىلىشى ئۇنى تاتلىق ئۇيقۇدىن ئويغىتىۋەتتى. بۇ تاڭ سۈزۈلگەن چاغ بولۇپ، ئەتراپقا يورۇق چۈشۈشكە باشلىغانىدى. سەلىمە كىيىملىرىنى كېيىپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچقانىدا، ئىشىك ئالدىدا قەيسەرنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى ۋە «ئەتىگەندە نېمە ئىش؟» دېگەن سوئال نەزەرى بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلدى. چۈنكى، سەلىمە قەيسەرنى كۆرسىلا قانداقتۇر بىر يوشۇرۇن ئاچچىق ئۇنى قورشىۋالاتتى.

قەيسەر سەلىمەنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشنى كۆرۈپ، بىر ئاز ھودۇققاندەك قىلدىيۇ، يەنە تېزلا ئەكسىگە قايتىپ، بىر خىل ئەنسىز قىياپەتكە كىردى.

— يۈرۈڭ، سىزگە دەيدىغان مۇھىم بىر گەپ بار، — قەيسەر شۇ گەپنى دەپلا ئارقىغا بۇرۇلۇپ ماڭدى. سەلىمە قەيسەرنىڭ روھىي ھالىتىدىن بىرەر پېشكەللىكنىڭ بولغانلىقىنى پەملەپ، ئۈن - تىنسىز ئۇنىڭغا ئەگەشتى. قەيسەر سەلىمەنىڭ كەينىدىن كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىپ ئاستا سۆزىنى باشلىدى:

— سەلىمە، سىزنىڭ ھەرقانداق بىر ئىشقا ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلالايدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن. لېكىن شۇنداقتىمۇ ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ، ئاخشام ئەكبەر نامەلۇم لۈكچەكلەرنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچراپتۇ، بىز ئۇنىڭدىن بايىلا خەۋەر تاپتۇق.

— ئەكبەر؟ ئۇ قېنى، ئۇ قانداقراق؟! — سەلىمە ئۆزىنى تۇتۇۋالالمىدى. شۇ قىسقىغىنە بىرقانچە سېكۇنت ئىچىدە ئۇنىڭ چىرايى ئاقتىن سېرىققا، سېرىقتىن ئاققا ئۆزگىرىپ بولغانىدى.

— مۇنداق قىلىسىڭىز بولمايدۇ، ئەكبەر ھازىر دوختۇرخانىدا قالدى. ئەھۋالىمۇ ئانچە يامان دېگۈدەك ئەمەس.

قەيسەرنىڭ چىرايىدىن بىر ئاز ئەندىشىلىك، قايغۇلۇق ئالامەتلەر چىقىپ تۇرغاندەك قىلسىمۇ، لېكىن كۆزلىرىدە نېمىشقىدۇر بىر ئۇت چاقناپ تۇراتتى.

سەلىمە ھېچنەرسىنى ئاڭقىرالماي، گاراڭ ھالەتتە قەيسەرگە ئەگىشىپ دوختۇرخانىغا يېتىپ كەلگەندە، ئەكبەر ياتقۇزۇلغان كارىۋات ئەتراپىدا ئۈچ - تۆت سېستىرا ۋە بىر ياشانغان دوختۇر تۇراتتى. ئەكبەرنىڭ بېشى پۈتۈنلەي داكا بىلەن ئورالغان بولۇپ، كۆزىلا ئوچۇق ئىدى، سەلىمە شۇ چاغدىلا ئەكبەرنىڭ يارىسىنىڭ ئىنتايىن ئېغىرلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى - دە، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي بۇقۇلداپ يىغلاپ تاشلىدى. ئۇ دوختۇرنىڭ قول ئىشارىتى بىلەن ئىچ - ئىچىدىن قايناپ چىقىۋاتقان يىغا ئاۋازىنى تۇسۇۋېلىشقا مەجبۇر بولغان بولسىمۇ، كۆزلىرىدىن قۇيۇلۇۋاتقان ياش تامچىلىرى تېخىمۇ كۆپەيمەكتە ئىدى. شۇ چاغ ئەكبەر بىر ئاز ھوشىغا كەلگەن بولسا كېرەك، قاپىقىنى مىڭ تەسلىكتە مىدىرلىتىپ بىلىنەر - بىلىنمەس ئېڭراشقا باشلىدى ۋە كۆزىنى يېرىم ئاچالىدى. ئۇنىڭ قان قۇيغاندەك قىزىرىپ كەتكەن يېرىم ئوچۇق كۆزلىرى كىمنىدۇر بىرسىنى ئىزدەيتتى، ئەتراپقا تەلمۈرەتتى. كۆپ ئۆتمەي ئەكبەرنىڭ نۇرسىز كۆزلىرى كارىۋات يېنىدا ئېسەدەپ يىغلاۋاتقان سەلىمىگە كېلىپ توختىدى، ئاندىن لەۋلىرى تىترەپ گەپ قىلىشقا تەمشەلدىيۇ، ئاۋازى چىقمىدى. ئاخىرى زەئىپ ئاۋازدا:

— سەلىمە، ئا...نام ... ئانامغا... ياخشى ... دېگەن بىر ئېغىز سۆزنىلا ئېيتىپ چەكچەيگەن پېتى قېتىپ قالدى، ھەممەيلەن پاتېپاراق بولۇپ كېتىشتى. دوختۇر ئەپسۇسلىنىپ بېشىنى چايقاپ، ئەكبەرنىڭ ئوچۇق قالغان كۆزىنى يۇمدۇرۇپ قويدى. بۇ ئىشتىن ئۆز سېزىمىنى يوقىتىپ قويغان سەلىمە ئۈن - تىنسىزلا ئولتۇرۇپ قالدى.

ۋەقە يۈز بېرىپ بىر - ئىككى كۈن ئىچىدىلا جامائەت خەۋپسىزلىك ئورگانلىرى ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ تەكشۈرۈشىدىن كېيىن، ئەكبەرنىڭ جەسىتى يۇرتىغا ئېلىپ كېتىلدى. مەكتەپ ئىچىدە بىرقانچە

كۆنلەرگىچە ھەرخىل غۇلغۇلىلار ۋە بۇ ئىش توغرىسىدىكى پەرەزلەر تۈگىمىدى: بىرسى يېقىن ئۆتمىدىغان بىرسىنىڭ قىلغان ئىشى دېسە، يەنە بەزىلەر ئەكبەرنىڭ رەقىبى بولۇشى مۇمكىن، دەپ قىياس قىلىشاتتى. سەلىمە كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقىچە يۈز بەرگەن بۇ ۋەقەدىن خۇددى يوقىتىپ ھېچنەرسىنى ئويلىيالمايتتى. بۇرۇنقى كۈلكە تېمەيدىغان كۆزلىرى ئولتۇرۇشقان، قاشلىرى تېخىمۇ ئالدىغا چىققان، ئىششىقلىپ، پۈتۈن چىرايى ئۆزگىرىپ باشقىچىلا بىر سەلىمىگە ئايلىنىپ قالغانىدى. ئادەمنى ئېچىندۇرۇپ ھەسرەتتە قويىدىغان بۇ پاجىئە ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىغا سىغمىغاچقا، بەزىدە بۇنىڭ بىر قورقۇنچلۇق چۈش بولۇپ قېلىشىنى، ھېلىلا ئويغىنىپ بۇ ئازابتىن خالاس بولۇپ كېتىشىنى ئويلايتتى. بىراق ھەر قانچە قىلسىمۇ، نامەلۇم بىر سەزگۈ بۇلارنىڭ ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇرۇپ، خۇددى بىر قورقۇنچلۇق ھاڭغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ ۋىجدانىنىڭ ئۆزىگە قويۇۋاتقان مۇشكۈل سوئاللىرىغا جاۋاب تېپىش ئۈچۈن توختىماي باش قاتۇراتتى. «قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ ياشاش مۇمكىنمۇ؟ ناۋادا قىزلىق ئەقىدىسى بويىچە ئەكبەرنىڭ ئانىسىنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ ياشىسىچۇ؟ بۇنىڭغا جەمئىيەت يول قويارمۇ؟ ياق، ياق، قەتئىي نىيەتكە كېلىش كېرەك. ئىككىلىنىشكە بولمايدۇ. شۇ بىچارە ئانىنىڭ قېشىغا كەتمەكتىن باشقا ئامال يوق.» سەلىمە چوڭقۇر ئۇھ تارتىۋەتتى.

سەلىمىنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى تاشلاپ، ئۆز ئۆيىگە كۆچۈپ كېلىشى بىچارە ئانىنىڭ يۈرەك يارىسىنى ساقايتىپ، شادلىق ۋە ئىپتىخارلىق تۇيغۇسىغا تولدۇرغان بولسىمۇ، مەرھۇم يولدىشىدىن تەۋرۈك قالغان بىردىنبىر يۆلەنچۈكىنىڭ ۋاقىتسىز ئۆلۈپ كېتىشى، ئانىغا قاتتىق تەسىر قىلغاچقا، بارغانسېرى تاماقتىن، ئۇيقۇدىن قېلىپ تېنى ئاجىزلىشىپ كېتىۋاتاتتى. كۆنبويى جايىنامازدىن قوپماي نامازئوقۇشنى باھانە قىلىپ، يوشۇرۇن ھالدا ياش تۆكەتتى. ئالدىدا تۇرۇۋاتقان بۇ قىز ئۇنىڭغا ئوغلىنىڭ سىماسىنى ئەسلەتكەچكە، قىزى ھەر قېتىم خىزمەت قىلىۋاتقاندا، ئوغلىمۇ بىرگە كىرىپ كېلىدىغاندەك چۆچۈپ قارايتتى.

سەلىمىنىڭ ئازابىمۇ ئانىسىنىڭكىدىن قېلىشمايتتى. ئانا ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەڭ ئۇلۇغ، ئەڭ مۇقەددەس! تەۋرۈك، ئانىنىڭ تىنىقلىرى ئۇنىڭ دەردلىك يۈرىكىگە زور مەلھەم، ئۇ ياشاۋاتقان زېمىن، ئۇ تۇرۇۋاتقان ئۆي، ئۇ دەسسەۋاتقان تۇپراقمۇ شۇنداق. بولۇپمۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھەر كۈنى ئەتىگەندە مېھرى ۋاپاسى بىلەن بېرىلىپ قەبرە يوقلاش چەكسىز بەخت...

سەلىمە شۇ كۈنى ئۇزاق ئويلاندى. بەختلىك ھەم بەختسىز كەچۈرمىشلىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ئويلىدى، تەھلىل يۈرگۈزدى. ئاخىرى ئۇزاق ئويلىنىشلاردىن كېيىن، ئانىنىڭ تەلىپىگە قوشۇلۇش قارارىغا كەلدى - دە، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي يىغلاپ كەتتى.

ئەتىسى سەلىمىنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن توي تەييارلىقى باشلاندى. بىچارە ئانىمۇ ئۈستىدىن ئېغىر بىر يۈك ئېلىپ تاشلانغاندەك يەڭگىللەشتى. توي ۋاقتىغا ئاز قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، سەلىمە بىر پارچە خەت تاپشۇرۇۋالدى. خەت بولغۇسى يەڭگىتى قەيسەردىن كەلگەن بولۇپ، سەلىمىنىڭ جۇدۇنى تۇتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ ئېرەڭشىمىگەن قىياپەتتە خەتنى ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدى. قېرىنداش بىلەن يېزىلغان بۇ خەت مۇنداق باشلانغانىدى:

«سالام قەدىرلىك سەلىمە:

مەن بۇ خەتنى، ئادەمخور مەخلۇقنىڭ بۇ ئىتىرارنامىسىنى كۆركەم ياسالغان قەۋەتلىك بىنالاردا، ياكى بولمىسا مەكتەپ ئىشخانىلىرىدىكى ئازادە ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرۇپ ئەمەس، بەلكى تۆت ئەتراپى پىششىق خىش بىلەن قوپۇرۇلغان تۈرمە ئىچىدە ئولتۇرۇپ يېزىۋاتىمەن.

ئاھ، سەلىمە! خېتىمدىن ھېچنېمىنى چۈشەنمەيۋاتىسىزغۇ دەيمەن؟ ياق! چۈشىنىسىز، سىزلا بۇنى چۈشىنىسىز. مەن ھازىر قاتىللىق جىنايىتى ئاشكارىلانغان جىنايەتچى، كىشىنىڭ قاتىلى، دەل سىزنىڭ مۇھەببىتىڭىزنىڭ، شۇنداقلا ئەكبەرنىڭ قاتىلى! ئاھ، جېنىم سەلىمە! بۇلارنى دېمەي ئامالىم يوق. شۇ تاپ ئۆزەمنىڭ قايسى ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىمنى قەغەز ئۈستىدە تەسۋىرلەپ بېرىشىم مۇمكىن ئەمەس، ئىنسانىنىڭ قانداقلىقى دەل سىزنىڭ خاتىرە دەپتىرىڭىزگە يېزىپ قويۇلغان سوۋېت خەلقىنىڭ مەشھۇر پېداگوگى ۋ.گا. سۇخۇملىنىسكى ئېيتقىنىدەك: تەنھا ئۆزى قالغان ۋاقىتتىكى ھالىتىدىلا بىلىنىدىكەن ۋە شۇنداقلا ئۇنىڭدىكى ھەقىقىي ئىنسانىي ماھىيەت ئۇنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرىنى باشقا بىرسى ئەمەس، ئەينەن ئۇنىڭ ئۆز ۋىجدانى باشقۇرغاندىلا نامايەن بولىدىكەن.

قىممەتلىك سەلىمە! خەتنى ئاۋۇتقىنىمنىڭ ئەمدى پايدىسى يوق، قان - زەردابقا تولغان شۇ جاراھەتلىك يۈرىكىڭىزنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش مۇمكىن بولمىسىمۇ، ھالاكەت گىردابىغا ئىتتىرىلگەن شۇ پەيتلەردە بۇ خەتنى يازماسلىققا ئامالىم بولمىدى. بىلىمەن، سىز مېنى كەچۈرمەيسىز. بۇ رەزىل قىلمىشىمنى ئاڭلىغان ھەر قانداق بىر ئىنسانمۇ مېنى كەچۈرمەيدۇ. ئاللا سىزگە مەدەت بەرسۇن، يېڭى بەخت نېسىپ قىلسۇن!

مەن سىزگە ھەرگىز مۇيۇز كېلەلمەيمەن، خەير، سىزگە يېڭى بەخت تىلەپ:

رەزىل ساۋاقدىشىڭىز قەيسەردىن.»

سەلىمە خەتنى ئوقۇپ، ياغاچتەك قېتىپلا قالدى، پۈتۈن ۋۇجۇدى قانچە ئاي، قانچە كۈنلەردىن بېرى ئۇنىڭ يۈرىكىنى غاجىلاپ يەۋاتقان قۇرۇت بىردىنلا كۈچلۈك يىلانغا ئايلىنىپ، ئىچ - باغرىنى تىرە - پىرەن قىلىشقا باشلىغاندەك ماغدۇرسىزلىنىپ كەتتى. كۆزلىرى جانسىز ھەيكەلنىڭ كۆزىگە ئوخشاپلا قالدى. كۆكىرىپكەتكەن لەۋلىرى توختىماي تىترەيتتى. ئۇ دەلدەڭشىپ سىرتقا قاراپ ماڭدى. شۇ تاپ ئۇنىڭ دەردلىك يۈرىكىدىن ئوخچىغان غەزەپلىك بىر نېدا جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرمەكتە ئىدى...

مۇھەممەتتۇرسۇن ئەھەت

(ھېكايە)

ئادالەتنى خىرلىما تېرىك تۇرۇپ ئۆلسەن.
مۇھەببەتنى خىرلىما چىرىپ يۈرۈپ ئۆلسەن.

— ئىلىيا بەختىيا

ئوچۇق دېرىزىدىن شۇڭغۇپ چۈشكەن تولۇن ئاينىڭ گىرىمسەن نۇرلىرى ئەككى قولى بىلەن ئېڭىكىنى تىرەپ چوڭقۇر خىيالغا پاتقان لالەنىڭ يۈز - كۆزلىرىنى غۇۋا يورۇتۇپ تۇراتتى.

ئاجايىپ - غارايىپ ھايات قىسمەتلىرىگە دۇچار بولغان، ئىنسانلار ئارىسىدا ئۆزىنى «ئادەم» ھېسابلاپ يۈرگەن تېرىك مۇردىلارنىڭ سۇيىقەست، ھىيلە - مىكىرلىرىنى ئۆزىنىڭ پاك سۆيگۈسى ئارقىلىق بەربات قىلىپ، ھايات قەسىرىنى غۇبارسىز جاۋاھىراتلار بىلەن قوپۇرۇۋاتقان بۇ چوكانىنىڭ شۇ تاپتىكى پىكىر - خىيالى ناھايىتى چىگىش، مۇرەككەپ ئىدى.

— توۋا، - دەيتتى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ، - بەزى ئادەملەر نېمانچە پەسكەشلىشىپ كېتىدىغاندۇ؟ ئۇلار ھاياتنى، دوستلارنى، سۆيگۈ - مۇھەببەتنى قەدىرلىشىۋە ھۆرمەتلىشى كېرەك ئىدىغۇ؟ ئىنسان ئۈچۈن يارىتىلغان پاك سۆيگۈنىڭ ئەشەددىۋازلىرى بولۇشى كېرەك ئىدىغۇ؟ بىراق، ئۇلار نېمىنى ئويلاۋاتىدۇ؟ نېمىنى قىلىۋاتىدۇ؟ ئۆزىنىڭ قىسقا، لېكىن بىباھا ھاياتىنى ئازغىنا جىسمانىي لەززەتنىڭ قۇلى قىلىپ، خارابلاشتۇرۇپ چەيلەۋاتىدىغۇ؟ بۇلارنى سۆيگۈ ئىلاھىنىڭ كۆزى كۆرمەمدىغاندۇ؟

ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، مۇستاپا ياتقان ھوجرىغا قاراپ ماڭدى. قەلبىدىكى دولقۇنلۇق ھېسسىياتنىڭ گاھ كۆتۈرۈلۈپ، گاھ پەسىيىشى بىلەن لالەنىڭ ۋۇجۇدى ياپراقتەك تىترەۋاتاتتى.

ئۇ ئىشىكنى قىيا ئېچىپ، ھوجرىغا قارىدى. مۇستاپا تېخى ئۇخلىمىغانىدى. مۇستاپا ئۆي ئىچىنى ئايئاق يورۇتۇۋەتكەن

نېئون لامپا يورۇقىدا بېرىلىپ كىتاب كۆرۈۋاتاتتى. لالە ئۇنىڭ دىققىتىنى بۇزماسلىق ئۈچۈن دەرھال ئارقىغا ياندى - دە، دالان ئۆيگە چىقىپ يېزىق شىرەسىگە ئولتۇردى. ئۇنىڭ كۆزىگە ھېلىلا ئۆزى ئوقۇپ چىققان، يۈرىكىنى ئامبۇردەك قىسىپ، چەكسىز ئازاب - خورلۇق دېڭىزىغا غەرق قىلىۋەتكەن بىر پارچە خەت چۈشتى.

ئۇ خەت مۇنداق يېزىلغانىدى:

«قەدىرلىكىم لالە، ياخشىمۇسىز؟ يۈرىكىمدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان سۆيگۈ فونتانىنى سىيا قىلىپ، سىزگە بولغان چەكسىز مېھرى - مۇھەببىتىمنى قەغەز بېتىگە تىزىپ، مۇنۇ مەكتۇپنى يازدىم. بەلكىم بۇ مەكتۇپ قولىڭىزغا تېگىشى بىلەن، ۋۇجۇدىڭىزدىكى غەزەپ ئوتلىرى تېخىمۇ ئۇلغىيىپ بۇ مەكتۇپنى كۆيدۈرۈپ تاشلىشىڭىز، ئىشىق بالاسىغا مۇپتىلا بولغان پەقىرنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ ئالماسلىقىڭىز مۇمكىن. ئۇنداق قىلماڭ، خېتىمنى ئاخىرىغىچە سەۋرى قىلىپ ئوقۇڭ.

قەدىرلىكىم، تەن يارىسىدىن دىل يارىسىنىڭ يامانلىقىنى ئەمدى تېخىمۇ ئېنىق چۈشىنىۋاتىمەن. مېنىڭ سۆيگۈگە چاڭقاق چاك - چاك قەلبىم پەقەت ۋە پەقەت سىز بىلەنلا ئېمىن تاپاتتى. بۈگۈن مەن سىزگە تالاي قېتىم ئىزھار قىلغانىدىم. بىراق سىز نەپرەتلىك كۆزلىرىڭىز بىلەن دىل خانەمنى يارا قىلىپ، ۋۇجۇد تاغلىرىمنى پارە قىلىپ تاشلىدىڭىز. شۇنىڭ بىلەن ئىشىق ئوتى ئۈستىگە بېنزىن چاچتىڭىز، ئۇ ياندى، مېنى كۆيدۈرمەكتە. بەلكىم پات ئارىدا كۈلگە ئايلىنارمەن، بۇ دۇنيا بىلەن ئەبەدىي خوشلىشارمەن، بارلىق يورۇق دۇنيا مەئىشەتلىرىدىن رىسقىم ئۈزۈلەر، غەم - قايغۇ، ئازابلاردىن بىر يولى قۇتۇلۇپ خاتىرجەم ياتارمەن. بىراق، مەن يەنىلا ئۈمىدۋارمەن. ئۈمىد كۆچىتىم سىزنىڭ مېھرىڭىز بىلەنلا ياشىرىپ كۆكلەيدۇ. ئاھ... مەن نېمىلەرنى دەپ كەتتىم؟

مېنى كەچۈرۈڭ، گەپلىرىم چۇۋالچاق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. چۈنكى، مەن ھازىر بىر سەۋدايى مەجنۇن، شۇڭا سۆزلىرىم تاقۇ - تۇقتا. بۇ مەن ئۈچۈن ھازىرچە ئەيىب ئەمەس! قەدىرلىكىم، مەن سىزنى سۆيىمەن، سىز ئۈچۈن ياشاپ، سىز ئۈچۈن ئۆلۈشتىن ئارتۇقراق بۇ دۇنيانىڭ لەززىتى ماڭا يوق! سىزنىڭ گۈل خېجىل، ئاي رەشك قىلغۇدەك تەڭداشسىز گۈزەل چىرايىڭىزنىڭ ئەشۇ بىر كىرەكسىز مەجرۇھنىڭ قولىدا سولىشىپ كېتىشىگە چىداپ تۇرالمايمەن. ئۇنىڭ نەرى سىزنى شۇنچىۋالا ئەسىر قىلىۋالغان بولغىيتى؟ بەلكىم بۇمۇ تەقدىرنىڭ ئىشىدۇر. قەدىرلىكىم، سۆيگۈ شۇنداق نەرسىكەن. ئۇ، ئىنسانلارنى ھەر كويلارغا سېلىپ، ياخشىنى يامانغا چاتىدىكەن. شۇڭا، بۇ دۇنيا تەڭشەلمىگەن ئىكەن.

ئاھ... سۆيگۈ گۈلۈم سېنىڭ قەلب باغىڭدا ئېچىلسا، نېمە دېگەن ياخشى بولاتتى - ھە؟!

جېنىم! سىز مېنىڭ ھاياتىم، ئىلاھىمسىز! مانا، خەتنى داۋاملاشتۇرالمىدىم. كۆۋەجەپ دولقۇنلىغان ھېسسىياتىم قەلەم تۇتۇش ئىختىيارىمدىن مەھرۇم قىلىۋاتىدۇ. جېنىم! مېنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتىمنى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرگىن، پارە بولغان قەلبىمنى چۈشەنگىن. مەن سېنى مەڭگۈ بەختلىك قىلىمەن. مەيلى سەن ھازىر توي قىلىپ بولغان بولساڭمۇ، مەن ئۈچۈن يەنىلا مېنىڭ قىزىدىن ئەۋزەلسەن! جاۋابىڭنى كۈتۈپ:

جاپپار

1987- يىلى 24- ئاۋغۇست»

لالە بىشىنى ئاستا كۆتەردى، بۇلاق قىـ
رىدىن تاشقان سۇدەك لىققىدە تەپچىگەن كۆز
يېشى قويۇق، ئۇزۇن كىرپىكلىرىگە ئىسىلىپ
لىغىرلاپ قالدى. ئۇنىڭ يۈرىكى ئاچا يىـپ
ۋەھىمە بىلەن سوقۇپ كەتتى. چېھرىدىن غەـ
زەپـنەپرەت ۋە ئىچىنىش ئالامەتلىرى ئەكس
ئەتتى، ئۇ چىدالمىدى، چاپپارنىڭ بۇ خورـ
لىقىغا زادىلا چىدالمىدى. قولىـغا قـەلـەم
ئالدى:

« چاپپار، ياخشىمۇسىز؟ ئەسلى مۇنداق
هال سوراش ئىرادەمگە خىلاپ بىر ئىش ئىـ
دى. بىراق ئۆزەمنىڭ بىر ئادەم ئىـكەنلىـ
كىمنى تونۇتقان ئىنسانىي خىسلىتىم، مېـنى
شۇنداق دېيىشكە دالالەت قىلدى.

شۇ مىنۇتتىكى غەزەپـنەپرىتىمنى قەغەز
بېتىگە تىزىشقا ئاجىـزمەن، ھەم ئۇنى تىـل
بىلەن ئىپادىلەپ بېرەلمەيمەن. كونىلار: ‹پىلـ
نـى يەڭگەن باتۇر ئەمەس، ئاچچىقنـى يەڭـ
گەن باتۇر› دەپتىكەن، خەيرىيەت، مەن ئاچـ
چىقىمنى يۇتۇپ سۆزۈمنى باشلاي.

چاپپار، ئەسلى سىزگە مۇنـداق خەتـنى
يازماقچى ئەمەس ئىدىم. سىزنىڭ ئۆز قىلـ
مىشىڭىزنـى تونۇپ، ھەقىقىي ئىنسانىدەك يا ـ
شىشىڭىزنى تولىمۇ ئۈمىد قىلاتتىم. ئازغۇنـ
لـۇق تورىغـا ئىلىنىشىپ قالغان كىشىلەرنىڭـ
مۇ ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ، توغرا يولغا ماڭا ـ
لايدىغانلىقىغا ئىشىنـەتتىم. بىراق سىز ئۇيـ
لىغىنىمدەك بولۇپ چىقمىدىڭىز. ئىنسان تۆـ
رەلگەنـىكەن، ياشىشى، ياشاش ئۈچۈن مېھـ
نەت قىلىشى، شۇ ئارقىلىق، پاك سۆيگۈ ـ مۇـ
ھەببەتتىن ئىبارەت شەربەتلەر ئىچىپ، ھايات
پەيزىنى سۈرۈشى كېرەك ئىدى. بىراق، سىز
ئۇنداق قىلمىدىڭىز. ئۆزىڭىزنىڭ يورۇق دۇنـ
ياداء مۇشۇ پاك ـ غۇبارسىز ئانا تۇپراقتا
ياشاپ يۈرگەن ئىدراكلىق ئادەم ئىكەنلىـ
كىڭىزنى ئۇنۇتتىڭىز. باشقىلارنىڭ سەممىي،
قىزغىن كۆيۈنۈشىگە پەسكەش خىيانەت بىـ
لەن جاۋاب قايتۇرماقچى بولدىڭىز. تېخى
مەندەك بىر ئاجىزەنىڭ ياشاش يولىنى توـ
راپ، ۋەيران قىلىشقا قەستقىلىۋاتىسىز (بۇـ
رۇنمۇ مۇشۇنداق قىلغانىدىڭىز). سىز نېمە دېـ
گەن نومۇسسىز ئادەم ـ ھە؟!

چاپپار، قىستىمىسى، مۇشۇ خەتنى يېزىشقا ئۆـ
زىڭىز مەجبۇرلىدىڭىز، بۇمۇ بىر ھېسابتا ياخشى
بولدى. قېنى، خېتىمنى ئەشۇ سىتۇدىنتلىق ھا ـ
ياتىمدىن باشلاي: ئالىي مەكتەپكە قوبۇل قىـ
لىنىپ، سىتۇدىنتلىق ھاياتىنى باشلىغان تۇنـ
جى كۈنى، سىنىپ مۇدىرىمىز ھەمـمە ساۋاقـ
داشلارنى سىنىپقا يىغىپ، بىر ـ بىرلەپ ئۆـ
زىنى تونۇشتۇرۇشقا دەۋەت قىلدى. بىرىنچى
بولۇپ ئۇڭ تەرەپتىكـى ئورۇنـدا ئولتۇرغان
ئېگىز بوي، موكا يۈز، زامانىنىڭ ئەڭ يېڭى
مۇدا كىيىملىرى بىلەن كىيىنگەن بىرسى ئۆـ
زىنى تونۇشتۇردى:

ـــ ئىسمىم چاپپار (بۇ سىز ئىدىڭىز)، K ناھىيىدىن، دادام ناھىيىلىك مائارىپ
ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، ئانام ناھىيىلىك توـ
لۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى، ئۆزەمۋاـ
لىبولغا قىزىقىمەن. ئۈچ ـ تۆت قېتىم ۋىلاـ
يەت، ناھىيە دەرىجىلىك ئورۇنلارتەرىپىدىن
مۇنەۋۋەر تەنھەرىكەتچى بولۇپ باھالىنىپ مۇـ
كاپاتلانغان...

ئەجەبلەندىم، چۈنكى سىز ‹ باشلىـق ›،
‹ مۇكاپاتلانغان › دېگەن سۆزلەرنى ئالاھىـ
دە تەلەپپۇز بىلەن ئېيتتىڭىز. مەن باشقىـ
لارنىڭ يۈز ـ ئابرويىنى، مال ـ مۈلۈك، دەـ
پى ـ دۇنياسىنى، ئارتۇقچىلىق ۋە ئەمەل.
مەنسەپلىرىنى پەش قىلىپ، قۇرۇق تېرە تاـ
راقشىتىشىغا ناھايىتى ئۆچ ئىدىم.

— سىز...، — دېدى مۇئەللىم سىزنىڭ يې-
نىڭىزدا ئولتۇرغان يۇمۇلاق يۈز، قاراقاش،
ئوڭ مەڭزىدە تولىمۇ ياراشقان بىر تال مې-
ڭى بار، گەۋدىلىك، خىيالچان، لېكىن ئادەت-
تىكىچە كېيىنگەن بىر بالىغا قاراپ. مۇئەل-
لىمنىڭ قارىشىدىن تەمتىرەپ قالدىمۇ ياكى
ساۋاقداشلىرىدىن تارتىنىپ قالدىمۇ، ئەي-
تاۋۇر، ئۇ بالا ھۆپپىدە قىزىرىپ، سەل تۇ-
رۇۋالغاندىن كېيىن:

— ئىسمىم مۇستاپا، ئالمەت يېزىسىدىن،
ئانام ئۆيدە، دادام... — ئۇ دۇدۇقلاپ قالدى.
ھەممەيلەن ئۇنىڭغا تىكىلدۇق. بىراق، سىز ئۇ-
نىڭدىن سەسكەنگەندەك بۇرنىڭىزنى باشقا ياققا
بۇراپ مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن گىدىيىپ
ئولتۇردىڭىز. ئىككى تامچە ياش چاناقلىرىدا
لىغىرلاپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يېشى
غۇبارسىز تاڭ نۇرى بىلەن يالتىراپ تۇرغان
گۈل بەرگىدىكى پاك شەبنەمگە ئوخشايتتى.
مۇئەللىم بىر ئىشنى سەزدى بولغاي، گەپنى
باشقا ياققا بۇرىدى:

— قانداق ئالاھىدىلىكىڭىز بار؟

— ھە... مېنىڭ ئالاھىدىلىكىم يوق.

مۇئەللىم ئۇنىڭغا ھەيران بولغان ھالدا
تىكىلدى:

— ئوكام، ھەر قانداق ئادەمنىڭ كىچىك-
كىنە بولسىمۇ ئۆزىگە چۇشلۇق ئالاھىدىلىكى
بولىدۇ. سىز تارتىنماڭ! بىز مەكتەپتە ئۆت-
كۈزىدىغان تۈرلۈك پائالىيەتلەرگە ئوقۇغۇ-
چىلارنىڭ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكىگە قاراپ
ئورۇنلاشتۇرىمىز.

— ھە... م... مېنىڭ. ھە...ھە... مەن شېئىر
يېزىشقا ھەۋەس قىلىمەن.

«ھە؟! » يۈرىكىم «قارتتىدە» قىلىپ كەت-
تى. مەن بىر خىل گۇمانسىراش بىلەن ئۇنىڭ-
غا تىكىلدىم. مەن ئەدەبىي ئىجادىيەتكە ھە-
ۋەس قىلاتتىم. بولۇپمۇ، شېئىر مېنىڭ ھايا-
تىمدا كەم بولسا بولمايدىغان مەنىۋى ئو-
زۇقۇم ئىدى. مەن ناتونۇش بىر شائىرغا نا-
ھايىتى قايىل ئىدىم. گېزىت - ژۇرناللاردا
«مۇستاپا مۇھەممەدى» ئىسىملىك ئاپتور-
نىڭ شېئىرلىرىنى قويماي سۆيۈپ ئوقۇيتتىم. چۈن-
كى، بۇ شائىر مېنىڭ قەلبىمدىكىنى تاپات-
تى. ئۇنىڭ يارقىن، ئوبرازلىق، لىرىك شې-
ئىرلىرىنى ئوقۇسام، شېئىردا يېزىلغان شۇ
مۇھىت، شۇ شارائىت مېنى خىيال قوينىغا ئې-
لىپ، دىلىمنىڭ نازۇك تارلىرىنى سازلايتتى.
شۇڭا مەن ئۇنىڭغا غايىۋانە ھېرىس ئىدىم
ۋە ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدىكى سىماسى مېنى
ياشلىقنىڭ تاتلىق سۆيگۈ قوينىغا باشلاپ
كېتەتتى... «شۇمىدۇ؟!»، كاللامدا پەقەت شۇ
سۆزلا ھۆكۈمران ئىدى.

ئاخىرچە مۇئەللىم سورىدى:

— مەتبۇئاتلارغا ئەسەر بەرگەنمۇ؟

— ھەئە.

— «مۇستاپا مۇھەممەدى» سىز بولامسىز؟

— ھەئە.

— ياخشى، ياخشى! — دېدى مۇئەللىم
ھاياجىنىنى باسالماي.

ھەممەيلەن ئۇنىڭغا ھەۋەس بىلەن تىكىل-
دۇق (پەقەت سىزلا ئۇنىڭ سىرتىدا)...

ئارىدىن بىر يىل ئۇچقاندەك ئۆتۈپ
كەتتى. سېنتەبىر ئېيىنىڭ ئوتتۇرىلىرى، بىز
دەرستىن چۈشۈپ ھەر قايسىمىز ئۆز ئىشلى-
رىمىز بىلەن بەنت ئىدۇق.

مۇستاپاچۇ؟ مېنىڭ بىر يىل بۇرۇن-
غا يىۋانە ھەۋەسلەنگەن، ئەمدىلىكتە بولسا
تەقدىرنىڭ سىرلىق شامىلى ئۇچۇرۇپ كېلىپ،
بىر سىنىپتا ئوقۇشقا نېسىپ قىلغان
مۇستاپا يىچۇ؟

ئۇ ، مەكتەپنىڭ شەرقىدىكى گۈللۈكتە ياغىز ئولتۇرۇپ كىتاب كۆرەتتى . ئۇنىڭ (ئۆزىڭىز مۇ بىلمىسىز) كىتابتىن ئېزىز كۆردىغان ھېچقانداق نەرسىسى يوق ئىدى . ئۇنىڭ ئەشۇ خىيالچان بىر جۈپ ئۆتكۈر كۆزلىرى ماڭا گويا ھاياتنىڭ يولۇمدىكى نۇرلۇق مايا كتەك بىلىنەتتى . سادا تەقتى - تۇرقى مۇستەھكەم چىنار دەك كۆرۈنەتتى .

شۇ كۈنلەردە (ئۆزەمۇ بىلمەيمەن) ، ئاجايىپ بىر نازۇك ھېس ئىلكىدە قالدىم . قانداقتۇ يوشۇرۇن رىشتە مېنى مۇستاپانىڭ يېنىغا بېرىشقا ئۈندەيتتى ، بەزىدە مەن ئۇنىڭغا يوشۇرۇن قاراپ خىيالغا كېتەتتىم .

سۆيگۈ تەشنالىقىدا تۇتاشقان ئوت بىلەن لاۋادەك يانغان ئوتاۋۇق جىسمىم ئۇنىڭ قۇچىقىدا غايىۋانە لەززەتلىنەتتى .

بىر كۈنى مەن ئۇنىڭ قارشىدا ئولتۇرۇپ ، ئىككى قولۇم بىلەن ئېڭىكىمنى تىرەپ خىيالغا كېتىپتىمەن . ئۇ ، مېنى كۆرۈپ يېنىمغا كەپتۇ :

— لالە ، نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسىز ؟

مەن بۇ تونۇش ئاۋازدىن چۆچۈپلا ئېسىمگە كەلدىم - دە ، ئۇنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ :

— ھېچ ... ھېچ ... ، - دېگىنىمچە گەپ قىلالماي قالدىم . پۈتۈن بەدىنىم قىزىشىپلا كەتتى .

ئۇ ، كۈلۈپ تۇرۇپ سورىدى :

— لالە ، شېئىرنى ياخشى كۆرەمسىز ؟

مەن ئۈشتۈمتۇت قوزغالغان ئىچكى ھاياجىنىمنى باسالماي :

— ياخشى كۆرىمەن ، ياخشى كۆرىمەن ، ھەممىدىن سىزنىڭكىنى ... - دېپ سالغانلىقىمنى تۇيمايلا قاپتىمەن . مەن قاتتىق ئوڭايسىزلاندىم .

شۇ چاغدا بىز نىڭ سۆھبىتىمىزنى سىز ئۇزۇپ قويدىڭىز :

— ھە ، «ئاشىق - مەشۇق» لار نېمىلەر ئۈستىدە سۆھبەتلىشىۋاتىسىلەر ؟

بۇ سۆزىڭىزدىن مۇستاپانىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەلگەن چېغى :

— جاپپار ، نېمە دەپ جۆيلۈۋاتىسەن؟! - دەپ ۋارقىرىدى .

شۇ چاغدا مېنىڭ نېمىلەرنى ئويلىغانلىقىمنى بىلەمسىز؟ ئەسلىدە مەن سىزگە دەككە بەرمەكچى ، تىللاپ رەسۋا يىڭىزنى چىقىرىپ تاشلىماقچى ئىدىم . بىراق مۇستاپادىن ئۇيالدىم ، ئۇنىڭ ئالدىدا بىئەدەبلىك بولمىسۇن دەپ ، ئوشۇق گەپ قىلمىدىم . مۇستاپانىڭ سۆزىدىن چۆچىدىڭىز مۇ ياكى مېنى رەنجىتىشنى خالىمىدىڭىز مۇ ئەيتاۋۇر ، گەپ - سۆزسىزلا كېتىپ قالدىڭىز ، بىز مۇ ئۇنىسىز ئايرىلدۇق .

شۇندىن كېيىن ، سىز ماڭا باشقىچە قارايدىغان بولۇپ قالدىڭىز . بۇ قارىشىڭىز ماڭا نىسبەتەن قاتتىق ھاقارەتتەك بىلىنەتتى . سىز ماڭا ھەر قېتىم تىكىلگەندە ، سىزنىڭ ئاجايىپ كۆكۈش نۇرلارغا تولۇنگەن چېقىر كۆزلىرىڭىز يامان نىيىتىڭىزنى بىلدۈرۈپ قوياتتى . قارا كۆڭلىڭىزنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنى ماڭا مەن دەپلا ئاشكارا قىلاتتى ، بۇ چاغدا مېنىڭ غەزىپىم تېخىمۇ ئۆرلەيتتى . چۈنكى ، مەن خالىسا كۆلگە ، خالىمىسا چۆلگە تاشلىسا بولۇۋېرىدىغان ھېسسىز داڭگال ئەمەس - تە؟! سىزگە ئەگەر ساۋاقداشلىق يۈز خاتىرىسىنى دېمىسەم ، بىر ئېغىز مۇ گەپ قىلغۇم يوق ئىدى . ھەتتا ، سىزنىڭ سىما يىڭىزنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈش مەن ئۈچۈن يىرگىنىشلىك ئىدى . شۇ ۋاقىتتىكى ئەشۇ يوشۇرۇن ئازابىمنى سىز بىلەتتىڭىز مۇ؟ ئەلۋەتتە بىلمەيتتىڭىز . (شۇ ۋاقىتتا) مېنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئەگەر كېتەلمەي ئۈممد كۈتۈپ يۈرۈۋېرەتتى-
ڭىز. مەن سىزنىڭ ئارزۇ ئىدىڭىزنى قانداقمۇ
رېئاللىققا ئايلاندۇرۇشتا قادىر بولالاي؟
سىزنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىڭىز، قانداق ئادەم
ئىكەنلىكىڭىز ماڭا بەش قولدەك ئايان! سىز
مېنىڭ قاپقارا ئەگىم قاشلىرىم، بولاق-
تەك تىنىق كۆزلىرىم، جىنەستىدەك لەۋلىرىم،
ئاي خېجىل گۈزەل ھۆسن جامالىم، پەرى
سىياق زىلۋا قامىتىم ...... نىڭلا مەھلىياسى
ئىدىڭىز. ئاھ، بۇنداق ئاشىققا قانداقمۇ
كۆڭۈل بەرگىلى بولسۇن؟ ئادەملەرنىڭ بىر-
بىرىنى ياخشى كۆرىشى ئۇنىڭ سىرتقى قىياپى-
تى، سالاھىيىتى، باشقىلار بىلەن بولغان
بىردەملىك ئىللىق مۇئامىلىسى ئۈستىگە قۇرۇل-
سا، دۇنيانى ئەخمەقلار بېسىپ كەتمەسمىدى؟!
ئەگەر شۇنداق بولىدى دېگەندە «سۆيگۈ»
دېگەن بۇ ئۇلۇغ، سەلتەنەتلىك ئىبارىنى قان-
داقمۇ ئېغىزغا ئالغىلى بولسۇن؟

بىلىمەن، مېنىڭ قەلبىم بۇنىڭدىن بىر
نەچچە يىل بۇرۇنلا غايىۋانە بىر سىماغا
تەلپۈنگەن، كۆزلىرىم ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىكى
خىيالىي تەققى - تۇرقىنى تەلمۈرگەن، كۆڭۈل
رىشتىم ئۇنىڭغا باغلانغان. ئەمدىلىكتە
بولسا ئۇ، كۆز ئالدىمدا رېئال ئادەمگە
ئايلاندى، سۆيگۈم تېخىمۇ ئاشتى. سىزنىڭ
ئەشۇ بىچارىلارچە تىكىلىشىڭىز، خۇرسەن-
غان ھالىتىڭىزنى كۆرۈپ تەسىرلىنىپ، سىزنى
سۆيىمەن، دېسەم توغرا بولاتتىمۇ؟ بەلكىم
سىزنىڭچە توغرىدۇ، بىراق بۇ ماڭا ئۆلۈم
بىلەن باراۋەر. چۈنكى، سۆيگۈ دېگەن بۇ
ئىبارىگە تەڭ تەقسىماتچىلىقنى يولغا قوي-
غىلى بولمايدۇ - دە!

جاپپار، ھېلىقى قېتىم يېڭى يىلنى كۈتۈ-
ۋېلىش مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن كۆڭۈل
ئېچىش كېچىلىكى ئېسىڭىزدىمۇ؟ بەلكىم ئېسى-
ڭىزدىدۇ. ئادەمگە ھەقىقىي تەسىر قىلغان
بىر ئىش ئۆمۈر بويى ئېسىدىن چىقمايدۇ.

شۇ كۈنى كەچ بىزنىڭ سىنىپ ناھايىتى
جانلىنىپ كەتكەنىدى. ساۋاقداشلارنىڭ ۋە
مۇئەللىمىنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى
ئىدى. كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكى رەسمىي باش-
لاندى. سىنىپ باشلىقىمىز مۇشۇ مۇناسىۋەت
بىلەن سىنىپىمىزنىڭ يېقىنقى بىرقانچە ئاي-
لىق خىزمەتلىرى، ئۆگىنىش ئەھۋالىدىن
خۇلاسە سۆزى سۆزلىدى.

مەن ئۇشتۇمتۇت ئەندىكىپ كەتتىم. ھوي
نېمىشقا بۇرۇنراق دىققەت قىلمىغانىدىمەن؟
ھەي... ي... ي، يۈرىكىم گويا تۇز قۇيۇل-
غان يارىدەك ۋاژىلداپ ئېچىشىپلا كەتتى.
چۈنكى مۇستاپا سىنىپتا كۆرۈنمەيتتى. تەنلى-
رىم بوشىشىپ، سىنىپتىكى ھەرقانداق سادا
قۇلىقىمغا كىرمىدى، ئىچىم تىتىلداپ زادىلا
ئولتۇرالمىدىم، مەن ئەندىشىگە چۈشتۈم.
ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟! ئۇزۇن ئۆتمەي
ئۇ كىرىپ كەلدى. چىرايى سولغۇن، بىراق
كۆزلىرى بۇرۇنقىدەكلا نۇرلۇق ئىدى.
مۇئەللىم مۇنبەرگە چىقىپ، جاراڭلىق ئاۋازدا
مۇنداق دېدى:

— ساۋاقداشلار، ھازىر كۆڭۈل ئېچىش
كېچىلىكىمىزنى رەسمىي باشلايمىز. كېچىلى-
كىمىزنىڭ كۆڭۈللۈك بولۇشى ئۈچۈن، ئالدى
بىلەن مۇستاپانى شېئىر ئوقۇپ بېرىشكە تەك-
لىپ قىلىساق.

سىنىپ بىردىنلا جانلىنىپ، ھەممىمىز
گويا شۇ سۆزنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا چاۋاك
ياڭرىتىپ، مۇستاپانى مۇنبەرگە تەكلىپ قىل-
دۇق. مانا، ئۇنىڭ سولغۇن چىرايىغا بىر-
دىنلا قان يۈگۈردى. كۆزلىرىدىن غەلىتىلا بىر
يېقىملىق نۇرچاقناپ كەتتى. مۇستاپا مۇنبەرگە
چىقتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ھەممە بىلەنگە بىر-

قۇر تىكىلدى. ئاھ، مەن شۇ تاپتا قانداق
ھېستا دېمەمسىز؟ قەلبىمدىكى پەخىر لىنىش
تۇيغۇسى ئۆركەشلەپ، ئۇنىڭغا تىكىلىپلا قال-
دىم. ئۇچۇ؟ ئۇ ماڭا ئوتلۇق مېھرى بى-
لەن بىر قارىدى- دە، بېشىنى دەررۇ ئە-
يىبكارلاردەك ئېگىپ، ئۆزىنىڭ قىلغىنىدىن
قاتتىق پۇشايمان قىلغاندەك قىزاردى. مەن
ئەجەبلەندىم. ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ نې-
مىگە شۇنچىۋالا قىزىرىپ كېتىدىغاندۇ؟ نې-
مە ئۈچۈن ئەيىبكاردەك قىياپەت بىلەن كۆ-
رۈنىدىغاندۇ؟ ياق، ئۇنىڭدا چوقۇم بىر سىر
بار.

ئۇ دەررۇ ئۆزىنى ئوڭشىدى. شائىرغا
خاس قىياپەت بىلەن ھېسسىيات دۇلدۇلىغا
ئەپچىككۇر قامچىلىرىنى ئۇرۇپ، گۈزەللىك
ناۋالىرىنى ياڭرىتىشقا باشلىدى:

سۇبھىدەم پەرىدەك ئاچقاندا جامال،
تاڭ قىزى ناز بىلەن كېلەر ئەبرىشىم.
ۋۇجۇدۇم، سۆيگۈسى ئۇنىڭغا قامال،
بىر ئۈمىد ئىچىدە خىيال سۈرىشىم.

زەر ئۇپۇق باغرىدىن تۇغۇلسا قۇياش،
زېمىندا چېچەكلەر نۇرلار دېگىزى.
رەڭ ئالار كائىنات يۈزى بىر ئوتقاش،
قەلبىمدە قالىدۇ نۇرلارنىڭ ئىزى.

ئاھ مېھرىم تاڭ نۇرغا رەڭداش ۋە لېكىن،
شۇلارنى ياراتقان ئىنسانلىق سۆيگۈم.
يۈرىكىم لاۋاغا تۇتاش ۋە لېكىن،
سۆيگۈنىڭ ئوتىدا كېلىدۇ كۆيگۈم.
....

مېنىڭ شۇ دەمدىكى ھېسسىياتىمنى
تىل بىلەن ئىپادىلەشكە ئاجىزلىق قىلىمەن.
قىسقىسى، مەن ئۈچۈن بۇ دۇنيادا ئەڭ پەخىر-
لىك ئادەمم — مۇستاپادىن چەكسىز ئىپتىخار-
لىنىش تۇيغۇسى ۋۇجۇدۇمنى چۇلغىۋالدى.
يۈرىكىم دېڭىز دولقۇنىدەك مەۋج ئۇراتتى،
ھېسسىياتىم تىنىمسىز ئۇرغۇيتتى. گۈل بەرگىدە
تاڭ قۇياشىنىڭ زەر نۇرلىرى بىلەن يالتىرا-
ۋاتقان تاڭ شەبنەملىرىدەك خۇشاللىق ياش-
لىرىم مەڭزىمنى بويلاپ سىرغىماقتا ئىدى.

ئېھ سۆيگۈ! سېنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس
يالقۇنۇڭ مۇز تاغلاردەك ئېرىمەس قەلبلەر-
نى ئېرىتىشكە قادىر. سېنىڭ پىنھان رىشتە
يىپىڭ دىللارنى مەھكەم باغلىغۇچى، سەن مۇ-
ھەببەت ئىلاھىنىڭ ئەزەل جەۋھىرى، ھاياتـ-
لىق كارۋانلىرىنىڭ يېقىملىق زىل قوڭ-
غىرىقى! دۇنيالىقنىڭ ئۈچۈن بىباھا گۆھەر-
سەن!

— لالە، نېمە بولدۇڭ؟ نېمىشقا يىغ-
لايسەن؟

بۇ تونۇش ئاۋازدىن چۆچۈپ يېنىمغا
قارىدىم. دوستۇم شېرىن ماڭا ھەيرانلىق
ئىلكىدە تىكىلىپ تۇراتتى. مەن دەرھال قول
ياغلىقىنى ئېلىپ يېشىمنى سۈرتتۈم - دە، مۇن-
بەرگە قارىسام مۇستاپا يوق. يۈرىكىم ئەم-
دى ۋەھىمە بىلەن تېخىمۇ قاتتىق سوقۇشقا
باشلىدى. مەن ئۇياق - بۇياققا قاراپ سىز-
گە كۆزۈم چۈشتى. سىز گويا ھېچنەرسىدىن
خەۋەرسىز كىشىدەك بىغەم، خاتىرجەم قىيا-
پەتتە ئولتۇراتتىڭىز. بىر دەمدىن كېيىن ئۇن-
نىڭ ئاغىزىدىن يېنىڭ تارتىپ مۇزىكىسى ياڭراشقا
باشلىدى. ساۋاقداشلار بىردىن - ئىككىدىن
تۇرۇپ تانسىغا چۈشۈپ كېتىشتى. مېنىڭ قۇ-
لىقىمغا نە مۇزىكا، نە باشقا ۋاڭ - چۇڭلار
كىرمەيتتى. ئۇنىڭغا زادى نېمە بولغاندۇ؟

مەن دەررۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ سىرتقا
چىقتىم. سىرتتىكى سوغۇق ھاۋا يۈزلىرىمگە
نەشتەردەك ئۇرۇلاتتى. بىراق بۇ سوغۇق ماڭا
تەسىر قىلمايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. مېنىڭ

بۇتكۇل ئۆي ـ خىيالىم مۇستاپانى تېپىشتا ئىدى. ئۇنى ئاخىرى تاپتىم، ئۇ، ۋالېبول مەيدانىدا ئۆزى يالغۇز ئۇياق ـ بۇياققا مېڭىپ يۈرەتتى.

مەن ئاستا ئۇنىڭ يېنىغا باردىم.

— مۇستاپا نېمىشقا قايتىپ چىقتىڭىز؟

ئۇ دەررۇ مەن تەرەپكە يۈزلىنىپ بىر مىنۇتچە سۈكۈتتە تۇرغاندىن كېيىن:

— بىردەم ئايلىنىپ كىرەي دەپ چىققانىدىم، سىز مۇ قايتىپ چىقتىڭىزغۇ؟ — دېدى.

مەن قانداق بىر سېھىرلىك كۈچنىڭ تەسىرىدىنىكىن، ئۆزەممۇ بىلمەيمەن، ئىشقىلىپ ھاياجىنىمنى باسالماي، ئۈن ـ تىنسىز ئۇنىڭ قولىنى تۇتتۇم. ئۇنىڭ قولى مۇزلاپ كەتكەنىدى. ئالقان گۆشلىرى بىلىنەر ـ بىلىنمەس تىترەيتتى، نەپەسلىرى ئېغىر ـ ئېغىر ئىدى.

— مۇستاپا قولىڭىز مۇزلاپ كېتىپتۇ، — دېدىم ئىچ ئاغرىتىپ.

— ياق! — دېدى ئۇ مەندىن قولىنى ئاستا تارتىۋېلىپ، — قولۇم ئەمەس، يۈرىكىممۇ مۇزلاپ كەتتى. بىراق مەن باشقىلارنىڭ ئىسسىق ھارارىتىدىن بەھرىمەن بولۇشى ئۈچۈن بەدەل ئورنىدا توڭلاپ قالسام ئارمىنىم يوق. چۈنكى، مەن ئادەم!

مەن تىڭىرقاپ: «مۇستاپا، بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟» دەپ سورىدىم.

— بۇ... بۇ... — ئۇ دۇدۇقلاپ قېلىپ، دەررۇ يانچۇقىدىن بىر پارچە خەتنى ئېلىپ ماڭا تۇتقۇزدى ـ دە، يۈگۈرگەندەك مېڭىپ قاراڭغۇلۇق قوينىغا سىڭىپ كەتتى. مەنچۇ؟ مەن شۇ مىنۇت چەكسىز خۇشال ئىدىم. چۈنكى، بۇ تالاي تۈنلەرنى ئۇيقۇسىز خىيال بىلەن ئۆتكۈزگەن ۋە شۇ خىيال سورۇنۇمنىڭ بىردىنبىر ئىزىز مېھمىنى مۇستاپانىڭ خېتى ـ دە!

مەن چەكسىز خۇشاللىق ئىچىدە، مەيداننىڭ چېتىدىكى سىتولبىغا ئورنىتىلغان چىراغ يېنىغا بېرىپ خەتنى ئاچتىم. خەت ئىككى بەتلا بولۇپ، بىرىنچى بېتى مۇستاپانىڭ پۆچۈركىسىغا ئوخشىمايتتى. ئۇ سىزنىڭ پۆچۈركىڭىز ئىدى.

مەن خەتنى ھەيرانلىق ئىلكىدە ئوقۇشقا باشلىدىم:

‹دوستۇم مۇستاپا، مەن ساڭا نېمە دېسەم بولار؟ نېمىلا دېسەم سۆزلىرىمنى ئەقىل تارازىدا جىڭلاپ، پاراسەت ئۆلچىمىگىدە ئۆلچەپ، خاپا بولمىغايسەن. غەمگۇزار دوستۇم، مېھرىبان ئانامدىن بۇ زېمىنگە تەۋەللۇت قىلىنغانىدىن بۇيان، بۇنداق كۆڭۈل ۋەيرانچىلىقىغا دۇچار بولمىغانىدىم. ھازىر سەۋدايى بولايلا دەپ قالدىم، يېگەن تامىقىم تاماق ئەمەس، كەيگەن كىيىمىم كىيىم ئەمەس. پۈتۈن پىكىر ـ خىيالىم، كائىناتتىكى پۈتكۈل گۈزەللىك مۇجەسسەملەشكەن يىگانە پەرىلەردە. ئۇ سېنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدۇ، بۇنىڭغا مەن قايىل. بىراق مەن دائىم باشقىلارنىڭ ھاجىتى ئۈچۈن جېنىمنى بېرىشكە تەييار، دەيتتىڭ. دوستۇم، سېنىڭ تېپىلماس ئاقكۆڭۈل يىگىت ئىكەنلىكىڭنى بىلىمەن. ئېھتىمال، سەنمۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانسەن. ئەگەر ياخشى كۆرسەڭمۇ، مەنچىلىك ئەمەسسەن. دوستۇم، مەن ئۇنىڭغا شۇنداق كۆيۈپ قالدىمكى، ھەتتا ماڭغان ـ تۇرغىنىمنى بىلەلمەي خۇدرەي بولۇپ قالغىلى تاس قېلىۋاتىمەن (بولارنى بۇرۇن سەندىن سىر تۇتقانىدىم)، ھەتتا بىر كۈنى تاماق يېگىلى ئاشخانىغا بارىمەن، دەپ چىنىمنى كۆتۈرۈپ ھاجەتخانىغا كىرىپ كېتىپ، باشقىلارنىڭ شاڭخوسىغا قالدىم. مەن لالىگە ئاشىق ـ بىقارار بولۇپ شۇ

دەرىجىگە بېرىپ يەتتىم. بىراق ئۇ ماڭا قىلچىمۇ ئىلتىپات كۆرسەتمەيدۇ. مېنى كۆزىگە ئىلمىمۇ قويمايدۇ. مەن بۇ ئىشتىن قاتتىق ئازابلىنىمەن، ئەگەر مەن ئۇنىڭ ۋىسالىغا ئېرىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولسام ئىدىم، ئۇنىڭغا ئۆمۈر بويى پەرمانبەردار بولغان بولاتتىم ھەم شۇنداق بولۇش ئۈمىدىدە مەن. دوستۇم، ماڭا بىر ياردەم قىلساڭ، ئەگەر ئىمكانىيىتىڭ بولۇپ ھاياتلىق دەرياسىدا لەپەڭلەپ ئېقىپ تۇرىدىكەنمەن، سېنىڭ بۇ زور ياردىمىڭنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالمايمەن. دوستۇم، جېنىم دوستۇم، مېنىڭ ۋىسالىغا يېتىشىمگە بىر ياردەم قىلغىن. خۇدا ھەققى، بىر ھاجەتمەن دوستۇڭنىڭ كۆڭۈل دەپتىرىدىكى بۇ غارايىپ قىسسەتلەرنى ئوقۇپ، تاڭلا كۈندە بۇ قىسسەتلەرنىڭ ئورنىغا گۈزەل تۇرمۇش، بەختنىڭ ھايات كارتىنىسىنىڭ تىز دىلىشىغا ئازراق ئەمگەك سىڭدۈرۈپ قويغايسەن. سېنىڭ ھايات توغرۇلۇق بىلىملىرىڭ ناھايىتى كۆپ، مېنىڭ بۇ سۆزلىرىمنى تەپەككۇر تارازىغا سېلىپ، ئالىيجاناب خىسلىتىڭ بىلەن ئۆلچەپ، مەندەك بىچارە دوستۇڭنىڭ ياشلىق باھارىغا ھىجران ئەجداھالىرىنىڭ زەھەر چېچىپ، جۇدالىق دىۋىلىرىنىڭ چاڭگال سېلىشىنى كۈتمەي، ۋىسال جامىدا مەي تۇتۇشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن ۋە ئىشىنىمەن.

جاپپار

1984 - يىل، 28- دېكابىر›

بېشىم گويا يىڭنە سانجىلغاندەك قاتتىق ئاغرىماقتا. قۇلىقىم بىر توپ ھەرە كىرىۋالغاندەك غوڭۇلدىماقتا، تېنىم كەچكۈزدىكى بەرگىدىن ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان ئاجىز ياپراقتەك تىترىمەكتە، ۋۇجۇدۇم غەزەپتىن لەرزىگە كەلمەكتە. ھايات شۇنداق: تەڭلىك بىلەن تەڭسىزلىك، ياخشىلىق بىلەن يامانلىق، خۇشاللىق بىلەن قايغۇ، ھېسسىداشلىق بىلەن شۇم غەرەزلىكنىڭ كۈرىسىناسى. ئۆزىنىڭ سۇبيېكتىپ ھېسسىياتىغا تايىنىپ، باشقىلارنىڭ بۈيۈك مەقسەت بىلەن تاشلىغان قەدىمىنى چۈشەنمەي ئۇرۇنغان مەلئۇنلارغا بىر يولىلا جازا بېرىلسە. بۇ ھايات قانداق گۈللەنگەن بولاتتى-ھە؟! ياق. ھايات ئاشۇنداق زىددىيەت ئىچىدىلا گۈزەلدۇر. ئاقىللار بىلەن غاپىللار، ئادىللار بىلەن مۇناپىقلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتھاياتنى قانداق تونۇشقا تۈرتكە بولىدۇ. ئۇلار بىر-بىرىنىڭ ئۈستىدىن غالىپ كېلىشكە تىرىشىدۇ، بۇ ئارىلىقتىكى تىركىشىش — كۈرەشتۇر. بۇ كۈرەشتە ئاقىللار بىلەن ئادىللار مەڭگۈ غالىپتۇر. بۇ—ھاياتۋەتارىخنىڭ ئىلمىي يەكۇنى!

كۆز چاناقلىرىمدىن ئېقىپ چۈشۈۋاتقان ياش تامچىلىرى شىۋىرغاننىڭ مۇزلىتىشى بىلەن مەڭزىمگە ئازاب سالماقتا. ياش- ئىنسان سەزگۈسىنىڭ غەزەپلىنىش، ئىچ ئاغرىتىش، ھاياجانلىنىشنىڭ تەندىكى ئەڭ تەسىرلىك ئىپادىسى. ئۇ — ئىنساننىڭ يۈرىكىدىن گويا ئەگىز سۇيىدەك تېمىپ، ۋۇجۇد ھۇجەيرىلىرى ئارقىلىق چاناقتىن تەپچىيدۇ. بىراق، سىرتقا چىقىپلا يەنە شۇ تەننىڭ ئۆزىگە ئازاب سالغىنى نېمىسى؟!

مەن كاللامدىكى پۈتكۈل ئوي - پىكىرنى چۆرۈپ تاشلاپ، ئىككىنچى خەتنى ئاچتىم:

‹سالام لالە! ئېھتىمال، بىرىنچى خەتنى ئوقۇغان ئىكەنسىز، بۇ خەتنى يېزىشىم ھاجەتسىز بولسا كېرەك. بىراق ئىنسانلىق مېھرى - شەپقىتىم، ۋاپا، مۇھەببىتىم تۆۋەندىكى قۇرلارنى يۈرەك سۆزۈم بىلەن تولدۇ-

www.uyghurkitap.com

روشقا مەجبۇرلاپ قويدى. لالە، يۈرىكىمدىكى پىنھان سۆيگۈمنىڭ يەنە شۇ پېتى قېلىشىنى قارار قىلدىم. چۈنكى، بىراۋنىڭ چەكسىز يېلىنىشى، مېنى شۇ قارارغا كېلىشكە مەجبۇر قىلدى. مەن ئادەم، مېنىڭ تۇراقلىق ئاڭ فورماتىم، مۇقىم تەپەككۇر ئىقتىدارىم بار. مەن ھەممىنى كۆڭۈل تارازىمغا سېلىپ، ئەقىل تېشىم بىلەن جىڭلاپ كۆردۈم. بىراۋ سىزنى شۇنداق ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ (بۇنى قايتا قەيت قىلىش ھاجەتسىز بولسا كېرەك)، بىراۋنىڭ ئەنە شۇ ئادەم يۈرىكىنى سىقىدىغان مەجنۇنچە ھالىتى ئادەمنىڭ شەپقەت ھۈجەيرىسىنى ئويغىتىدۇ. لالە، مېنى كەچۈرۈڭ، سىزنىڭ مېنى قانچىلىك دەرىجىدە سۆيىدىغانلىقىڭىزنى بىلىمەن. قەلب ئەلبومىڭىزدا پەقەت مېنىڭلا سۈرىتىمنىڭ ساقلىنىۋاتقانلىقىنى بىلىمەن. بىراق، ئەمدى سىز بۇ سۈرەتنىڭ ئۈستىگە بىر پارچە ئاق قەغەزنى چاپلىۋېتىڭ، ئۇ پىنھان سۆيگۈمىزنىڭ گۇۋاھچىسى بولۇپ ساقلىنىپ قالسۇن.

خەير - خوش،

مۇستاپا

1984 - يىل، 30 - دېكابىر›

تۇرمۇش — غارايىپ قىسمەتلەر سورۇنى. ئۇنىڭدىن ئالىملارمۇ، زالىملارمۇ، ئاقكۆڭۈل پەرىشتە سىياقلارمۇ، قاراكۆڭۈل يەجۈجى - مەجۈجى سىياقلارمۇ ئورۇن ئالغان. بىر ئازاب مىڭ ئازابنى تۇغدۇرىدۇ، بىر قىياس مىڭ قىياسنى تۇغدۇرىدۇ. كۆڭلۈم ھەرخىل پىكىرلەر قايىنىمىدا داۋالغۇماقتا. مەن سىرتقا قايسى ئۈمىد بىلەن چىقتىم؟ نېمىگە ئېرىشتىم؟ ياق، مانا شۇ كۈنكى ئىش سىزنىڭ كۆڭلۈمدىكى مەۋھۇم سۈرىتىڭىزنى تېخىمۇ يىرگىنىچلىك بىر مەخلۇقاتنىڭ سۈرىتىگە، مۇستاپانىڭ رېئال سۈرىتىنى يوقالماس، مۇقەددەس بىر يارقىن سۈرەتكە ئايلاندۇردى.

كۈنلەر، ئايلار، يىللار ئۆتتى. ئىنساننىڭ كۆڭلىگە ئەڭ تەسىر قىلغان (ئۇ مەيلى خۇشاللىق ۋە خاپىلىق بولسۇن) ئىشلار مەڭگۈ ئېسىدىن چىقمايدۇ. مەن پەقەت ئەنە شۇنداق تەسىرلىك، ئۇنتۇلماس جايلارنىلا سۆزلەي. ئوقۇش پۈتتۈرۈپ، بەختىمگە يارىشا مۇستاپا بىلەن بىر ناھىيىگە، سىز قوشنا بىر ناھىيىگە بۆلۈندۇق. مۇستاپانىڭ مۇئامىلىسى ماڭا بىر خىللا بولدى. ئۇ، كۈن - تۈن كىتابتىن ئىبارەت بۇ مەڭگۈلۈك ئاشنىسىنى ھەمراھ قىلىپ، كۈنلەرنى ئىجاد - تەتقىقات بىلەن ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى. مەن ئۇنىڭغا كاشىلا قىلماي، دەپ قەلبىمدىكى سۆيگۈمنى پىنھان تۇتۇپ ئۈمىد بىلەن يۈرۈۋەردىم. سىزچۇ؟ سىز تېخىچىلا رەزىل نىيىتىڭىزدىن يانمىدىڭىز، مۇستاپا بىلەن يېقىن ئۆتتىڭىز، شۇچاغدا سىزنىڭ تۇرمۇشتا قانداق رەزىل روللارنى ئويناۋاتقانلىقىڭىز ماڭا بەش قولدەك ئايان ئىدى. سىز بىزنىڭ ناھىيىگە پات - پات كېلىپ تۇراتتىڭىز، بۇنىڭ سەۋەبىنى مەن ئوبدان بىلەتتىم. شۇچاغدا سىز بۇرۇنقى يولىڭىز بويىچە مۇستاپاغا ئۆزىڭىزنىڭ پاسىق كۆڭلىڭىزنى بىر قات يىپەك رەختتەك سىلىق، پىلە قۇرۇتىدەك يۇمشاق، خىرۇستالدەك پارقىراق پەردە بىلەن يېپىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ‹چىن دوستلۇق› دېگەن ۋىۋىسكىنى يېزىپ، تۈلكىدەك مۇغەمبەرلىك بىلەن قەلبىڭىزنى ئىزھار قىلاتتىڭىز. مېنىڭ كۆزىتىش ئاپپاراتىم بۇ سۈرەتلەرنى ئەينەن تارتىۋالاتتى. بۇچاغدا كۆڭۈل ئېكرانىمدىن ئانىسىنىڭ ئاق سۈتىنى ھالال ئېمىپ، پەزىلەتنى تولۇق يېتىلدۈرۈپ ياشىغان كۆڭلى - قارىنى ئاشۇ ئاق سۈت-

تەك غۇبارسىز، مۇددىئاسى ئىجاد - مېھنەت
خادىملىرىنى يورۇتۇپ تۇرغان سۇبا تلىق بىر
ئەركەكنىڭ يارقىن سىماسى بىلەن، ئەپتى-
بەشىرىسى جەزىر ىلەردىكى ياۋا توڭگۇزدەك
بەت - بەشىرە مەخلۇقنىڭ سۈرىتى ئالمىشىپ
ئۆتەتتى. ئالدىنقىسىغا چەكسىز ھۆرمەت بى-
لەن سۆيۈنۈش ئىلكىدە، كېيىنكىسىگە غەزەپ-
نەپرەت بىلەن قارايتتىم...

يەكشەنبە كۈنى ئىدى. مەن تاڭ سەھەر
ئورنۇمدىن تۇرۇپ، چىرايلىق دەزمااللانغان
يېڭى كىيىملىرىمنى كىيىپ، مۇستاپانىڭ يا-
تىقىغا قاراپ يول ئالدىم. بۇ مېنىڭ ھەر
يەكشەنبە قىلىدىغان بىرىنچى ئىشىم ئىدى.
ھەر يەكشەنبە كۈنى قەلب گۈلزارىمدا ئې-
چىلغان، سۆيگۈ گۈللىرىنىڭ خۇشپۇراق ھى-
دىدىن مەس بولغان ھالدا، مۇستاپانىڭ يا-
تىقىغا كىرەتتىم. كىرەتتىم - يۇ، قەلبىمدىكى
سۆيگۈ ئىزھارلىرىمنى پىنھان پېتى قالدۇ-
راتتىم. چۈنكى ئۇ، بۇ ۋاقىتتا ياكى كىتاب
كۆرۈۋاتقان ياكى ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇل-
لىنىۋاتقان بولاتتى. مەن ئۇنىڭ كالىسىنى
بۆلمەسلىك ئۈچۈن بىرەر - ئىككى ئېغىز سۆز
قىلىپلا خوشلىشىپ چىقىپ كېتەتتىم. بۈگۈن
قەتئىي نىيەتكە كەلدىم. چۈنكى ئۇنىڭمۇ،
مېنىڭمۇ مۇنداق ئازاب ئىچىدە يۈرۈۋېرى-
شىمىزگە بولمايتتى. مەن ئاستا كىلىپ، ياتاق
ئىشىكىنى يېنىك چەكتىم. ئىچكىرىدىن «كى-
رىڭ!» دېگەن، تونۇش، ئەمما مەن ئۈچۈن
قىممەتلىك ئاۋاز چىقتى. مەن «سالام مۇس-
تاپا!» دەپ ياتاققا كىردىم.

— ھە. سىز مىدىڭىز؟ كېلىڭ، ئولتۇرۇڭ!-
دېدى مۇستاپا، يېزىق ئۈستىلىدىن بېشىنى
كۆتۈرۈپ. مەن ئۇنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇققا
ئولتۇردۇم. بۈگۈن مەن ناھايىتى جىددىي-
لىشىپ كەتكەندىم، سۆزلىرىدىمۇ تازا
قولاشمايتتى.

— مۇستاپا، بۈگۈنمۇ ئارام ئالمىغان
ئوخشىمامسىز؟

ئۇ ماڭا بىر پىيالە قېنىق دەملەنگەن
چاي قۇيۇپ، قولۇمغا تۇتقۇزۇپ تۇرۇپ جا-
ۋاب بەردى:

— شۇنداق، بۈگۈنمۇ ئىشلىدىم. ۋاقىت
ناھايىتى تېز ئۆتۈپ كېتىۋاتىدۇ، قىلىدى-
غان ئىشلىرىمنى تۈگىتەلمەيۋاتىمەن. لالە
مەن سىزگە بىر خۇشخەۋەرنى يەتكۈزەي، خۇ-
شال بولامسىز؟

مەن ئۆز ھېسسىياتىمنى باسال-
ماي «ئەلۋەتتە خۇشال بولىمەن» دەپ
سالغا نلىقىمنى تۇيماي قالىمەن. ئۇ، كى-
تاب ئىشكاپىنى ئېچىپ، يېڭى بىر كىتابىنى
ئېلىپ ماڭا ئۇزاتتى - دە، «سىز بۇنى كۆ-
رۈپ بېقىڭ. يېقىندا شىنجاڭ ياشلار - ئۆس-
مۈرلەر نەشرىياتى بۇ كىتابنى نەشر قىپ-
تىكەن، ماڭا بىرنى ئەۋەتىپتۇ» دەپ، كى-
تابنى ماڭا ئۇزاتتى. چىرايلىق نەقىشلەن-
گەن مۇقاۋىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا «ياشلىق
چۇقانلىرى» دېگەن ھۆسن خەت بىلەن ئۇ-
نىڭ ئۈستىگە يېزىلغان «مۇستاپا مۇھەم-
مەدى» دېگەن ئىبارىلەر كۆز ئالدىمدا ئا-
تۇندەك چاقناپ مېنى مەھلىيا قىلىۋالدى.
ئاھ، شۇ مىنۇتتىكى خۇشاللىقىمنى دېمەمسىز؟
ئۆزۈمنى گويا بۇلۇت ئۈستىدە كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلدىم.

— ئاھ، ئارزۇ گۈللىرىڭىز ئاخىرى ئې-
چىلىپتۇ - دە!

مۇستاپا بىر جۈپ ئويچان كۆزلىرىنى
ماڭا تىكىپ:

— ياق لالە، ئارزۇ گۈللىرىم ئېچىل-
غىنىدەك نېمە ئىش قىلالىدىم؟ پەقەت مېنى
پەيلەپ چوڭ قىلغان، مۇشۇ زېمىن سۆيگۈسى

قوزغاتقان ياش قەلب چوقان چەشمىلىرىدىن مۇشۇنىلا خەلقىمگە تەقدىم ئېتەلىدىم. بۇ پەقەت دېڭىزغا تامچە قوشۇلغاندەكلا بىر ئىش. قەلبىم سۆيگۈسى گويا بىر ئوكيان، ئۇنىڭغا ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز تۈمەنمىڭ سۆيگۈ تامچىلىرى جەملەنگەن. مەن تېخى شۇ سۆيگۈ ئىزهارلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ، مۇشۇ خاسىيەتلىك ئېزىز، مۇقەددەس ئانا تۇپرىقىمىزنىڭ مېھرىنى دەقىق ئىچىدىمۇ يېلىنجىتىدىغان هارارەتلىك سۆيگۈسىنىڭ يالدامىسىنى قالدۇرماقچىمەن.

مەن ئۇنىڭغا قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايى ئانچە چىرايلىق بولمىسىمۇ، ماڭا نېمە ئۈچۈندۇر يېقىملىق، ئۈز كۆرۈندى. بۇ، ئۇنىڭ ماڭا قىلىنغان ئىللىق مۇئامىلىسىمۇ؟ ياق، ئۇنداق ئەمەس، بۇ پەقەت مۇشۇ تەڭرىتاغ باغرىدا تۆرەلگەن، غايە يەلكەنلىرى ئۇمىد دولقۇنلىرىنى يېرىپ كېتىۋاتقان قەيسەر بىر قۇلۇاقنىڭ يارقىن سىماسى. قىسقىسى، مېھنەتنىڭ كۈچى!

مەن هاياجىنىمنى تەستە بېسىپ، ئورنۇمدىن تۇردۇم - دە، ئۇنىڭغا قولۇمنى سۇندۇم.

— مۇستاپا، مەن سىزنى تەبرىكلەيمەن، ئەڭ قىزغىن تەبرىكلەيمەن!!!...

— رەھمەت!

مەن غايىۋى كۈچىنىڭ تۈرتكىسىدە ئاخىرى مەقسىتىمنى بايان قىلدىم:

— مۇستاپا، كۈنىڭىز دائىم كىتاب كۆرۈش، شېئىر يېزىش بىلەن ئۆتەمدۇ؟ ئەمدى تارتىنىشقا ماجالىم قالمىدى، تاقەت قىلىشقا تاقىتىم قالمىدى. سىزگە بولغان سۆيگۈسى بىلەن تېنى ئۆرتىنىپ، كۆيۈپ كۈل بولۇشقا تاس قېلىۋاتقان مەندەك بىر ئاجىزەنىڭ كۆڭلىگە نېمىشقا نەزەرىڭىزنى سالمايسىز؟ گۈل بار يەردە تىكەن بار، بىزنىڭ ئارىمىزدا بىر تىكەن بار. بىز ئىشلىرىمىزنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك، ئارزۇيىمىزدىكىدەك بولۇشى ئۈچۈن، بەك ئاقكۆڭۈللۈك قىلىپ، ئارزۇ گۈللىرىمىزنى چەيلىمەيلى!

مۇستاپا، ماڭا بىر ئاز قاراپ تۇرغاندىن كېيىن:

— لالە، چۈشىنىمەن، بىر كىشىنىڭ بىر ئىشقا مۇپتىلا بولۇپ قالسا، ئۇنىڭ ئىشقىدا سەۋدايىلەرچە كۆيۈپ، قانداق ئازاب تارتىدىغانلىقىنى بىلىمەن. هازىر هايات يولۇمدا ئۈچ يول تۇرۇپتۇ. بىرى، بىلىمگە بولغان مۇھەببەت يولۇم. بۇ مۇھەببىتىم ھەممىدىن كۈچلۈك، ھەممىدىن مۇستەھكەم. چۈنكى مەن بىر كۈندە بىرەر كىتاب كۆرمىسەم ياكى بىرەر پارچە شېئىر يازمىسام، ئۆزەمنى گويا بۇ دۇنيادا ھېسسىز، مەنىسىز ياشاپ كېلىۋاتقاندەك سېزىمەن. يۈرىكىمنى بىرسى مۇجۇپ تاشلىغاندەك ئازابلىنىمەن. ئىككىنچىسى، سىزنىڭ ماڭا بولغان سۆيگۈڭىز. ئۈچىنچىسى، چاپپارنىڭ ئىشى. بۇ مەسىلە ئەنە شۇنداق. باشقىلارنىڭ ھاجىتىنى قۇربىم يەتسىلا راۋا قىلىشنى ئۆمۈرلۈك ئەھدە قىلىۋالغانمەن. بىراق، ئەمدى مەن بۇ ئەھدىمگە تۈزىتىش كىرگۈزمىسەم بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ. مەن خاتا ئەھدە قىلغانىكەنمەن. سىزنىڭ قانچە - قانچە تۈنلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزۈپ كېلىۋاتقانلىقىڭىزنى چۈشىنىمەن. مەن ئەمدى تۇرمۇش ئىشىمنى ئويلاشتىم. توغرا، ماڭا ياردەم قىلىدىغان بىر ھالال جۈپ كېرەك، تۇرمۇش خاتىرجەملىكى ئىجاد گۈللىرىمنىڭ ئېچىلىپ ۋايىغا يېتىشىگە پايدىلىق.

— سىز كىمنى جۆرە تاللىماقچى؟-دېدىم چۆچۈپ. ئۇ مېيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ:

— سىزنى،- دېدى.

ئاھ...! قەلب تارىم «سىزنى» دېگەن سۆز زەخمىكى بىلەن شۇنداق چېكىلىدىكى، ئۇنىڭ كۈيلىرى تېنىمدىكى بىپايان دالالارنى زىلزىلىگە سېلىۋەتتى. شۇنداق قىلىپ بىز توي قىلىشقا كېلىشتۇق...

چاپپار، شۇ چاغدا ماڭا بولغان ئۆچمەنلىكىڭىز چېكىگە يەتتى. ھەرخىل ئۇسۇل-چارىلىرىڭىز كار قىلمىدى. ئاخىرى كۆڭلىڭىزگە پۈككەن رەزىل ئويلىرىڭىزنى پىنھان ۋاقىت بىلەن خىلۋەت ئورۇندا ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ئورۇنلىدىڭىز. چاپپار، ئەمدى سىزگە مېنىڭ توي بولغان ۋاقتىمدىكى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى خۇشاللىقىمنى بىر-بىرلەپ بايان قىلىش ھاجەتسىز. ئۇ ئۆزىڭىزگە ناھايىتى ئايان. ئەمدى ئەشۇ ۋاپادار كىشىنىڭ دوستىنى (سىزنى) ئاسراش يولىدا قانداق رەنجى-مۇشەققەتلەرگە دۇچار بولغانلىقىنى سەمىڭىزگە سېلىپ قوياي (ئۇنى بىلمەسىڭىز مۇ)، بۇ ئىشنىڭ ئىنسانىي ۋىجدانغا قانچىلىك تاقىلىدىغانلىقىنى سىز تېخى بىلمەپسىز. ھەي...ي، دۆت، دەلدۈشلىكىڭىزنى قاراڭ! سىزدە ئىنسانىي ۋىجدان، كىشىلىك غۇرۇر دېگەن نەرسە نېمە ئىش قىلسۇن-ھە؟!

تويىمىز بولۇپ ئىككى ئايدىن كېيىن، سىز بىزنى «ئالاھىدە تەبرىكلەپ» كەلدىڭىز. بىز سىزنى قىزغىن قارشى ئالدۇق. زاكوسكا ئۈچۈن سەي قىلدىم، ئەسلى مۇنداق قىلىشنى زادىلا خالىمايتتىم، سىزنىڭ ئەشۇ بىر جۈپ چېقىر كۆزلىرىڭىزنىڭ مۇستاپانى ئازدۇرۇپ، ماڭا تىكىلىشى تېنىمنى شۈركەندۈرۈپ، غەزىپىمنى قوزغايتتى. مىللىتىمىزنىڭ ئۆيىگە ھەر قانداق ئادەم كىرىشىدىن قەتئىينەزەر قىزغىن كۈتۈۋېلىشتەك ئادىتى يوقسىدىن، يەنىلا ئاچچىقىمنى يۇ-تۇپ شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. تاماقتىن كېيىن ئازراقتىن ئىچىشتىڭلار، كەچلىكى كوچا سەيلىسىگە چىقتۇق (مەن مۇستاپانىڭ زورى بىلەن چىقىشقا مەجبۇر بولدۇم). سىز پىيادىلەر يولىدا مېڭىشقا ئۇنىماي، چوڭ يولغا چىقىۋالدىڭىز، بىز مۇ سىز بىلەن مېڭىشقا مەجبۇر بولدۇق. مۇستاپا ئوتتۇرىدا، مەن ئوڭ تەرەپتە، سىز سول تەرەپتە ماڭدۇق، مەن يۇلتۇزدەك چاقناۋاتقان كوچا چىراغلىرىغا، چوڭ يولنىڭ ئىككى چېتىدىكى بۆككىدە ئۆسكەن رېدىلەرگە ھەۋەس بىلەن تىكىلىپ ماڭدىم. ئىككىڭلار خۇشال ھالدا ئۆز پاراڭلار بىلەن. ئۇشتۇمتۇت دەھشەتلىك چىقىرىغان ئوت ئۆچۈرۈش ماشىنىسىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن ناھايىتى قورقۇپ كەتتىم، تېنىم شۈركىنىپ كەتتى. ئاڭغىچە:

— چاپپار، بۇيا قىقا ماڭ!-دېگەن قاتتىق ئاۋازنى ئاڭلىدىم. كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ سەزگۈلىرىمنى يوقاتتىم. «ۋاي!» دېگەن دەھشەتلىك ئاۋاز مېنى قاتتىق چۆچۈتىۋەتتى. ماشىنا ئۆتۈپ كەتتى، مەن دەررۇ ئېسىمنى يىغىپ قارىدىم، سىز يولنىڭ ئۇ چېتىدە دەلدەڭشىپ تۇرۇپسىز. مۇستاپا بولسا يولنىڭ ئوتتۇرىدا قانغا مىلىنىپ يېتىپتۇ. مەن گويا ئاسمان ئۆرۈلۈپ، زېمىن كۆمتۈرۈلۈپ كەتكەندەك، ئەسەبى ۋارقىراپ ئۇنىڭغا تاشلاندىم، يىغلىدىم، قاتشىدىم، ئۇ يەنىلا ھوشىغا كەلمىدى. ئاڭغىچە ئىنسانىلىق بىر شوپۇر يېتىپ كېلىپ، مۇستاپانى ماشىنىغا سالدى-دە، دوختۇرخانىغا ئۇچقاندەك يۈرۈپ كەتتۇق.

مانا، ئاقىۋەت ئۇنىڭ ئىككى پۇتى يوتىسىدىن كېسىلدى، ئاخىرى نىمجان ھالەتتە قالدى. ئەسلىدە ئۇ سىزنى قۇتقۇلدۇرىمەن

دەپ ئۆزى بەختسىزلىككە دۇچار بولدى. ئۇ ماڭا مۇھتاج، مەن يەنىلا ئۇنى چىن قەلبىمدىن سۆيۈمەن، مانا مۇشۇنداق پەيتتە سىز قايسى يۈزىڭىز بىلەن ماڭا خەت يېزىپ، لاۋزا تەلەپنى قويدىڭىز؟ سىزدەك بىنومۇس ئادەمدىن بۇ دۇنيادا يەنە بىرسى بارمىدۇ؟ سىزنى دەپ ئۆز جېنىدىن ئايرىلىشقا تاس قالغان ئەشۇ دوستىڭىزنىڭ ئىنسانىي خىسلىتىدىن ئازراقمۇ تەسىرلەنمەمسىز؟ ئازراقمۇ خىجىل بولمامسىز؟ مۇنداق ياشىماڭ، جاپپار! ئاڭلىسام، دوستۇم شېرىنىنىڭ ياشلىق گۈلىنى ۋاقىتسىز توزدۇرۇپ، ئۇنى خاراب قىلىپ تاشلاپسىز. ئۇنىڭ قىساسى ئاخىرى ھەلقۇمىڭىزدا بولغاي!

جاپپار، بىلىپ قويۇڭكى، سۆيگۈ دېگەن ھەرگىز تەن بىرلىكى بىلەن ياشىمايدۇ. ئۇ پەقەت روھ بىرلىكىنى ئالدىنقى شەرت قىلىدۇ. ئىنساندىكى ھەقىقىي چىن روھ بىرلەشمىسە، بىر نەچچە يىل جەملەنگەن تەن سۆيگۈسى تاڭلا كۈندە بىر مىنۇتقا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. سىز شۇنى ئۇنتۇماڭكى، ھەددىدىن زىيادە شەھۋەتپەرەسلىك ئادەمنى ئاخىرى ھالاك قىلىدۇ.

ياشىسۇن چىن روھ سۆيگۈسى!!!

لالە

1987 ـ يىل، 27ـ ئاۋغۇست»

لالە خەتنى يېزىپ بولۇپ، يېنىك تىنىۋالدى. ئۇستىدىن گويا غايەت زور بىر تاغ ئۆرۈلۈپ چۈشكەندەك يېنىكلەپ قالدى. تاتارغان چىرايىغا تەبەسسۇم يۈگۈرۈپ، قەلبىنى چوڭقۇر خۇشاللىق چۇلغىدى. چۈنكى ئۇ، قورسىقىدىكىنى تەلتۆكۈس چىقىرىۋالغانىدى. شۇ تاپتا ئۇ، ئۇچۇق دېرىزىدىن شۇڭغۇپ كىرگەن تولۇنئاينىڭ سۈتتەك ئاق نۇرىدا بەئەينى باھار كۈنلىرى ھۆپپىدە ئېچىلىپ ئەتراپنى دىماقنى يارغىدەك خۇشبۇي ھىد تارقىتىۋاتقان ئاق لالىگە ئوخشاپ قالغانىدى...

1988 - يىل مارت، قەشقەر

(بېشى 79 ـ بەتتە)

بوۋاي ئوغلىنىڭ يوقلۇقىنى ئېيتتى ۋە ئۇنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدى. ھېلىقى كىشى ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىغاندەك پەرۋاسىزلا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ماڭدى. بوۋاي ئۇنى ئۇزاتتى. ئۇنىڭدىن يەنىلا سادا چىقمىدى. بوۋاي ئىشىككە يۆلەنگىنىچە يەنە خىيال قىلىشقا باشلىدى: توۋا، بۇ خەقلەرنىڭ ھەممىسى ساراڭ بولۇشۇپتۇ، ئۆيدە مەن تۇرسام يەنە «بۇ ئۆيدىكىلەر يوقمۇ» دەپ مەندىن سورىغىنى نېمىسى؟ ئاتايىتىن كېلىپ «ئادەم يوقكەن» دەپ قايتىپ كەتتى. ئەلپازىدىن بۇ ئۆيدىكى ئادەمنى ئىزدەپ يەنە بىركۈنى كېلىدىغاندەك تۇرىدۇ، مېنىڭ بۇ ئۆيدىكىلەرنىڭ بىرسى ئىكەنلىكىمنى، ئۇنىڭ ئۇستىگە، ئۆيدىكىلەرنىڭ ئەڭ چوڭى ئىكەنلىكىمنى ناھايىتى ئېنىقتۇ! توغرا، مۇشۇ ئۆينى مەن بار قىلغان. ئۆيدىكىلەرنىمۇ مەن بار قىلغان. شۇنداق، ئۆي مېنىڭ، ئوغلۇمۇ مېنىڭ! ئۇنى ئوغلۇم ئۆزىمۇ ئېتىراپ قىلىدۇ، ھەممە ئادەم ئېتىراپ قىلىدۇ. كىشىلەر يەنە نېمىشقا مېنى ئوغلۇمنىڭ بالىسىدەك كۆرىشىدۇ؟ ئاھ خۇدا، بۇ نېمە كارامەت، بەندىلىرىڭنىڭ بارىنى ساراڭ قىلىپ قويدۇڭمۇ نېمە؟ ھەتتا ئوغلۇمۇ مېنى بالىسىدەك كۆرۈۋاتىدۇ. ئۇمۇ ساراڭ بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ.

توغرا، توغرا، ھەممىسى ساراڭ بولۇشۇپتۇ، مەنلا، پەقەت مەنلا ساق ئوخشايمەن، قادىر خۇدا، كارامىتىڭگە قايىلمەن!

ئابدۇمېجىت سابىر

بىچارە

(ھېكايە)

بوۋاي خىيالغا پاتتى. يېشى يۈزنىڭ قارىسىنى ئېلىپ، بىر پۈتى گۆرگە سانگىلىغاندا بولۇۋاتقان ئىشلار ئۇنىڭغا ھار كېلىشكە باشلىدى.

ئۇنىڭ ھازىرقى ئوغلى ئەينى ۋاقىتتا تۇماققا پاتقىدەك تۇغۇلغانىدى. ئۇ ئاستا-ئاستا چوڭ بولدى، بوۋاي قىران ۋاقتىدا ئۇنى كۆتۈرۈپ، يېتىلەپ يۈرۈپ چوڭ قىلدى. شۇ چاغلاردا بوۋاينىڭ ئائىلىسىدىكىلەردىن باشقا ھېچكىم ئوغلىنى بىلمەيتتى، بىلسىمۇ، ئۇنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلۇقىدىن پەرۋايى پەلەك ئىدى. ئوغۇل خېلى چوڭ بولغاندىمۇ بوۋاي ئۇنى ئېلىپ توي - تۆكۈن، نەزىرە-چىراغلاردا جامائەت بىلەن بىر داستىخاندا بولۇپ قالسا، بوۋاي ئۇنىڭ قولىغا ئېلىپ بەرمىسە، ئوغۇل ھېچنېمىنى ئېلىپ يېيەلمەيتتى. كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ بىر جامائەتنىڭ ئاغزىغا، بىر داستىخاندىكى گېزەكلەرگە چاڭقىغان كىشى سۇغا تەلمۈرگەندەك تەلمۈرەتتى. داستىخان سېلىنىپ يىغىشتۇرۇلغىچە ئوغۇل ئېغىزىغا ھېچنەرسە سالمىسىمۇ ھېچكىمنىڭ كارى بولمايتتى. بوۋاي بولسا «ئاسسالام، باقسىلا» نىڭ تولىلىقىدىن قورساقلىرى چىڭقىلىپ بىئارام بولاتتى. قىسقىسى، ئوغلىنى كىشىلەر نەزەرىگىمۇ ئېلىپ قويمايتتى، بوۋاينى كۆرسە پۈكلىنىپ تازىم قىلىشاتتى.

ئەمدىچۇ، ئەمدى ئەھۋال پۈتۈنلەي ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كەتتى، ئىشلارمۇ ئادەمنىڭ كۆڭلىگە سىغمىغۇدەك دەرىجىدە ئۆزگىرىپ كەتتى.

بوۋاي ئوغلىنى چوڭ قىلدى، ئوقۇتتى، خىزمەتكىمۇ چىقاردى. مانا ئەمدى ئوغلىنىڭ تەلىيى ئوڭ كېلىپ ئەمەلدار بولدى. كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇئامىلىسى پۈتۈنلەي ئۆزگەردى. بوۋاي ياشانغىنىدا قەدىناس ھەمراھىدىن ئايرىلىپ قالدى، قېرىپ ھارغىنلىق يەتتى، بېلى مۈكچەيدى، كۆزى تورلاشتى، ئورنىدىن قولىدا دېمىنىپ تەستە قوپۇدىغان بولۇپ قالدى. ئوغۇل ئۇنى ئۆز ئۆيىگە ئەكىلىۋالدى، ھالىدىن خەۋەر ئالدى.

بوۋاي ئوغلىنىڭ ئۆيىگە كەلگەندىن كېيىن، ئوغلىنىڭ بالىسىدەك ھالغا چۈشۈپ قالدى. چاڭگا باش كېلىنى ئۇنىڭغا كىچىك بالىغا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلدى. ھېلى پۇتىڭىزنى يىغىپ ئولتۇرۇڭ، دېسە، ھېلى دەرۋازىنى تاقىۋېتىپ كىرىڭ، دەيتتى. ئوغلىمۇ ئۇنى ئۆز بالىسىدەك كۆردى، ئىشقا بۇيرىدى، بەزىدە نەسىھەت قىلىدىغان، ئەقىل ئۆگىتىدىغان بولدى. توي - تۆكۈن، نەزىرە - چىراغلارغا باغاق كەلسە ئوغلىنىڭ نامىغا كېلەتتى ۋە ئاخىرىغا «ئائىلىسىدىكىلەرگە» دەپ بوۋاي قوشۇپ قوياتتى. ئوغۇل بوۋاينى بالىسىدەك ئەگەشتۈرۈپ ئاپىراتتى. داستىخاندا ئوغۇل بوۋاينى بېسىپ ئولتۇراتتى، بوۋاي بولسا پەگادا مۈكچىيىپ مۆكۈنۈپ ئولتۇراتتى. ئوغلىنى «ئاسسالام، باقسىلا» غا كۆمۈۋېتەتتى. بوۋاي بولسا شۇنچە مول داستىخان ئۈستىدىن بېقىشقا ئىجازەت يوق ئاچ قايتاتتى. بوۋاي بىر ئوغلىغا،

بىر داستىخان ئەھلىگە قاراپ ھەسرەت چېكەتتى. ئوغلىنىڭمۇ ئۇنىڭ جامائەت ئارىسىدا بارلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ قويمىغانلىقىدىن ئىچ - ئىچىدىن ئۆرتىنەتتى. شۇنىڭ بىلەن بوۋاي مېھماندارچىلىقتىن قاچىدىغان، ئەتىدىن كەچكىچە ئۆيىدىن سىرتقا چىقمايدىغان بولۇۋالدى. ئۇ ئۆيىدىن باشقا ھەر قانداق يەرگە بارسىلا ئارتۇقلۇق قىلىدىغاندەك ئىدى.

بىر كۈنى بوۋاي ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. سەھەردە ئوغلى ئۇنىڭدىن ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا ئەھۋال سورىدى. كېلىنى «ماغدۇرسىزلىقتىن يېتىپ قېلىۋاتقان گەپ، ئاغرىپ قالغىدەك نېمە يەپتىكەن» دەپ كايىدى. كېلىنىنىڭ بەرگەن ئاش - نېنى بوۋاينىڭ گېلىنى غىتتىدە بوغدى. ئۇ ھېچقاچان مىجەزى يوق بولۇپ قالغانلىقىنى كېلىنىنىڭ بەرگەن ئاش - نېنىدىن كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇلار بوۋاي قەستەن يېتىۋالغاندەك جاھىللىقىنى چېلىشىپ ئىشلىرىغا مېڭىشتى. بوۋاي ياتقان كارىۋات بارغانچە پەسلەپ يەر ئاستىغا كىرىپ كېتىۋاتاتتى. كارىۋات بوۋاينىڭ تېنىنى ماگنىتتەك ئۆزىگە تارتاتتى. كارىۋات ئۇۋۇچىنىڭ ئوقىدەك، قېچىۋاتقان غازدەك ئۆزىنى بوۋايدىن قاچۇراتتى. بوۋاي غازنى قوغلىغان ئوقتەك كارىۋاتنىڭ كەينىدىن ئەگەشتى. بوۋاي پەسلىگەنسېرى ئۆزىنىڭ نەگە چۈشۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي، ئەتراپقا مەڭدەپ قارىدى. ئۆيىمۇ بوۋاي بىلەن تەڭ پەسلەۋاتاتتى. ئۇ رامكىدىن ئۆزىنىڭ سۈرىتىنى كۆردى. رامكىمۇ ئۆي بىلەن بىرلىكتە پەسلەۋاتاتتى. بوۋاي كۆزىنى بىر ئۇۋۇلاپ سىنچىلاپ قارىدى: ئوغلى ئۇنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇراتتى. كېلىنى، نەۋرىلىرىمۇ ئۇلارنىڭ يېنىدا تۇراتتى. ئۇلارمۇ كارىۋاتنى قوغلاپ پەسلەۋاتاتتى. بوۋاينىڭ يۈرىكى جىغىلدە قىلىپ كەتتى - دە، ئەسەبىلەرچە توۋلىدى: «ياق، ياق! ئۇلار قالسۇن، ئۇلار قالسۇن!...»

ئۇ خۇددى ئۇلارنى تۇتۇۋالماقچى بولغاندەك ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. ئۆي ئىچى يەر تەۋرىگەندەك تەۋرەپ كەتتى، بوۋاي تامنى چىڭ تۇتۇۋالدى، بولمىسا ئۆي يەر ئاستىغا پېتىپ كېتىدىغاندەك ئىدى.

ئىككى كىشى ئېغىر سۈكۈتنى ئاران كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى. ئۇلار ئوغلىدىن ھال سورىغىلى كەلگەنلەر ئىدى. ئۇلار ئوغلىنىڭ «بۈگۈن كەيپىم تازا ياخشى ئەمەس، چارچىغاندەك قىلىمەن» دېگىنىنى ئاڭلىغانىدى. بوۋاينىڭ ئوغلى ھازىرغىچە بىرەر قېتىممۇ بالنىتسىدا يېتىپ باقمىغانىدى. لېكىن بىر نەچچە قېتىم يېنىك زۇكام بولدى. بۇ چاغلاردا كېلىنى ئۇنى باققال قىشتا ئاپتىنى چۈمكىگەندەك چۈمكەپ بېقىپ بىرەر-يېرىم كۈندىلا سەللىمازا ساقايتاتتى، ئۇنى يوقلايدىغانلارمۇ كۆپ ئىدى، ھەتتا ئۇ ئۆزىنىڭ زۇكامدىغىنىنى ئۇنتۇپ كەتسىمۇ كىشىلەر ئېسىدىن چىقىرىشماي خېلى بىر مەزگىلگىچە ئۇنىڭدىن ھال سوراپ تۇراتتى. بوۋاي خېلى قاتتىق ئاغرىسىمۇ ئۇنى بىرسى يوقلىمايتتى، ئوغلى ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا ھال سوراپ قوياتتى. كېلىنىنىڭ ئاچچىقى كېلەتتى. ئۇ دائىم «مەن زىيان قىلغۇدەك بىر نېمە ئەتمىدىمغۇ، ئادەم دېگەن ئۆزىنى قاشلاپ يېتىۋەرسە ھورۇنلىشىپ قوپقىسى كەلمەي، ئاخىرى يەر يۇتۇپ كېتىدۇ. تېتىكرەك بولۇپ تالا-تۈزگە چىقىپ ھاۋا يېسىلە ساقىيىپ قالىلا ئەمەسمۇ» دەپ بوۋايغا چېچىلاتتى.

بوۋاينىڭ كۆزى نەمدەلدى. ئۇ يەنە شۇ خىيال بىلەن بەنت ئىدى.

ياسىداق ئۆي ئۇنىڭغا قاراڭغۇ گۆردەك بىلىندى. ئۆي ئىچى جىمجىت ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىنى قىلىپ بولغانلىقىنى، ھازىر ئۇزاش ۋاقتىدىن ئېشىپ كەتكەن مېھمان ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. شۇنداق، ئۇ كىمنىڭ مېھمىنى ئىدى؟ ئوغلىنىڭ؟ ياق، ئۇ ئوغلىنىڭ مېھمىنى ئەمەس، ئوغلى ئۇنىڭ مېھمىنى. ئوغلى ئۇنىڭغا مېھمان بولۇپ دۇنياغا كۆز ئاچقان، شۇڭا ئۇ ئوغلىنى ئېزىز مېھماندەك كۈتتى. تاپقان - تەرگىنىنى، ئۆزىنىڭ مېھرىنى ئۇنىڭغا ئايىماي تۆكتى، ھەتتا ئۇنىڭدىن جېنىنىمۇ ئايىمىدى، شۇنىڭ بەدىلىگە ئوغلى يارامىلىق ئادەم بولۇپ يېتىشىپ چىقتى. ئۇ دەسلەپ مېھمان ئىدى، مانا ئەمدى ساھىپخان، ياق، خوجايىن بولدى. ئۇنداقتا بوۋايچۇ؟ ئۇ كىمنىڭ مېھمىنى؟ توغرا، ئۇ مۇشۇ پانى ئالەمنىڭ مېھمىنى، ئۇنىڭ ئۇزاش ۋاقتى يېتىپ كەلگەن، چۈنكى ئۇ بۇ دۇنياغا ئەمدى لازىم ئەمەس. ئۇ بولمىسىمۇ ئوغلى ئەمدى داستىخاندا بەھۇزۇر غىزالىنالايدۇ، ئۇ ئەمدى بوۋاينىڭ كۆتۈرۈشىگە، بېقىشىغا مۇھتاج ئەمەس، بوۋاي كېتىشى لازىم. نەگە كېتىدۇ؟ نەگە كەتمەكچى؟ كەلگەن يېرىگە. توغرا، ئوغلى كەلگەن يەرگە كېتىدۇ. بوۋاينىڭ دادىسىمۇ، بوۋىسىمۇ… شۇ يەرگە كەتكەن، ئوغلىمۇ شۇ يەرگە بارىدۇ، نەۋرىسىمۇ بارىدۇ، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ مېھمان بولىدۇ.

ئۇ ئەتراپقا قارىدى، دادىسى ئۇنىڭغا تەبەسسۇم بىلەن قارىدى، بوۋىسىمۇ قارىدى، نۇرغۇن مويسىپىت بوۋايلار، مومايلار ئۇنىڭغا قارىدى. ئەنە، ئۇلارمۇ بوۋايغا قاراپ كۈلدى، شەرەت قىلىپ «كېلىڭ» دېدى. بوۋاي ساقاللىرى كىندىكىگە ساڭگىلىغان بىر بوۋاينىڭ قۇچىقىغا چىقتى. ئۇ بوۋاينىڭ مەڭزىگە سۆيدى، باشقىلارمۇ سۆيدى، قوللىرىغا ئېلىپ ئاسمانغا ئاتتى. بوۋاي «ۋىلىق، ۋىلىق» كۈلدى. ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى، چاچلىرىنى، ساقاللىرىنى سىلىدى. بوۋاي ئۆزىنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلدى، ئۇ بالىلىق دەۋرىگە قايتىپ كەلگەنىدى.

ئوغلىنىڭ مۈشۈكى ئەركىلەپ قۇيرۇقىنى شىپاڭشىتقىنىچە ئۇنىڭ قۇچىقىغا چىقتى. بوۋاي مۈشۈكنى مېھرى بىلەن سىلىدى، مۈشۈك ئۇنىڭغا يۈزلىرىنى سۈركىدى. يۇمشاق تېنى بىلەن بوۋاينىڭ بەدىنىنى سىلىدى. كۆزلىرىنى بوۋايغا تىكتى. بوۋاي ئۆزىنىڭ يالغۇز ئەمەسلىكىنى ئېسىگە ئالدى. بۇ ئالەمدە ئۆزىگە ئوخشاش بىچارىدىن يەنە بىرسى بار ئىدى. ئۇ بوۋاينى يالغۇز تاشلاپ قويمايتتى، كېچىلىرىمۇ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولاتتى. يالغۇزلۇقتا زېرىكىش ھېس قىلغاندا ئىچ پۇشۇقىنى چىقىراتتى. ئۇنىڭ بىلەن مۇڭدىشاتتى، سىردىشاتتى.

ئىشىكنىڭ چېكىلىشى ئۇنى خىيالدىن ئويغاتتى. بوۋاي ھاسىغا تايانغىنىچە ئاران مېڭىپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى. ئىشىك ئالدىدا بىر كىشى تۇراتتى، بوۋاي ئۇنى تونۇيتتى. ئۇ كىشى بوۋاينىڭ ئوغلىنىڭ قۇردىشى ھەم خىزمەتدىشى بولۇپ، ئۇمۇ بوۋاينىڭ ئوغلى بىلەن تەڭ بوۋاينىڭ ئالدىدا چوڭ بولغانىدى. ئۇ خۇددى بوۋايغا سالام قىلىش بىھاجەتتەك ئۇنىڭدىن گەپ سورىدى:

— بۇ ئۆيدىكىلەر يوقمۇ؟

(ئاخىرى 76 - بەتتە)

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كېرىمجان ئابدۇرېھىم

ئەدەبىيات فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىلىرى نەزەرىدىكى ئۇيغۇر پېروزىچىلىقى

ئەدەبىيات — يازغۇچى، ئەسەر، كىتابخاندىن ئىبارەت ئۈچ تەرەپنىڭ بىرلىكىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئەدەبىيات ساھەسىنى بىر ئىشلەپچىقىرىش سېستېمىسىغا ئوخشاتساق، تەبىئىي رەۋىشتە يازغۇچى — ئىشلەپچىقارغۇچى؛ ئەسەر — مەھسۇلات؛ كىتابخان ئىستېمال قىلغۇچى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. بۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئىستېمال نۇقتىسىدىن ياكى مەقسەتچانلىق نۇقتىسىدىن چىقىپ چۈشەندۈرسەك، ئىشلەپچىقىرىش ئىستېمال ئۈچۈن بولىدۇ. يەنى ئىستېمال مەقسەت قىلىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇنى ئەدەبىيات ساھەسىگە تەدبىقلىساق، يازغۇچى كىتابخانلارنى كۆزدە تۇتۇپ ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. ئەسەرنىڭ قىممىتىنى تايىن تاپتۇرۇشتا كىتابخان ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينايدۇ. كىتابخان پۈتۈن ئەدەبىيات ساھەسىدە مىزئەييەنلەشتۈرۈش -ئىنكار قىلىش رولىنى ئوينايدىغانلىقى ئۈچۈن، ئەدەبىيات تەتقىقاتىدا كىتابخان بارغانسېرى ئاساسلىق تەتقىقات ئوبيېكتى قىلىنىۋاتىدۇ.

بىزدىچۇ؟ بىزدە كىتابخان تولىمۇ ئېتىبارسىز قارىلىدۇ، خېلى كۆپ يازغۇچىلىرىمىز قولىغا قەلەم ئالغاندا كىتابخانلارنى زادىلا ئويلاپ قويمايدۇ، كىتابخانلارنىڭ ئىنكاسىغا قۇلاق سالمايدۇ. ئەدەبىي تەنقىدچىلىكىمىزمۇ ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن بەدىئىي زوقلىنىش، بەدىئىي زوقلىنىش بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەتنى تۇتاشتۇرىدىغان ۋاستىچى بولۇشتىن ئىبارەت رولىنى ئاساسىي جەھەتتىن يوقاتقاچقا، ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن كىتابخاننىڭ مۇناسىۋىتى بىر خىل ئۆزئارا چۈشەنچە ھاسىل قىلىش مۇمكىنچىلىكىگە ئېرىشەلمەي كېلىۋاتىدۇ. بۇمۇ ئەدەبىياتىمىزنىڭ تازا تەرەققىي قىلىپ كېتەلمەسلىكىدىكى ئاساسلىق ئامىللارنىڭ بىرى.

ئەدەبىي ئىجادىيىتىمىز بىلەن كىتابخانلارنىڭ مۇناسىۋىتى مەسىلىسىنى چۈشىنىشكە ئازتولا پايدىسى بولارمىكىن دېگەن ياخشى نىيەت بىلەن، يېقىندىن گۈللەنگەن پەن — ئەدەبىيات جەمئىيەتشۇناسلىقى ۋە يېقىنچە تەنقىدچىلىك شەكلى — كىتابخان ئىنكاسى تەنقىدچىلىكىنىڭ نەزەرىيىلىرى ئاساسىدا كىتابخانلارنىڭ ئۇيغۇر پېروزىچىلىقى ھەققىدىكى ئىنكاسىنى بىلىش مەقسىتىدە قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئەدەبىيات فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىلىرىنى پېروزىچىلىقىمىز ھەققىدىكى قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويۇشقا تەكلىپ قىلدۇق. بىزنىڭ

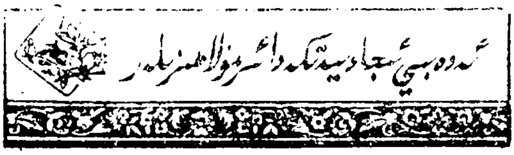

قارىشىمىزچە، ئەدەبىيات فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىلىرى مەخسۇس ئەدەبىيات تەربىيىسى كۆرىدىغان بولغاچقا ئۇلارنىڭ نەزەر دائىرىسى نىسبەتەن كەڭ، ئەدەبىيات مەسىلىلىرى ھەققىدىمۇ بەلگىلىك قاراشلارغا ئىگە. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار ئەڭ ياخشى كىتابخانلاردىن بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، چۈنكى ئۇلار ئەسەرلەرنى مۇلاھىزە قىلىش ئاساسىدا باھالاپ ئوقۇيدۇ، ئۇلارنىڭ ئوقۇشى بىر خىل ئوبزور تۈسىنى ئالغان بولىدۇ. ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن كىتابخانلارنىڭ مۇناسىۋىتىدە بۇلار ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

بىز بۇ تۈنجى سىنىقىمىز ئارقىلىق بىرىنچىدىن، يازغۇچىلارغا كىتابخانلارنىڭ ئىنكاسىنى ئاڭلاتماقچى. ئىككىنچىدىن، كىتابخانلىرىمىزنى، ئۇلارنىڭ كىتابخانلىق ساپاسىنى بىلىپ باقماقچى. ئۈچىنچىدىن، پىروزىچىلىقىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى باشقا بىر نۇقتىدىن چىقىپ كۆزىتىپ باقماقچى.

بىز پەقەت ئەدەبىياتىمىزدىكى قىسمەن مەسىلىلەرگىلا كۆڭۈل بۆلەلىدۇق. ئەتراپلىق بولالمىغىنى ئۈچۈن ئۆزۈر.

1. پىروزىغا قىزىقىش. ئەدەبىياتنىڭ باشقا ژانىرلىرىغا قارىغاندا پىروزا ژانىرىغا بولغان قىزىقىشنىڭ ئالاھىدە گەۋدىلىك بولۇشى پۈتۈن دۇنيادىكى ھەر قايسى ئەللەرنىڭ ئەدەبىياتىغا ئوخشاشلا ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۈچۈنمۇ بىر خىل ئومۇمىي ئەھۋال ئىكەن. سوئاللىرىمىزغا جاۋاب بېرىشكە تەكلىپ قىلىنغان يۈز نەپەر ئوقۇغۇچىنىڭ توقسان تۆت نەپىرى پىروزا ژانىرىغا قىزىقىدىغانلىقىنى، پىروزا ئەسەرلىرىنى ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغانلىقىنى ئېيتىشتى، ھەتتا شېئىر، نەسىر، دراما ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ بېقىۋاتقانلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ پىروزا ئەسەرلىرىگىمۇ ھېرىسمەن ئىكەنلىكلىرىنى يوشۇرمىدى. شېئىرىيەتكە كەلسەك، ئۇلار ئىچىدە پەقەت شېئىرىيەتنىلا ياخشى كۆرىمەن، دېگەنلەر يوق. شېئىرىيەتنىمۇ ياخشى كۆرۈپ ئوقۇيمەن دېگەنلەر ئوتتۇز نەپەر، ئونبەش نەپىرى شېئىرىيەتنى ئالدىنقى ئورۇندا قويۇپ ئوقۇيدىكەن. ئىگىلىشىمىزچە، باشقا ژانىرلارغا بولغان قىزىقىش ئۈچۈنلا ئەمەسكەن. پىروزا ئەسەرلىرى ئىچىدە بۇلار ئەڭ قىزىقىپ، ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغىنى پوۋېست ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇلارنىڭ تەلىپىگە قارىغاندا، پىروزىچىلىقىمىزدا پوۋېست شەكلىنى تېخىمۇ گۈللەندۈرسەك بولغىدەك.

2. بىز يەنە مەخسۇس سوئال چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ پىروزىچىلىقىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن رازى ياكى رازى ئەمەسلىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ باقتۇق. سوئاللىرىمىزغا جاۋاب بەرگەن يۈز ئوقۇغۇچىنىڭ ئىچىدە ئاتمىش بەش نەپىرى دېگەندەك رازى ئەمەسلىكىنى ئېيتتى. بۇلارنىڭ رازى بولماسلىقىدىكى سەۋەبلەر ھەر خىل. بەزىلىرى خەنزۇ، چەت ئەل پىروزىچىلىقى بىلەن پىروزىچىلىقىمىزنى سېلىشتۇرۇپ شۇنداق دېگەن بولسا، يەنە بەزىلەر ئۆزىمىزنىڭ بىر قىسىم ئالاھىدە ياخشى ئەسەرلىرىمىز بىلەن پۈتۈن ئەسەرلەرنى سېلىشتۇرۇپ ئومۇمىي نۇقتىدىن چىقىپ شۇنداق دېگەن؛ بىر قىسىملار ئەدەبىياتىمىزدا يېڭىلىق يارىتىش، بۆسۈپ چىقىش ۋەزىيىتىنىڭ تېخىچە پەيدا بولمايۋاتقانلىقىغا قاراپ ئەپسۇسلانغان بولسا، يەنە بەزىلەر بۇ سەۋەب بىلەن قانائەتلىنىپ قېلىشقا بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىگەن. بۇنداق نارازى بولغۇچىلارنىڭ كۆڭلىگە كىرىپ چىقساق، ئۇلارنىڭ نارازىلىقى پىروزىچىلىقىمىزنىڭ

تەقدىرىگە كۆيۈنۈشتىن كېلىپ چىققان ، تېخىمۇ گۈللەنسىكەن، دېگەن ياخشى نىيەتتىن كېلىپ چىققان نارازىلىقكەن ، قىممەتلىك يېرى شۇكى ، بۇنداق نارازىلىق ھەرگىز ئىنكار قىلىش تۈسىنى ئالغان نارازىلىق ئەمەسكەن .

ئوتتۇز نەپەر ئوقۇغۇچى پىروزىچىلىقىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن رازى ئىكەنلىكىنى، چۈنكى بۇرۇنقى ۋاقىتلارغا سېلىشتۇرغاندا ھەقىقەتەن چوڭ مۇۋەپپەقىيەتلەرنىڭ مەيدانغا كېلىۋاتقانلىقىنى ، بۇندىن كېيىنمۇ پىروزىچىلىقىمىزنىڭ ئىستىقبالى پارلاق ئىكەنلىكىنى ئېيتىشقان ، ئۇلارنىڭ ئېيتىشىچە ، ھازىر بىر قىسىم پېشقەدەم يازغۇچىلىرىمىز يېڭىباشتىن جانلىنىپ ئىجادىيەتكە كىرىشىپ ، ياخشى ئەسەرلەرنى كىتابخانلارغا تەقدىم قىلىۋاتىدۇ. ئادەمنى خۇشال قىلىدىغىنى شۇكى، بىر تۈركۈم ياش يازغۇچىلار، ھەۋەسكارلار ئىجادىيەتتە كىتابخانلارنى رازى قىلىدىغان ، پىروزىچىلىقىمىزغا ئۈمىد بېغىشلايدىغان ئېسىل ئەسەرلەرنى مەيدانغا چىقىرىۋاتىدۇ. بۇنداق جانلىق ۋەزىيەت كىتابخانلاردا ئۈمىد تۇيغۇسى پەيدا قىلماي قالامدۇ؟

3. بىز كىتابخانلارنىڭ ئۇيغۇر ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىنى قىزىقىپ ئوقۇيدىغان ياكى ئوقۇمايدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، ئۇيغۇر، خەنزۇ، چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرى ئىچىدە قايسىسىنى كۆپرەك ئوقۇيسىز، دەپ سورىدۇق. بۇ يۈز نەپەر ئوقۇغۇچى ئىچىدە يەتمىش نەپىرى ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆپ ئوقۇيدىغانلىقىنى ئېيتتى، باشقىلىرى خەنزۇ، چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنىمۇ، ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنىمۇ قىزىقىپ كۆرىدىكەن. ئومۇمىي ئەھۋالغا قارىغاندا، ئۇلار پىروزا ئەسەرلىرىمىزنى ئومۇميۈزلۈك كۆرۈپ ماڭىدىكەن. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، ئەدەبىيات فاكۇلتېتى ئوقۇغۇچىسىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، ئۆز ئەدەبىياتىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن خەۋەرسىز قېلىش خىجىل بولارلىق ئىش ئىكەن.

بىز بىر قىسىم ئوقۇغۇچىلاردىن «سىز پىروزىچىلىقىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىدىن نارازىمەن، دەپ تۇرۇپ، يەنە ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆپ كۆرىمەن دېدىڭىز. بۇنى قانداق چۈشەنسەك بولار؟» دەپ سورىدۇق. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك، مەيلى ئۇ ياخشى بولسۇن، يامان بولسۇن، ھامان ئۆزىمىزنىڭ ئەدەبىياتى. شۇڭا ئۇنىڭ مەۋجۇت ئەھۋالىغا كۆڭۈل بۆلۈپ، تەقدىرىنى ياخشىلاش ئۈچۈن ئويلانماسلىق بولمايدۇ. شۇڭا پىروزا ئەسەرلىرىمىزنى كۆپ كۆرىمىز، دەپ جاۋاب بەردى. ئۇلار يەنە مۇنداق دېدى: پىروزا ئەسەرلىرىمىزدە ئۆزىمىزنىڭ ھاياتى، تۇرمۇشى ياخشى سۈرەتلىنىدۇ. ھاياتىمىز، تۇرمۇشىمىز ياخشى سۈرەتلەنگەن ئەسەرلەر ئارقىلىق ئۆزىمىز ھەققىدە تېخىمۇ چوڭقۇر چۈشەنچىلەرگە ئىگە بولىمىز، ئۆزىمىز ھەققىدە ئويلىنىمىز. شۇڭا ئۆزىمىزنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆپرەك كۆرىمىز.

4. بىز كىتابخانلارنىڭ قايسى يازغۇچىلارنىڭ ئەسەرلىرىنى كۆپ ئوقۇيدىغانلىقىنى ھەم قىزىقىپ ئوقۇيدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن «سىز ئەسەرلىرىنى ئەڭ ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغان بەش يازغۇچى قايسىلار» دەپ سوئال سورىدۇق. بۇ يۈز نەپەر ئوقۇغۇچى جەمئىي ئوتتۇز نەپەر يازغۇچىنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئالدى. ئەسلى بىز ھازىر ئىجاد قىلىۋاتقان يازغۇچىلارنى

كۆرسىتىشنى تەكىتلىگەن ئىدۇق. كېيىنكى نەتىجىگە قارىساق، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك زۇنۇن قادىرىنى ھۆرمەت بىلەن تىلغا ئاپتۇ، تىزىملىكنىڭ بىرىنچىسىگە زۇنۇن قادىرىنى يېزىپتۇ. بىر قىسىملار زۇنۇن قادىرى ئەسەرلىرىنى، جۈملىدىن «ماغدۇر كەتكەندە» ھېكايىسىنى ھېچقانداق بىر ئەسەرگە تەڭلەشتۈرەلمەيدىغانلىقىنى، زۇنۇن قادىرىنىڭ ئۇيغۇر پىروزىچىلىقىمىزنىڭ بايراقدارى بولۇشقا مۇناسىپ ئىكەنلىكىنى تەكىتلىشىپتۇ، بۇنىڭدىن زۇنۇن قادىر پىروزىچىلىقىمىزنىڭ پىروزىچىلىق تارىخىدا قانچىلىك مۇھىم ئورۇن تۇتىدىغانلىقىنى، كىتابخان قەلبىدە قانچىلىك ئىزدىلىنىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. بۇ ئوتتۇز نەپەر يازغۇچى ئىچىدە ئىسمى ئەڭ كۆپ تىلغا ئېلىنغان يازغۇچىلار ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر، ئەختەم ئۆمەر، زوردۇن سابىر، مۇھەممەت باغراش، ئەخەت تۇردى ۋە يەنە قېيۇم تۇردى، مەمتىمىن ھوشۇر، تۇرختى ئايۇپ، نۇرمۇھەممەت توختى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت. ئىگىلىشىمىزچە، ئوقۇغۇچىلار ئەختەم ئۆمەر بىلەن مۇھەممەت باغراشنىڭ ئىجادىيىتىگە ئالاھىدە دىققەت قىلىدىكەن. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، ئەختەم ئۆمەر ئەسەرلىرى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ پوۋېستلىرى ئىجتىمائىي مەسىلىلەرنى تېما قىلىش، پىرسوناژلىرىنى جانلىق يارىتىش، ئەسەرلىرىدە كەيپىيات پەيدا قىلىش، ۋەقەلىكنىڭ جىددىي بولۇشىغا ئەھمىيەت بېرىش، كۈچلۈك چىنلىق تۇيغۇسىغا ئىگە بولۇش... تەك ئالاھىدىلىكلىرى ۋە مەپتۇنكارلىقى بىلەن كىتابخانلار قەلبىنى ئۆزىگە رام قىلىۋالىدى. مۇھەممەت باغراش ئىجادىيىتىدىكى دادىللىق، يېڭىلىق يارىتىشقا، قوبۇل قىلىشقا ماھىرلىقى، ھاياتىي تۇرمۇشىمىزنى زامانىۋى ئىپادىلەش ۋاستىلىرى بىلەن تېخىمۇ جانلىق، بەدىئىي يۈسۈندە كۆرسىتىپ بەرگەنلىكى، بولۇپمۇ بەدىئىي جەھەتتىكى نامراتلىقتىن قۇتۇلالمايۋاتقان پىروزىچىلىقىمىزدا شەكىل يېڭىلاش سىنىقى ئېلىپ بارغانلىقى سەۋەبلىك كىتابخانلارنىڭ نەزەرىدىكى يەنە بىر ئۈمىدلىك يازغۇچى بولۇپ قالدى. ھەر ئىككى يازغۇچى ئەدەبىياتىمىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن جان پىدالىق بىلەن تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ ئەجرىگە يارىشا ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرۈۋاتىدۇ. كىتابخانلار بۇ ئىككى يازغۇچىغا، يۇقىرىدا ئىسمى تىلغا ئېلىنغان يازغۇچىلارغا ۋە يەنە بارلىق يازغۇچىلارغا ئۈمىد باغلايدۇ، ئۇلارنىڭ جاپالىق ئەمگەك مېۋىلىرىنى قەدىرلەيدۇ.

5. بىز يەنە كىتابخانلارنىڭ قايسى خىل تېمىدىكى ئەسەرلەرنى ۋە قانداق ئۇسلۇبتىكى ئەسەرلەرنى ياقتۇرىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن «سىز تارىخىي تېمىدىكى ئەسەرلەرنى ياقتۇرامسىز ياكى ھازىرقى زامان تېمىسىدىكى ئەسەرلەرنىمۇ؟»، «ئەنئەنىۋى ئۇسلۇبتىكى ئەسەرلەرنى ياقتۇرامسىز ياكى ھازىرقى ئۇسلۇبتىكى ئەسەرلەرنىمۇ» دەپ سورىدۇق. نەتىجىدىن مەلۇم بولدىكى، تارىخىي تېمىدىكى ئەسەرلەرنى ياقتۇرىدىغانلار قىرىق نەپەر، ھازىرقى زامان تېمىسىدىكى ئەسەرلەرنى ياقتۇرىدىغانلار ئاتمىش نەپەر ئىكەن. لېكىن خېلى كۆپ ساندىكى ئوقۇغۇچىلار تېمىنى ئانچە تاللاپ كەتمەيدىغانلىقىنى، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ تېمىغا خېلىلا باي ئىكەنلىكىنى، ئەڭ مۇھىم ھەم كەم بولۇۋاتقىنىنىڭ بەدىئىي ماھارەت مەسىلىسى ئىكەنلىكىنى ئېيتىشتى.

ئۇلار بىزدىن «ئەنئەنىۋى ئۇسلۇب» دېگەندە نېمىنى كۆزدە تۇتقانلىقىمىزنى، «ھازىرقى ئۇسلۇب» دېگەندە نېمىنى كۆزدە تۇتقانلىقىمىزنى سوراشتى. بىز بۇ سوئالدا «ئەنئەنىۋى ئۇسلۇب» دېگەننى كونىچە شەكىل دېگەن مەنىدە، «ھازىرقى ئۇسلۇب» دېگەننى شەكىل ئامىللىرىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ، ئەسەردە ئۇلارنى رول ئويناتقۇزۇش، شەكىل جەھەتتىن يېڭىلىق يارىتىش ياكى يېڭى شەكىللەرنى ئىجادىي قوللىنىش دېگەن مەنىدە چۈشەنسە بولىدىغانلىقىنى ئېيتتۇق. ئۇلارنىڭ ئېيتىشىچە، ھەممىسى دېگۈدەك ھازىرقى زامان ئۇسلۇبىنى ياقتۇرىدىكەن، ئەسەرلىرىمىزنىڭ بەدىئىي سەۋىيىسىنىڭ ئۈستۈن بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدىكەن. لېكىن بۇنداق ئۇسلۇب چوقۇم ئەنئەنىگە پۈتۈنلەي ئاسىيلىق قىلىدىغان ئاجايىپ-غارايىپ نەرسىلەر بولماسلىقى، چوقۇم مىللىي ئۇسلۇب بولۇشى كېرەك ئىكەن.

6. ئەدەبىياتتا بەلگىلەش رولىنى ئوينايدىغىنى يازغۇچى. شۇڭا ئەدەبىيات تەرەققىياتى ھامان يازغۇچى بىلەن بىۋاسىتە باغلىنىشلىق بولىدۇ. شۇڭا بىز «سىزنىڭچە ھازىرقى يازغۇچىلىرىمىزنىڭ قانداق نۇقسانلىرى بار؟» دېگەن سوئالنى قويۇپ، مۇزاكىرە ئېلىپ باردۇق. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، بىزنىڭ ھازىرقى يازغۇچىلىرىمىزنىڭ مۇنداق نۇقسانلىرى بار ئىكەن:

(1) مەسئۇلىيەتسىزلىك. شۇ سەۋەبلىك نۇرغۇن يېتەرسىزلىكلەر كېلىپ چىقىۋېتىپتۇ. ئەگەر مەسئۇلىيەتسىزلىك تۈگىتىلسە ئەدەبىياتىمىز چوقۇم روناق تاپالايدۇ. (2) سەۋىيەسىزلىك. ياخشى ئەدەبىيات تەربىيىسى، ئەدەبىي ئۇچۇر قوبۇل قىلماي، ئەسەر يېزىش ئۈچۈنلا ئەسەر يېزىپ «ماڭسا ـ ماڭسا قىرىدىن ئاشالمايدۇ» غان ھالەتنى شەكىللەندۈرۈش، بۇ ئارقىلىق ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا توسقۇنلۇق قىلىش. (3) يېڭىلىق يارىتىشقا، ئىجاد قىلىشقا جۈرئەت قىلالماسلىق ھەم قوبۇل قىلىشقا، ئۆزلەشتۈرۈشكە ماھىر بولالماسلىق. (4) ئەدەبىيات، ئەدەبىي ئىجادىيەت ھەققىدە كۆز قارىشى بولالماسلىق ياكى ئۇنى ئىپادىلىيەلمەسلىك.

ھەقىقەتەن بىزنىڭ يازغۇچىلار قوشۇنىمىز ئاجىز ھەم تەكشىسىز. بۇ قوشۇن ئىچىدە ھەقىقىي يازغۇچى بولۇشقا مۇناسىپ، يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسىغا، ياخشى ئەدەبىيات تەربىيىسىگە ئىگە، داداللىق بىلەن يېڭىلىق يارىتىپ، ئىجاد قىلىپ، ئەدەبىياتىمىزنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشنى مەقسەت قىلغان يازغۇچىلار ئاز ئەمەس. لېكىن ھەۋەسكارلىقتىن ھالقىيالمىغان، يازغۇچىنىڭ قانداق بولۇش كېرەكلىكىنىمۇ بىلمەيدىغان، سەۋىيەسىز يازغۇچىلارمۇ ئاز ئەمەس. ئەدەبىياتىمىزدا ياش يازغۇچىلارنى، ھەۋەسكارلارنى تەربىيىلەش ئىشلىرىغا سەل قارىغانلىقتىن، مەتبۇئات، نەشرىيات ئورۇنلىرى پەقەت ئەسەر ئېلان قىلىپ بېرىشنىلا كۆزدە تۇتقانلىقتىن، نېمە قىلىشى كېرەكلىكىنى بىلمەي قېلىپ، ئاندىن دوراپ ئىجاد قىلىۋاتقانلار نىسبەتەن كۆپ بولۇپ كەتتى.

قىسقىسى، ئەدەبىياتىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرىمىز دەيدىكەنمىز مەسئۇلىيەتچان، سەۋىيەلىك، يېڭىلىق يارىتىشقا، ئىجاد قىلىشقا ماھىر، غايىلىك يازغۇچىلار قوشۇنىنى قۇرۇپ چىقىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

نەسىرلەر

مەھەممەتتۇرسۇن ئىبراھىمى

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن، ھايات كىشىلەرنى چىن قەلبىمدىن ھۆرمەتلەيمەن. ئۇلارنى مەدھىيىلەش ۋە ئېزىزلاشنى قەلبىمدىكى چوڭقۇر ئېتىقاد، مۇقەددەس بۇرچۇم ھېس قىلىمەن.

ھايات كىشىلەر — باغدىكى گۈل، خۇشچىراي ئېچىلىپ، خۇش ھىد تارقىتىپ تۇرغان گۈل. ئۇ، تېرىك، ئۇ، ھايات. ئۇ، خۇشپۇراقلىرىنى ئىنسانىيەت دۇنياسىغا تارقىتىپ، قەلبلەرنى بەھىرلەندۈرۈۋاتىدۇ.

ھايات كىشىلەر بۈگۈننى گۈللەندۈرىدىغان قۇدرەتلىك كۈچ. بۈگۈننىڭ ئاسمىنىدا چاقناپ تۇرغان ئاي - چولپان، بەلكى بۈگۈننىڭ ئەڭ يۈكسەك قۇياشلىرى، بۈگۈننى تېخىمۇ گۈزەل قىلىپ، پارلاق كەلگۈ بىلەن تۇتاشتۇرىدىغان ئالتۇن كۆۋرۈك!

ھايات كىشىلەرنىڭ ۋۇجۇدلىرىدىن چىقىپ تۇرغان نەپەسلەر بۇ دۇنيانىڭ بەختى، ئەڭ ئانەمنىڭ تېرىكلىكىنىڭ نىشانىسى! ئۇلارنىڭ كۆكرەكلىرىدىكى يۈرەكنىڭ سوقۇشى — ئالەم ئۈچۈن چەكسىز شادلىق. چۈنكى ئۇلار كەڭ ئالەمنى گۈللەندۈرۈش، ئۇنى ئاۋات ماكانغا، شاۋقۇن - سۈرەنلىك، بەخت - تەلەي بىلەن تولغان، ئادەم باللىسى ياشاشقا لايىق ماكانغا ئايلاندۇرۇش يولىدا ماڭلاي تەرلىرى، ساپ قانلىرىنى تىنىمسىز ھالدا تۆكۈۋاتىدۇ. بىز، پاكىت، بۇ ھەممىدىن ئاۋۋال، تېنىۋالغىلى بولمايدىغان پاكىت!

شۇڭا ئاتا - بوۋىلىرىمىزدىن «مىڭ ئۆلۈكتىن بىر شېھىد ئەلا، مىڭ شېھىدتىن بىر تېرىك ئەلا» دەيدىغان ئەقىدە قالغان. گەرچە ئۇ ھايات كىشى ئەۋلىيا - ئەنبىيالاردىن بولماي، ناھايىتى ئاددىي ئادەم بولغىنىدىمۇ، تېخى ئەرۋاھلار سېپىگە قوشۇلمىغان ھايات كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ۋە ئىنسانىيەت ئالىمىنىڭ چۇلۋۇرىنى قوللىرىدا مەھكەم تۇتۇپ تۇرىدۇ. تۇرمۇش — ھايات كېمىسىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. لېكىن بۇ ھېكمەتنى مازارپەرەستلەر، مازارلارنى ۋاسىتە قىلىۋالغان دەرۋىشلەر، تاۋاپچىلىرىنى مازارلارغا بەخشەندە قىلىدىغان زامان شەيخلىرى بىلمەيدۇ. بۇ، مازارپەرەستلەر مازارلارنى ھەيۋەتلىك قىلىپ ئىگىلەپ، ئۇلارغا ئۆز ۋۇجۇدلىرىنى بەخش ئېتىدۇ، ئۇنىڭدىن نىجات ۋە ئازادلىق تىلەيدۇ. ئۇلار گۇمراھلار، ئەقلىدىن ئازغانلار! بۇنداق ئەخمەقلەرنى، ھاياتلارنىڭ يولىنى توسۇپ يېتىۋالغانلارنى چەتكە سۈرۈپ، ھاياتلارغا يول ۋە ئىمكان بېرىش كېرەك.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن! ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەش ئۇلۇغ ئاتا - بوۋىلارنى، ئەزىز ئەجدادلارنى مەنسىتمەسلىكنىڭ بىشارىتى ئەمەس. ئۆتكەن ئەجدادلار ئارىسىدا ئىنسانىيەت ئالىمى ئۈچۈن ئاجايىپ تۆھپىلەرنى قوشقان، ئازادلىق، ئەركىنلىك ئۈچۈن قان تۆكۈپ جان بەرگەن، ھېلىمۇ كۆكتە خۇددى يۇلتۇزدەك چاقناپ تۇرغان كارامەت كىشىلەر بار. ئۇلار قانچە ئۇلۇغلانسا، باشقىلار ئۈچۈن ئىشەنچ، ئېتىقاد، كۈچ بەخشەندە قىلىدۇ. قىممەت، ھۆرمەتلىرى ئاشىدۇ.

ئۇلارنىڭ تىرىكلىكى ھېكمەت بولغان بولسا، ئۇلارنىڭ قەبرىلىرىنى زىيارەت قىلىش شان - شەرەپ. ئۇ، ئىخلاس - مۇھەببەتنىڭ ماكانى، ئىشقىۋازلارنىڭ قىبلىگاھى!

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن. ھايات كىشىلەرنىڭ ۋۇجۇدلىرىدا ئېسىل خىسلەت، سىرلىق ھېكمەت، نۇرلۇق گۆھەر بار. ئۇنى ئېزىزلاش، ئۇنى ئاسراش، ئۇنى تېخىمۇ نۇرلاندۇرۇش كېرەك. ئۇلارنىڭ خۇشاللىقى ۋە قايغۇسىغا تەڭ ئورتاق بولۇش، ئۇلارنىڭ كۈلپەتلىرىنى يەڭگىل، ئازابلىرىنى قىسقا، يىراقلىرىنى يېقىن قىلىپ بېرىشكە ئالدىراش كېرەك. ئۇلار ھاياتىنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەس مۇددەتلىرى ئىچىدە تۇرۇۋاتىدۇ. تېخى ئۇلارنىڭ تالايلىرى ھالسىراپ، دەرماندىن ئايرىلىپ، كۆزلىرى خىرەلىشىپ، يۈزلىرىدە سانسىز قورۇقلار، قولىدا ھاسا، دەملىرى قىسىلىپ، ئەنە، ئېغىر قەدەملىرى بىلەن كېتىۋاتىدۇ. ئائىلە، ئاش - نان، يېقىلغۇ، ئۆي - ماكان، پەرزەنت غېمى ۋە خىجالەتچىلىكلىرى ئۇلارنى ئەقلىدىن كەتكۈزۈۋاتىدۇ، ھاياتىنىڭ غەملىرى، تۇرمۇشنىڭ تۈگىمەس سەۋدالىرى مىڭلارچە كىشىلەر قاتارى ئاجايىپ تۆھپىكار كىشىلەرنى تەلمۈرتمەكتە. ئۇلار گۆھەردەك ئەقىل - پاراسەتلىرى ۋە كامالەتلىرىنىڭ تالاي قىسمىلىرىنى شۇ ئىشلارغا بىھۇدە سەرپ قىلىشقا مەجبۇر بولۇۋاتىدۇ. ھاياتىنىڭ قىممەتلىك سائەتلىرى، مىنۇتلىرى ئىسراپ بولۇۋاتىدۇ. لېكىن نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ «ئېرىقتىكى لاي سۇدەك ئۆتۈپ كېتىۋاتقان» ئىشلارغا پەرۋايى بولماي، ئەكسىچە، ئەرۋاھلار ئۇلۇغلىنىپ، مازارلار ھەيۋەتلىك، بەك كۆركەم ياسالماقتا.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن. ھايات كىشىلەر تىرىك مازار، تىرىك مازارلارنى تاۋاپ قىلىش كېرەك. ئۇنى نەلەرگىدۇ بېرىپ سانسىز قەبرىلەر ئارىسىدىن ئىزدىمەيمەن. ئۇ، سېنىڭ يېنىڭدا، سېنىڭ مەھەللەڭدە، سېنىڭ ئۇدۇلۇڭدىكى ھويلىدا، سېنىڭ قەۋەتلىك بىنالىرىڭنىڭ ئىچىدە، تېخى سەن بىلەن بىر ئۆيدە، ئۇ، سېنىڭ داداڭ، سېنىڭ ئاكاڭ، سېنىڭ سىڭلىڭ، سېنىڭ ھەمساياڭ، سېنىڭ يار - مەھبۇبىڭ! ئەمما سەن ئۇنى بىلەلمىگەن، سېنىڭ نەزەرىڭدە ئۇ، ئۇلۇغلۇق مۇقامىغا يەتمىگەن، داغدۇغىلىق سادالارنىڭ جاراڭ - جۇرۇڭلىرىغا لايىق ئەمەس، چۈنكى ئۇ، تېخى ھايات، تېخى ئۆلمىگەن! ئەگەر ئۇ، ئەتە بەختلىك ھالدا ئۆلسە ئىدى، بىردىنلا ئەۋلىيالىق دەرىجىسىگە ئېرىشىپ، تېخىمۇ جۇلالىناتتى، سېغىنىلىشىپ، پاك بولۇپ، ئېزىز كىشى، مۇقەددەس ئەرۋاھقا ئايلىناتتى.

ئاجايىپ كومېدىيە شۇكى، ئۇ، بىر قانچە كۈن، بىر قانچە سائەت ئالدىدا تامامەن بىر ئاددىي ئادەم ئىدى. بىراق ئۇنىڭغا چوڭقۇر ئۆچمەنلىك ۋە بىچارە مەنسىتمەسلىك

نەزەرى بىلەن باققان خۇنى ئۆچكەن كۆزلەر بىردىنلا پارقىراپ، ئۇنىڭدا ئىككى مۇنچاق ياش تۆكتى. ئۇ كىشىلەرنىڭ يۈرىكىگە تۇگىمەس ئەلەمنى سالغان باغرى تاشلار بىردىنلا «غەمخور» لار، «نىجادچىلار»، «شەپقەت» پەرىشتىلىرى قىيا پىتىگە كىرىۋېلىپ، ئۇلارنىڭ قەبرىگاھلىرىغا شەيخ بولۇۋالدى، ھەتتا ئۇلارنىڭ نامىرىنى ماختاپ ساتقىدىغان مەككار تىجارەتچىلەرگە ئايلىنىپ قالدى.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ئاجايىپ ھېكمەت ـ خىسلەت بار بولۇپ، ئۇلار راستىن ئۇلۇغ كىشىلەر، بىر ـ بىردىن ئېسىل كىشىلەر.

ئۇ، ئاجايىپ مۆجىزىلەرنى ياساپ، كۆكتە ئۇچۇش، سۇغا چۆكۈش خىيالىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان تېخنىك ــ ئىشچى. بىلىم ۋە ھۈنەر بىلەن ئەقلىنىڭ ھېكمەتلىرىنى نامايەن قىلغان، گويا جاھاننىڭ ئېگىلمەس-سۇنماس تۈۋرۈكى. ئۇ دېھقان، مۇنبەت يەرلەرگە ماگىلايلىرىدىن ساپ تەر ئاققۇزۇپ، ئۇلۇغ ئانا يەرنىڭ سېخىيلىق بىلەن ئۇندۇرگەن ئاشلىق، يېمەك، مېۋە كەبى ئېسىل نېمەتلىرىنى بىزگە تەقدىم قىلىدۇ. تەننى قۇۋۋەتلەيدىغان، سۆزنى جاراڭلىق قىلىدۇرىدۇ. ئالەمنى باغۇ بوستانلىققا ئايلاندۇرۇپ، يېشىل كىمخاپ بىلەن پۈركەيدۇ. ئۇ، شائىر، قەلبىدىكى مۇھەببەتنى زەر يىپ قىلىپ، سۆز كەشتىلىرى بىلەن شېئىر يېزىپ زاماننى بېزەيدۇ. ۋەتەننى، دەۋرنى، ئىنسان خىسلەتلىرىنى كۈيلەيدۇ. جاننى سىزغا جان بەخش ئېتىدۇ. ئۇ، ياخشى تەربىيىچى ــ مۇئەللىم. قەلبىدىكى ئىرادىسى، غەيرەت ـ جاسارەت، بىلىم ـ ھېكمەتلىرىنى ياش ئەۋلادلارغا خالىسانلىق بىلەن تەقدىم قىلىپ، ئۆتمۈش بىلەن كەلگۈسى ئارىسىغا ئۈزۈلمەس ھالقا بولۇپ قوشۇلىدۇ. ئۇ، ماھىر سازەندە ــ سەنئەتكار. زامان كۈيلىرىنى ياڭرىتىپ، كىشى قەلبىنى ھاياجانغا سالىدۇ، چەكسىز كۆرەشكە، يېڭى دەۋر قۇرۇش سەپلىرىگە ئىلھام ۋە غەيرەت بەخش ئېتىپ تۇرمۇشقا شادلىق ۋە كۈلكە ئېلىپ كېلىدۇ. ئۇ، ئۆلۈككە جان كىرگۈزگۈچ رەسسام. داڭلىق توقۇمىچى، قولى شىپاھ دوختۇر، شىجائەتلىك نەققاش ـ بىناكار، داڭلىق كېسسىپ ـ تىككۈچى، قولى گۈل ئاشپەز، ھەتتا ئۆز ئۆيىدە ئاش ـ تاماق ئېتىدۇ، پەرزەنتلەرنىڭ تەربىيىسىدە بولۇپ، ئۇلارنى ئاسراپ، كۆز قارچۇقىدەك ھىمايە قىلىپ، ئائىلىنى، شەھەرنى، جاھاننى خاتىرجەملىك ۋە ئاسايىشلىققا مۇيەسسەر قىلىدۇ. ئۆز ۋۇجۇدلىرىدىن قەترىلەرنى تامدۇرۇپ، ئۇلاردىن زامان بېزەكلىرىنى ياساپ، بۈگۈننىڭ ھەيۋەتلىك بىناسىغا خىش قويۇپ، ئۇنى ئاۋات ماكانغا ئايلاندۇرىدۇ. شۇڭا ئۇ، ھۆرمەتكە لايىق، چۈنكى ئۇ تېخى ھايات ئىنسان.

ھاياتلىق شۇنداق ئېزىز ھەم يۈكسەك. ھايات ئىنسان، كىملىكىدىن قەتئىينەزەر، ھۆرمەتلىنىشى، ئاسرىلىشى، ئۇنىڭ ئىنسانلىق ئارزۇ ئىستەكلىرى خوپ قانائەتلىنىشى لازىم. ئۇ، ھاياتلىقىدا قەدىرلىنىشى، تۆھپىلىرىگە مۇناسىپ ئېزىزلىنىشى، ئاڭلاش سەزگۈسى تېتىك ۋاقتىدا شەرەپنىڭ چاۋاكلىرىنى ئاڭلىشى، نۇرانە كۆزلىرى كۆرۈۋاتقاندا سۇنۇلغان گۈلدەستىلەرنى تەقدىم قىلغۇچىلارنىڭ دوستلىرى، زاماندا شلىرى، ئىخلاسمەنلىرى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ قوبۇل قىلىشى، ئۆز ئەمگەكلىرىنىڭ ئۇرۇقلىرىدىن ئېچىلغان گۈللەردىن راھەت، لەززەتلىنىش ھېس قىلىشى لازىم.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەيمەن. بۇ، مېنىڭ ئېتىقادىم. ئۇ، ئەرۋاھلارغا دۇئا - تىلاۋەت قىلىشتىن ھوزۇر ھېس قىلماي، بەلكى ھاياتلارنىڭ كۆڭلىگە ئىلھام بېرىش، ئۇلارنى روھلاندۇرۇشقا، ئىپتىخارلىنىشقا دەۋەت قىلىشتىن ئىبارەت. بۇ، ھاياتلىقىدا خارلاپ، ئۆلگەندە ئۇلۇغلايدىغان قىلمىشلاردىن مىڭ مەرتىۋە قەدىرلىك.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەش، ئۇلارنى ئىززەت - ئىكرامىنىڭ تۆرىگە تەكلىپ قىلىش لازىم.

ھايات كىشىلەرنى قەدىرلەڭلار!

ئىككىنچى مۇئەللىم

ئۆتمۈش بىلەن بۈگۈن ئارىسىدا بىر ئۈزۈلمەس ھالقا بار. ئۇ، ئۆتمۈش بىلەن بۈگۈندىن ئىبارەت ئىككى خاسىيەتلىك كۈننى بىر - بىرىگە ئۇلاپ تۇرىدۇ، ئۇ، مەدەنىي ھاياتنىڭ جېنى، ئۇنىڭغا دۇنيادىكى ئەڭ قۇدرەتلىك نەرسە يوشۇرۇنغان، ئۇ بولسىمۇ — كىتاب.

كىتاب ئىنسان ئەقىل - ئىدرىكىنىڭ جەۋھىرى، ئۇنىڭ مىسالسىز قەھرىمانلىقى، ئۇنىڭ دۇنيانى ئاۋات قىلىش، تەبىئەت تىلسىملىرى ئۈستىدىن غالىپ بولۇش قۇدرىتىنىڭ بۈيۈك تەنتەنىسى! ئىنساننىڭ ئۆز قۇدرەتلىرى بىلەن، ئۆزىگە يۈكلەنگەن بۇرچىغا مۇۋاپىق پۈتكۈل تەبىئەتنىڭ ھۆرمەت تۆرىدە ئولتۇرۇشقا مۇناسىپ ئىكەنلىكى ھەققىدىكى تارىخىي ھۆججەت!

كىتاب — ئىنساننىڭ دوستى، يەنە كېلىپ ئۇ، ئەقىل ئۆگەتكىدىغان دوست، ئۇ كىشىگە بىلىم بېرىدۇ، ئۇنى جاھىللىق نادانلىقتىن قۇتقۇزىدۇ، ھايات ۋە پەزىلەت بېرىدۇ. ئۇنىڭ كۆزىگە ھايات ۋە كىشىلىكنى توغرى كۆرسىتىدۇ، ئىنسانغا ئۆزىنىڭ بۇرچىنى تونۇتىدۇ. ئۇنى خۇددى غايىۋى مۇئەللىمگە ئوخشاش ئۆمۈر بويى تەربىيىلەپ ئەقىللىق قىلىدۇ. ئۇنىڭدىكى چوڭقۇر پىكىرلەر، چاقناپ تۇرغان گۆھەر كەبى جۈملە، بېيىت - مىسرالار ئۆزىنىڭ ھېكمەت كۈچى بىلەن ئىنسان قەلبىنىڭ بەتلىرىگە نەقىش بولۇپ ئويۇلىدۇ. ئۇ، تەشنا دىل ئۈچۈن شەربەت كەبى ئېقىپ تۇرغان بۇلاق، ھەتتا چاڭقىغان زېمىن ئۈچۈن باھار يامغۇرى!

كىتاب شۇنداق سېھىرلىك كۈچكە ئىگە بولىدۇكى، ئىنسان مۇشكۇل ئەھۋالدا قېلىپ، ئۈمىدسىزلەنگەندە، كۆكتىكى قۇتۇپ يۇلتۇزى بولىدۇ. گاڭگىراپ قالغان چېغىدا ئىلھام بەرگۈچى پەرىزاتقا ئايلىنىدۇ. چارچاپ - ھېرىپ قالغان بولسا، ئۈمىد ۋە جاسارەتنىڭ پارلاق نۇرى كەبى چاقنايدۇ. ئەگەر خۇراپات ۋە جاھالەت نەيزىسىنى تەڭلىگەندە ئۇنىڭ قولىغا ھەر قانداق دۈشمەندىن غالىپ كېلىدىغان قورالنى تۇتقۇزىدۇ. ئىنساننى ئۆزىنىڭ ئەقىل - ئىدرىكىگە، ئۆزىنىڭ ھەر قاچان يېڭىلمەسلىكىگە ئىشىنىشكە خۇددى مويسىپىت ئەۋلىيالاردەك دەۋەت قىلىدۇ. بۇ مەنىدە، كىتاب — ئىنساننىڭ تەرەققىياتى ۋە ئەقلىي كامالىتى ئۈچۈن كۆڭۈلدىكىدەك ئىككىنچى مۇئەللىم. ئۇ، ئۆگەتكەن ھېكمەتلەر كىشىنىڭ

ۋۇجۇدىغا ئۆمۈرۋايەتلىك ھېسسىيات، پەلسەپە، لوگىكا تەقدىم قىلىدۇ. ئۇ ھەمىشە تەكرارلىنىپ، قۇم ئارىسىدىن ئالتۇن تاسقاپ ئالغاندەك ھەر كۈنى چايقىلىپ، پاكلىنىپ تۇرىدۇ.

كىتاب — قان - تەر. ئۇ، مىڭلىغان، ئۇنمىڭلىغان پاراسەتلىك كىشىلەرنىڭ قان-تەرلىرى بىلەن پۈتۈلگەن، ئۇلارنىڭ ئېتىقادى بىلەن يۇغۇرۇلغان. بۇ قان - تەر بىلەن ئېتىقاد بىرلىشىپ، خۇددى ئەپار كەبى خۇش ھىد چىقىرىدۇ. ئۇنىڭدا چاقناۋاتقىنى ھېكمەت، پاراسەت، جاسارەت، ئۇلار ئىنسان ھاياتىنىڭ مەنىۋى گۆھىرى. كىتابخان كۆزىدىكى، يۈزىدىكى چاقناپ تۇرغان نۇرلار كىتاب قۇرلىرى ئارىسىدىكى گۆھەرلەردىن كۆچكەن. ھارماس مۇئەللىپلەرنىڭ قولى ئارقىلىق ئەجدادلارنىڭ ھېكمەت ئىزلەپ، تىلسىملارنى بويسۇندۇرۇپ، بەخت يارىتىش ئۈچۈن قىلغان كۈرەشلىرى، تاغلارنىڭ باغرىدىن قىممەتلىك بايلىقلارنى ئېلىش يوللىرىدىكى جاسارەتلىرى، ھۈنەر - سەنئەتنىڭ ئالىي پەللىسىگە چىقىش يوللىرىدىكى تىرىشىپ - تىرمىشىپ قىلغان ئەجىر - مېھنەتلىرىدىكى قەيسەر ئىرادىلىرى، ئازادلىق، ئەركىنلىك ئىزلەپ مۇقەددەس تاغلارنىڭ غارلىرىدا ياغقان مەڭگۈ ئۆچمەس گۈلخانلىرىنىڭ لاۋۇلداشلىرىدىن ئارىيەت ئېلىنىپ، كىتابخان ۋۇجۇدىغا كۆچۈرۈلگەن.

كىتاب — ئۆتمۈش بىلەن بۈگۈندىن ئىبارەت ئىككى كۈنىڭلا ئەمەس، بەلكى مۇئەللىپ بىلەن كىتابخاندىن ئىبارەت ئىككى دىل ئارىسىدىكى مەڭگۈ ئۈزۈلمەس ھالقا! قەلبىدىن - قەلبكە ئېتىقاد كۆچۈرگۈچى.

خەلق ئارىسىدا، ياش ئەۋلادلار ئارىسىدا كىتابنى جېنىدىن ئەزىز كۆرىدىغان، ئۇنى ھەمىشە يېنىدىن ئايرىمايدىغان كۆرۈمىلىك كىشى بار. بىز ئەقىداتمەن كىشىلەر ھەر كۈنى كىتاب ئوقۇيدۇ، ئىلگىرىلەش ئۈچۈن كىتاب ئوقۇيدۇ، ئىلىم - ھېكمەت ئىزلەپ كىتاب ئوقۇيدۇ، ھايات، پەزىلەت تىكلەش ئۈچۈن كىتاب ئوقۇيدۇ، جەڭ مەيدانىدا كىتاب ئوقۇيدۇ، بەختىيار ھاياتتا، ھەتتا خارلىققا چۈشۈپ، كەمبەغەللىشىپ قالغىنىدىمۇ كىتاب ئوقۇپ، پەزىلەتلىرىنى ساقلايدۇ. تۇرمىنىڭ قاراڭغۇ ئۆيلىرىدە كىتاب ئوقۇيدۇ، بۇ، بىر خىل خىسلەت، ئاجايىپ پاك ۋە گۈزەل مەنىۋى ھايات. بۇنداق قىزغىنلىق — شائىرلار تەسەۋۋۇرلىرىنىڭ ئىلھامچىسى ھەمدە كۈچلۈك پاكىتى! مەدەنىي ھاياتنىڭ پارلاق مەنزىلى ئۆرلىگەنسېرى. بۇ پاكىت تېخىمۇ ھەقىقەتلەشمەكتە! تەرەققىيات ۋە ئىلگىرىلەشنىڭ ھەيۋەتلىك پەللەمپىيى تېخىمۇ نۇرانە كۆرۈنمەكتە!

چوڭ ئاكام، ساقاللىق قېرىندىشىم كىتاب كۆرمەكتە. ئۇ، ئۆمۈرلۈك تەربىيىگە ھېرىسمەن بولماقتا، تەڭ - تۇشلىرىم كىتاب كۆرمەكتە، ئوقۇغۇچى - شاگىرتلىرىم كىتاب كۆرمەكتە، قىز - ئوغۇللىرىم كىتاب كۆرمەكتە. بەلكىم خۇشاللىق بىلەن، نەۋرە - چەۋرىلىرىمنىڭ قىزغىن كىتاب كۆرۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈشىمگە نېسىپ بولار؟

كىتاب بىلەن ئۆتمۈش، كىتاب بىلەن ھازىر، كىتاب بىلەن كەلگۈسى بىر گەۋدە بولۇپ، ئىنسانىي ئۆزىنىڭ ھەقىقىي ھاياتىنى تېخىمۇ ئاۋات قىلغۇسى!

ئەسئەت ئابدۇقادىر

ھىجران

(تۇرگىنىۋنىڭ «شۇنچە كۆركەم، شۇنچە گۈزەل، شۇنچە يارقىن ئەتىرگۈل ...» ناملىق نەسىرىنى ئوقۇغانىدىن كېيىن)

باھار كۈنلىرى ئىدى. قۇياش ئۇپۇققا باش قويغان بولۇپ، ئىللىق شامالدا ئەتىرگۈل، قىزىلگۈللىنىڭ پۇرىقى ئۇچۇق دېرىزىدىن گۈپۈلدەپ كىرىپ تۇراتتى. گۈلزارلىق يېنىدىكى چىملىقتا بىر قىز ئولتۇراتتى. ئۇ بۇلۇتلارنىڭ كۆيۈشىنى تاماشا قىلغاندەك، بېشىنى قىيسايتقىنىچە ئىككى قولىنى چىملىققا تىرىگەن ھالدا ئاسمانغا تىكىلمەكتە ئىدى. مەڭزىدىكى زىننەتى قارا كىرپىكلىرى ئاستىدىكى شەھلا كۆزلىرىگە ناز قىلغاندەك لىپ - لىپ قىمىرلاپ تۇراتتى. ئۆرۈلمىگەن چاچلىرى سەلكىن شامالدا يەلپۈنۈپ زىلۋا بويىغا تولىمۇ ھۆسن قوشۇپ تۇراتتى.

مەن ئۇنىڭ يېنىغا بېرىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. ئەمما گۈزەللىكى مېنى بەنت قىلىۋالغانىدى. تۇيۇقسىزدىنلا نېرىدىكى ئورمانلىقتىن سوزۇپ چېلىنغان نەي ئاۋازى ئاڭلاندى. جىمجىت زېمىندا نەي ئاۋازى شۇنداق يېقىملىق ئىدى. قىزنىڭ شەھلا كۆزلىرى نۇرلاندى، قىز ئورنىدىن تۇرۇپ ئورمانلىققا قاراپ ئاستا يول ئالدى. بىر ئازدىن كېيىن نەي ئاۋازى تۇرۇملەپ كېلىۋاتقان بۇلۇتلارغا سىڭىپ، يىراق - يىراقلارغا كەتتى. شۇنىدىن كېيىن نەي ئاۋازى ئەبەدكە ئۆچتى.

ئۇزۇن يىلدىن كېيىنكى باھار كۈنلىرىنىڭ بىرىدە، مەن يەنە شۇ دېرىزە تۈۋىدە تۇرۇۋاتىمەن. ئىللىق شامال ئەتىرگۈل، قىزىلگۈللىنىڭ پۇرىقىنى ئوچۇق دېرىزىدىن ئېلىپ كىرەتتى. گۈلزارلىق يېنىدىكى چىملىق چىرايلىق ئۆسكەن بولۇپ، خېلىدىن بېرى ئادەمزات ئاياغى باسقاندەك ئەمەس ئىدى. نېرىسىدىكى سىرلىق ئورمانلىقتىن بىر نەچچە قۇشنىڭ سايرىشىۋاتقان ئاۋازى كېلەتتى.

بىردىنلا كۆكسۈم ئېچىشىپ كەتتى، ئارقىدىن قاتتىق يۆتەلدىن بوغۇلۇپ كەتتىم... دېرىزىنى يېپىۋەتتىم، قولۇمدىكى ھاسا ئۆي تىنچلىقىنى بۇزۇپ توكۇلداپ تۇراتتى.

تەلۋە (1)

ئالەمنى سېرىقلىق قاپلىغان، ھاۋا ناھايىتى دىمىق، سوكنو چاپىنىمنىڭ تۈگمىسىنى چىڭ ئېتىپ غالىپ ھالدا كېتىۋاتىمەن. مەڭزىلىرىمدىن، تەنلىرىمدىن چىپىلداپ تەپچىپ تۇرغان تەرلەر شۇنداق ھوزۇرلۇق ھەم پۇراقلىق ئىدى، ھەتتاكى، كۆزلىرىمگە ساقىپ چۈشكەن تامچىلارنى ئېتىۋېتىشكىمۇ كۆڭلۈم قىيمايتتى، ئۇ شۇنداق لەززەتلىك ئىدى.

ئالەمنى سېرىقلىق قاپلىغان، ھاۋا ناھايىتى دىمىق، بىر نەچچە كىشى قىشلىق كىيىملىرى بىلەن پۇشۇلداپ يۈرۈشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ شۇ ھالىتىنى كۆرۈپ تاقىتىم قالمىدى.

شۇڭا ئۇلارغا كۆز ئالايتىپ ئۆتۈپ كەتتىم، كۆزلىرىمگە تەر تامچىلىرى چىققالدى. بۇنىڭ ئۈچۈن شادلىقتىن قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتىم. ئەتراپىمدىمۇ قاقاقلاپ كۈلگەن سادا ياڭرىدى. ئەسلى مەن شادلىقتىن بىر ئۆزۈملا بەھىر ئېلىشىم كېرەك ئىدى. ئۇلارنىڭمۇ كۈلۈشىگە رىزاچىلىقىم زىنھار قالمىدى.

مەن بىر ئاۋغا سوقۇلۇپ كەتتىم. قۇلىقىمغا سوقۇلغان، گۈپۈلدەپ يىقىلغان ئاۋازكىرىشكە باشلىدى. مەن زەردە بىلەن ئورنىمدىن تۇرۇپ يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم.

بىردىن ھاۋا سوۋۇشقا باشلىدى، مەن كىيىملىرىمنى سىلىۋېتىپ مېڭىۋەردىم، ھېلىقى بىر نەچچە كىشىمۇ ھەم شۇنداق قىلغانىدى. كۆزلىرىمگە ساقىپ چۈشكەن تەرلەر قۇرۇپ ئەتراپ سۈزۈلدى. ئوڭ - تەتۈر دەسسەپ كېتىۋاتىمەن. ھېلىقىلارمۇ شۇنداق دەسسەپ كېتىۋاتىدۇ. ئەسلى ئۇلارنى كۆرمەسەم بولاتتى، شۇڭا ھاۋاغا مىڭ لەنەتلەرنى ياغدۇردۇم، ئۇلارمۇ غودۇڭشىغىنىچە شامالنى قاغاپ كېتىۋاتىدۇ.

ئالدىمدا سۇس چاقناپ تۇرغان بىر باش سۆڭەككە كۆزۈم چۈشتى (قايسى ھايۋاننىڭ ئىكەنلىكى ئېنىق ئەمەس). ئۇنىڭ نەپىسلىكى مېنى ھەيرەتتە قالدۇردى، مەن باش سۆڭەككە قاراپ يۈگۈردۈم. ھېلىقى كىشىلەرمۇ پاتىپاراق بولۇپ شۇ ياققا يۈگۈرۈشۈپتۇ... سەت، كۆرۈمسىز بىر ئىت ھەممىمىزنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ ئولجىنى قامالاپ ئالدى - دە، ئالىقاياقلارغا بەدەر قاچتى، ھەممىمىز تىڭىرقاپ تۇرۇپ قالدۇق.

تەلۋە (2)

مەن ئۆلگەنىدىم، روھىم جەسىتىم ئۈستىدە لەيلەپ تىنىماي «ئاھ» ئۇراتتى. ئۇ غۇرقىراپ چىقىۋاتقان شامالدا ئۈچۈپمۇ كەتمەيتتى ياكى تېنىمگە كىرىپ مېنى قايتا تىرىلدۈرمەيتتى. بىر كۈچ ئۇنى بوشلۇققا سېھىرلەپ قويغاندەكلا ئىدى.

مېنىڭ روھىمغا راستىنلا چېچىلغۇم كەلدى، ئەمما ئۈندىمىدىم، خىيال قىلسام ئۆلگىنىمگە خېلى ئۇزۇن بولغاندەك تۇراتتى، شۇڭا تەنلىرىم شۇنداق مۇزلاپ كەتكەنىدى، مەن ۋايسىماي جىملا ياتتىم، ئۆزۈمنى جەننەت بىلەن دوزاقنىڭ ئارىلىقىدا تۇرغاندەك ھېس قىلدىم.

بىر چاغدا دىمىقىمغا گۈپۈلدەپ خۇشپۇراق ئۇرۇلدى. ئارقىدىن يىپەكتەك يۇمشاق بىر قول بوشلۇقتا لەيلەپ تۇرغان روھىمغا ئىشارەت قىلىۋىدى، ئۇ دەرھاللا ئاغزىمدىن كىرىپ بوغۇزىمدا توختىدى. پۇت - قوللىرىم ئىللىپ ھەرىكەتلىنىشكە باشلىدى. مەن يېنىمدا ئىزلىنىپ، بۇقۇلداپ ياش تۆكۈۋاتقان بىر پەرىزاتنى كۆردۈم.

— نېمە ئۈچۈن ياش تۆكۈسىز؟ - سوئال قويدۇم ئۇنىڭغا.

— شادلىقتىن، - دېدى ئۇ.

— سىزنى كۆز يېشى قىلدۇرغان قايسى شادلىق؟ - دېدىمەن يەنە.

— مۇھەببىتىمىزنىڭ ماڭىلا مەنسۇپ بولۇشى، - دېدى ۋە مېنى چىڭ قۇچاقلىۋالدى.

— مەندە ئەزەلدىن مۇھەببەت دېگەن نەرسە بولمىسا، سىزنى قانداقمۇ بەختتىن شادلاندۇراي، - دېدىم تەئەججۈپ بىلەن.

پەردىلەرنىڭ كۆزلىرىدە ئۈمىدسىزلىك ئۇچقۇنى پىلىلداشقا باشلىدى.

— مۇھەببەتسىز كىشى بولمايتتى، سىز... — دېدى ئۇ ئېسەدەپ تۇرۇپ.

— مەن ئاپىردە بولغاندىن بېرى قەلبىمنىڭ تىنچلىقىنى سىقلاپ كېلىۋاتىمەن، — مەن خېلىدىن بېرى ماڭا چاپلىشىپ تۇرغان پەردىلەرنى ئېتتىرىۋەتتىم، شۇندىلا، غەزىپىمنى باسالماي قولۇمنى بوغۇزىمغا تىقىپ، روھىمنى قاماللاپ ئالدىمدە، يىراقتا كۆرۈنۈپ تۇرغان چەھەننەمگە قارىتىپ ئاتتىم.

مەن قايتىدىن مۇزلاشقا باشلىدىم. ئەڭ ياخشىسى كۆرۈلدەپ كۆيۈۋاتقان ئوتتا تامام كۆل بولسام ئاندىن تىنچلىنىمەن.

روشەنگۈل تۇرسۇن

قىيسايغان تېرەك

— قارا دوستۇم، ماۋۇ تېرەكلەر بىردەملىك شامالدا بىر يانغا قىيسىيىپ قاپتۇ.

— ئۇ دېگەن شامال ئەمەس، — دېدىمەن ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ، — ئۇنى ئاران بېرەلەيمىز. بىردەملىك شامالدا ئېگىلىپ قالىدىغان تېرەك يوق.

— يوقمۇ؟ — دېدى دوستۇم كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ قويۇپ.

— ئەگەر سەن بولمىساڭلا، — دېدىمەن ئۇنىڭ كۆزىگە ئاچچىق بىلەن قاراپ. ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ قاقاقلاپ كۈلگىنىچە ئالغا يۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ كۈلكە ئاۋازىدىن مېڭىلىرىم چاراسلاپ، قۇلاقلىرىم غوڭۇلداپ كەتتى، بېشىم بىر ئاز قايغاندەك قىلدى، مەن كۆزۈمنى يۇمغىنىمچە ئورنۇمدىلا ئولتۇرۇپ قالدىم.

جانلار

— سىز راستىنلا مېنىڭ جېنىم.

قىز يىگىتنىڭ قۇلىقىغا يېقىملىق ئاۋازى بىلەن پىچىرلاپ، شۇ سۆزلەرنى قىلدى. ئاندىن يىگىتنىڭ پېشانىسىگە يېنىپ — يېنىپ سۆيۈپ كەتتى.

ئاپلا، — يىگىت ئەندىكىپ، قىزنىڭ يەلكىسىدىن بېشىنى ئېلىپ قولىغا قارىدى. قولىدىكى بەكىنىڭ بېسىلىرى ۋە يېرىم سويۇلۇپ بولغان ئالما يىگىتنىڭ كېسىلگەن بارمىقىدىن چىقىۋاتقان قاندا بوياغانىدى. يىگىت بەكە بىلەن ئالمىنى گېزىت ئۈستىگە قويۇپ. قولىنىڭ كېسىلگەن يېرىگە قارىدى.

— ۋايجان نېرى ئاپىرىڭە، — قىز شۇ گەپ بىلەن تەڭ يىگىتنىڭ قولىنى ئۆزىدىن نېرى ئىتتىرىپ ئورنىدىن تۇردى — دە، قول ياغلىقى بىلەن بۇرنىنى ئەتتى.

يىگىت تەئەججۈپ بىلەن قىزغا قاراپ دېدى:

— جېنىم، نېمە بولدىڭىز.

AltunOq

— قېنىڭىز پۇراۋاتىدۇ. سىز تېخىچە مېنىڭ قاننى كۆرسەم كۆڭلۈم ئاينىيدىغانلىقىنى بىلمەمتىڭىز، — قىز شۇ گەپلەرنى قىلىۋېتىپلا يەنە بۇرنىنى ئەتتى.

يىگىتنىڭ مېڭىسىدىكى ھەيرانلىق بىردەمدىلا مەسخىرىلىك كۈلكىگە ئۆزگەردى:

— شۇنداقمۇ جېنىم! — يىگىت «جېنىم» دېگەن بۇ سۆزنى ئالاھىدە ئۇرغۇلۇق ئېيتتى، — مەن تېخى سىزنىڭ ئۆزىڭىزنىڭ قېنىدىنمۇ سەسكىنىدىغانلىقىڭىزنى بىلمەي قاپتىمەن.

يىگىت ئاخىرقى قېتىم قىزغا ئاچچىق كۈلۈۋېتىپ، قوللىرىدىن قانلىرىنى تامچىتقىنىچە پەرۋاسىز كېتىپ قالدى. قىز ھەيكەل كەبى تۇرۇپلا قالغانىدى. ئۇنىڭ قولىدىكى ئاپئاق قولياغلىق ئاستاغىنا يىگىتنىڭ قولىدىن تامچىغان قان تامچىلىرى ئۈستىگە سىيرىلىپ چۈشتى. قىز يەنىلا مىدىر - سىدىر قىلماي يىگىتنىڭ قولىدىن تامچىغان قانغا تىكىلگىنىچە تۇراتتى.

ئادەملەر

— بولدى، نېرى تۇر ئۆزەم قىلاي!

ئۇ مېنىڭ قولۇمدىكى پىچاقنى زەردە بىلەن تارتىۋېلىپ، مېنى ئىتتىرىۋەتتى. كۆزۈمگە شۇ ھامان لىققىدە ياش كەلدى. شۇندىمۇ، ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ ئۈن - تىنسىز ئۆز ئىشىمغا كىرىشىپ كەتتىم. چارەك سائەت ۋاقىت ئۆتمىگەنىدى، «ۋايجان» دېگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ سىلكىپ ئېتىلغان پىچاق پۇتۇمنىڭ دۈمبىسىنى شىلىۋېتىپ توختاپ قالدى. پىچاق كەسكەن يەردىن شۇ ھامان تېزلىك بىلەن قان سىرغىشقا باشلىدى. مەن قورقۇنچ ۋە ئاغرىق دەستىدىن «ئانا» دەپ توۋلاپ سالدىم ۋە ئۇنىڭغا ئاچچىق بىلەن قارىدىم. ئۇنىڭ قولىنىمۇ پىچاق كەسكەن ئىكەن. بىراق، ئۇ ماڭا چىرايىدىن غەلىبە كۈلكىسىنى ئۆچۈرمىگەن ھالدا، قولىدىن چىقىۋاتقان قاننى يېپىغلىق خېمىر ئۈستىگە تامچىتقىنىچە ماڭا قاراپ تۇراتتى. مەن ئېڭىشىپ پۇتۇمنىڭ ئۈستىدىكى پىچاقنى ئېلىپ ئۇنىڭ بېشىغا قارىدىم. پىچاق بىر قاراشتىلا بەك گال كۆرۈندى. دېمىسىمۇ، بايام مەن ئۇنى مىلىك تەسلىكتە ئىشلەتكەنىدىم. ئۇ ئۆڭ - سول ئۆچكەن ھالدا قولىنى تېڭىش ئۈچۈن بىر نەرسە ئىزلىگەچ ئاغرىق دەستىدىن ۋايساۋاتاتتى. مەن پىچاقنى قويۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ قول ياغلىقىم بىلەن قولىنى تېڭىپ قويدۇم.

ئۇ ماڭا چەكچەيگىنىچە قاراپ قالغانىدى.

باھا

ئۇ ماڭا ئېچىنىش نەزەرىدە قاراپ دېدى:

— ئۆزۈڭگە ئادىلراق باھا بېرىپ باق.

— مەن ئالىمقاچان ئۆزۈمگە باھا بېرىپ بولغان. سەن ۋە باشقىلارنىڭ «سەۋەنلىك» دېگەنلىرى ھەممىسى قۇرۇق گەپ! ماڭا بۇ ئادەتتىكى ئىشلار.

ئۇ مېنىڭ جاۋابىمنى ئاڭلاپ، ئېغىر ئۇھ تارتىپ قويۇپ كېتىپ قالدى. مەن ئۇنى ياڭراق كۈلكەم بىلەن ئۇزىتىپ قويدۇم، بىر چاغدا ئارقامدا ئولتۇرغان بىر نەچچە قىز - يىگىتنىڭ پىچىرلاشلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

— قاراڭلار، تازىمۇ ئۆزىنى بىلمەيدىغان نېمىكەن! قىز بالا تۇرۇپ، بىر چىرايلىق گەپ قىلسا بويۇن تولغىغىنىنى…

— ھالىغا باقماي…

مەن ئارقىدىن مەسخىرىلىك كۈلكىلەرنىڭ سوغۇق ئاۋازىنىمۇ ئاڭلاپ قالدىم. ئۇلار شۇ گەپلەرنى دېگىنىچە بىر-بىرىنى چاقىرىشىپ، ئالدىمدىن ئۆتۈپ كېتىشتى. مەن شۇ چاغدا ئۆزۈمنى تەمكىن تۇتۇپ ئولتۇرۇشقا تىرىشساممۇ، يەنىلا چوغ ئۈستىگە دەسسىۋالغاندەك ئارامسىزلىنىپ كەتتىم. مۇمكىن بولسا ئۇلارنىڭ ئاۋاز چىقىرىش ئورگانلىرىنى نابۇت قىلىۋەتكەن بولاتتىم. شۇ چاغ ئەتراپىمغا قاراپ، باغدا ئۆزۈمنىڭ يالغۇز ئىكەنلىكىمنى بىلدىم ۋە ھۆكىرەپ يىغلىۋەتتىم. بۇ مېنىڭ ئەقلىمگە كەلگەندىن بۇيانقى ئىچ-ئىچىمدىن چىقىرىپ تۇنجى يىغلىشىم ئىدى. بىر نەچچە مىنۇت يىغلىغاندىن كېيىن، كۆزۈمدىن ياش چىقماي قالدى، نائىلاج يىغىمنى توختاتتىم. لېكىن قىز-ئاياللارنىڭ، بىردىنلا يوپۇرماقلارنىڭ پىچىرلاشلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم:

— ئەگەر بوران چىققىدەك بولسا، چېچەكلەرنى جېنىمىز بىلەن قوغدايلى. ئۇنىڭغا بوش كېلىدىغان بولساق مۇۋىسىز قالىمىز…

مەن يوپۇرماقلارنىڭ بۇ سۆزىنى ئىچىمدە نەچچە ئون قېتىم تەكرارلىدىم. شۇھامان كۆڭلۈم «پاللىدە» يورۇپ كەتتى. مەن ئۆزۈمگە بەرگەن «باھا» دىن شادلىنىپ كۈلدۈم ۋە ئورنۇمدىن تۇرۇپ سىرتقا ماڭاي دەپ تۇرۇۋىدىم، كۆزۈم ئالدىمغا كېلىۋاتقان كىشىنىڭ مەمنۇنىيەت پارلاپ تۇرغان بىر جۈپ كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. مەن ئورنۇمدا توختاپ ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتتۈم.

مەمتىمىن رەھمەتۇللا

سۆيگۈ تامچىلىرى

1

مۇھەببەت تۇنجى قېتىم مېنىڭ قەلب دېرىزەمنى چەككەندە، مەن تېخى گۆدەك ئىدىم. كېيىن ئۇنى يوقلاپ بارغىنىمدا كۆرۈنمەس، ئۇزۇلمەس يىپ بىلەن يۈرەك بېغىشىمدىن باغلاپ قويىدى.

2

تۇن نەسىپى، كىرپىكلىرىم ماڭا ئىلتىجا قىلدى:

— ئەي ئىنسان، تېزرەك ئۇخلىغىن. شۇندىلا بىز دىلەكلەردەك گىرەلىشىپ ۋىسالىمىزغا يېتەلەيمىز.

مەنمۇ ئۇلارغا مۇراجىئەت قىلدىم:

— ئالدى بىلەن سىلەر يادىن ئۇچقان ئوق بولۇپ نىگارىم يۈرىكىگە سانجىلىڭلار، شۇندىلا مەن مۇرادىمغا يېتىمەن، ئاندىن سىلەرنىڭ تىلىكىڭلار ئىجاۋەت بولىدۇ.

3

مېنىڭ يۈرىكىم — بۇلاق. ئۇنىڭدىن بۇلدۇقلاپ، بۇلدۇقلاپ ئېتىلىپ چىقىدىغىنى — سۆيگۈ فونتانلىرى.

يۈرىكىمنىڭ رىتىملىق سوقۇشىمۇ بىر خىل مۇزىكا. ئۇنىڭدىن ياڭرايدىغىنى — سۆيگۈ سىمفونىيىسى.

4

مەن يۈرىكىمنىڭ سوقۇشىنى تىڭشاپ باقسام، ئۇ ناخشا ئېيتىۋېتىپتۇ. مەن ئۇنىڭ ناخشىسىدا كۈيلەنگەن سۆيگۈ لەززىتىدىن مەس بولۇپ تاڭغا يېقىن ئۇخلاپ قالغانىدىم. ئۇ چۈشۈمدىمۇ ئارامىمنى بۇزدى.

5

مەن ئۆلدۈم. لېكىن يۈرىكىمدىكى سۆيگۈ تېخىچە ئۆلگىنى يوق، شۇڭلاشقا مەن ئۇنى كۆكرىكىمدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ بېشىمدىن ئېگىز كۆتۈردۈم. ئۇ خۇددى دانكونىڭ يۈرىكىدەك نۇر چېچىپ نۇرغۇنلىغان سۆيگۈ مەستانىلىرىغا يول باشلىدى.

6

بىرسى مېنىڭ تەلپىمنى رەت قىلغانلىقى ئۈچۈن، مەن مۇھەببەتتىن بىزار بولۇپ، ئۇنى كۆز يەتمەس يىراقلىققا چۆرۈپ تاشلىدىم. لېكىن سۆيگۈ مېنى ئەسىر قىلىۋالدى. چۈنكى، ئۇ ئىككىنچى بىر يۈرەكنىڭ ماڭا تەشنا ئىكەنلىكىدىن بېشارەت بېرىۋاتاتتى.

7

ئەگەر مەن ۋېناس① بولغىنىمدا ئىدى، دۇنيادىكى بارلىق مۇھەببەتسىز ئادەملەرنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈۋېتەتتىم.

پىغانلىق ھېسلار

1

مەن قولۇمغا قەلەم ئالغاندا، خەلق قەلبىدىكى ئارزۇ ئارمانلارنى قېزىپ چىققانىدىم، تۈمەنلىگەن ئادەم ئالقىش ياڭراتتى. ئۇنىڭ بەدىلىگە كېلىدىغان پۇلنى كۆزلەپ يازغىنىمدا بولسا، ئىتمۇ قولۇمنى جاراھەتلەندۈرۈپ، قەلىمىمنى چۈشۈرۈۋەتتى.

① ۋېناس — قەدىمكى يۇنان ئەپسانىلىرىدىكى گۈزەللىك ھەم مۇھەببەت ئىلاھەسى — مۇھەررىر.

2

مەن ئەجىرسىز كەلگەن پۇلنى كۆرۈپ تەڭلىكتە قالدىم. ئالاي دېسەم، ۋىجدانىم يول قويمايدۇ. ئالماي دېسەم، نىگارىم رەنجىيدۇ.

3

مەن ئۇخلاپ قاپتىمەن، ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكەنلىكىنى بىلمەيمەن، بىرسى پۇتۇمدىن چىشلەپ تارتتى. ئويغىنىپ قارىسام، ئەۋلادلىرىم مەن قالدۇرۇپ كەتكەن كەتمەن بىلەن بەدىنىمنى چاناۋېتىپتۇ، تېنىممۇ ئاللىقاچان تۇپراققا ئايلىنىپ كېتىپتۇ.

4

مەن ئەمدىلا ئېچىلىپ جۇلالىنىپ تۇرغان قىزىل گۈلنى ئۈزۈۋېلىپ، ئۇنىڭ خۇشبۇي پۇرىقىدىن ھوزۇرلاندىم. ئارقىدىن يەرگە تاشلاپ دەسسەپ چەيلىۋەتتىم. لېكىن ئۇنىڭ تىكىنى يۈرىكىمنى جاراھەتلەندۈردى.

5

بىر نادان ئادەم چىرايلىق نەقىشلىك قەپەزنى كۆرگىنىدە، خۇشاللىق بىلەن ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۇخلاپ قالدى. ئەمما ئۇنى بىر ئاقىل ئادەم كۆرگىنىدە، سۇندۇرۇپ كۆكۈم - تالقان قىلىۋەتتى.

6

مەن — ئۆلگەن ئادەم. يۈرىكىم ئاللىقاچان سوقۇشتىن توختىغان. لېكىن كۆزلىرىم تېخىچە ئوچۇق. چۈنكى، ئۇنىڭدا پەيدا بولغان ئۈمىد ئۇچقۇنى تۈندە چاقنىغان يۇلتۇزدەك نۇر چېچىپ تۇرىدۇ.

7

مەن زېمىننىڭ ئۈستىدە تىك تۇرغىنىمدا، ئۇنىڭدىن:

— ئەي ئوغلۇم، تۇپراققا ئايلىنىپ كەتكەن بوۋاڭنىڭ يۈزىگە دەسسەپ تۇرۇشقا قانداق پېتىندىڭ؟!— دېگەن غەزەپلىك سادا ئاڭلاندى.

مەن ھاۋاغا كۆتۈرۈلگىنىمدە، ئەرۋاھلار ئورۇۋېلىپ بېشىمنى ئايلاندۇرۇۋەتتى.

مەن تاقەت قىلالماي قۇياشقا قاراپ يۈگۈردۈم. ئۇ ئوتلۇق تەپتى بىلەن جىسمىمنى كۆيدۈرۈپ، كۈلۈمنى زېمىنغا چېچىۋەتكەندى، بوۋامنىڭ تۇپراققا ئايلانغان ۋۇجۇدىغا سىڭىپ كەتتى.

8

مەن زېمىننىڭ قوينىغا ئۆزۈمنى ئاتقاندا، روھىم ئاللىقاچان ئەرشكە چىقىپ كەتكەن بولىدۇ. لېكىن، مەن قالدۇرۇپ كەتكەن ناخشا زېمىن بىلەن ئەرشنىڭ ئارىلىقىدا ياڭرايدۇ.

يالقۇنجان ئىسلام

تاۋۇس بىلەن تورغاي

(مەسەل)

قىش - زىمىستان قوغلىنىپ،
باھار كېلىپ، ياز كېلىپ.
دەريالارغا، كۆللەرگە،
ياۋا ئۆردەك، غاز كېلىپ.
ئورمانلاردا، قىرلاردا،
رەڭمۇ رەڭ گۈل ئېچىلىپ.
دىماقلارنى مەس قىلىپ،
ئىپار ھىدى چېچىلىپ.
جىلغىلاردا تاغ سۈيى،
شاۋقۇنلىنىپ ئاققاندا.
ۋادىلارنى ياپ - يېشىل،
باغرىغا چىلىق ياققاندا.
تەبىئەتنە بارچە جان،
خۇشال كۈلگەن كۈنلەردە.
شېرىن ھايات پەيزىنى،
راسا سۈرگەن كۈنلەردە.
بۇلبۇل بىلەن قىزىل گۈل،
ۋىسال تېپىپ توي قىپتۇ.
ئۇلار بارچە قۇشلارنى،
ئۆز تويىغا ئېيتىپتۇ.
ئاداشلىرى ئۇلارنىڭ،
كېلىشىپتۇ ھەر ياقتىن.
ئېلىپ سوۋغا - سالاملار،
توپ - توپ يېقىن - يىراقتىن.
تاۋۇسقىمۇ تېگىپتۇ،
كېلىپ بىرسى باغاقنىڭ.
دەپتۇ دەك ئۇ: بوپتىمىش،
تويى بۇلبۇل ئاۋاقنىڭ.

بېرىپ ئۇنىڭ تويىنى،
مەن بىر كۆرۈپ كەلمەيمۇ.
ئۆزۈمنى مەن ئۇلارغا،
راست تونۇتۇپ قويمايمۇ.
تاۋۇس بولۇپ ياسانماق،
كەپتۇ بۇلاق قېشىغا.
تويماي - تويماي قاراپتۇ،
گۈزەل ئۈستى - بېشىغا.
زىلال سۇدا جامالى،
كۈندەك يورۇپ تۇرغىدەك.
يۇلتۇزلاردەك جۇلالاپ،
ئايدەك تولۇپ تۇرغىدەك.
مانا ئۇنىڭ زەر تاجى،
بېشىدا زەپ ياراشقان.
لىۋەن - زىبا قامەتتى،
ئاجايىپمۇ قاملاشقان.
تۇرار قانات - قۇيرۇقى،
تەنتەنىلىك ئېچىلىپ.
ھەر تال پەيدە بىر گۆۋھەر،
ئەتراپقا نۇر چېچىلىپ.
گويا نەپىس كەشتىدەك،

هەر تۈرلى گۈل چىكىلگەن.
ئىنسان ئەمەس هۆر - پەرى،
قوللىرىدا تىكىلگەن.
مەيدىسىگە سانا قىسىز،
مەرۋايىتلار تىزىلغان.
گويا نادىر سۈرەتتەك،
ئەجەب لىردك سىزىلغان.
كۆرۈنگەندە ئۆز ئەكسى،
شۇنداق، تاۋۇس كۆزىگە.
خۇشاللىقتىن قالدى ئۇ،
ئىشەنەلمەي ئۆزىگە.
باشقىلار كىم، پاھ! مەن كىم؟
دېگەنلەرنى ئويلىدى.
ئۆز هۆسنىدىن زوقلىنىپ،
خۇمار كۆزى ئوينىدى.
ئوت چىقىراي دوستلىرىدىن،
كۆزدىن بىر، دېدى ئۇ.
سەت مايمۇنلار ئۇ يالسۇن،
ئۆزدىن بىر، دېدى ئۇ.
شۇنداق قىلىپ ئۇ مانا،
كىمدەيگە نىچە هال تارتىپ.
ئۇچىرىغانغا گەپ قىلماي،
قاپاق سۈزۈپ، ماي تارتىپ.
مېڭىشىمغا غىلىجىڭلاپ،
زېمىن كىچىك - تار كېلىپ.
ئۇچۇپ كۆكتە تۇپراققا -
دەسسەش نومۇس - ئار كېلىپ.
تەشرىپ قەدەم ئەتتى ئۇ،
بۇلبۇللىجا نىنىڭ تويىغا.
توي مەشرىپى تۈزۈلگەن،
بىر دەريانىڭ بويىغا.
ئۆزگە قۇشلار بۇ تويغا،
كېلىپ بولغان بۇرۇنلا.
ئۆزگىگە خاس ئورۇننى،
ئېلىپ بولغان بۇرۇنلا.

تۇرۇپ هەممە ئورنىدىن،
بىلەن شېرىن كالاملار.
ئىزهار قىلدى تاۋۇسقا،
ئىززەت-ئىكرام، سالاملار.
سالاملارنى تاۋۇس هېچ،
ئېتىبارغا ئالمىدى.
تۆرگە نلارغا ئورنىدىن،
نەزەرىنى سالمىدى.
بارچە قۇشلار بۇ هالنى،
كۆرۈپ، كېلىپ غەزەپكە،
قويماق بولدى تونۇتۇپ،
ئۆزىن بۇ بىئەدەپكە.
بىر نىشەمدى هېچكىممۇ،
لايىق ئورۇن ئۇنىڭغا.
قالدى تاۋۇس سۈرۈلۈپ،
ئاخىرى بىر بۇلۇڭغا.
سەن جىم، مەن جىم بىر مەهەل،
ئۆچتى كۈلكە - پاراڭلا.
غەزىپىنى كۆپچىلىك
بېسىپ ئالدى ئارانلا.
سۈرۈنلەشكەن كەيپىيات،
يەنە بىردىن بۇزۇلدى.
قىز دېچىلار ئار قىلىق،
قايناق سورۇن تۈزۈلدى.
قوللىرىغا سازچىلار،
ئالدى غېجەك، راۋابنى.
چالسا بىرى سۇنايىنى،
ئۆردى بىرسى چاۋاكنى.
ئۇسسۇلچىلار ئارىغا،
چۈشۈپ ئۇسسۇل ئوينىدى.
بەزىلىرى قۇشلارنىڭ،
قوشاق كۈيلەپ تويىمدى.
هېچقايسىمۇ تاۋۇسقا،
تەكلىپ بېرىپ قويمىدى.
ئەشۇ هالدىن تاۋۇسنىڭ،

ئىچى ئاداپ قاينىدى.
بىر كۆرسىتىپ ئۆزۈمنى،
ئاچاي ئۈلار كۆزىنى.
دەپ تەكلىپسىز مەيدانغا،
ئاتتى تاۋۇس ئۆزىنى.
ئوينىدى ئۇ شۇنچىلىك،
نەپىس، لەرزان شوخلىنىپ.
سۇلكىتىدىن ئۆزىنىڭ،
مەمنۇن بولۇپ، زوقلىنىپ.
ماگدى يېنىك يورغىلاپ،
خۇشاللىقتىن كۈلگەنچە.
بېشىدىكى ئالتۇن تاج،
چاقناپ، قانات كەرگەنچە.
ئوينىدى ئۇ بىر هازا،
پۇت - قولىمۇ تالمىدى.
يۈگرەپ - يۈگرەپ ئاخىرى،
هېچ مادارى قالمىدى.
كۆردۈڭلارمۇ دېگەندەك،
ئەتراپىغا باقتى ئۇ.
خىيالىدا هەر دىلغا،
هەسەت ئوتى ياقتى ئۇ.
شۇ چاغ شاق-شاق سېغىزخان،
دوستلىرىغا بىر قاراپ.
دېدى: تاۋۇس ئۇسسۇلى،
كەتتى بىزگە بەك ياراپ.
ئەندى بىزگە ئادىشىم،
ناخشا ئوقۇپ بەرسىكەن.
تالانتىنى دوستۇمنىڭ،
هەممە قۇشلار كۆرسىكەن.
باش لىڭشىتىپ باشقىلار،
شۇنداق بولسۇن دېيىشتى.
سېغىزخانىنىڭ ئەقلىگە،
تەهسىن ئوقۇپ كۈلۈشتى.
تەكلىپ بىلەن، تازىملار،
ياڭراق چاۋاك چېلىندى.
ئاقىللارنىڭ دائىمغا،
تاۋۇس پۈتى ئىلىندى.
چۈنكى ناخشا توۋلاشنى،
تاۋۇس ئەسلا بىلمەيتتى.
هەم بىلمەيمەن دېيىشنى،
ئۇ هەم راۋا كۆرمەيتتى.
تاۋۇس ئاخىر نائىلاج،
قىرغىنىچە كېلىنى.
غەزەل ئېيتىش كويىدا،
ئۆمەللىدى تىلىنى.
زۇۋانىدىن ۋە لېكىن،
هېچبىر ناۋا چىقمايدۇ.
سەت ئاۋازى شۇ قەدەر،
پەقەتلا غاق - غاق دەيدۇ.
غاقىلدىشى غەيرىلا،
ئوخشىمايدۇ غازغىمۇ.
كەلمەيدۇ هېچ پەدىگە،
تەككەش قىلغان سازغىمۇ.
شۇنچە كۈچەپ باقسىمۇ،
هېچبىر ئىلاج بولمىدى.
مازاق، نومۇس - ئىزاغا،
تويدى، لېكىن ئۆلمىدى.
كىرىپ كەلدى شۇ ئاندا،
تورغاي كۈلۈپ سەهنىگە.
بىلەن سىلىق تەكەللۇپ،
تازىم قىلىپ هەممىگە.
چاۋاك، ئالقىش - تەنتەنە،
كۆتۈرۈلدى هەر ياندىن.
ئۆلمەك ئۈستىگە تەپمەك،
چىقتى تاۋۇس مەيداندىن.
دەپ ئىچىدە تورغاي تاز،
نېمە قىلىپ بىرەركىن.
قېلىپ، قانداق ئىزاغا،
نېمە كۈنلەر كۆرەركىن.
بىراق تورغاي ئاۋازى،

ياڭراپ قۇلاق قىشىدا.
گويا چاقماق چاققاندەك،
بولدى ئۇنىڭ بېشىدا.
ئەجەب شېرىن بىر ناۋا،
كۆڭۈللەرنى مەس قىلغان.
ھەر ئەقىلنى پەيزىدىن،
ھەيران قىلغان، ھەس قىلغان.
ئەجەب نەپىس بىر ئاھاڭ.
يۈرەكلەرنى ئويناتقان.
كۆڭۈللەردە ئاجايىپ،
گۈزەل ھېسلار ئويغاتقان.
قايناۋاتقان قازانغا،
گويا كى سۇ قۇيغاندەك،
قۇشلار توپى لاچىنىدەك،
شەپىسىنى تۇيغاندەك.
ۋاراڭ - چۇرۇڭ بېسىقتى،
ھەممە بىردىن جىم بولدى.
بىر نۇقتىدا جۇپ كۆزلەر،
مىڭلاپ قۇلاق دىڭ بولدى.
تالاي ئېغىز ھەيرانلىق،
بىلەن ھاللاڭ ئېچىلدى.
نىگاھلاردىن يۇزلىگەن،
ياش ئۇنچىسى چېچىلدى.
تورغاي تازىم كەلتۈرۈپ،
ناخشىسىنى توختاتتى.
گۈلدۈرلىگەن چاۋاكتىن،
تاۋۇس ئاچچىق ئۇھ تارتتى.
دېدى: باشقا قۇشلارنى،
كۆزگە ئىلماي كەپتىمەن.
دۇنيادا مەن ئۆزۈمنى،
يىگانە دەپتىمەن.
قىلماپتىمەن ئۇلارنى،
تەڭ، بوراۋەر ئۆزۈمگە.
تەكەببۇرلۇق، مەنمەنلىك،
قوم تىقىپتۇ كۆزۈمگە.

ھەر بىر قۇشتا ئۆزگىچە،
خاس پەزىلەت بار ئىكەن.
ھەر خاسىيەت، تالانتقا،
ھەم بىر ئەيىب يار ئىكەن.
تۇردى تاۋۇس ئورنىدىن،
تۆككەنچە كۆز يېشىنى.
دوستلىرىنىڭ ئالدىدا،
ئەگكەنچە بېشىنى.
بۇلبۇلجاندىن ئۆزىنى،
كەچۈرۈشنى تىلىدى.
ئاداشلىرى شۇ ئاندا،
كېلىپ ئۇنى يۆلىدى.
ھەر بىر جانلىق يۈرىكى،
ئېرىپ بىردىن شۇررىدە.
چۆرىسىگە تاۋۇسنىڭ،
ئۇچۇپ كەلدى پۇررىدە.
ئەلنەغمىلەر قىزىدى،
مەشرەپ يەنە باشلاندى.
ھەممە قۇشلار ساماغا،
قانات قېقىپ تاشلاندى.
قۇچتى كۆكنى جاراڭلاپ،
ناخشا - سازلار ئاۋازى.
كەڭ مەيداننى بىر ئالدى،
ئۇسسۇلچىلار پەرۋازى.
مانا ئەندى تاۋۇسمۇ،
نازلىنىپ شوخ كۈلگەنچە.
ئۈزۈپ كېلەر مەيداندا،
قاناتلىرىن كەرگەنچە.
شۇنداق قىلىپ ئويناشتى،
ئۇلار باغرى قانغىچە.
ئەتىگەندىن كەچكىچە،
كەچتىن ھەتتا تاڭغىچە.
داستىخانلار تارتىلدى،
نازى - نېمەت مول بولۇپ.
قايتىپ كەلدىم شۇ تويدىن،
ئاغزىم ئاران ھۆل بولۇپ.

ئەمەتجان قەييۇم

كونا - يېڭى لەتىپە

سۆز باشلاي لەتىپىدىن ئىككى ئېغىز،
بوپ قالار بەزىلەرگە ئىبرەت، بېگىز.

ئۆتمۇشتە موللا نەزەر ئاتلىق كىشى،
ئۆتكەنىكەن، پىرىخونلۇق كەسپىي - ئىشى.

كۈنلەردە رەپىقىسى نۇرىخانىغا،
تېگىپتۇ قاتتىق كېسەل، قاداپ جانىغا.

كېتىپتۇ بارا - بارا تىنىق ئازلاپ،
ئۆي ئىچى ساراسىمىدا ئاھۇ ۋايلاپ...

تۇرالماي نادامەتتىن موللا نەزەر،
تۇغ باغلاپ، داراڭلىتىپ داپنى بەدەر.

دەم ئوقۇپ، ھۇرۇپ دەمىدە خەنجىرىگە،
ئىلتىجا قىپتۇ پەلەك پەدرىگە:

«ئى خۇدا، تاقىتىم يوق، ئەمدى مېنىڭ،
ئىبەرگىن، كەلسۇن تېزراق ئەزرائىلىڭ.

رەپىقەم نۇرىخانىغا كەلگەن ئەجەل،
ماڭىلا كەلسۇن، ئاڭا بولسۇن بەدەل...»

شۇ پەيتتە ھويلىدىكى قوڭۇر كالا،
سۆۋەتتىكى ھەلەپتىن تويۇپ راسا،

تۇرۇشى، ئىلمەك ئىلىنىپ مۈڭگۈزىگە،
كىيىلىپ قاپتۇ سۆۋەت باش - كۆزىگە.

سۆۋەتنى چىقىرالماي ئۇيان ئۇسسۇپ،
بىر ئامال (قوڭۇر كالا) بۇيان ئۇسسۇپ.

تاقىراق ئىشىك ئېچىپ كىرىپ كەپتۇ،
خانىغا مىسلى سۇرەت ئېلىپ كەپتۇ.

ئۇشبۇ ھال، موللا نەزەر ئالاق - جالاق،
تىترەشتىن دەپتۇ: «خوتۇن مەندىن تالاق.

ئەزرائىل، تەخسىر، ئالىي ھەزرەتلىرى،
ئەجەبمۇ تېز يېتىپتۇ قەدەملىرى.

دۇنيادا ئادىللىقتا ئۆزلىرى بار،
ئاغرىق كىم، ساق كىم؟ روشەن كۆزلىرى بار.

ئالالا، قاراپ شۇندىن ئامانەتنى،
پېقىرنىڭ كۆرگۈسى يوق قاباھەتنى...»

× ×

سۆز ئاچتىم لەتىپىدىن ئىككى ئېغىز،
بوپ قالار بەلكىم داۋا، قىرتاق مېغىز.

كۆپ ئەمەس، ئۆتكەن يىلى بولغان ئىش بۇ،
كۈز ئۆتۈپ، كىرەي دەپلا قالغان قىشمۇ.

يەرلىك مال شىركىتىدىن ئىشچى لېتىپ،
يانغىچە ئىچىپ ھەمدە كەيپى كېتىپ.

ئۆيگە كەلسە بالا - چاقا ھۆكرەپ،
بېرىپتۇ ھاللىنىشتىن ئەھۋال سۆزلەپ:

«ئانىمىز، ھېچ تاۋى يوق چۈشتىن بۇيان،
يىقىلدى، مادارى يوق، رەڭگى سامان.

خوشنىلار بالنىتسىغا ئېلىپ كەتتى،
تۇراقكام ھارۋىسىغا سېلىپ كەتتى...»

«ئاھ، جېنىم» دەپتۇ لېتىپ، ئاھ - ۋايلاپ،
جۈنەپتۇ دوختۇرخانا ياقىنى پايلاپ.

خەيرىيەت، يېتىپ كەپتۇ، تايتۇڭ دەسسەپ،
قويۇپتۇ مەسئۇل دوختۇر مۇنداق سەۋەب:

«يىقىلغان كۆپ تۇغۇتتىن ئايالىڭىز،
قان بېرىش بۇدەم جىددى ئامالىڭىز...»

لېتىپ مەس دەپتۇ: «مەندىن قان ئېلىڭلار،
قان ئەمەس، بولسا لازىم جان ئېلىڭلار.

رەپىقەم قالسا ھايات كۆپايە ـ بەس،
بار ۋەجىم كەتسە ئاڭا، كۆرۈنمەس خەس...»

«پىكىردىڭىز ياخشى،ـ دەپتۇ دوختۇر،ـبىرلىك،
ئەتىگە خىراجەتنى تەييار قىلىڭ.»

ئەتىسى كەپتۇ لېتىپ چۆشكە يېقىن،
ھاسىراپ ـ ھۆمىدەشتىن تۇتۇپ بېقىن.

ئەھۋالنى ئىزھار قىلىپ دوختۇر قايتا،
تاقاپتۇ سۇرۇشتىنى دورا ـ قانغا...

«ئەلھەزەر، ـ دەپتۇ لېتىپ، ـ مەندە قان يوق،
قۇلىقىم غوڭۇلدايدۇ، بەلدە جان يوق.

ئىقتىساد يېقى چاغلىق، يەتتە دۇرمىز،
تەشكىلدىن غەمخورلۇقنى ئەپتۇرۇرمىز.

يۆلەكنى ئايالىمغا قىلسۇن شۇلار،
دوختۇرۇم، مەندىن جاۋاب مۇشۇ بولار...»

×

سۆز ئاچتىم لەتىپەدىن ئىككى ئېغىز،
بولسۇن دەپ بەزىلەرگە ئىبرەت، بېگىز.

پايدىلىق ياخشى كۆندە سۇنۇپ ئاپتاپ،
ئەر ئەمەس، يامىندا قاچقان ۋايساپ،

ھوشۇر ئابدۇللا

ئىككى مەسەل

تۈلكە

بەزىلەرنى كۆرگىنىمدە ھېجىيىپ،
بېسىلمايدۇ ئاغزىلىك سېنىڭ كۈلكىدىن.
بەزىلەرگە نىچۇن شۇنچە رەھىمسىز،
دەپ سوراپتۇ بۆرى بىر كۈن تۈلكىدىن.

ـــ بەزىلەرگە شۇنداق قاتتىق تەگىمسەم،
بەزىلەرگە كۈلمىسەم گەر باش ئۇرۇپ.
قانداقىسىگە ياشالايمەن توق ۋە شاد،
دەپتۇ تۈلكە بۆرىگە قاش ئويىنىتىپ.

تۈلكىنىڭ بۇ قۇۋلىقىدىن سەسكىنىپ،
لەنەت ساڭا! دەپتۇ بۆرى كېتىپتۇ.
ئەمما تۈلكە دەرھال بېرىپ توشقانىنىڭ،
ئۇۋىسىنى تىلغاپ پايخان ئېتىپتۇ.

ئىككى ئاچكۆز ۋە ئوۋچى

سوقۇشۇپتۇ ئىككى بۆرى،
ئۇلجا تالىشىپ.
ـــ ئەجەب ئىشقۇ،ـ دەپتۇ ئاڭا،
قەۋمى قارىشىپ.

توسا تتىنلا ئوۋچى يېگىت،
پەيدا بولۇپتۇ.
ئاچكۆزلەرگە قەلبىدە،
غەزەپ تولۇپتۇ.

خۇپىيانە يېقىنلاپتۇ،
ئەپلىك بىر جايغا.
ئوق ئۈزۈپتۇ، ئىچى ئاغرىپ،
بىچارە تايغا.

ئىككى بۆرى يەر چىشلەپتۇ،
ئىككى پاي ئوقتا.
ئايان بوپتۇ بۇ ۋەقەدىن،
مۇنداق بىر نۇقتا:

ئىككى ئاچكۆز ئوۋ تالاشسا،
ئوۋچىغا پايدا.
ئاچكۆزلەرگە ئامانلىق يوق،
ئوۋچى بار جايدا.

ئابلىمىت توختى

قۇتلۇق قەدەم

(ھېكايە)

ئىنجات باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئۈچىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدىلا يېزىقچىلىققا ھەۋەس قىلىپ قالغانىدى. شۇڭا دەم ئېلىش، ھېيت-بايرام كۈنلىرىدىمۇ باش كۆتەرمەي ئۇنى-بۇنى يازاتتى. مۇئەللىمىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە، ئاخشاملىرى ياستۇقىنىڭ يېنىغا قەلەم-قەغەزنى قويۇپ قوياتتى-دە، خىيالىدىن كەچكەن مەنزىرىلەرنى، تۇرمۇشتا ئۇچراتقان قىزىقارلىق ۋەقەلەرنى ئۆز ۋاقتىدا خاتىرىلىۋالاتتى. بىراق، ئۇنىڭ يازغانلىرى كۆپ بولغىنى بىلەن، بىرەر پارچە ئەسىرى گېزىت-ژۇرناللارنىڭ بۇرجىكىدىن ئورۇن ئالالمىدى…

ھازىر ئىنجات تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ بىرىنچى يىللىقىدا ئوقۇيدۇ. ئۇنىڭ سىنىپ مەسئۇلى تۇرسۇن مۇئەللىم ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ، ئىجادىيەت ئۇسۇلى ۋە يېزىقچىلىققا دائىر بىلىملەرنى سۆزلەپ بەردى، ئوقۇغۇچىلارنى ماقالە-ئەسەر يېزىشقا تەشكىللىدى. بۇ ئىش ئىنجاتنىڭ ئۆچۈپ قالاي دېگەن ئۈمىد شامىنى ئۇلغايتىپ، قەلبىگە يېڭى ئىلھام بەخش ئەتتى.

ئۇ، قەلەمنى قايتا قولغا ئېلىپ ھېكايە يېزىشقا كىرىشتى. كۆڭلىدە تېمىسى يېڭى، مەزمۇنى ياخشى، قۇرۇلمىسى پۇختا دەپ قارىغان ھېكايىلىرىنى مەتبۇئات ئورۇنلىرىغا ئەۋەتتى. ئەمما بۇ ھېكايىلەر ئۇنىڭ نەزەرىدە «ياخشى» بولغىنى بىلەن تەھرىرلەرگە يارىماي، بىرەر پارچىسىمۇ ئېلان قىلىنمىدى. ئۇنىڭ ئىچى تىت-تىت بولۇشقا، قەلبىدىكى ئىشتىياق ئوتى يەنە ئۆچۈشكە باشلىدى. ئۇ، خىيالچان بولۇپ قالدى. يازماي دېسە، ئارزۇ-ئىستىكىدىن ۋاز كېچەلمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، تۇرسۇن مۇئەللىممۇ دائىم: «ياخشى يېزىۋاتىسىز، سىزدىن ئۈمىدىم زور، داۋاملىق تىرىشىڭ!» دەپ ئۇنىڭغا «ئىلھام» ئاتلىق ئىمىزگىنى شورىتىپلا كەلدى. يازاي دېسە ئىشلىتىلمەي ئۈمىدسىزلەندى.

«ھەي، بىرەر پارچە ھېكايەم ئېلان قىلىنىپ قالسا قانچە ياخشى بولاتتى-ھە؟» ئۇنىڭ كاللىسىنى ئوي-خىيال ئەسىر قىلىۋالغانىدى. دەل شۇ چاغدا بىر توپ ساۋاقداشلار دۈپۈرلىشىپ يۈگۈرگەن پېتى سىنىپقا كىرىپ كەلدى.

— ھە يازغۇچى، — دېدى ئىنجاتنىڭ ساۋاقدىشى ۋەلى سوغۇق ھىجىيىپ، — يەنە شۇ ھېكايە يېزىش كويىدا يۈرەمسەن؟! ئەكىلە دەپتىرىڭنى، يېڭى ھېكايىدىن بىرنى باشلىۋەتتىڭمۇ نېمە؟

www.uyghurkitap.com

ۋەلىنىڭ مەسخىرىلىك گەپلىرى نىجاتقا بەكمۇ ئېغىر كەلدى، يۇمىلاق يۈزلىرى تېخىمۇ ئېسىلىپ، قۇلىقى غوڭۇلداپ كەتتى. ئۇ شۇ ئاچچىقىدا ۋەلىنىڭ ئۇزاتقان قولىنى سىلكىۋېتىپ، ئالدىدىكى دەپتەر، قەلەملىرىنى سومكىسىغا سالدى ـ دە، ئۇنىڭغا ھومىيىپ قويدى…

نىجات كەچقۇرۇن ئۆيىگە كېلىپلا، يولبويى كۆڭلىدىن كەچكەن ئىشلارنى خاتىرىسىگە يېزىشقا كىرىشكەنىدى. «ئۆلەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك» دېگەندەك، دادىسى ئاغزىنى پۇرۇشتۇرۇپ:

— ھەي، سەن ھازىر بارسا كەلمەس يولغا كىرىۋالدىڭ، مەنمۇ ئون ئىككى يىل ئوقۇغان، ئەمما تارىخىمدا بىر پارچە ھېكايە يازالىغان ئەمەسمەن، چېكەڭنى تۇتۇپ مۇنداق ئۇۋۇلۇپ ئولتۇرۇۋەرسەڭ نېرۋاڭ كاردىن چىقىدۇ؟ ئۆزەڭنى ئۇپراتماسلىق بولاتتى، مۇشۇنىڭ ئورنىغا باشقا پەنلەرنى ئۆگەنسەڭچۇ؟ ـ دېدى.

نىجاتنىڭ ۋەلى ئاتا قىلغان كۆڭۈل يارىسى تېخى ساقايمىغانىدى، شۇڭا ئۇ دادىسىغا نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي، ئازابلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى.

دادىسى ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتتى بولغاي:

— ھازىرچە زورۇقۇپ كەتمە، ئوغلۇم. يېشىڭنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ، ئەقلىڭمۇ ئۇلغىيىپ بارىدۇ. يېزىقچىلىققا شۇ چاغدا تۇتۇش قىلساڭمۇ كېچىكمەيسەن، ـ دېدى ۋە نىجاتنىڭ بېشىنى سىلىدى.

— باشقا پەنلەرنى ئېسىمدىن چىقىرىپ قويغىنىم يوق، ـ دېدى نىجات يوغان بىرنى تىنىۋېلىپ، ـ ئىشەنمىسىڭىز ئوقۇتقۇچىمدىن سورۇشتۇرۇڭ، بىر نەرسە يېزىپ تۇرۇشمۇ ئادەمنىڭ زېھنىنى ئاچىدۇ.

— گەپلىرىڭىز توغرۇلۇق، ئوغلۇم، ـ دېدى دادىسى نىجاتنىڭ يېنىدىلا ئولتۇرۇپ، ـ بىراق يېزىقچىلىق دېگەن ئوينىشىدىغان ئىش ئەمەس، قولۇڭ يەتمىگەن شاختا ئېسىلىۋالساڭ، كېيىن پۇشايمانغا قالارسەنمىكىن؟

— شائىر، يازغۇچى بولىمەن دەپ پو ئاتالمايمەن، دادا. ئەمما مەندە يېزىقچىلىق ماھارىتىنى يېتىلدۈرۈشكە ئىشەنچىم بار، ـ نىجات قوي كۆزلىرىنى دادىسىغا تىكتى. ئۇنىڭ كۆزى ھەم مۇڭلۇق ھەم نۇرلۇق ئىدى. دادىسى ئۇنىڭ مۈرىسىگە يېنىك ئۇرۇپ قويدى ـ دە، ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

نىجات ھويلىدا سەكرەپ يۈرگەن ئالا موزايغا قىزىقىپ، بىر ھازا قاراپ ئولتۇرۇپ قالدى. «ئەشۇ موزاي چىمەندە سەكرەپ ئويناشنى ئۆگەنمەكچى بولۇپتۇ، ـ دەيتتى ئۇ ئۆزىگە پىچىرلاپ. ـ يېڭى تۇغۇلغان چاغدا ئاپام ئۇنى كۆتۈرۈپ ئېغىلدىن سىرتقا ئېلىپ چىقاتتى. بىر مۇنچە ھەپىلىشىپ سۈت ئەمگۈزەتتى. مانا ئەمدى ئۆزى ئېمىپ، ئۆزى ئوت يەۋاتىدۇ، يۇلقۇنۇپ سەكراۋاتىدۇ. مەنمۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە چوقۇم ئۆزۈپ چىقىمەن. ئەمما بىرەر پارچە ياخشى ئەسەرنىڭ مەيدانغا كېلىشى خۇددى مۇئەللىم ئېيتقاندەك يىڭنە بىلەن قۇدۇق كولىغانغا ئوخشاش جاپالىق ئىش ئوخشايدۇ. مەن راستىنلا قولۇمدىن كەلمەيدىغان ئىشقا تەۋەككۈل قىلدىممۇ؟ ياق، ھازىرقىدەك تىرىشىپ ـ تىرىشسام چوقۇم نەتىجە يارىتالايمەن!

نىجات ئويلايتتى، خىيال سۈرەتتى، ئىشتىياق بىلەن يازاتتى. ئەپسۇسكى، بىرەر پارچە ماقالە ـ ئەسىرى مەتبۇئات يۈزىدە كۆرۈنمىدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇ چۈشكۈنلىشىشكە باشلىدى. ئۇنى ئوي ـ خىياللار ئەسىر قىلىۋالدى.

كەيپىياتىمۇ روشەن ھالدا سۇسلىشىپ قالدى. تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ تۇيغۇن يۈرىكى نىجاتتىكى بۇ ئۆزگىرىشلەرنى دەررۇ سېزىۋالدى. شۇڭا ئۇ بىر كۈنى نىجاتنى ئىشخانىسىغا باشلاپ كىرىپ، ئۇزاق سۆھبەتلەشتى:

— نىجات، — دېدى تۇرسۇن مۇئەللىم ئاخىردا، — يېزىقچىلىق ئىنتايىن جاپالىق بولغان ئەقلىي ئەمگەك. ئۇ، تىرىشىپ ئۆگىنىش، تۇرمۇشنى ئىنچىكە كۆزىتىش، ھارماي - تالماي مەشق قىلىش، بىر قېتىم يېزىپ، كۆپ قېتىم تۈزىتىش بەدىلىگە لەززەتلىك مېۋە بېرىدۇ. بىلىشىڭىز كېرەككى، ئەسەردىكى بىر سۆز يازغۇچىنىڭ يۈرەك قېتىدىكى قاندىن سىرغىپ چۈشىدۇ. سىزدىن ئۈمىدىم زور، بىراق سىز بىر قېتىم يېزىپلا قانائەت ھاسىل قىلىۋاتىسىز. سىز بىر قېتىم يېزىپ، ئون قېتىم تۈزىتىشكە ئادەتلىنىڭ، پىشمىغان ئەسەرنى مەتبۇئات ئورۇنلىرىغا ئەۋەتىشكە ئالدىراپ كەتمەڭ. يازغان ئەسەرلىرىڭىزنى بىمار، ئۆزىڭىزنى ۋىراچ ئورنىدا قويۇپ ئوپېراتسىيە قىلىڭ. شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتەي: تەھرىر تاغىلار ساۋاقداشلارنىڭ ئەسەرلىرىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بىلەن قارايدۇ. بىراق، ئەسەرنىڭ خاملىقىنى بىلىپ «ئەي ئىسىت، شاكىچىك ئاپتور قايتا بىر نۆۋەت ئىشلەپ ئەۋەتكەن بولسىچۇ؟» دەپ لېۋىنى چىشلەپ قالىدۇ. تەھرىر بۆلۈملىرىگە بارىدىغان ئەسەرلەر كۆپ بولغاچقا، ئىشلىتىش ئۆلچىمىگە توشمىغانلىرىنى قايتا يېزىپ پىششىقلاپ ئىشلەشكە تەھرىر تاغىلارنىڭ ۋاقتى يېتىشمەيدۇ. مۇنداق دېگىنىم نۇقسانسىز ئەسەر يېزىڭ دېگىنىم ئەمەس، مۇمكىن قەدەر سۈپەتلىك ياخشى ئەسەرلەرنى ئەۋەتسەك، تەھرىر تاغىلار يەنە ئۆزلىرىنىڭ يۈرەك قېنىنى سىڭدۈرۈپ، پىششىقلاپ چىقىدۇ - دە، ئۇ ئەسەر كىتابخانلارغا ئېستېتىك زوق بەخش ئېتىدۇ. قىلچە بوشاشماي داۋاملىق تىرىشىڭ، روھىي جەھەتتە تېتىك، ئۈمىدۋار بولۇڭ!

نىجاتنىڭ كۆڭلى بىردىنلا يورۇپ كەتتى. يېزىقچىلىققا ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىش نىيىتىگە كەلدى. ئۇ كەچقۇرۇن ئۆيدە ئىلگىرى مەتبۇئات ئورۇنلىرىغا ئەۋەتكەن ئەسەرلىرىنىڭ ئارگىنالىنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ چىقتى. راست، بۇنىڭ ئەسەرلىرىدە خېلى كۆپ يېتىشمەسلىك مانا مەن دەپ تۇرامدۇ؟ نىجات ئوڭايسىزلاندى، يۈزلىرىمۇ ئوتتەك قىزىپ كەتتى. ئەمەلىيەتتىمۇ ئۇ ئىجابىي دەپ تەسۋىرلىگەن پېرسوناژلار ھېكايىنىڭ مەلۇم جايلىرىغا بارغاندا سەلبىي پېرسوناژلارغا ئايلىنىپ كەتكەن. بەزى ئەسەرلىرى بىرىنچى شەخس تىلىدا باشلىنىپ، ئۈچىنچى شەخس تىلىدا ئاخىرلىشىپ قالغانىدى. نىجات ئۆز - ئۆزىگە كايىدى، ئۆزىنى ئۆزى مەسخىرە قىلىۋاتقاندەك تەنە ئارىلاش كۈلۈپ قويدى…

نىجات يېزىقچىلىق جەھەتتىكى تەجرىبە ساۋاقلارنى يەكۈنلىدى، قوشۇمىسىنى چىڭ تۈرۈپ ئەتراپلىق ئويلاندى، ئۇزاق باش قاتۇرۇپ «ئەزىمەت» ناملىق بىر پارچە ھېكايە يېزىپ چىقتى. ھېكايىنىڭ ۋەقەلىكى قىزىقارلىق ئىدى، نىجات ھېكايىنى ئۇدا ئۈچ قېتىم ئوقۇپ چىقتى - دە، «بايان تەسىرلىك، پىكىر جانلىق، تەپسىلاتلار روشەن بولۇپتۇ» دەپ جەزملەشتۈردى. شۇڭا ئۇ، تۇرسۇن مۇئەللىمگە كۆرسەتمەيلا پوچتىغا سېلىۋەتتى. ئۇنىڭ كۆڭلى قەۋەتلا خۇشال،

كەيپى ساز ئىدى. لەۋلىرىدە كۈلكە ئويناۋاتتى. ئۇ ئۆز كۆڭلىدە ھېكايىسىنىڭ گېزىتكە بېسىلىدىغانلىقىغا تولۇق ئىشەنچ تۇرغۇزغانىدى.

ئارىدىن ئىككى ھەپتە ئۆتتى. نىجات ھەر قېتىملىق پوچتىنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتەتتى، گېزىتنى قولىغا ئېلىپلا تۆتىنچى بەتنىڭ ماۋزۇلىرىغا كۆز يۈگۈرتەتتى. ئۇنىڭ گېزىتنى تۇتقان قوللىرى دىرىلدەپ تىترەيتتى، يۈرىكى تېز - تېز سوقۇپ، نەپەسلىرى بىر - بىرىگە ئۇلىشايتتى. ھە دېسىلا «ئەزىمەت» دېگەن چوڭ خەتلىك ماۋزۇ ۋە ئۇنىڭ ئاستىدىكى «نىجات» دېگەن ئىسىم يالتىراپ تۇرغاندەك كۆرۈنۈپ كېتەتتى، كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ قارايتتى، ئەمما گېزىت يۈزىدە ئەسىرى كۆرۈنمەيتتى، كۆڭلى لەسسىدە بولۇپ قالاتتى. ئەمما، ئارقىدىنلا يەنە ئۈمىد، ئىشەنچكە تولاتتى. كېچىسىمۇ ئەشۇ ھېكايىسىنى چۈشەپ چىقاتتى، شېرىن ئەسلىمىلەرگە، خۇشال ھېسلارغا چۆمۈلەتتى، «ھېكايەم بۈگۈن بېسىلىدۇ، ئەتە بېسىلىدۇ» دەپ ئۆزىنى بەزلەيتتى. گېزىت چىقىدىغان كۈنلەرنى بارماقلىرى بىلەن سانايتتى.

ھەر قېتىملىق پوچتىغا ئۈمىدلىك كۆزلىرى بىلەن تىكىلەتتى. ئارىدىن ئىككى ئاي ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى. نىجاتنىڭ ئۈمىد - ئارزۇلىرى توزغاقتەك توزۇپ، ئارامى بۇزۇلدى. قايسىبىرلىرىنىڭ «تەھرىر بىلەن تونۇشمىسا ھەر قانچە ياخشى ئەسەرمۇ بەرىبىر ئېلان قىلىنمايدۇ...» دېگەن گەپلىرىنى ئاڭلاپ ئەپسۇسلاندى، ئىچ - ئىچىدىن ئۆكۈندى. ئۇنىڭدىكى روھىي چۈشكۈنلۈك كەيپىياتىغا تېزلا تەسىر قىلىپ، چىرايىدىن كۈلكە ئۆچتى. سۆز - ھەرىكىتىدىكى شوخلۇقمۇ تۈگەپ، مەكتەپتە جىمغۇر، كەمسۆز بولۇپ قالدى...

— يېقىندىن يازغان ئەسىرىڭىز بولسا بېرىڭ، كۆرۈپ باقاي، — دېدى تۇرسۇن مۇئەللىم بىر كۈنى دەرستىن چۈشكەندە نىجاتنى ئىشخانىسىغا چاقىرتىپ. نىجاتنىڭ بۇ كۈنلەردە كۆڭلى غەش بولغاچقا ئەسەر يېزىشتىنمۇ يالتىيىپ قالغانىدى. ئۇ مۇئەللىمگە «يازمىدىم» دېمەكچىمۇ بولدى. ئەمما مۇئەللىمنىڭ ئۇنىڭغا تۇتۇۋاتقان قىزغىن مۇئامىلىسى، كۆز قارچۇقىدەك ئاسراشلىرى غالىپ كەلدى. شۇڭا نىجات «ۋىلىلدە» قىزاردى - دە، «ئەزىمەت» ناملىق ھېكايىسىنىڭ ئارگىنالىنى تۇرسۇن مۇئەللىمگە بەردى. ئەتىسى تۇرسۇن مۇئەللىم نىجاتنىڭ يەلكىسىگە يېنىك ئۇرۇپ قويۇپ دېدى:

— ھېكايىڭىزنىڭ مەزمۇنى ياخشى، تېمىسى ئاكتۇئال ئىكەن. ئەمما، ئەزىمەت ئاپتوبۇسنىڭ ئەڭ ئارقىسىدىكى ئورۇندا ئولتۇرۇپ، ئالدى ئىشىكنىڭ تۈۋىدىكى يانچۇقچىنى سېزىۋاپتۇ، ئاپتوبۇس ئىچىدە ئادەملەر ئىنتايىن كۆپ بولغاچقا، ئەزىمەتنىڭ كىشىلەر ئارىسىدىكى يانچۇقچىنى سېزىۋېلىشى تۇرمۇش چىنلىقىغا تازا ئۇيغۇن ئەمەس، شۇڭا ئەزىمەتنىمۇ ئۆرە تۇرغانلار قاتارىدا قويۇپ تەسۋىرلىسىڭىز.

نىجات ھېكايىسىنى تۈزىتىپ، ئەتىسىلا پوچتىغا سېلىۋەتتى. ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندە، نىجاتنىڭ ھېكايىسى «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گېزىتىگە بېسىلدى. نىجات خۇشاللى-

قىدىن قىنىغا سىغماي قالدى. گېزىتنى كۆزلىرىگە سۈرتتى. بېشىدىن ئېگىز كۆتەرگىنىچە شوخ كىيىكتەك سەكرىدى، ساۋاقداشلىرى ئۇنى باش بارمىقىنى چىقىرىپ ماختىدى. ئوقۇتقۇچىلار ئۇنىڭدىن پەخىرلەندى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ھاياجان، شادلىقنى تىل بىلەن ئىپادىلەش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. نىجات «ئەزىمەت» ناملىق ھېكايىسىنىڭ گېزىتتىكى نۇسخىسىنى ئىشتىياق بىلەن ئوقۇشقا كىرىشتى. ھېكايە يېرىلمىشاي دېگەندە، گويا بىر نېمىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك جىددىيلىشىپ كەتتى. گېزىتنى تېز – تېز ئوقۇپ ئاخىرىغىمۇ چىقتى، تۇرسۇن مۇئەللىم جىججىۋەتكەن بولسىمۇ نىجات كۆزى قىيماي قالدۇرۇپ قويغان بىر قىسىم سۆز – جۈملىلەرنى تەھرىر تاغىلارمۇ چىقىرىپ تاشلىغانىدى. نىجات بىردە تەئەججۈپلەندى، يەنە بىردە خېجىل بولدى. ئۇ ھازىر تۇنجى ئەسىرىگە بېرىلگەن قەلەم ھەققىنىڭ بىر قىسمىغا چىرايلىق ھەم قىممەترەك خاتىرە دەپتەردىن بىرنى سېتىۋېلىپ مۇئەللىمگە سوۋغا قىلىشنى، ھەتتا خاتىرىسىنىڭ بىرىنچى بېتىگە: «مېنى كۆڭۈل قويۇپ تەربىيىلىگەن ئۇستازىمغا تەقدىم!» دېگەن سۆزلەرنى ھۆسنىخەت شەكلىدە يېزىشنىمۇ ئويلاپ ئۈلگۈردى.

بىر كۈنلۈك قايناق ئۆگىنىش غەلىبىلىك ئاخىرلاشتى. ئوقۇغۇچىلار مۇئەللىمنىڭ رۇخسەت بېرىشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى. تۇرسۇن مۇئەللىم دادىل قەدەملەر بىلەن سىنىپقا كىرىپ كەلدى، نىجات ئۇنىڭغا قەلبى سۆيۈنگەن ھالدا قارىدى. تۇرسۇن مۇئەللىمنىڭ چىرايىدا شادلىق نۇرلىرى جىلۋە قىلىپ، كۆزلىرى چاقناپ كەتكەنىدى، قولىدا بولسا چىرايلىق خاتىرە دەپتەر تۇراتتى.

— ساۋاقداشلار! — دېدى مۇئەللىم بالىلارغا تەكشى قاراپ چىققاندىن كېيىن جاراڭلىق ئاۋازدا، — نىجاتنىڭ ھېكايىسى گېزىتكە بېسىلدى، بۇ ھەممىمىزنىڭ شان-شەرىپى. مەن ئۆزەم پەرۋىش قىلغان كۆچەتنىڭ تۇنجى مېۋىسىنى كۆردۈم، بۇلار مېنىڭ ساۋاقداش نىجاتنىڭ تۇنجى قۇتلۇق قەدىمىنى تەبرىكلەش ئۈچۈن ھەدىيە قىلىدىغان سوۋغات!

تۇرسۇن مۇئەللىم ھېلىقى خاتىرە دەپتەر بىلەن چىرايلىق بىر قەلەمنى نىجاتقا ئىككى قوللاپ سۇندى. نىجاتنىڭ ۋۇجۇدىغا ئاجايىپ بىر ئىللىق ئېقىم تاراپ، يۈرىكى ھاياجاندىن دۈك - دۈك سوقۇپ كەتتى، كۆزلىرىدىن شادلىق ياشلىرى تۆكۈلدى. ئۇ كۈچلۈك ھاياجان ئىلكىدە تىترەۋاتقان قوللىرى بىلەن خاتىرىنىڭ بىرىنچى بېتىنى ئاچتى. ئۇنىڭدىن: «قۇتلۇق قەدىمىڭىزگە مۇبارەك، تۇنجى مېۋە يۈرىكىمنى ياشارتتى. ئۇ تېخىمۇ ۋايىغا يەتسۇن، ئاۋۇسۇن!» دېگەن سۆزلەر ئىلھام ئاتا قىلغۇچى ئۆتكۈر نۇردەك چاقنىدى. نىجاتنىڭ يۇمران قەلبى شادلىق ئەۋجىدىن لەرزىگە كەلدى، ئۇ ئىرادە كەمەرىنى باغلاۋاتقاندەك قەددىنى رۇسلاپ، بەللىرىنى تۇتۇپ قويدى.

ساۋاقداشلارنىڭ «قۇتلۇق قەدىمىڭىزگە بارىكاللا!» دېگەن ياڭراق سادالىرى سىنىپ ئىچىنى زىلزىلىگە كەلتۈرۋەتتى...

ھېكايىنىڭ تۈزۈلۈشى توغرىسىدا

تۈزۈلۈش — ئەسەرنىڭ شەكلىنى قۇرۇشتىكى ئامىللارنىڭ بىرى، مەيلى قايسى ژانىردىكى ئەدەبىي ئەسەر بولمىسۇن، ئۇنىڭ تۈزۈلۈشى ئەسەرنىڭ مەزمۇنىنى ئىپادىلەيدىغان، باش تېمىنى ئېچىپ بېرىدىغان مۇھىم بەدىئىي ۋاسىتە. يازغۇچى ئىجادىيەت جەريانىدا رېئال تۇرمۇشتىن مەلۇم ۋاقىئەلىكنى تاللاپ ئېلىپ ئۆز مېڭىسىدە ھەزىم قىلىشى ۋە ئەسەرنىڭ باش تېمىسىنى شەكىللەندۈرۈش بىلەن بىر چاغدا، بۇ ماتېرىياللارنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش، ئورۇنلاشتۇرۇش، تەشكىللەش ئارقىلىق ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنىنى ئىپادىلەپ، مۇكەممەل ئەدەبىي ئەسەرگە ئايلاندۇرۇش مەقسىتىگە يېتىش ئۈستىدە ئويلىنىدۇ. مانا بۇ ئەدەبىي ئەسەرنىڭ تۈزۈلۈش مەسىلىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ھېكايىنىڭ تۈزۈلۈشى ھەر خىل ئەدەبىي ژانىرلاردىكى باشقا ئەسەرلەرگە ئوخشاش ئەسەر شەكلىنى قۇرۇشنىڭ بىر ئامىلى. ھېكايىنىڭ مەزمۇنى لىرىك ئەسەرلەرگە قارىغاندا بىر قەدەر مۇرەككەپ بولغاچقا، ئۇنىڭ يىپ ئۇچىمۇ كۆپرەك بولىدۇ. پېرسوناژ، ۋەقە، مۇھىت ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتمۇ مۇرەككەپ، چوڭقۇر بولىدۇ. شۇڭلاشقا تۈزۈلۈش جەھەتتە تېخىمۇ ئىنچىكە، ئەتراپلىق، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، ھېكايىنى پوۋېست، رومان بىلەن سېلىشتۇرۇپ قارىغاندا، ھېكايىنىڭ سەھىپىسى كىچىك، پېرسوناژلىرى ئاز بولىدۇ. يىپ ئۇچلىرىمۇ نىسبىي، نوقۇل بولىدۇ. ئۇ كىچىككىنە نەرسىدىن ئالەمنى كۆرسىتىش ئالاھىدىلىكىگە ئىگە بولۇپ، ھەمىشە تۇرمۇشنىڭ بىر كەسمە يۈزىنى تەسۋىرلەيدۇ. مۇشۇنداق بولغاچقا، ئاپتور سەل دىققەت قىلمىغاندا، تۈزۈلۈش جەھەتتە كەمتۈكلۈك ۋە مۇۋاپىق بولماسلىق كېلىپ چىقىدۇ -دە، ئەسەر ئىدىيىۋى مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، كەڭلىكى تەسىرگە ئۇچرايدۇ ياكى پېرسوناژلار ئوبرازى ياخشى بولماسلىق ياكى ئەسەرنىڭ باش تېمىسى گەۋدىلىك بولماسلىق قاتارلىق ئەھۋاللار كېلىپ چىقىدۇ. مۇنداقچە قىلىپ ئېيتقاندا، ئەسەرنىڭ مۇكەممەللىكىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ. شۇڭا تۈزۈلۈش جەھەتتە ھېكايىنىڭ تەلىپى تېخىمۇ قاتتىق بولىدۇ، دېيىشكە بولىدۇ.

ھېكايىدە تۈزۈلۈش خىزمىتى ئاساسەن ئىپزوتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى جەھەتتە ئىپادىلىنىدۇ. ئىپزوت تۈزۈلۈشىنىڭ ياخشى-يامان بولۇشى ئەسەرنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشى ۋە

مەغلۇپ بولۇشىغا بىۋاسىتە تەسىر كۆرسىتىدۇ. قانداق بولغاندا تۈزۈلۈشنى ياخشى ۋە بىر قەدەر ياخشى تۈزۈلۈش دېگىلى بولىدۇ؟ بۇنىڭدا بىر قانۇنىيەت بارمۇ يوق؟ ئومۇمەن قىلىپ

ئېيتقاندا، ھېكايىنىڭ تۈزۈلۈشى شەكىلنىڭ توپ قانۇنىيىتىگە ئۇيغۇن كېلىشى كېرەك. ئەسەرنىڭ تۈزۈلۈشى ئالدى بىلەن باش تېما ئۈچۈن خىزمەت قىلىشى كېرەك. ھېكايىدا ئەسەرنىڭ باش تېمىسى ئاساسەن پېرسوناژلار ئوبرازىنىڭ يارىتىلىشى، شۇنىڭدەك پېرسوناژلار ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت توقۇنۇشى ئارقىلىق ئېچىپ بېرىلىدۇ، شۇڭا ئەسەرنىڭ باش تېمىسىنى ئېچىپ ياخشى ئىپادىلەش ئۈچۈن بىز يېزىقچىلىق بىلەن شۇغۇللانغاندا، ماتېرىيالنى ئورۇنلاشتۇرۇش، تەشكىللەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشىمىز، پېرسوناژلار خاراكتېرىنىڭ تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى، پېرسوناژلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ ئېغىر-يېنىكلىكى ئاساسلىق ياكى قوشۇمچە ئىكەنلىكى قاتارلىقلارغا ئاساسلىنىپ، پېرسوناژ، ۋەقە، مۇھىتنى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇشىمىز كېرەك. لۇشۈن ئەپەندىنىڭ «كۆكيىمچى» ناملىق ھېكايىسى بىزنىڭ ئۆگىنىشىمىزگە تېگىشلىك تىپىك ئۈلگە. ئۇنىڭدا بىر نەچچە پېرسوناژلار ئارقىلىق فېئودالىق جەمئىيەتتە زەھەرلەنگەن زىيالىينىڭ ئوبرازى يارىتىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆكيىمچىنىڭ ئاجايىپ خاراكتېرى ئېچىپ بېرىلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يازغۇچى مەيخانىدىن ئىبارەت بۇ بىر تىپىك مۇھىتنى تاللاپ ئېلىپ، كۆكيىمچىنى مەيخانىدا بىر نەچچە قېتىم ئوخشىمىغان ئەھۋالدا مەيدانغا چىقىرىپ، كۆكيىمچىنىڭ ھاياتىدىكى مۇشەققەتلىك كەچۈرمىشلەر ۋە بەختسىزلىكلەرنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئېچىپ بېرىدۇ. مانا بۇ جۇڭگو فېئودالىق تۈزۈمىنىڭ ئەشەددىي ئاسارىتىدىن ئىبارەت بىر باش تېمىنى چوڭقۇر ئېچىپ بېرىدۇ.

يەنە بىر جەھەتتىن ئەسەرنىڭ تۈزۈلۈشىنى ئۆزىگە خاس مۇكەممەللىككە، بىردەكلىككە ئىگە قىلىش كېرەك. ھېكايىدا پېرسوناژ، ۋەقە، مەيدان قاتارلىقلار ھامان مۇرەككەپ بولىدۇ، شۇڭا تۈزۈش خىزمىتىنى ئىشلىگەندە ئىشقا كىرىشىشتىن بۇرۇن ئاساسلىقى ۋە قوشۇمچىسىنى ئېنىق ئايرىۋېلىپ، ئاساسىي زىددىيەتنى دەۋر قىلغان ھالدا يىپ ئۇچلىرىنى ئېنىقلاپ، ھەر بىر تۈزۈلۈش قىسىملىرىنى ھەرىكەتكە كەلتۈرۈپ، ئاساسلىق تومۇر ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش كېرەك. نېمە ئۈچۈن مۇنداق قىلىمىز؟ چۈنكى بۇنى بىز ئەكس ئەتتۈرمەكچى بولغان رېئال تۇرمۇشنىڭ ئۆزى بەلگىلىگەن، رېئال تۇرمۇشتا ئادەم بىلەن ئادەم ئوتتۇرىسىدا، ۋەقە بىلەن ۋەقە ئوتتۇرىسىدا خىلمۇخىل مۇرەككەپ باغلىنىشلار بولىدۇ. شەيئىلەرنىڭ تەرەققىيات ئۆزگىرىشىدە سەۋەب، نەتىجە قاتارلىق مۇناسىۋەتلەر بولىدۇ. بىز ھېكايە تۈزۈشكە كىرىشكەندە مانا مۇشۇ ئەھۋاللارنى ئويلىماي بولمايدۇ، مۇنداق بولغاندىلا ئاندىن مەلۇم بەدىئىي ۋاسىتىلارنى قوللىنىش ئارقىلىق ئەسەرنى مۇكەممەل تۈزۈپ چىققىلى بولىدۇ.

ھېكايىنى تۈزۈشتە مىللىي بەدىئىي زوق ئېلىش ئادىتى جەھەتلەردىمۇ ئويلىنىش كېرەك. مىللىي ئەنئەنىۋى مەدەنىيەت، مىللىي پىسخىك تەبىئىتىنىڭ ئوخشىماسلىقىدىن ئەسەر تۈزۈلۈشىدىكى زوق ئېلىش ئادىتىمۇ ئوخشىمايدۇ. شۇڭا بىزنىڭ يازغۇچىلىرىمىز يېقىنقى يىللاردىن بۇيان مىللىي بەدىئىي زوق ئادىتىگە ھۆرمەت قىلغان ئاساستا قېرىنداش مىللەتلەر ۋە چەت ئەللەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنىڭ تۈزۈلۈشى جەھەتتىكى ئۇزۇقلارنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قوبۇل قىلىپ، بەدىئىي تۈزۈلۈش جەھەتتە يېڭى ئىجاد قىلىش نەتىجىلىرىگە ئىگە بولۇپ، خەلقىنىڭ ياقتۇرۇپ ئوقۇشىغا سازاۋەر بولغان نۇرغۇن ياخشى ئەسەرلەرنى ياراتتى.

قانداق قىلغاندا ھېكايە تۈزۈش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرگىلى بولىدۇ؟

1. ئەجرىنى ئەدەبىي ئەسەرنىڭ ئىچىگىلا سىڭدۈرمەستىن، ئەسەرنىڭ تېشىغىمۇ سىڭدۈرۈش كېرەك. ئۆزىمىزنى بەدىئىي جەھەتتىن تەربىيىلىشىمىز، تۈرلۈك بىلىملىرىمىزنى ئاشۇرۇشىمىز كېرەك. بۇ ئۆزىمىزنىڭ بەدىئىي تەشكىللەش ئىقتىدارىمىزنى ئۆستۈرۈشكە پايدىلىق. ئەگەر سەنئەتنىڭ ھەر قايسى تۈرلىرى بىلەن مەلۇم چېتىشلىقىمىز بولسا، ئۇنىڭغا خېلى بەك قىزىقىدىغان بولسىڭىز ھېكايىنىڭ تۈزۈلۈش خىزمىتىدىكى ئىقتىدارىڭىزنى ئۆستۈرۈشكە زور دەرىجىدە پايدىسى بار. چۈنكى ئەدەبىي ئەسەردىلا تۈزۈش كېرەك بولۇپ قالماستىن، باشقا سەنئەت تۈرلىرىگە كىرىدىغان ئەسەرلەردىمۇ ئۆزىگە خاس بەدىئىي تۈزۈش بولىدۇ. قەدىمكى ۋە بۈگۈنكى، جۇڭگو ۋە چەتئەللەردىكى نۇرغۇنلىغان يازغۇچىلار دەل ئۆزىنىڭ كەڭ دائىرىلىك بىلىمى ۋە چوڭقۇر بەدىئىي تەربىيىلىنىشى بولغانلىقىدىن، ئەدەبىي ئىجادىيەتتە بىر قەدەر مۇكەممەل بولغان شەكىل ئارقىلىق ئەسەرنىڭ مەزمۇنىنى ۋە باش تېمىسىنى ئېچىپ بەرگەن.

2. ئاپتور بىر پارچە ئەسەردە باشقا بىر خىل ئورۇنلاشتۇرۇشنى قوللانماي مۇشۇ بىر خىل تۈزۈشنى قوللىنىشى، كۆپ جەھەتتىكى سەۋەبلەرنىڭ ئاپتورنىڭ بەدىئىي تەپەككۇرىغا نىسبەتەن ئوينىغان رولىنىڭ نەتىجىسى. ئاپتورنىڭ بەدىئىي تەپەككۇرى ئەسەرنىڭ تۈزۈلۈش شەكلىنى بەلگىلەيدۇ. ئۇنداق بولسا قانداق قىلغاندا ياخشى بەدىئىي تەپەككۇرنى پەيدا قىلغىلى بولىدۇ؟ بۇنى ئاپتورنىڭ ئىدىيىۋى سەۋىيىسى، تۇرمۇش تەجرىبىسى ۋە رېئاللىقنى كۆزىتىش، تۇرمۇشنى تونۇش ئىقتىدارى بەلگىلەيدۇ.

ئەگەر بىر ئاپتور بىر قەدەر يۇقىرى بولغان بەدىئىي تەربىيىلىنىشكە ئىگە بولۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۇ ئۆزى تۇرغان دەۋردە ئىلغار ئىدىيىسى بولسا مۇرەككەپ، چىگىش ھادىسىلەردە ھەر خىل شەيئىلەرنىڭ ئىچكى باغلىنىشلىرىنى كۆزىتىپ ئالالىسا، رېئال تۇرمۇشنى چىن كۆرگەن، چىن كۆزەتكەن بولسا ئۇ ھالدا ئۇ مۇستەقىل ئىجادچانلىق بىلەن تۈزۈش ئېلىپ بېرىپ، ئەسەرنىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنىنى مۇۋاپىق ياخشى ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئەسەرنى كىشىلەر ياقتۇرىدىغان قىلىپ چىققىلى بولىدۇ.

3. نادىر ئەسەرلەرنى كۆپ ئوقۇش كېرەك. باشقىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىنىش ئىنتايىن مۇھىم. مۇۋەپپەقىيەت قازانغان نۇرغۇنلىغان يازغۇچىلار ئەجدادلىرىنىڭ ۋە زامانداشلىرىنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى ئوقۇشقا ئىنتايىن ماھىر ئىدى، ئۇنىڭدىن ئوزۇقلۇق ئېلىپ ئۆزىنى بېيىتاتتى. مەسىلەن: لۇشۈن ئەپەندى ئۆزىنىڭ تۇنجى ھېكايىسىنى ئىجاد قىلىشتىن بۇرۇن جۇڭگو ۋە چەتئەل يازغۇچىلىرىنىڭ نۇرغۇنلىغان نادىر ئەسەرلىرىنى ئوقۇپ چىققان، ئۇنىڭدىكى ئوزۇقلۇق تەركىبلەرنى قوبۇل قىلىپ ھەزىم قىلغان. ئوقۇغاندا چايناپ ھەزىم قىلىنىدۇ، يازغۇچىنىڭ ئىدىيىسىنى، ھاياتىنى، دەۋر ۋە ئەسەرنىڭ ھەرقايسى جەھەتلىرى

ئېنىق قىلىنىدۇ. مۇشۇنداق بولغاندىلا يازغۇچىنىڭ ئۇنداق يازماي، مۇنداق يازغانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق يېزىشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلگىلى بولىدۇ. مانا بۇ باشقىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىنىشتۇر. ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، نادىر ئەسەرلەرنى ئوقۇغاندا يازغۇچىنىڭ ۋەقەلىكنى رەتلەش، ئىپزوتنى تاۋلاش، باش تېمىنى ئېچىپ بېرىش ئۇسۇللىرىنى تىرىشىپ ئۆگىنىش كېرەك. مانا مۇشۇنداق بولغاندا بىزنىڭ ياخشى ئەسەرلەرنى يېزىپ چىقىشىمىزغا پايدىسى بولىدۇ.

4. يېزىقچىلىق ئەمەلىيىتى بەدىئىي تۈزۈش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈشنىڭ ئەڭ ياخشى ئۇسۇلى. بىز يېزىشتىن بۇرۇن ھەر خىل تەييارلىقلارنى ناھايىتى ياخشى ئىشلىگەن بولىمىز، يېزىش ئەمەلىيىتىدە تۈزۈش ئىقتىدارىمىزنى تەدرىجى ئۆستۈرۈۋالغىلى بولىدۇ. بۇ بىر جەريان ناھايىتى مۇرەككەپ بىر جەريان. شۇنىسى بىر نۇقتا ناھايىتى ئايدىڭكى، يېزىقچىلىق ئەمەلىيىتى جەريانىدا ئۇ ھازىرقى بۇنداق يېزىش، بۇنداق تۈزۈشنىڭ ئەسلى تەپەككۇر تۈزۈلۈشىدىن ياخشى بولغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ.

لېۋ. تولستوي «تىرىلىش» نى يازغاندا (بۇ رومان بولغان تەقدىردىمۇ) قانچە قېتىم تەكرار يازغانلىقىنى، قانچە قېتىم ئۆزگەرتكەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلمىگەن (تۈزۈلۈش جەھەتتە زور تۈزىتىش ئېلىپ بارغان). فرانسىيە يازغۇچىسى موپاسسان داڭ چىقىرىشتىن بۇرۇن قانچىلىك مەشق ئەسەرلەرنى يازغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمىگەن، تەكرار-تەكرار تاۋلاش ئارقىلىق ئاخىرى مۇۋەپپەقىيەت قازانغان. مۇنداق مىساللار ناھايىتى كۆپ. بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، كۆپ يېزىش، ئەستايىدىل مەشق قىلىش، ئەمەلىيەت جەريانىدا چۈشىنىش، ئۆگىنىش — ھېكايە تۈزۈش ئىقتىدارىنى ئۆستۈرۈشنىڭ بىردىنبىر يولى.

(پەرھات سېيىت تۈزگەن).

تەپەككۇر ئۈنچىلىرى

ھەقىقىي يازغۇچى بولىمەن دېگەن كىشى ئۆزىنى پۈتۈنلەي مۇشۇ ئىشقا ئاتىشى كېرەك. پۇرسەتپەرەستلىك بىلەن تەدانلىق باشقا ئىشلارنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشتىمۇ ئەسقاتمىغانغا ئوخشاش، بۇنىڭدىمۇ ئەسقاتمايدۇ. سەنئەتتىمۇ باشقا ساھەلەرگە ئوخشاش ماھارەت زۆرۈر، كۆيۈپ-پىشىپ ئىشلەشكە توغرا كېلىدۇ.

— ئا. پ. چېخوپ

يېزىقچىلىقتا قاتتىق، قاتتىق، يەنىمۇ قاتتىق بولۇش لازىم. تېزلىكنى قوغلىشىش تاغقا يامىشىپ چىقىش بولماستىن، بەلكى ئالدىراشچىلىقتا تاغدىن پەسكە غۇلاپ چۈشۈپ، ئۆلۈم گىرداۋىغا بېرىپ قېلىشتىن دېرەك بېرىدۇ.

— د. فورمانوپ

ھەقىقىي بەدىئىي ئەسەر سەنئەتكارنىڭ قەلبىدە تاسادىپىي ھاسىل بولىدۇ، بۇ خۇددى ئانىنىڭ ھامىلدار بولغىنىغا ئوخشاش ئۇلارنىڭ تۇرمۇش كەچۈرمىشلىرىدىن قولغا كەلگەن نەتىجىدۇر.

— ل. تولستوي

كۇلسۇم ئوسمان

سەھەردىكى سەبىي تۇيغۇلار

سەھەر جىلۋىسى

قايرىدى كۈمۈش تاڭ تۈن لىباسىنى،
كۆز ئاچتى ھاياتقا تەلپۈنۈپ سەھەر.
ئويغىتىپ شېرىن چۈشتىن تەبىئەتنى،
سايرايدۇ خۇش ناۋا كۈيچى تورغايلار.
سۈبھىدە ئېچىلغان غۇنچە لېۋىنى
سۆيىدۇ چىن ئاشىق — مەستخۇش بۇلبۇللار.

نازلىق بېقىپ زېمىنغا تاڭ دىلبىرى،
كۈلكىسىدىن ھەر بىر جانغا ئوت ياقار.
كۆڭۈللەردە ئىزگۈ خىيال سەلكىنى،
ساما بويلاپ چاچتى تاتلىق خۇش ئىپار.
تارام - تارام نۇردىن ئۇپۇق سىزىقى،
مايسىلار قەترىدە چاقنايدۇ رەڭدار.

خىلمۇ خىل ھەۋەستە سەھەر جىلۋىسى،
كېلىدۇ ھاياتقا قوشۇپ مەزمۇنلار.
سەھەرنىڭ پەيزىدە ئىقبال ھېسلىرى،
ئۈمىدلىك پەر قاقتى، سەبىي نەپەسلەر.
بارچە شەيئىلەرگە زامانەم مېھرى،
تۆكتى پاك سۆيگۈدىن كۈمۈش قەدەھلەر.

يېپىلغان زېمىنغا گۈزەللىك سېھرى،
نى قەدەر كۆركەم باغ، ئېتىز - داللار.
ئەمگەكچان خەلقىمنىڭ سۆيگۈ ۋاپاسى،
مېھنەتكە قەلبىدە ئۆچمەس ئوتى بار.
زەپەرگە چىللايدۇ دەۋر ساداسى،
ساداقەت ئۇچقۇنى باتۇرنى تاۋلار.

سۈبھىدەم كۈلكىسى، سەھەر جىلۋىسى،
مۇھەببەت ئۇرۇقىن يۇرتۇمغا چاچار.

شارقىراپ سۇلارنىڭ شوخ مۇزىكىسى،
ئانا يەر باغرىغا شەربەت قۇيۇلار.
ياشارتىپ ئۆمۈرنى، غايە، ئۈمىدنى،
ئېچىلسۇن ھەر تاڭدا مىڭلاپ غۇنچىلار.

ئىسلاھات شامىلىغا

سالقىن شامال، يېيىپ كەڭ قانات،
ئۇچۇپ كەلگىن تاغلاردىن ھالقىپ.
جىمجىت دېڭىز، غۇۋا سۈكۈنات،
كۆيلىرىڭدىن كەتسۇن جانلىنىپ.
يېڭى ھېسلار ساڭا تىلەر قۇت،
كۆيلىرىڭگە قەلبىم مەھلىيا.
ئېلىپ كەلسۇن غايە ۋە ئۈمىد،
سالقىنىڭدىن پاكلىنار دۇنيا.
سالقىن شامال، يايغىن كەڭ قانات،
ساپ ھاۋاڭدىن ياشنىسۇن ھايات!

ۋادىلاردا يۈرىسەن ئەركىن،
توختىمايسەن - تىنمايسەن بىر دەم.
كۆڭۈللەرنى سۆيۈندۈرىسەن،
كۆزنەكلەرنى چېكىپ دەممۇ دەم.
سەيياھلاردەك ئالەم كېزىسەن،
خىسلىتىڭدىن شادلىنار دەۋرىم.
يوللار ئەگرى، قايتما نىشانىڭدىن،
مەنزىل تامان تاشلا كاڭ قەدەم.
ئەل بەختىگە بولۇپ نەپەسداش،
زەپەر قۇچۇپ بولغىن سەپەرداش.

تەبىئەتنى كېزىپ سەيلانە،
سالقىنىڭدىن يېڭىلاپ ھاۋا؛
ئېچىلدۇرۇپ گۈل - غۇنچىلارنى،
بۇلبۇللارنى سايراتقىن راسا.

دەۋر روھىن قىلىپ نامايان،
ئىشچانلارنى چىللاپ چېلىشقا.
گۈلگە تولسۇن ياشناپ باياۋان،
ۋەتەن - خەلقىم ماكسۇن بېيىشقا.
كەلگىن شامال، سەيلانە ئۇچۇپ،
ھاياتقا يېڭى شادلىق قوشۇپ.

تۇمۇچۇق

تۇمۇچۇقۇم، تۇمۇچۇق،
زەپ چىرايلىق سايرايسەن.
خۇش ھاۋالىق باغلاردا،
سەيلى قىلىپ يايرايسەن.

جاراڭلىق شوخ ئاۋازىڭ،
مەپتۇن قىلار دىلىمنى.
ئىجاد، ئەمگەك، كۈرەشتە،
قوزغاپ ئىشىق - زوقۇمنى.

ساڭا ھەمدەم جۆر بولۇپ،
گۈللىباغقا ئۇچاي دەيمەن.
بېرىپ مېھىر - ئىشقىمنى،
ئانا يۇرتنى كۈيلەيمەن.

تۇمۇچۇقۇم، مەدھىيەڭ،
ئىسلاھاتنى، دەۋرنى،
تەڭ يېتەيلى مەنزىلگە،
چىڭ تۇتۇپ ھەر مىنۇتنى.

نۇرمەھەممەتجان تۇرسۇن

« قەشقەر ئەدەبىياتى» غا قاراپ

ماڭا ئىلھام بەخش ئېتتىسەن،
مەدەت بېرىپ سەبىي قەلبىمگە.
باشلاپ كىردىڭ ئىجاد بېغىغا،
ئاتلاندۇرۇپ مېنى بەيگىگە.

ئابلىمىت ئىبراھىم

قار ئۇچقۇنلىرى

قاشتېشىدەك سۈپ-سۈزۈك ئاسمان،
شەپقىتىدىن تۆكۈلمەكتە زەر.
ئاق چېچەككە پۈركۈنۈپ ئورمان،
ماھۇق لىباس يېپىنماقتا يەر.

قار ئۇچماقتا كېپىنەكسىمان،
گۈلنەپشىنىڭ تۇتقانمۇ ئاھى.
سۆيۈشكىلى قالماپتۇ دەرمان،
مۇڭلىنىدۇ گۈلنەپشە گاھى...

شەپقىتىنى ئاسمان ئىلاھى،
قۇچقاچلاردىن ئايىدىڭ قاچان؟
قاغىلارنىڭ نېمە گۇناھى،
داڭگاللاردا ئىزلىمەكتە دان.

قار ياغقاندا سەھراغا شۇدەم،
خوشلۇقىدىن كۈلەركەن دېھقان.
ئوخشايدىكەن زىرائەت - كۆكلەم،
مۇرادىغا يېتەركەن جانان.

مۇڭلانمىغىن قاقشال گۈل - گىياھ،
قار گۈللىرى ياسايدۇ باھار.
ماختىنۇۋەتتىم قار سېنى راسا،
بولغاچ ئاۋام، زامان بەختىيار.

شېئىرلار

يېڭى سانىڭ چىقىپ كەلگىچە،
تەشنا بولۇپ كۆزۈم تېشىلەر.
ئالسام قولغا سېنى سۆيۈنۈپ،
ئىجادىيەت بېغىم بېزىلەر.

شۇڭا يېقىن دوستۇمغا ئوخشاش،
ئايرىما يەمەن سېنى قېشىمدىن.
ساڭا بولغان ئەقىدەم – ئىشقىم،
ئورۇن ئالغاچ يۈرەك قېتىمدىن.

شېئىر

شېئىر دېگەن ئۈنچە – مەرۋايىت،
قېزىلغان ھايات كانىدىن گويا.
شېئىر — سۆيگۈ، شېئىر — مۇھەببەت،
يۈرەكلەرنى قىلغان مەھلىيا.

شېئىر گويا بەخت قۇياشى،
دىلغا تەكشى چېچىلغان نۇرى.
شېئىر گويا چىن ئىنسانلارنىڭ،
پاك مۇھەببەت – سۆيگۈ غۇرۇرى.

شېئىر گويا سۆيگۈ ئىلاھى،
دىلغا دىللار رىشتىنى چاتقان.
شېئىر گويا ئۆتكۈر بىر شەمشەر،
جاھالەتنىڭ قۇلىپىنى چاققان.

شېئىر گويا ھايات ساداسى،
چۇقان – سۈرەن سېلىپ ياڭرىغان.
شېئىر گويا ئۈمىد مەشئىلى،
قۇياش كەبى يانغان – پارلىغان.

رۇبائىيلار

دوستۇڭدىن ئازغىنە ھەممەتنى ئاياپ،
يۈرمىگىن ئۆزۈڭنى بىر ئادەم ساناپ.
دوستلۇقتا بولمىسا ۋاپا، ساداقەت،
چىن دوستلۇق گۈللىرى بولىدۇ خاراپ.

ئالتۇن تاج كەيسەڭمۇ بېشىڭغا شاھلىق،
بۇ ئالەم كەلسىمۇ ساڭا بەك تارلىق.
ئۆزەڭنى يوقاتماي ۋىجدانلىق ياشا،
بولۇپ ئەل – خەلقىڭگە مېھرى – ۋاپالىق.

×

ئەجرىڭسىز بەختىڭنىڭ گۈلى ئېچىلماس،
خۇشپۇراق ھىدلىرى ھەريان چېچىلماس.
ئەل ئۈچۈن تەر تۆكۈپ باغ ياساي دېسەڭ،
ساڭا چىن بىلىمدەك نىگار تېپىلماس.

ئىبراھىم تاش

ئوغلۇمغا

(تۇرسۇن نىيازنىڭ شۇ ناملىق غەزىلىگە مۇخەممەس)

خەلق سۆيگەن دىلى پاكلارغا خەلقتەك ئېتىبار ئەيلە،
سېنىڭ سۆيگەن نىگارىڭنى خازان قىلغاننى خار ئەيلە،
تۆكۈپ ساپ تەر پېشانەڭدىن ئىبادەتنى لالىزار ئەيلە،
نەسىھەت قىلىم ساڭا ئوغلۇم، گۈزەل ئەخلاقنى يار ئەيلە،
ئىلىم – ھېكمەت نۇرى بىرلە دىلىڭنى بىغۇبار ئەيلە.

ۋەتەن يادىڭدا يوق يۈرسەڭ ئۆتەر قانداق غېرىبلىقتا ئالدىن،
يۈزۈڭنى كۆتۈرۈپ قانداق يۈرەلەيسەن كېيىن ئاندىن،
بولالماي كېتىسەن، ھەيھات، ۋەتەن ئوغلانى پالۋانى،
ئانا مېھرى، ۋەتەن مېھرى ساڭا ئەلا ئىزىز جاندىن،
ئەگەر ئۆلمەي دېسەڭ مەڭگۈ ۋەتەنگە جان نىسار ئەيلە.

تۆكۈپ تەر ئىشلىسە باغۋەن قاقاس تاغدا بولۇر تەكلىك،
ياراتماق ئۇشبۇ تەكلىكنى جاپالىق ھەم مۇشەققەتلىك،
ئىرادەڭ گاك پولات بولسا، ئاسان مۇشكۇلنى يەڭمەكلىك،
ئۈممىد ـ ئارزۇ، جاھان چەكسىز سىنىڭ غۇنچە بىغىڭ چەكلىك،
كىچىككىلىكتىن تىرىشماقنى ئۆزۈڭگە چىن خۇمار ئەيلە.

تەپەككۇر ئەيلىسەڭ ئوغلۇم، ھاياتتا يوق ساڭا ھېچ چەك،
كى يولۋاستەك ياشا بىر كۈن، چىبىش ـ چەڭدە كىرىپ كۆكرەك،
ھەزەر قىل ئۆز غېمى بىلەن ياشاشتىن خۇددى توشقاندەك،
قېزىپ تىلسىم سىرىنى ئاچ، ئىجادكاندا پەرھادتەك،
ئىلىم ـ پەن كاندا يانغىن، ئۇنى جانان نىگار ئەيلە.

ئىرىقتا ئاققۇچى سۇدەك ھايات ئۆتسە نىمە مەنا،
ئېچىلدۇرغىن پۇراقلىق خۇش ئېسىل گۈللەرنى باغىڭدا،
پۇشايمان ئەيلىمە ئوغلۇم ئۆلۈم كەلسە ھاياتىڭدا،
چىۋەر باغۋەن قولى تەگسە ئېچىلغاي ئۆز گۈلى رەنا،
چېكەڭدىن ئاققۇزۇپ ساپ تەر بېغىڭنى لالىزار ئەيلە.

ۋەتەن باغى — سىنىڭ تەختىڭ، سىنىڭ تەختىڭ — مىنىڭ تەختىم،
ۋەتەنگە شان ـ شەرەپ كەلتۈر، پىداكارلىقنى دەپ «ھەققىم»،
ۋەتەنگە جان پىدا قىلساڭ ئۇنۇتمايدۇ سىنى خەلقىم،
ۋەتەن بەختى — سىنىڭ بەختىڭ! سىنىڭ بەختىڭ — مىنىڭ بەختىم،
«ۋەتەن» دەپ ياخشى ئىشلەشنى ئۆمۈرلۈك ئىختىيار ئەيلە.

بىسى ئۆتكۈر قىلىچ قىلغىن رەقىبكە سەن غۇرۇرۇڭنى،
بىغىشلا بەختىگە ئەلنىڭ ئاياپ قويماي ۋۇجۇدۇڭنى،
شەرەپ بىل جانىجان ئەلگە بەخىش ئەتكەننى ئۆمرۈڭنى،
نىيازى خوش بولۇر سەندىن، چوقۇم ئاقلا ئۈممىدىنى،
قۇچۇپ غەلىبە كۈرەشلەردە رەقىبنى شەرمىسار ئەيلە.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شانىياز كەپەل (تاجىك)

پامىر كۈيلىرى

گۈزەل تاشقورغان

كۆك بىلەن بوي سوزغان تىك ئافەرسىياپ،①
باغرىدا ياتماقتا فەرھاد ئۆستىڭى.②
چۇگۇرى③ قەدىمكى تاش قەلئە④ بۈيۈك،
مۆھتىرەم ئاتىمىز — مۇز تاغ چوققىسى.
سەن بىلەن شەرق ۋە غەرب كەتكەن تۇتىشىپ،
سەن بۈگۈن ئازادە كارۋان ئۆتىڭى.

كۆك تامان ياڭرىسا «گۈزەل تاشقورغان...»
نەقىشتۇر دىللاردا شەرەپلىك نامىڭ.
دۇنيانىڭ ئۆگزىسەن ئالەمگە مەشھۇر،
مەرمەردەك يالتىرار بايلىقىڭ - كانىڭ.
يۈكسەلگىن كۈنسېرى ئالغا باس پامىر،
تارىخىڭ بېتىدە چاقنىسۇن شانىڭ.

تاشقورغان دەرياسى

مەنبەيىڭ كۆك سۆيگەن قارلىق چوققىلار،
مەۋج ئۇرۇپ ئاقىسەن چاچرىتىپ ئۈنچە.
دولقۇنۇڭ پامىرنىڭ كۈيىگە تەڭكەش،
زوق بېرىپ دىللارغا يېقىملىق شۇنچە.
سەن بىلەن مۇقەددەس ئانا زېمىندا،
ياشنايدۇ تا ئەبەد گۈل گىياھ - غۇنچە.

تاشقورغان دەرياسى دولقۇنلۇق دەريا،
كۈي قېتىپ ئاقىسەن يىراق - يىراققا.
ئانا يەر، ۋادىلار باغرىنى سۆيۈپ،
ئۆزۈڭنى ئۇرىسەن ئىككى قىرغاققا.
ياشناتقاچ سەن بىلەن يەر - زېمىن، كۆكلەم،
ھۆرمەتتە مەن سېنى قاتتىم قوشاققا.

يايلاقتىكى ناخشا

تىك سىنان تاغ تامان پەرۋازدا بۈركۈت،
تاغلارنىڭ ئىشقىدا قاقىدۇ قانات.
كۆك سۆيۈپ تۇرىدۇ قارلىق چوققىلار،
كەيگەندەك سېستىرا، چەكچى ئاق خالات.
جىسمىدىن كۈچ-قۇۋۋەت بەرگەچكە تاغلار،
سۈرمەكتە تاغلاردا بۈركۈت شوخ ھايات.

كەڭ ۋادا، يايلاقلار، ئارچىزار تامان،
ئاڭلىنار ئۇلاي ھەم كەكلىك كۈيلىرى.
بىپايان ئېكىنزار، يايلاقلىرىدا،
ئوتلىشار ئات، كالا، داڭباش قويلىرى.
پادىچى قىز - يىگىت ياڭرىتىپ ناخشا،
بەخت ئىچرە بولغۇسى كۆزدە قوش تويى...

قەدەم دىربىن (تاجىك)

قەبرە ناخشىسى

رۇخسارى كۆرۈنمەس كۆزۈمگە كۆركەم،
يان باغرى مىسالى ئېزىلتتۇ ئېكران،
بىر سۆيگۈ پاجىئەسى ئۇندا مۇجەسسەم...
ماتەملىك كېلىدۇ بىنا ۋا مەشۇق،
قايغۇسى ئالدىدا تىترىتتۇر ئالەم.

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

---

① ئافەرسىياپ - تاشقورغان دەرياسىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى تاغ.

② فەرھاد ئۆستىڭى - ئافەرسىياپ تاغ تىزمىسىنىڭ باغرىدا فەرھاد قازغان ئۆستەڭنىڭ ئىزى ھازىرغىچە ساقلىنىپ كەلمەكتە.

③ چۇگۇرى - تاشقورغاندىكى چۇگۇرى چوققىسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

④ تاش قەلئە - تاشقورغاندىكى قەدىمكى تاش قەلئە.

دەرمانسىز پۇتلىرى ئەبرىشىم يەڭلىغ،
پۈكۈلگەن تىزلىرى تاش ئۈچۈن خۇنرىز.
تاش ئۆزرە چېچىلغان قەترە قانلارنى،
يالايدۇ ئاچ قالغان تاغدىكى يىلپىز.
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
ئوق تەگكەن جەرەندۇر شۇل بىچارە قىز!

كۆزلىرى سۇر بەتلىك ھاڭ بىلەن سىرداش،
ئاشىقى خۇراپىي خاك بىلەن پىنھان.
سۆيۈشكەن تىنىقلار ئەمدى يىگانە،
تىڭشايدۇ شۇم ھىجىر كۈيىنى ئاسمان.
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
ھەقىقەت ۋەسلىدىن ئاختۇرۇپ ئىمكان!

دەريالار شاۋقۇنى — ھەسرەتلىك «پەلەك»،
دولقۇنلار تۆكۈلگەن ياش بىلەن ھەمدەم.
قىرغاقتا بىر دەردمەن تۇرىدۇ مىسكىن،
دەردىگە تاپالماي شاپائەت مەلھەم.
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
غايىپتىن كۈلسىچۇ ھەمجۆرى بۇدەم!

ھارارەت سۆيگۈسى قالمىغان تەندىن،
زېرىككەن ئېزىز جان قاقشار دەمبەدەم.
ئەتراپىنى مۇزلاتقان قەرەلسىز سوغۇق،
بۇ ھالغا چىرماشقان بىر يۈرەك مەھكەم!
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
چۇۋۇلغان چېچىغا قوندۇرۇپ شەبنەم.

قارامتۇل گوگۇمنىڭ خائىن رەسسامى،
قۇندۇزنى سىزماقتا قېنى ئاق شۇڭقار؟!
ئاھ! ئېسىت!... كۆرۈندى ئاقارغان قەبرە،
مەشۇقنىڭ مەقسىتى شۇل تامان رەفتار.
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
شادلىقى جۇدالىق دەشتىدە تارمار.

نەۋقىران قەبرىدىن چىقتى «مەرھابا!»،
ۋە لېكىن چىقمىدى رەھمىتى ئادەم.
ياش ھايات سەرۋىنى كىملەر يىقىتقان؟
قېنىدۇر سۆيگۈنىڭ دۈشمىنى ئۆكتەم!
ماتەملىك كېلىدۇ بىناۋا مەشۇق،
قەلبىنى ئۆرتىگەن دەھشەتلىك ئەلەم!

سۇكۇنات ھال بىلەن ياتىدۇ قەبرە،
قۇچاقلاپ ياتىدۇ ئۇنى يەك پۇرغەم.
ھەسرەتلىك مەشۇقنىڭ يادىدا سۆيگۈ،
زەر پىچاق بىسىدا ئېچىشكەن قەسەم.
ئاھ، كۆرەر بولدۇممەن بىر جۈپ قەبرىنى،
چىللىغاچ مەشۇقنى بۇگۈن جەھەننەم!

باتۇرجان ئاتىخان (تاجىك)

ئېقىنلار

دەريالارنى ھاسىل قىلار ئېقىنلار،
ئېقىن شەكسىز دەريالارنىڭ ئانىسى.
داۋالغۇيدۇ دەريالاردا دولقۇنلار،
زەر شولىنى سۆيۈپ ئۆتەر تامچىسى.

ئېقىنلارنى يادلاپ كەلگەن ئۇزۇندىن،
شوخ كۈيىدە چاڭجياڭ، تارىم، زەرەپشان.
ئورۇن ئېلىپ مەنزىللەرنىڭ قېتىدىن،
مېھرى بىلەن كەڭلىكلەردە گۈل ئاچقان.

ئەجدادىمنىڭ مەنبەئىنى ئوخشاتسام،
ئوخشاپ قالدى ئېقىنلارغا دەلمۇدەل.
يات ئارىدا دەريا بولار كۈي — ناخشام،
بەھرىسىدىن ھوزۇر ئالار ۋەتەن — ئەل.

ئاتا ۋەسىيىتى

(چۆچەك)

بۇرۇنقى زاماندا مەلۇم بىر شەھەردە بىر ئەر - خوتۇن ياشىغان ئىكەن، ئۇلار پەرزەنت تەلەپ قىلىپ كېچىلىرى ئۇخلىماي دۇئا - تەكبىر قىلغانلىقتىنمۇ خۇدا ئۇ ئەر - خوتۇنغا قېرىغان چېغىدا بىر ئوغۇل بېرىپتۇ. ئۇلار بالىنى بەكمۇ ئەتىۋارلاپ بېقىپتۇ، بالا چوڭ بولغانسېرى ئەركە - نايناق، بەتخەج ئادەم بولۇپ قاپتۇ، ئاتا - ئانىسى نەسىھەت قىلسىمۇ ئاڭلىماپتۇ.

بىر كۈنى ئەر - خوتۇن ئىككىيلەن ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. دورا - دەرمان ئۈنۈم بەرمەپتۇ، ھاياتلىقتىن ئۈمىدى ئۈزۈلگەن ئاتا ئوغلىنىڭ كېيىنكى تەقدىرىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، يۈرىكى ئازابلانغان ھالدا ۋەسىيەت قىلىپ مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي ئوغلۇم، بىز سېنى «ئۆيىمىزنىڭ چىرىغىنى ئۆچۈرمەيدۇ» دېگەن ئۈمىدتە كۆز قارچۇقىمىزدەك ئاسراپ بېقىپ چوڭ قىلغانىدۇق. سەن ئۇنىڭ ئەكسىچە تۇرمۇش يولىنى ئۆگەنمەي يامان كىشىلەرگە ئەگىشىپ ئەتىدىن كەچكىچە «ئېشەك ھاڭرىغان، داپ داراڭلىغان» يەرلەردە يۈرۈيسەن، تەييار نان بولسا يەيسەن، نەق پۇل بولسا خەجلىسەك بولىدۇ. ئۇنداق قىلىۋەرسەڭ ئالتۇن تېغىڭ بولسىمۇ تۈگەپ كېتىدۇ. شۇڭلاشقا مۇندىن كېيىن پۇلنى ماڭدۇرۇپ، سەرپ بىلەن خەجلىگىن، ئەگەر بۇ نەسىھەتلىرىمگە قولاق سالماي، بېشىڭغا مۇشكۈل كۈنلەر كېلىپ يورۇق دۇنيا سەن ئۈچۈن دوزاخ بولسا، ئاتاڭغا خاس ۋىجدانىڭنى ساقلاپ قازناق ئۆيىنىڭ تورۇسىدىكى ئارغامچىغا ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغايسەن...

ئاتا - ئانا شۇنداق ۋەسىيەت قىلىپ «ئاھ! يېتىم قالغان بالام» دېگىنىچە تەڭلا جان ئۈزۈپتۇ. بالا ئاتا - ئانىسى ئۈچۈن قاتتىق قايغۇرۇپتۇ، بارا - بارا ئۇلارنىمۇ ئېسىدىن چىقىرىپ، ئويۇن - تاماشاغا بېرىلىپ كېتىپتۇ. ئۇ، ئاتا - ئانىسى قان - تەر بەدىلىگە تاپقان پۇللارنى سۇدەك خەجلەيدىكەن. كېيىنچە دوست - يارانلىرى كۆپىيىپ، شەھەرنىڭ بىكار تەلەپلىرىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئۆيىگە يىغىلىدىغان بوپتۇ. ئۇلار كېچىلىرى تاڭ ئاتقىچە قىمار ئويناپ، كۈندۈزلىرى كەچ كىرگىچە بەزمە قىلىپ، قورساق باقىدىكەن. بىر كۈنى بالا ئاتا - ئانىسىنىڭ نەسىھەتىنى ئاغىنىلىرىگە سۆزلەپ بېرىپتۇ. ئاغىنىلىرى: «بۇ ناھايىتى ئاقىل مەسلىھەت ئىكەن، پارچە خەجلىگەندىن ئالتۇن تىللالارنىڭ ھەممىسىنى ھارۋىغا بېسىپ، شەھەر كوچىلىرىدا ماڭدۇرۇپ، خەجلىگەن ياخشى ئەمەسمۇ...» دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ. بالا شۇنىڭ بىلەن ئاتا - ئانىسىدىن قالغان دەپى - دۇنيانى ھارۋىغا بېسىپ شەھەر كوچىلىرىدا ماڭدۇرۇپ، دوست - يارانلىرى بىلەن خەجلەپ، ھەش - پەش دېگۈچە تۈگىتىپتۇ. بالىنىڭ پۇلى تۈگىگەندىن كېيىن، دوستلىرىنىڭ بىرەرسىمۇ ئۇنى يوقلاپ قويماپتۇ.

خزنه

بالا بىر كۈنى يەيدىغانغا بىر نەرسە يوق، ئاچ قورساق ئولتۇرسا، تۆت - بەش قىمارۋاز ئاغىنىلىرى كىرىپ كەپتۇ. بالىنىڭ ئۆيىدە ئۇلار تاڭ ئاتقىچە قىمار ئويناپتۇ. دوستلىرىنىڭ ھە-ھۇ دېيىشى بىلەن بالىمۇ ئۆزىنى تۇتالماي، ئىككى كالىنىڭ پۇلىنى ئۇتتۇرۇۋېتىپتۇ. تاڭ ئاتقاندا جەزىخور بالىنىڭ تىلىدىن: «قەرزىمنى بىر ئايدا قايتۇرۇپ بېرىمەن، ئەگەر شۇ مۇددەتتە قايتۇرۇپ بېرەلمىسەم، ئاتامدىن قالغان ئۆي-جاي، قەرزىم ئۈچۈن رەنىگە قالىدۇ» دېگەن مەزمۇندا ھۆججەت ئېلىپ قايتىپ كېتىپتۇ، بالا قەرز سوراپ ھەممە دوس-يارەنلىرىنىڭ ئۆيىگە بېرىپتۇ، ئۇلار ھېچقايسىسى بىر تىيىن بەرمەپتۇ. بالا بىر كۈنى غەم-ئەندىشە بىلەن كېتىپ بارسا، بەزمە خىراجىتى ئۈچۈن قەرز بەرگەن جازانىخور ئالدىنى توسۇۋېلىپ «پۇلۇمنى ھازىر بېرىسەن» دەپ قىستاپتۇ. ئۇ «ئەتە بېرەي» دەپ مىڭ تەسلىكتە قۇتۇلۇپ ئۆيىگە كەپتۇ. تاڭ ئاتسا جەزىخور بەرگەن مۇددەت توشىدىكەن. بالا ئاچ قورساق ئىشىكنى تاقاپ يېتىپتۇ، دەل شۇ پەيتتە ئىشىك تاراقلاپ بىر كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ، قۇلاق سالسا ھېلىقى جازانىخور ئىكەن. يەنە بىردەمدىن كېيىن دۈپۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن بىر توپ كىشىلەر يېتىپ كېلىپ تۇۋلاشقا باشلاپتۇ:

— ھەي، ئىشىكنى ئېچىپ دەرھال ئۆيدىن چىق! ئەمدى سېنىڭ بۇ ئۆيدە تۇرۇشقا ھەققىڭ يوق…

ئىككى كېچە-كۈندۈز تاماق يېمەي ئاچ قورساق ياتقان بالا، جەزىخورنىڭ نەشتەردەك گەپلىرىنى ئاڭلاپ، يورۇق دۇنيانىڭ ئۆزى ئۈچۈن زىندان بولغانلىقىنى چۈشىنىپ، ئۆلۈۋېلىپ، بارلىق دەرد-ئەلەمدىن قۇتۇلۇشنى ئويلاپ، ئاتىسىنىڭ ئۆلۈم ئالدىدا قىلغان ۋەسىيىتىنى ئېسىگە ئاپتۇ-دە، ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ قازناق ئۆيىگە كىرىپتۇ. قارىسا، ئۆينىڭ تورۇسىغا ئارغامچا باغلاپ قويۇلغانىكەن. بالا ئۆزىنىڭ ئاتا-ئانىسى قىلغان سەمىمىي نەسىھەتىگە قۇلاق سالماي، ئاخىرىدا مۇشۇ ئاقىۋەتكە قالغانلىقىنى ئويلاپ، مىڭ پۇشايمان قىپتۇ، پايدا بەرمەپتۇ. ئائىلاج ھېلىقى ئارغامچىنى سىرتماق قىلىپ كۆزىنى مەھكەم يۇمۇپ بوينىغا سېپتۇ، بالىنىڭ ئېغىرلىقى بىلەن «قاراس» قىلغان ئاۋاز چىقىپ، ئارغامچى ئۈزۈلۈپ بالا يەرگە يىقىلىپتۇ-دە، بورىنىڭ ئارىسىدىن جىرىڭلاپ تىللالار باش-كۆزلىرىگە چۈشۈشكە باشلاپتۇ. بالا بىر ھازادىن كېيىن ئېسىگە كېلىپ سانىسا مىڭ تىللا ئىكەن، دەرھال ئىشىكنى ئېچىپ قەرزلىرىنى بېرىپتۇ.

بالا بېشىدىن ئۆتكەن كۈنلىرىنى ئېسىدىن چىقارماي، ئاقكۆڭۈل كىشىلەرنىڭ مەسلىھەتى بىلەن توي قىلىپ، بىر قىز بىلەن تۇرمۇش قۇرۇپتۇ، ئۇ شۇندىن كېيىن دادىسىدىن قالغان پۇللارنى تىجارەت بىلەن ماڭدۇرۇپ، كېيىنكى ئۆمرىنى باياشات ئۆتكۈزۈپتۇ.

(چۆچەكنى 110 ياشلىق داۋۇت ئېلى سۆزلەپ بەرگەن، سېيىت ئېلى، ئابدۇرېشىت موللا خاتىرىلىگەن).

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەقىللىق ئەزىمەت

(چۆچەك)

بار ئىكەنۇ، يوق ئىكەن، ئاچ ئىكەنۇ، توق ئىكەن. زامانلارنىڭ بىرىدە بىر ئايال ئۆتكەنىكەن. ئايالنىڭ ئۈچ ئوغلىدىن باشقا ھېچ نىمىسى يوق ئىكەن. ئايىلار ئۆتۈپتۇ، يىللار ئۆتۈپتۇ. ئايال قېرىپتۇ، ئىشلەپ ھېرىپتۇ. ئوغۇللىرى كۈندىن - كۈنگە چوڭ بوپتۇ.

بىر كۈنى ئايال ئۆيىدە ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ، كۆڭلىنى خىيالغا تولدۇرۇپ: «بېشىم ئاقاردى، چىشىم سارغايدى، بىر پۇتۇم گۆرگە ساڭگىلىدى. ياخشى كۈنلەرنىڭ يامىنى بولۇپ، ئوغۇللىرىم مەندىن ئايرىلىپ قالسا، بىزار كۈنگە قالماستىن، ھالال تەرى بىلەن كۈن كەچۈرسۇن» دېگەن ئويغا كەپتۇ - دە، ئوغۇللىرىنى ھۈنەرگە بەرمەكچى بوپتۇ.

ئەنە شۇ مەھەللىنىڭ كۈنگەي تەرىپىدە «داڭلىق موزدۇز» دەپ نام چىقارغان بىر باي بولغانىكەن. باينىڭ ناھايىتى يوغان بىر بېغى بولۇپ، باغدا ئالما، ئانار، ئەنجۈر، ئۈزۈم، نەشپۈت دېگەنلەر يازدىن تارتىپ كۈزگىچە پىشىپ، ساپىقىدىن ئايرىلىپ، يەرگە چۈشۈپ تۈرىدىكەن. باي ئەتىيازدىن تاكى كۈزگىچە ئۈزۈم بارىڭى ئاستىدا سايىداپ، سىمىز لىكتىن ھاسىراپ ياتىدىكەن. ئۇ يىل بويى بىكار ئولتۇرغاچقا، يالغاندىنلا «مەن موزدۇز» دەپ، باشقىلارنىڭ پەرزەنتلىرىنى شاگىرتلىققا ئالىدىكەن - دە، ئامال قىلىپ ئۆلتۈرۈپ، كىشىلەرگە تۈيدۇرماستىن، مېۋىلىرىنىڭ تۈۋىنى كولاپ كۆمۈۋېتىدىكەن.

ھېلىقى بىچارە ئايال بىر كۈنى چوڭ ئوغلىنى باينىڭ ئالدىغا باشلاپ كېلىپ:

— ۋاي جېنىم ئۇستام، مەن بىر خوش بولۇپ قالاي، مۇشۇ بالامغا بىر ھۈنەر ئۆگىتىپ قويسىلا، - دەپ تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. ئايالنىڭ ئوغلى باينىڭ ئۆيىدە موزدۇزلۇقنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرمەي، سۇيىنى توشۇپ، ئوتۇننى يېرىپ، ھويلىسىنى سۈپۈرۈپ، ئىككى - ئۈچ ئاينى ئۆتكۈزۈۋېتىپتۇ.

بىر كۈنى «ئۇستام» بالىنى چاقىرىپ:

— مەن بۈگۈن، بىر يەرگە بارماقچى ئىدىم، قايتىپ كەلگىچە قۇمدىن يىپ ئېشىپ، سېغىزدىن چەم كېسىپ قوي. - دەپتۇ.

كەچكىچە بىچارە بالىنىڭ بېشى قېتىپ، ئۇستامىنىڭ تاپشۇرۇقىنىڭ ئامالىنى تاپالماي، راسا قىيىنىلىپتۇ. ئاخشىمى ئۇستام كېلىپ سورىغانىكەن، بالا تىرناق تاتىلاپ تۇرۇپتۇ.

— ئۇنى قىلالمىغان بولساڭ ئاۋۇ يەردىن بىر ئازگال كولا! - دەپتۇ ئۇستام بىر تۈپ ئانار دەرىخىنىڭ تۈۋىنى كۆرسىتىپ.

بېشىدىن ئىش ئۆتىمىگەن گۆدەك بالا چوڭ كەتمەننى ئاپتۇ - دە، ئانار دەرىخى تۈۋىدىن بىر ئازگال كولاپتۇ. كولىغان ئازگىلى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ بولغاندا، ئۇستام كەينىدىن كېلىپ، بالىنىڭ ئارقا مېڭىسىگە كالتەك بىلەن بىرنى ساپتۇ - دە، جېنىدىن جۇدا قىلىپ، كولىغان ئازگىلىغا كۆمۈۋېتىپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ، ئايال ئوغلىنى سېغىنىپ كۆرگىلى بارسا، باي:

— بالىڭىز بەگباش بالىكەن، مېنىڭ دېگىنىمگە كۆنمەي، سىز كېتىپ بىر ھەپتە ئۆتە - ئۆتمەيلا قېچىپ كەتكەن، - دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئايال ئۆيگە قايتىپ، خىيالغا پېتىپ، ئىككىنچى ئوغلىنى ئەكىلىپ بەرمەكچى بوپتۇ - دە، ئۇنىمۇ ئۇستامغا شاگىرتلىققا بېرىپتۇ.

ھېلىگەر ئۇستا بۇ بالىنىمۇ مۇشۇ ئۇسۇل بىلەن باپلاپ، ئايالنى قۇرۇق گەپ - سۆزلەر بىلەن ئالداپ يولغا سالپتۇ. ئايال گەرچە ئىككى ئوغلىدىن ئايرىلغان بولسىمۇ، يەنىلا ئۆز نىيىتىدىن يانماي، كەنجى ئوغلى ئەزىمەتنىمۇ ھۈنەرگە بەرمەكچى بوپتۇ. ئايالنىڭ كەنجى ئوغلى ئىككى ئاكىسىغا قارىغاندا قاۋۇل، زېرەك، چاققان ھەم ئەقىللىق بولغاچقا، مەھەللىدىكى دوستلىرى ئۇنى «ئەقىللىق ئەزىمەت» دەپ چاقىرىشىدىكەن. ئۇ شوخ، قىزىقچى بولغاچقا، ناخشا - سازغا، ھېكايە - چۆچەكلەرگىمۇ ئۇستا ئىكەن.

ئايال ئەزىمەتنى باينىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېلىپ:

— ئۇستام، دۇنيالىقتا مۇشۇ بىرلا ئوغلۇم قالدى. مەندەك تۇل ئايالنىڭ تەلىپىنى يەردە قويماي، مۇشۇ ئوغلۇمنى بىر ھۈنەرۋەن قىلىپ قويسىلا، مەندىن يانمىسا ئوغلۇمدىن، ئوغلۇمدىن يانمىسا ئاللادىن يانار، خوش بولۇپ قالاي ... دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن باي ئەزىمەتنى ئېلىپ قېلىپ، ئايالنى ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. ئادەم قېنى بىلەن سەمرىگەن بۇ قانخور ئۇستامنىڭ پاتمە ئىسىملىك تولۇن ئايدەك ھۆسنىگە تولغان، ئۆزى ئەقىللىق، زېرەك، مىجەزى يېقىملىق، چېچەن بىر قىزى بار ئىكەن. ئۇ ئەزىمەتنى بىر كۆرۈش بىلەنلا كۆڭلى چۈشۈپ قاپتۇ. ئەزىمەتمۇ بۇ قىزنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پۇرسەت بولسىلا ئىككىسى ئولتۇرۇپ مۇڭدىشىدىغان، ناخشا ئېيتىپ، ساز چېلىپ، ئۇسسۇل ئوينىشىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

ئەنە شۇنداق خۇشال ئۆتۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، پاتمە زالىم ئاتىسىنىڭ سىرىنى، سېھرىنى ئەزىمەتكە تۆكۈپتۇ ۋە ئىككىيلەن بىر بولۇپ ئۇنىڭ ئىككى ئاكىسى ھەم نۇرغۇن گۇناھسىز كەتكەن قېرىنداشلىرىنىڭ قىساسىنى ئېلىش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ. ئەزىمەت پاتمىدىن بۇ ئىشلارنى ئاڭلاپ، قاتتىق قايغۇرۇپ ئۇلار ئۈچۈن چوقۇم قىساس ئالماي قويمايدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. پاتمە ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ، قىساس ئالىدىغان ۋاقىتنىڭ يېتىپ كېلىشىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈش ھەققىدە نەسىھەت قىپتۇ ۋە ئاتىسىنىڭ نۇرغۇن سېھرىي ئويۇنلىرىنى ئۆگىتىپ قويۇپتۇ.

بىر كۈنى ئۇستام يەنە شۇ كونا ئۇسۇلى بىلەن ئەزىمەتكە ئىش بۇيرۇپ قويۇپ، سىرتقا چىقىپ كېتىپتۇ. باي سىرتقا چىقىپ كېتىشى بىلەنلا قىز بىلەن ئىككىسى باغ سەيلىسى قىلىپ ئويناپ يۈرۈپتۇ. كەچ بولغاندا ئۇستام قايتىپ كېلىپ: «قېنى يىپ، قېنى چەم؟» دەپ سورايتىكەن، ئەزىمەت ھودۇقماستىن: «ئۇستام، سىرتتىن ھېرىپ-ئېچىپ كەللە، ئاۋۋال سىلىگە داستىخان سالاي، غىزالىنىۋالسىلا، ئاندىن بۇيرىغان ئىشلىرىنى ئالدىلىرىغا قوياي، تاپشۇرۇپ ئالسىلا» دەپ، ئۇستىسىنى تۆرگە باشلاپ داستىخان سالپتۇ. ئاندىن، ماۋۇ قېتىق، پۇزىنى بۇزماي ئىچسىلە، ماۋۇ قاتلىما، پارچە قىلماي يېسىلە، قېنى مەزىگە باقسىلا... »

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەپ بىر تاۋاق قېتىق بىلەن لەگەنگە تىزىلغان قاتلىمىلارنى باينىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. ئۇستام توڭكەي چىشلىرىنى ھىڭگا يتىپ، چېقىر كۆزلىرىنى چەكچە يتىپ: « نانىنى پارچىلىماي يېـ گىلى، قېتىقنىڭ يۈزىنى بۇزماي ئىچكىلى بولامدىكەن؟ » دەپتىكەن، ئەزىمە تمۇ بوش كەلمەي دەرھال: « ئۇنداقتا، سېغىزدا جەم كەسكىلى، قۇمدا يىپ ئەشكىلى بولامدىكەن؟ » دەپتۇ.

سۆز تاپالماي زۇۋانى تۇتۇلغان باي قاپاقتەك ئىششىپ، ئۆلگەن ئېشەكنىڭ ئۆپكىسـ دەك قىزىرىپ كېتىپتۇ ۋە « بۇ مېنىڭ بېشىمغا چىقىدىغان ئوخشايدۇ » دەپ خىيالغا پېتىپتۇ، ئۆز ئۆزىگە ھاي ـ ھاي بېرىپ ئۆزىنى بېسىپتۇ، ھازىرۋاقتىئەمەسكەن دەپ پۇرسەت كۈتۈپتۇ.

كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى ئەزىمەت ئۇستىسىنىڭ سىرتقا چىقىپ كەتـ كەن ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ، ئۆز ھۈنىرىنى سىناپ كۆرگەچ، ئاڭلىغانلىرىدىن ئانىسىنى خەـ ۋەرلەندۈرۈش ئۈچۈن ئۆيىگە قايتىپتۇ. ئۇ ئۆيىگە بىرىش بىلەنلا، ئانىسى يۈز ـ كۆزلىرىـ گە قانىماستىن سۆيۈپ كېتىپتۇ. ئەزىمەت بولغان ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىنى ئانىسىغا بىرـ بىرلەپ ئېيتىپ، ئەمدى قىساس ئېلىش كېرەكلىكى، بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭ ئۆگەنگەن سېھىرىي كارامەتلىرىنى سىناپ كۆرمەكچى بولۇۋاتقانلىقى ئۈستىدە مەسلىھەت بەرـ گەنىكەن، ئانىسىمۇ قوشۇلۇپتۇ. بىر كۈنى ئەزىمەت بىر « سۇف » دەپلا قاملاشقان بىر ئارـ غىماقنىڭ سىياقىغا كىرىپتۇ. ئانىسى ئارغىماقنى ئېلىپ بازارغا بېرىپتۇ. پۈتۈن خېرىدارلار بۇ ئارغىماققا مەھلىيا بولۇشۇپ چۆرىسىگە ئولىشىپتۇ.

— ئارغىماق قانچە تەڭگە؟

— ئوشۇق ـ كېمى يوق مىڭ تەڭگە.

— ......

— ......

— مانا مىڭ تەڭگە، ئارغىماقنى ئۆزۈم ئالىمەن، ئۇ ماڭا لازىم،ـ ئايال قارىسا، ھېلىقى موزدۇز شۇ ئىكەن.

— ئۆزلىرى؟

— شۇنداق، مەن ئوغۇللىرىنىڭ ئۇستىسى بولىمەن. ماڭا ساتماي كىمگە ساتىتلە؟ ماـ نا ماۋۇ مىڭ تەڭگە.

ئايال ئارغىماققا قارىغانىكەن، ئارغىماق بېشىنى لىڭشىتىپ، ماقۇللۇقىنى بىلدۈرۈپتۇ. ئۇستام ئايالغا مىڭ تەڭگىنى بېرىپ، ئارغىماقنى ئېلىپ كېتىپتۇ. ئايال بولسا ئوغلىغا چىدىماي، دەرد ـ ھەسرەت ئىچىدە كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ، ئوغلىنىڭ كەتكەن يولىغا قاراپ تۇرۇپ قاپتۇ.

قانخور ئۇستام بۇ ئارغىماقنىڭ سېھىرلىك ئارغىماق ئىكەنلىكىنى بىلگىنى ئۈچۈن ئۇنى ئۆلتۈرۈپ مېۋىلىرىنىڭ تۇۋىگە كۆمۈۋېتىش نىيىتىدە ئۆيىگە ئاپىرىپلا، پۇتلىرىنى باغـ لاپ، گېلىغا پىچاق سۇرۇپتۇ، لېكىن پىچاق كەسمەپتۇ. بۇ ئىشتىن ئاچچىقى كەلگەن ئۇستا « پاتىمە، قىڭراقنى ئېلىپ چىق! ماۋۇ ئاتنى ئۆلتۈرۈپ، ئانار تۇۋىگە كۆمىمىز » دەپ چاـ قىرغانىكەن، پاتىمە پىچاق ئۆتمىدى دېگەن گەپنى ئاڭلاپ، قىڭراقنى تىقىپ قويۇپ « تاـ پالمىدىم » دەپ چىقىپتۇ. ئۇستا : « ماڭ تاغارنىڭ تۆپىدە پالتا بار، شۇنى ئېلىپ چىق »

دەپتىكەن، پالتىنى كاتتىنىڭ ئاستىغا تىقىپ قويۇپ، «پالتىمۇ يوق!» دەپ يەنە قۇرۇق قول چىقىپتۇ. ئۇستامنىڭ قاتتىق سەپرايى ئۆرلەپ: «مانىڭغا قاراپ تۇر نان قېپى، ئۆزۈم ئېپ-لىپ چىقاي!» دەپ ئۆزى ئۆيگە كىرىپ كەتكەندە، پاتمە ئارغىماقنىڭ پۇتلىرىنى يېشىپ تاشلاپتۇ ۋە «تېز قېچىڭ، ئۇ سىزنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ، تېز بولۇڭ!» دەپ ئارغىماقنى قېچىش-قا ئۈندەپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئۇستام ئۆيدىن پالتىسىنى كۆتۈرۈپ چىققىچە ئەزىمەت بىر سىلك-كىنىپ، كەپتەر سۈرىتىدە بوپتۇ-دە، ئۇستامنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۇچۇپ بېرىپ، ئۆگزىنىڭ تېمىغا قونۇپتۇ. بۇ ئىشلاردىن سەپرايى ئۆرلىگەن قاتنخور ئۇستامنىڭ كۆزىگە قىزىللىق تو-لۇپ، كۆتۈرۈپ چىققان پالتىسى بىلەن پاتمىنى بىر ئۇرۇۋېتىكەن، پالتا پاتمىنىڭ ئوڭ چې-كىسىگە تېگىپ شۇ يەردىلا جان بېرىپتۇ. ئاچچىقىدا قىزىنى ئۆلتۈرۈپ قويغان ئۇستام، بىر سىلكىنىپ، لاچىن سىياقىغا كىرىپتۇ-دە، ئۆگزىدە كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ تۇرغان كەپتەرگە قاراپ ئېتىلىپتۇ. ياۋۇز ئۇستىسىنىڭ لاچىن سىياقىدا ئۆزىگە قاراپ ئېتىلىپ كېلىۋاتقانلى-قىنى كۆرگەن ئەزىمەت، ئورنىدىن قوزغىلىپ هاۋاغا پەرۋاز قىپتۇ. لاچىن بولسا كەينىدىن تاپ باستۇرۇپ قوغلاپتۇ، كەپتەر بولۇشقا قېچىپتۇ. لېكىن لاچىن كەپتەرگە زادىلا يېتىشەل-مەپتۇ. شۇنداق بولۇشقا قارىماي كەپتەرنىڭ ئارقىسىدىن قارا كۆرۈنە - قارا كۆرۈنە ئۇچۇپ-تۇ. كەپتەر ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ، يەر يۈزىدە ئاجايىپ گۈزەل بىر باغنى كۆرۈپتۇ ۋە ھېرىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن باغ ئىچىگە ئۆزىنى ئېتىپتۇ. ئۇ باغ ئىچىدىكى كۆركەم شاھ راۋىقىنىڭ ئۈستىگە قونۇپ، باغقا قايتىدىن نەزەر تاشلىغۇدەك بولسا، بۇ باغ شۇنداق گۈزەل، شۇنداق كۆركەم، هاۋالىق كۆرۈنۈپتىكى، ئەيھا دىناس! رەڭگا - رەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن، بۇل-بۇللار سايرىشىپ كەتكەن، ئېرىقلاردا بولسا، سۈزۈك بۇلاق سۇلىرى شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان، ئانار - ئانار، ئەنجۈر - ئۈزۈم، نەشپۈتلار پىشىپ ساپىقىدىن ئايرىلىپ يەردە ياتقان، خۇددى جەننەتنىڭ ئۆزى. ئەزىمەت بىر سىلكىنىپ، قىزىل ئەتىر گۈل سىياقىغا كىرىپتۇ ۋە مىسكىن كۆڭلىنى تىندۇرۇپ، باغ پەيزىنى سۈرۈپتۇ.

ئەزىمەتنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كەلگەن ئۇستام بولسا باغ ئىچىگە چۈشەلمەي، باغ ئۈستىدە بىر هازا لەيلەپ يۈرۈپ، ئەزىمەتنىڭ ھەرىكەتلىرىنى كۆزىتىپتۇ. ئاندىن ئۇ داۋۇ دەرەخسىز بىر سايغا چۈشۈپ، ئەتراپقا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتكەندىن كېيىن، بىر سىلكىنىپ، ياپياش بىر يىگىت سىياقىغا كىرىپتۇ. ئەپسۇن ئوقۇپ راۋابتىن بىرنى پەيدا قىلىپ، ئۇنى قولىغا ئېلىپ، مۇڭلۇق پەدىلەرگە چېلىپ، ھېلىقى گۈزەل باغ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپتۇ.

بۇ باغ ئەسلىدە، مۇشۇ دىيار شاھى ئىسكەندەرنىڭ بېغى بولۇپ، باغنى شاھ ئۆز مە-لىكىلىرىگە ئاتاپ ياساتقانىكەن. شۇڭا مەلىكىلەر ھەر كۈنى دېگۈدەك مۇشۇ باغدىلا سەيلە-سايا ھەت قىلىپ يۈرىدىكەن، ئەمما سىرتلارغا زادىلا چىقالمايدىكەن.

بۇ كۈنمۇ ئۇلار ئادىتى بويىچە باغ ئارىلاپ سەيلە قىلىپ ھېرىپ، شاھ راۋىقىغا كېلىپ ئولتۇرۇشقىلا، ئۇلارنىڭ قۇلىقىغا سىرتتىن مۇڭلۇق چېلىنىۋاتقان راۋاب ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەلىكىلەر ئاتىسىغا راۋابچىنى باغقا كەلتۈرۈپ راۋاب چالدۇرۇپ بېرىش ھەق-قىدە ئەلچى قويۇپتۇ. شاھ مەلىكىلىرىنىڭ رايىغا بېرىپ، راۋابچىنى ئالدۇرۇپ كەپتۇ-دە، ئۇنى چارباغقا باشلاپ سورۇن هازىرلاپتۇ.

راۋابچى راۋابنى سايرىتىپ، مەلىكىلەرنىڭ كۆڭلىنى شادلاندۇرۇپتۇ. شاھنىڭ خانىشى ۋە ساراي ئەمىر ـ مەمۇرلىرىمۇ چەكسىز ئالقىش ياڭرىتىپ، سورۇننىڭ پەيزىنى سۈرۈپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن ھەممە ئىشلار يىغىشتۇرۇلۇپ، داستىخان تەييارلىقى باشلىنىپتۇ. لېكىن گۈلدىن كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇرغان ئۇستام بولسا، پۈرسەتنى غەنىمەت بىلىپ ھېلىقى گۈلنىڭ يېنىغا كەپتۇ ـ دە، گۈلنى ئۈزۈپ تاشلىماق بوپتۇ. لېكىن گۈل ئىپ قىلىپلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن يوقىلىپتۇ ـ دە، نېرىراقتا بېرىپ ئۆز ئەكسىگە كىرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن قانخور ئۇستام بىرلا سىلكىنىپ چوڭ بىر دۆۋىگە ئايلىنىپتۇ ۋە ئەزىمەتكە قاراپ ئېتىلىپتۇ. ئەزىمەت تېزلىك بىلەن چېچىدىن بىر نەچچە تالنى يۇلۇپ ئېلىپ، بىر نەرسىلەرنى دەپ پىچىرلىغانىكەن، چاچ تاللىرى ئۆتكۈر قىلىچقا ئايلىنىپ دىۋە بىلەن ئېلىشىپتۇ، ئاخىرىدا دىۋىنى ئىككى پارە قىلىپ تاشلاپتۇ. بىراق دىۋىنىڭ بېشى چايانغا ئايلىنىپ ئەزىمەتكە يامىشىپتۇ. ئەزىمەتمۇ دەرھال چوڭ بىر يىلانغا ئايلىنىپ، چايانغا ھۇجۇم قىپتۇ. چايان قارچۇغىغا ئايلىنىپ، يىلان بۈركۈتكە ئايلىنىپ يەنە ئۇرۇشۇپتۇ. قارچۇغا قارا مۈشۈك، بۈركۈت بۆرە سۈرىتىگە كىرىپتۇ. كۆپ ئېلىشىپتۇ، ئاخىرى مۈشۈك يېڭىلىپتۇ. ئۇ بىر چوڭ قىزىل ئانارغا ئايلىنىپ، شەربەت كۆلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ چۈشۈپتۇ. بۆرە دەرھال ئانارنى ئېلىپ، يەرگە ئاتقانىكەن، ئانار يېرىلىپ، دانىلىرى يەرگە چېچىلىپتۇ. بۆرە خورازغا ئايلىنىپ ئانار دانىلىرىنى تېرىپ يېيىشكە باشلاپتۇ. بىرەر تالمۇ ئانار دانىسى قالمىغاندىن كېيىن، خوراز ئالدىدا نىداق بىر نەرسە يېتىشمىگەندەك، بويۇنلىرىنى ئۇيان ـ بۇيان سوزۇپ، قانات قېقىپ قىچقىرىپتۇ ـ دە، توساتتىن كۆلنىڭ بۇرجىكىدە قالغان بىر تال ئانار دانىسىنى كۆرۈپ قاپتۇ ۋە ئۇنىمۇ تېرىپ يەۋېتىش ئۈچۈن كۆلگە سەكرەپ چۈشۈپتۇ. لېكىن ھېلىقى ئانار دانىسى سۇ ئاستىغا كىرىپ بېلىققا ئايلىنىۋاپتۇ. خورازمۇ ناھايىتى چوڭ بىر بېلىقنىڭ سۈرىتىگە كىرىپ، ھېلىقى بېلىقنىڭ كەينىدىن سۇغا چۆكۈپتۇ. ئارىدىن ئانچە ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتمەي سۇ ئاستىدىن قىزىل ـ سۈرەن كۆتۈرۈلۈپتۇ. بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ تۇرغان شاھ، خانىش، مەلىكىلەر ۋە باشقىلار ئايلىنىپ كەتكىلى تاسلا قاپتۇ.

ئۇستام دىۋىنىڭ شولىسى شەكلىدە پەيدا بوپتۇ ۋە ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ئەزىمەتكە ئوت پۈركۈپتۇ، ئەزىمەتمۇ خۇددى يانار تاغدەك بىر پارچە چوغ ھالىتىدە ئۇستام بىلەن ئېلىشىپتۇ، بىر ـ بىرىگە ئوت چېچىشىپتۇ. ئوت ئۇچقۇنلىرى تەرەپ ـ تەرەپكە چاچراپتۇ. ئەزىمەتتىن چاچرىغان ئوت باشقىلارغا زىيانسىز بولغىنى بىلەن، ئۇستامدىن چاچرىغان ئوت ئەتراپتىكىلەرگە زىيان ساپتۇ. بىر ئوت پارچىسى شاھنىڭ يۈزىگە يېپىشىپ، يۈزىنىڭ تۆۋەنكى يېرىمىنى، تۆۋەنكى چىشلىرىنى، ساقاللىرىنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپتۇ. بىر ئوت خانىشنىڭ كۆكرىكىگە تېگىپتۇ ـ دە، شۇ ھامان ئۇنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن قاتتىق قىقاس ـ سۈرەن كۆتۈرۈلۈپتۇ ـ دە، ئەزىمەت قاتتىق نەرە بىلەن كۈچەپ بىر ئوت چاچقانىكەن، ئۇستام بەرداشلىق بېرەلمەي شۇ يەردىلا بىر تۇتام كۈلگە ئايلىنىپتۇ. ئەزىمەت ھالسىزلىنىپتۇ، پۇت تىرەپ تۇرالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرلا «سۇ» دەپ باغدىن ئۆزىنى چەتكە ئاپتۇ ۋە بىر خالى جاينى تېپىپ ئارام ئاپتۇ.

ئارىدىن خېلى ۋاقىتلار ئۆتۈپ، ئەزىمەت يەنە ھېلىقى ئىسكەندەر شاھنىڭ ئوردىسى ئالدىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ ئوردىغا كىرىشنى ئىلتىجا قىلسا، ئىشىك باقارلار رەت قىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ قولىغا بىر نەينى ئاپتۇدە، بولۇشىغا چېلىپ شاھنىڭ چار بېغى ئەتراپىدا چۆگىلەيدىغان بولۇپتۇ.

ئەمدى گەپنى شاھنىڭ چار بېغىدىن ئاڭلاڭ:

ئەزىمەت باغدىن غايىپ بوپتۇ، «راۋابچى» مۇ يوقاپتۇ، شاھنىڭ خانىشىمۇ كۆيۈپ كۆل بوپتۇ. مەلىكىلەر ۋە كېنىزەكلەر ئاللا ـ چۇقان سېلىپ يىغا ـ زارە قىلىشىپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن ساراي مەمۇرلىرى، ئەمرلەر، ۋەزىرلەرمۇ ھەيران قېلىشىپتۇ. ھوشسىز ياتقان شاھنى كۆرۈپ ھەيران بولۇشۇپتۇ. ئاخىرچە ئەسكەندەر شاھ ھوشىغا كەپتۇ. بولغان ۋەقەلەر بايان قىلىنىپتۇ. ئاڭلىغۇچىلارنىڭ يىغانى كۆككە ئۆرلىگەن بولسا، كۆرگۈچىلەرنىڭ ھەسرىتى جاھاننى بىر ئاپتۇ. ئوردا ئىچىدە يەتتە كۈن ماتەم تۇتۇلۇپتۇ. ئەسكەندەر شاھ چوڭ گۇمبەز ياسىتىپ، خانىشىنىڭ كۈلىنى گۇمبەز ئىچىدىكى قەبرىگە قويۇپتۇ، گۇمبەزگە شامدانلار يېقىلىپتۇ.

بىر كۈنى شاھنىڭ ئۈچ مەلىكىسى ئادىتى بويىچە چار باغ ئىچىدە تاماشا قىلىۋېتىپ، سىرتتىن يېقىملىق بىر نەينىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قاپتۇ ۋە نەي ئاۋازىغا خۇشتار بوپتۇ. ئەشىك باقارغا بۇيرۇپ نەيچى يىگىتنى ئالدۇرۇپ كەپتۇ. ئەزىمەت باغقا كىرىپلا شاھنىڭ كەنجى مەلىكىسىگە ئاشىق بوپتۇ ـ دە، ئاشىقلىق دەردىدە، نەينى بولۇشىغا چاپتۇ. مەلىكىلەر باغ ئارىلاپ يۈرۈپ قىزىرىپ پىشقان ئالمىلارغا نەزەر ساپتۇ، ئېغىزىغا سېرىقسۇ يىغىلىپ ئالما يېگۈسى كەپتۇ. لېكىن ئالما شېخىغا بويى يەتمەي ئەزىمەتنى ئالما ئېلىپ بېرىشكە بۇيرۇپتۇ.

ئەزىمەت بۇ پۇرسەتنى قاتتىق پەملەپ، قىزىرىپ پىشقان ئالمىدىن بىرنى ئېلىپ شاھنىڭ كەنجى مەلىكىسىگە، قۇرۇتلۇق ئالمىدىن بىرنى ئېلىپ ئوتتۇرانچى مەلىكىگە، يەرگە چۈشۈپ تېگى سېسىپ قالغان ئالمىدىن بىرنى ئېلىپ چوڭ مەلىكىگە بېرىپتۇ. مەلىكىلەر قولىدىكى ئالمىغا بىر قاراپ، ئەزىمەتكە بىر قاراپ، ئوردىغا يۈگرەپتۇ ـ دە، شاھقا بۇ ھەقتە ئەرز قىلىشىپتۇ. شاھ ئەزىمەتنى ئالدىغا چاقىرتىپ ئەھۋالنى سورۇشتۇرغىنىكەن، ئەزىمەت: «شاھ ئالىيلىرى، ئالدىلىرىدا گۇناھكارمەن. لېكىن قىلغان ئىشىم توغرا، بۇنىڭ سەۋەبى چوڭ قىزلىرىنىڭ نىكاھلىنىش مۇددىتى بەش يىل، ئوتتۇرانچى قىزلىرىنىڭ ئۈچ يىل ئۆتۈپ كېتىپتۇ. لېكىن كەنجى قىزلىرىنىڭ نىكاھلىنىش مەزگىلى دەل يېتىپ كەلگىنىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلدىم» دەپتۇ.

شاھ بولسا ئەزىمەتنىڭ بۇ سۆزلىرىگە ناھايىتى دىققەت قىپتۇ ۋە بۇرۇن چار بېغىدا يۈز بەرگەن ۋەقەلەرنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، ئەزىمەتنى دەرھال ئوردىدىن قوغلاپتۇ.

بىر كۈنى پادىشاھ ۋەزىر ـ ئەمىر ۋە ئۆلىمالىرىنى يىغىپ، قىزلىرىنىڭ مەرىكە ئىشى ئۈستىدە توختالغاندا، ئوڭ قول ۋەزىرى: «ئەڭ ياخشى چارە — ئالدى بىلەن پۈتۈن شەھەر خەلقىنى يىغايلى، ئاندىن مەلىكىلەرگە بىردىن قىزىل ئالمىنى تۇتقۇزۇپ: ‹ كۆڭلۈڭ كىمنى خالىسا شۇنىڭغا ئات › دەيلى، ئۇلار كىمنى تاللىسا، شۇنىڭ بىلەن نىكاھلاپ قويايلى. شۇ چاغدا بىزمۇ ئارتۇق ئاۋارىچىلىقلاردىن خالىي بولىمىز» دەپتۇ. ھەممەيلەن بۇ مەسلىھەتكە قوشۇلۇپتۇ. ۋەزىرنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە مۇراسىم باشلىنىپتۇ. چوڭ مەلىكە بولسا، سالۋا تۇماقلىق، تولغۇما بۇرۇتلۇق، مەڭزىلىرى توغاچتەك قىزىل، ئۈچىسىغا قارا تون كەيگەن، بېلىگە قىزىل تاۋار بېغلاق باغلىغان گۆرەنلىك بىر يىگىتنى تاللاپتۇ.

ئوتتۇرانچىسى بولسا، تۈلكە تۇماقلىق، ئىككى مەڭزىدىن قان تېمىپ تۇرىدىغان، ساقال ـ بۇرۇتلىرى پاكىز قىرىلغان، شىم ـ كەمزۇر كەيگەن، يېشىل تاۋاردىن بېغلاق باغلىۋالغان ئوتتۇرا بويلۇق بىر يىگىتنى تاللاپتۇ. كەنجىسى: «مېنىڭ تاللايدىغىنىم كەلمەپتۇ

دەپ ئويناپتۇ. ئۇلار ئوردىغا قايتىپ كېتىۋاتسا، باشلىرىدىن يىرىڭ ئارىلاش قان ئېقىپ تۇرغان، شۇنداق سەت، شۇنداق كۆرۈمسىز بىر تاز ئۇچراپتىكەن، كەنجى مەلىكە: «مەن ئەشۇ يىگىتنى تاللىدىم!» دەپ ئالمىنى تازغا ئېتىپتۇ. بۇنىڭغا شاھ ئامالسىز قاپتۇ. ئۈچ مەلىكىنىڭ ئۈچ جۆرىسى تاللانغاندىن كېيىن، پادىشاھنىڭ كۆڭلى بىر ئاز بولسىمۇ خاتىرجەم بوپتۇ ۋە خاسىيەتلىك كۈننى تاللاپ توي مەرىكىسىگە تۇتۇش قىپتۇ. توي كۈنى داش قازانلار ئېسىلىپ، كالا ــ قويلار سويۇلۇپ، ناغرا ــ دۇمباقلار يېرىلىپ، بەزمە ئاخىرلىشىپتۇ. پۈتۈن شەھەر خەلقى خۇشاللىققا چۆمۈپتۇ. مەلىكىلەر جۈپلىرى بىلەن جۆر بوپتۇ. تويدىن كېيىن شاھ كۈيئوغۇللىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا بىردىن ئايماقنى بۆلۈپ بېرىپ، ئۇ يەرنىڭ مەمۇرىي، ھەربىي ئىشلىرىنى تاپشۇرۇپتۇ. پۈتۈن خەلققە يارلىق چۈشۈرۈپ، ئۇلارغا بۇ ئىشنى ئۇقتۇرۇپتۇ. لېكىن شاھ كەنجى كۈيئوغلىغا كەلگەندە، بۇ ئىشنى ئۇتقازغۇسى كەلمەي، ئۇنى ئات باقار قىلىپ تەيىنلەپ، ئات ئېغىلىدىن بىرنى ئۆي قىلىپ جابدۇپ بېرىپتۇ. ئەزىمەت بۇنىڭغا غىڭ قىلماپتۇ.

ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ، كۈيئوغۇللار شاھ ئاتىسىنى زىياپەتكە چىللاپتۇ. چوڭ كۈيئوغۇللىرىنىڭ ئۆيىدە داستىخانغا قولى تەگكەر ــ تەگمەي قورسىقى تويۇپ قالغان شاھ، كەنجى قىزىنىڭ ئۆيىگە كەلگەندە، ئۇنىڭ ئەكسىچە داستىخاندىن بېشىنى كۆتەرمەپتۇ. كەنجى كۈيئوغۇل بولسا پاقلان سويۇپ شورپا سېلىپ، گۆشىنى بېسىپ مانتۇ، پولۇ ئەتكەنىكەن. شاھنىڭ داستىخاندىن باش كۆتەرمەي غىزالىنىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن كۈيئوغۇل پولۇنىڭ ئارىسىغا بىر تال ئات تېزىكىنى سېلىپ شاھنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. شاھ ئىشتىھا بىلەن غىزالىنىۋاتسا، ئاشنىڭ ئارىسىدىن ئاتنىڭ تېزىكى چىقىپتۇ.

ــ بۇ نېمە گەپ!؟

ــ بۇ ھېچقانداق گەپ ئەمەس، ئارىلىشىپ قالغان ئوخشايدۇ......

ئەمىر ــ ۋەزىر، ئۆلىمالىرىنىڭ ئارىسىدا بۇ ئاھانەتكە قالغان شاھ، زىياپەتتىن كېيىنلا كەنجى قىزى بىلەن كەنجى كۈيئوغلىغىمۇ كاتتا ئىمارەت سالدۇرۇپ، ئۇلارغىمۇ بىر ئايماقنى ئىدارە قىلىش ئۈچۈن ئايرىپ بېرىپتۇ.

ــ ئەمدى بۇنچىلا قىيىلانماي، ئۆز ئەسلىڭىزگە كېلىۋېلىڭ، ئۇنچىلا نىقابلىنىۋېلىشىڭىزنىڭ نېمە ھاجىتى؟ سىزنىڭ يەنىلا شۇ نەيچى يىگىت ئىكەنلىكىڭىزنى كىم بىلمەيدۇ؟ ــ دەپتۇ مەلىكە تازغا بىر كۈنى.

ئەزىمەت بولغان ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىنى مەلىكىگە سۆزلەپ بېرىپتۇ. بۇ ئىشلاردىن خەۋەر تاپقان شاھ خۇشال بولۇپ، ئۆز ئورنىغا ئولتۇرىدىغان ۋارىسىنىڭ ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولغانلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇپتۇ ۋە ياراتقان ئاللاغا مىڭ تەشەككۈر ئېيتىپتۇ.

بىر كۈنى شاھ پۈتۈن شەھەر خەلقىنى يىغىپ، ئۇلارغا ئەزىمەتنىڭ ئۆز ئورنىدا يۇرتقا ئىگە بولۇپ، خەلققە باش ــ پاناھ بولالايدىغانلىقى، تۈرلۈك بۆلگۈنچىلىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، ئادىللىق بىلەن ئۇلارنى ئىدارە قىلىپ كېتەلەيدىغانلىقى، پۈتۈن خەلقىئالەمنىڭ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشى كېرەكلىكى ھەققىدە يارلىق چۈشۈرۈپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەقىللىق ئەزىمەت شاھلىق تەختىدە ئولتۇرۇپ، ئادىللىق بىلەن يۇرت سوراپتۇ. «ئەقىللىق ــ يۇرتنىڭ خوجىسى» دېگەن تەمسىل ماناشۇنىڭدىن قالغانىمىش.

(ئېيتىپ بەرگۈچى: قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسى بارىن يېزا يولئايرىش كەنتىدىن ئېزىز مۇھەممەت. رەتلىگۈچى: يېڭىشەھەر ناھىيىلىك مالىيە ئىدارىسىدىن تالىپجان ئابدۇمۆمىن).

قۇتلۇق ھاجى شەۋقى

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئەدەبىياتىنىڭ دەسلەپكى ۋەكىللىرىدىن بىرى، ئاتاقلىق شائىر ۋە نەشرىياتچى قۇتلۇق ھاجى شەۋقى 1876 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە ئۆلتۈرۈشلۇق مەرىپەتپەرۋەر ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن. دەسلەپكى مەلۇماتىنى قەشقەر مەدرىسلىرىدە ئالغاندىن كېيىن، 1908- يىلىدىن باشلاپ «ئەزھەر»دارىلفۇنۇنىدا، ئىستانبول ۋە بۇخارادىكى ئالىي بىلىم يۇرتلىرىدا ئۇزاق مۇددەت ئىلىم تەھسىل قىلىش بىلەن، ئۆز دەۋرىنىڭ ئالدىنقى قاتارىدىكى مۆتىۋەر ئالىملىرىدىن بىرى بولۇپ يېتىشكەن. ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئىلغار پىكىرلىك ئىجتىمائىي پائالىيەتچى، سۈپىتىدە مەيدانغا چىقىپ، خەلق ئارىسىدا مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى تەرغىب قىلغان. 1933 - يىلىدىن باشلاپ «يېڭى ھايات گېزىتى»نى نەشر قىلىپ، ئۇنىڭدا ھەر خىل سىياسىي، ئىجتىمائىي مەزمۇندىكى ماقالىلەر، خەلقئارالىق خەۋەرلەر، تىل، تارىخ ۋە ئەدەبىياتقا دائىر ئەدەبىي ئىلمىي ئەسەرلەرنى ئېلان قىلىش بىلەن، خەلق ئېڭىنى ئويغىتىش رولىنى ئوينىغان.

قۇتلۇق ھاجى شەۋقى ئەدەبىي ئىلمىي پائالىيەتلەر بىلەن شۇغۇللانغان 40 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىچىدە خەلقچىللىق، مەرىپەتپەرۋەرلىك ئىدىيىسى بىلەن سۇغۇرۇلغان كۆپلىگەن شېئىرلارنى، جەڭگىۋار مەزمۇندىكى پۇبلىتسىستىك ماقالىلەرنى يازغاندىن تاشقىرى، تارىخشۇناس ئالىم بولۇش سۈپىتىدە «تارىخىي ئەسەر ۋاقىئىي كاشغەر» ناملىق يىرىك تارىخىي ئەسىرىنى يېزىپ قالدۇرغان. 1937 - يىلى ئەكسىيەتچى ھاكىمىيەت تەرىپىدىن تۇتقۇن قىلىنىپ، شېڭ شىسەي تۈرمىسىدە پاجىئەلىك يوسۇندا ئۆلتۈرۈلگەن.

ئابلىمىت ھاجى

يازغۇچى ئابلىمىت ھاجى 1937 - يىلى ئاتۇش باغىشىنىڭ ئۈستۈرۈق يېزىسىدا مەرىپەتپەرۋەر دىنىي ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن. 1956 - يىلى قەشقەر دارىلمۇئەللىمىنىنى پۈتتۈرۈپ، 1981 - يىلغا قەدەر ئانا مەكتىپىدە تىل ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى بولغان. ھازىر قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا ئىشلەيدۇ.

ئابلىمىت ھاجى 1953 - يىلدىن ئېتىبارەن ئۆز شېئىرلىرى بىلەن ئەدەبىي ئىجادىيەت سەھنىسىدە كۆرۈنۈشكە باشلىغان. ئۆتكەن 30 يىل مابەينىدە ئۇنىڭ كۆپلىگەن شېئىر، داستان، ھېكايە، پوۋېست ۋە ئەدەبىي ماقالىلىرى ھەر قايسى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ، جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ، «چېلىش تەنتەنىسى» (ھوشۇر ئىبراھىم بىلەن بىرلىكتە). «ئاتا ئىزىدىن»، «خەت-چەكلەر ساۋاتى»، «تۇتىيا»، «قەمبەرنىسا»، «چىن مۇھەببەت ئۆچمەس» قاتارلىق كىتابلىرى نەشر قىلىندى. «گۈلباغ قىزى»، «ساداقەت» ناملىق ھېكايىلىرى ئاپتونوم رايون بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. 1988 - يىلى ئۇنىڭغا كاندىدات ئالىي مۇھەررىرلىك ئۇنۋانى بېرىلدى. ئابلىمىت ھاجى ھازىر جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى جەمئىيىتىنىڭ، يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ، شىنجاڭ «قۇتادغۇ بىلىك» ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى.

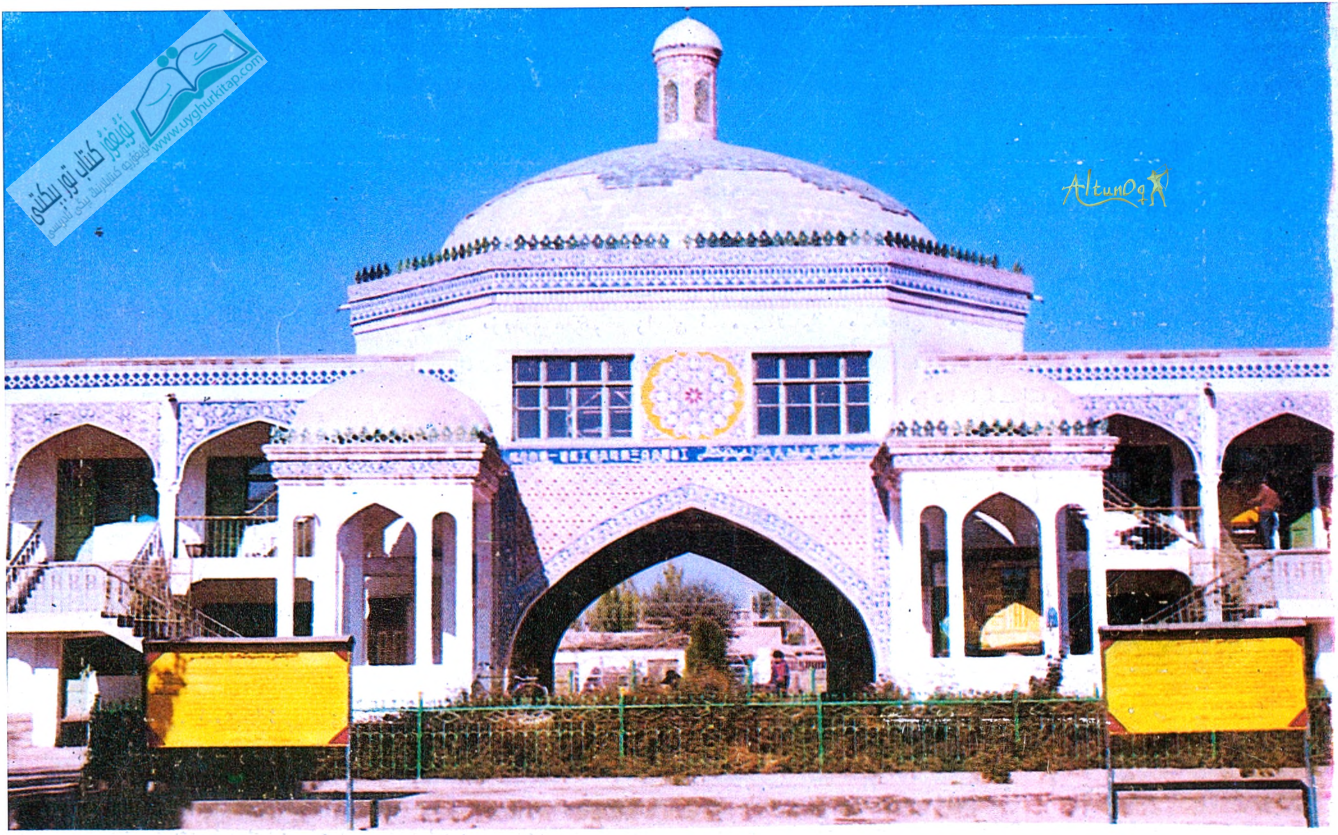

قەشقەرنىڭ ئومۇملاشقان سودا بازىرى (ئادىل ئابدۇراخمان فوتوسى)

قەشقەر ئەدەبىياتى (19-يىل نەشرى)

«喀什噶尔文学»（双月刊）

KASHGAR LITERATURE

IN UIGHUR LANGUAGE JOURNAL

1990-يىل 4-سان (قوش ئايلىق ژۇرنال)

نەشر قىلغۇچى: قەشقەر مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت باشقارمىسى

تۈزگۈچى: «قەشقەر ئەدەبىياتى» تەھرىر بۆلۈمى

«قەشقەر گېزىتى» مەتبەئەسىدە بېسىلدى؛

قەشقەر ۋىلايەتلىك پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلىدۇ

مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ

چەتئەللەرگە تارقىتىش ئورنى: جۇڭگو خەلقئارا كىتاب-ژۇرنال سودىسى باش شىركىتى

(بېيجىڭ 2820-خەت ساندۇقى)

(O.P. BOX 2820 BIEJING CHINA)

فورماتى 787 × 1092 مم، 1/16 8 باسما تاۋاق

دۆلەت ئىچىدىكى بىر تۇتاش نومۇرى: GN 65—1081/1

پوچتا ۋاكالىتەن نومۇرى: 58 — 62

باھاسى 1.00 يۈەن

تېلېفون نومۇرى: 23196